

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Iveta Talandová

**Vyloučení práv nepominutelného dědice
a jeho procesní postavení**

Disertační práce

Olomouc 2019

Prohlašuji, že jsem disertační práci na téma „Vyloučení práv nepominutelného dědice a jeho procesní postavení“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne

.....
JUDr. Iveta Talandová

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Kláře Hamul'ákové, Ph.D. za vedení mého postgraduálního studia a za odbornou pomoc při realizaci této disertační práce. Dále bych chtěla poděkovat JUDr. Ondřejovi Horákovi, Ph.D. a JUDr. Filipu Plašilovi za podnětné diskuze k předkládané problematice. Rovněž bych chtěla poděkovat svým přátelům a rodině za podporu po celou dobu mého studia. Zvláštní dík pak patří mému manželů Adamovi, který mě nadchnul pro dědické právo a byl mi po celou dobu studií oporou a motivací.

Obsah

Obsah	4
Úvod	7
Dosavadní poznatky právní vědy	8
Struktura práce	10
Cíl, výzkumné otázky a metodika práce	11
Původní výsledky a jejich uplatnění v odborných publikacích	13
1 Základní východiska a zásady dědického práva	16
1.1 Ústavní základy dědického práva hmotného	16
1.2 Zásady dědického práva	22
1.2.1 Zásady dědického práva hmotného	22
1.2.2 Zásady dědického práva procesního	25
2 Nepominutelný dědic	30
2.1 Osoby patřící mezi nepominutelné dědice	32
2.2 Právo nepominutelného dědice na povinný díl	34
2.3 Postavení nepominutelného dědice	36
2.3.1 Nepominutelný dědic, který je dědicem	36
2.3.2 Nepominutelný dědic, který je odkazovníkem	38
2.3.3 Nepominutelný dědic, který není dědicem	39
3 Opominutí nepominutelného dědice	41
3.1 Druhy opominutí	41
3.1.1 Vědomé opominutí	42
3.1.2 Nevědomé opominutí	42
3.2 Způsoby opominutí	43
3.2.1 Opominutí mlčky	43
3.2.2 Opominutí výslovně, tzv. negativní závěť	43
3.3 Forma opominutí	44
3.4 Hmotněprávní postavení opominutého nepominutelného dědice	47
3.5 Procesní postavení opominutého nepominutelného dědice	50
3.5.1 Vznik účasti nepominutelného dědice na řízení o pozůstalosti	50
3.5.2 Účast nepominutelného dědice na dílčích fázích řízení o pozůstalosti	52
3.5.2.1 Vypořádání společného jmění manželů	52

3.5.2.2	Soupis pozůstalosti	54
3.5.2.3	Dohoda o odbytném	55
3.5.2.4	Vypořádání povinného dílu rozhodnutím	56
3.5.3	Popření opominutí nepominutelným dědicem	57
4	Vydědění nepominutelného dědice	58
4.1	Důvody vydědění	61
4.1.1	Neposkytnutí zůstaviteli potřebné pomoci v nouzi	61
4.1.2	Neprojevování opravdového zájmu o zůstavitele	62
4.1.3	Odsouzení nepominutelného dědice pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze	63
4.1.4	Trvalé vedení nezřízeného života	65
4.1.5	Marnotratnost, zadluženost	67
4.1.6	Dědická nezpůsobilost	68
4.2	Forma vydědění	74
4.3	Hmotněprávní postavení vyděděného nepominutelného dědice	76
4.3.1	Postavení platně vyděděného nepominutelného dědice a jeho právo na zaopatření	76
4.3.2	Postavení nepominutelného dědice vyděděného bez uvedení důvodů	80
4.3.3	Postavení nepominutelného dědice vyděděného s uvedením důvodů, které nejsou naplněny	80
4.3.4	Postavení potomků vyděděného nepominutelného dědice	83
4.4	Procesní postavení vyděděného nepominutelného dědice	88
4.4.1	Nepominutelný dědic uznává vydědění	88
4.4.2	Nepominutelný dědic popírá pravost listiny o vydědění	89
4.4.3	Nepominutelný dědic popírá platnost listiny o vydědění	90
4.4.4	Nepominutelný dědic namítá neplatnost vydědění z důvodu omylu	93
4.4.5	Nepominutelný dědic vyděděný bez uvedení důvodů	94
4.4.6	Závaznost usnesení o určení obvyklé ceny pozůstalosti pro nepominutelného dědice	95
5	Obrana dědice po skončení řízení o pozůstalosti	102
5.1	Žaloba oprávněného dědice	102
5.1.1	Předcházející právní úpravy	103
5.1.2	Oprávněný dědic	105
5.1.3	Současná úprava žaloby oprávněného dědice	107

5.1.4 Povaha žaloby podle § 189 odst. 2 ZŘS	107
5.1.4.1 Žaloba na vydání či vyklizení, na určení a na vydání bezdůvodného obohacení	108
5.1.4.2 Žaloba na obnovu řízení.....	111
5.1.4.3 Hereditatis petitio.....	112
5.1.5 Příslušnost soudu	117
5.1.6 Promlčení	117
Závěr	119
V jakém postavení může vystupovat nepominutelný dědic?.....	119
Může být nepominutelný dědic vyloučen z dědických práv formou negativní závěti?.....	120
Jaké hmotněprávní postavení má opominutý nepominutelný dědic?	121
Má být opominutý nepominutelný dědic vyrozuměn o svém právu na povinný díl?.....	121
Kdy vznikne účast opominutého nepominutelného dědice na řízení o pozůstalosti?.....	122
Jakým způsobem se může nepominutelný dědic bránit proti rozdělení společného jmění manželů, které jej zkracuje na povinném dílu?.....	122
Jakou procesní obranu může opominutý nepominutelný dědic využít?	123
Jaké hmotněprávní postavení má vyděděný nepominutelný dědic?	123
Jaké hmotněprávní postavení mají potomci vyděděného nepominutelného dědice?	124
Má být vyděděný nepominutelný dědic vyrozuměn o svém vydědění?	125
Jakou procesní obranu může vyděděný nepominutelný dědic využít?.....	125
Je obvyklá cena pozůstalosti určená v řízení o pozůstalosti pro vyloučeného nepominutelného dědice závazná?.....	126
Jakým způsobem se může nepominutelný dědic po skončení řízení o pozůstalosti domáhat svých práv?	127
Shrnutí.....	127
Seznam použité literatury a dalších zdrojů	129
Právní předpisy	129
Důvodové zprávy	129
Komentáře a monografie.....	130
Články v odborných časopisech.....	136
Příspěvky ve sbornících a články v elektronické podobě	139
Rozhodnutí soudů	141
Abstrakt a klíčová slova	144

Úvod

„Lidé rychleji oželi ztrátu otce, než ztrátu dědictví po něm.“¹

Dědické právo představuje soubor pravidel upravujících přechod majetkových hodnot ze zemřelého na další osoby. V souvislosti s tímto se nabízí otázka, kdo mají být tyto další osoby? Podle principu rodinné solidarity je spravedlivé, aby majetek převzali nejbližší členové rodiny, kteří se často zapříčinili o vytvoření těchto majetkových hodnot a pro svůj blízký vztah k zůstaviteli si tyto majetkové hodnoty snad i zaslouží.² Proti tomuto principu však stojí princip autonomie vůle zůstavitele, podle kterého má zůstavitel právo sám určit, komu jím shromážděné majetkové hodnoty připadnou. Uvedené principy se pak střetávají především v osobě nepominutelného dědice.

Nepominutelný dědic je tradičně dědickým právem chráněn, přičemž v průběhu času se mění představy o tom, kdo má být nepominutelným dědicem, vždy se však jedná o osobu, která nemá být při děděni opominuta, nebo na kterou má být jinak pamatováno. Důvodem ochrany nepominutelných dědiců je, že tito zpravidla představují nejbližší osoby z rodinného kruhu zůstavitele a společnost má proto zájem na tom, aby tyto osoby nabyly majetek po zůstaviteli, a to primárně jako dědicové, v ostatních případech, aby byli alespoň jinak majetkově zajištěni. Nejčastějším případem je situace, kdy nepominutelný dědic je opravdu dědicem, neboť mu svědčí dědický titul, a to dědická smlouva, závět' nebo zákonná dědická posloupnost. Povinný díl je v takovém případě obsažen v dědickém podílu a postavení nepominutelného dědice je téměř shodné s postavením ostatních dědiců. Postavení nepominutelného dědice, který je opravdu dědicem, nezpůsobuje výkladové ani aplikační problémy. Stejně tak nezpůsobuje větších problémů ani případ, kdy je nepominutelnému dědici zanechán povinný díl ve formě odkazu, ačkoliv se nepominutelný dědic v takovém případě nestává dědicem, nýbrž pouhým odkazovníkem.³

Rodinné vztahy však nemusí být vždy ideální, a mohou vyústit až k tomu, že zůstavitel nebude mít zájem na tom, aby se nepominutelnému dědici něčeho z jeho majetku dostalo; v některých případech může být takový záměr zůstavitele dokonce až pochopitelný vzhledem k chování nepominutelného dědice. Na takové situace pamatuje zákon tím, že umožňuje zůstaviteli pořízením pro případ smrti práva nepominutelného dědice omezit, a to jak jeho dědické právo, tak právo na povinný díl. Odejmutí dědických práv nepominutelnému dědici

¹ Niccolò Machiaveli.

² SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1921, s. 8.

³ Těmito případy, které nevyvolávají větších výkladových problémů, se předkládaná práce nezabývá.

může zůstavitel docílit prostřednictvím opominutí. V důsledku opominutí nepominutelný dědic nedědí, může si však nárokovat právo na povinný díl. Aby zůstavitel vyloučil nepominutelného dědice i z tohoto práva, musí tak učinit na základě vydědění. Vzhledem k závažnějším následkům, které v takovém případě pro nepominutelného dědice nastanou, je vydědění možné pouze pro zákonem stanovené důvody a v předepsané zákonné formě. Oproti tomu opominutí nevyžaduje žádné zdůvodnění ani vysvětlení ze strany zůstavitele, postačí pouze, pokud zůstavitel pořídí o svém majetku pro případ smrti a na nepominutelného dědice v tomto pořízení nebude pamatovat, popřípadě výslovně uvede, že nepominutelnému dědici se nemá z dědictví ničeho dostat. Z výše uvedeného je patrné, že vydědění a opominutí jsou sice rozdílné instituty, oba však mají společné, že mohou nepominutelného dědice vyloučit z jeho práv a jejich předpokladem je vždy aktivní právní jednání ze strany zůstavitele. Zároveň jsou tyto instituty navzájem provázány, neboť opominutí může vyústit ve vydědění (tzv. vydědění mlčky a po právu) a vydědění bez uvedení důvodu, popřípadě neplatné vydědění, může mít účinky opominutí. Vše výše uvedené má pak vliv jak na hmotněprávní, tak procesní postavení nepominutelného dědice, které dosud není z pohledu právní teorie ani praxe zcela vyjasněno, a proto je mu věnována předkládaná práce.

Dosavadní poznatky právní vědy

Hmotněprávnímu a procesnímu postavení nepominutelného dědice, který není dědicem (ani odkazovníkem) se věnují partikulárně komentáře, odborné monografie, vědecké články a rovněž i nedávná judikatura; mnohé závěry však navazují především na předcházející úpravu a nereflektují současné pojetí práva nepominutelného dědice na povinný díl a jeho odlišnosti od práva na dědický podíl. Největší spory v právní vědě panují ohledně postavení neplatně vyloučeného nepominutelného dědice. Většina autorů, a to zejména M. Šešina, J. Svoboda s O. Kličkou a V. Bednář, zastává názor, že neplatně vyděděný nepominutelný dědic má právo na dědický podíl a že spory o povinný díl se mají řešit v řízení o pozůstalosti odkázáním k podání žaloby o určení dědického práva;⁴ uvedené stanovisko pak ve svém nedávném rozhodnutí podpořil i Městský soud v Praze.⁵ Jiní autoři, a to snad jen D. Kittel, F. Plašil a jako jedna z prvních též autorka této práce společně s A. Talandou, prosazují názor,

⁴ ŠEŠINA, Martin. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 374–375; Srov. však DRÁPAL, Ljubomír, ŠEŠINA, Martin. Povinný díl a jeho vypořádání. *Ad Notam*, 2016, roč. 22, č. 6, s. 15–20; SVOBODA, Jiří. In FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 428–429; SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 24–25; BEDNÁŘ, Václav. Několik poznámek k vydědění. *Bulletin advokacie*, 2018, roč. 25, č. 10, s. 27.

⁵ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. října 2017, sp. zn. 24 Co 92/2017.

že neplatně vyděděný nepominutelný dědic má právo jen na povinný díl a že spory o povinný díl je nutno řešit žalobou na zaplacení mimo řízení o pozůstalosti;⁶ přičemž ve svém nedávném rozhodnutí uvedený názor podpořil i Nejvyšší soud ČR.⁷ Různé názory rovněž panují ohledně užití negativní závěti ve vztahu k nepominutelnému dědici; J. Svoboda a M. Šešina bez bližší argumentace dovozují, že negativní závěť nemůže být užitá pro odnětí dědického podílu nepominutelného dědice,⁸ naopak D. Kittel, F. Plašil, A. Talanda společně s autorkou této práce mají za to, že negativní závěti lze vyloučit jakéhokoliv dědice.⁹ Zcela nevyjasněná a dosud blíže neřešená pak zůstává otázka obrany nepominutelného dědice po pravomocném skončení řízení o pozůstalosti, kterou se autorka této práce rovněž v rámci své vědecké činnosti zabývala.¹⁰

Z výše uvedeného je patrné, že mnohé otázky ohledně vyloučeného nepominutelného dědice, a to jak v hmotněprávní, tak procesní rovině, zůstávají dosud nevyjasněny. Tématu se sice věnovali výše uvedení autoři, nicméně spory přetrvávají. Zároveň se k předkládané problematice vyjádřil dosud jen Městský soud v Praze a Nejvyšší soud ČR, z nichž každý podpořil jeden z názorů, a není tedy zcela jasné, jakým směrem se bude další judikatura ubírat. Z uvedeného je patrné, že se jedná o otázky, které nejsou dosud v právní vědě ani praxi uspokojivě vyřešeny, jejich kritické zhodnocení bude proto přínosem, a to zvláště s ohledem na skutečnost, že neustále vzrůstá počet pořízeních pro případ smrti, která práva nepominutelných dědiců opomíjejí, popřípadě zcela vylučují.¹¹

⁶ KITTEL, David. In PETROV, Jan, VÝTISK, Milan, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 1591–1592, 1595; PLAŠIL, Filip. Zamyšlení nad odkázáním nepominutelného dědice na pořad práva. *Ad Notam*, 2016, roč. 22, č. 3, s. 14–19; TALANDA, Adam, TALANDOVÁ, Iveta. Postavení nepominutelného dědice. *Právní rozhledy*, 2018, roč. 26, č. 7, s. 229–236; TALANDA, Adam, TALANDOVÁ, Iveta, PLAŠIL, Filip. Postavení nepominutelného dědice. *Ad Notam*, 2019, roč. 25, č. 1, s. 27–41. TALANDOVÁ, Iveta. Obrana vyděděného nepominutelného dědice. In DOBROVIČ, Ľuboš, KMECOVÁ, Darina (eds.). *Recenzovaný zborník vedeckých prác: Vymožitelnosť práva v kontexte vývoja spoločnosti*, Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2017, s. 487–492.

⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. července 2018, sp. zn. 21 Cdo 4392/2017.

⁸ SVOBODA In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*, s. 427–428; ŠEŠINA In ŠVESTKA, DVORÁK, FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.*, s. 372.

⁹ KITTEL In PETROV, VÝTISK, BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, s. 1591–1592 a 1595; TALANDA, TALANDOVÁ, PLAŠIL. *Postavení nepominutelného dědice*, s. 27–41; TALANDOVÁ, TALANDA. *Postavení nepominutelného dědice*, s. 229–266.

¹⁰ Příspěvek *Obrana oprávněného dědice* byl přednesen autorkou společně s A. Talandou na konferenci COFOLA pořádané Právnickou fakultou Masarykovy Univerzity v Brně dne 20. 4. 2018. Příspěvek byl rovněž v roce 2018 přihlášen do soutěže ve Studentské vědecké a odborné činnosti pořádané Právnickou fakultou Univerzity Palackého, kde získal 3. místo.

¹¹ Zatímco v roce 2015 sepsalo závěť u notáře 17 300 zůstavitelů v roce 2018 jich bylo už 20 702. KOLÁŘOVÁ, Kateřina. Která závěť je ta pravá? *Lidové noviny*, 21. ledna 2019, s. 14.

Struktura práce

Disertační práce je členěna do sedmi částí, včetně úvodu a závěru, přičemž jednotlivé kapitoly jsou dále členěny do podkapitol a oddílů.

První kapitola disertační práce je pojata jako uvedení do problematiky dědického práva, z tohoto důvodu se zabývá ústavními základy a zásadami dědického práva, které nejen že osvětlují smysl a účel práva dědického, ale rovněž jako “pilíře dědického práva“ napomáhají k řešení řady sporných otázek vyskytujících se v dalších částech práce.

V další kapitole je věnována pozornost obecně institutu nepominutelného dědice s cílem objasnit jeho konkrétní význam v právu dědickém, na dané úvahy následně navazuje část zabývající se jeho různorodým postavením, ve kterém se může v rámci dědického práva ocitnout, přičemž nejproblematičtějšímu z nich, tj. případu, kdy nepominutelný dědic není dědicem, jsou věnovány následující kapitoly.

Následující kapitoly představují stěžejní část celé práce, když podrobně zkoumají nepominutelného dědice, který není dědicem v důsledku opatření zůstavitele. Samostatně je věnována pozornost opominutí, prostřednictvím kterého může zůstavitel nepominutelného dědice vyloučit z dědických práv, když předně jsou v rámci této problematiky rozebrány hmotněprávní aspekty daného institutu, především pak možnost výslovného opominutí nepominutelného dědice formou negativní závěti. Celá pasáž je pak zakončena hmotněprávním postavením opominutého nepominutelného dědice, když na tento rozbor navazuje část procesní, která zkoumá postavení opominutého nepominutelného dědice v rámci řízení o pozůstalosti a možnosti jeho procesní obrany. Zvláštní kapitola je následně věnována vydědění, tedy právnímu jednání, kterým zůstavitel vylučuje nepominutelného dědice nejen z práva dědického, ale rovněž i z práva na povinný díl. Hmotněprávní část této kapitoly je zaměřena na podmínky vydědění, které jsou rozsáhlejší než u výše zmíněného opominutí a jejichž nenaplnění má vliv na postavení nepominutelného dědice, které je rovněž v souvislosti s tímto blíže zkoumáno, a to i s ohledem na potomky nepominutelného dědice. Na tento hmotněprávní výklad následně navazuje výklad procesní, zabývající se procesním postavením vyděděného nepominutelného dědice v řízení o pozůstalosti a jeho obranou. Konečná kapitola na výše uvedené stěžejní kapitoly navazuje, když se zabývá procesní obranou vyloučeného dědice po pravomocném skončení řízení o pozůstalosti.

Závěr práce je věnován shrnutí předkládané vědecké práce spolu s vyhodnocením v úvodu stanovených výzkumných právních otázek.

Disertační práce se nezabývá případy, kdy se nepominutelný dědic sám vyloučí z dědického práva či práva na povinný díl zřeknutím se nebo odmítnutím těchto práv. Institut dědické nezpůsobilosti, který nepominutelného dědice vylučuje z dědického práva včetně práva na povinný díl ze zákona, je v práci rozebírán pouze v souvislosti s institutem vydědění.

Cíl, výzkumné otázky a metodika práce

Vědeckým cílem této disertační práce je poskytnutí ucelené právní analýzy současné hmotněprávní a procesní úpravy vyloučeného nepominutelného dědice s poukázáním na problematické aspekty, které aktuální úprava v této oblasti přináší. Následně pomocí syntézy těchto poznatků je dosaženo konkrétních závěrů ohledně dané problematiky.

Výzkum v právu není založen na měřitelných datech, jako je tomu v empirických vědách, proto nelze stanovit hypotézu, kterou by bylo možno jednoznačně potvrdit či vyvrátit. Právo není exaktní věda, a proto ne všechny právní problémy mají jen jedinou správnou odpověď. V této práci proto není stanovena hlavní hypotéza, k jejímuž potvrzení či vyvrácení by práce směřovala, ale jsou vymezeny okruhy výzkumných otázek, kterými je třeba se při zkoumání postavení nepominutelného dědice zabývat:

1. V jakém postavení může vystupovat nepominutelný dědic?
2. Může být nepominutelný dědic vyloučen z dědických práv formou negativní závěti?
3. Jaké hmotněprávní postavení má opominutý nepominutelný dědic?
4. Má být opominutý nepominutelný dědic vyrozuměn o svém právu na povinný díl?
5. Kdy vznikne účast opominutého nepominutelného dědice na řízení o pozůstalosti?
6. Jakým způsobem se může nepominutelný dědic bránit proti rozdělení společného jmění manželů, které jej zkracuje na jeho povinném dílu?
7. Jakou procesní obranu může opominutý nepominutelný dědic využít?
8. Jaké hmotněprávní postavení má vyděděný nepominutelný dědic?
9. Jaké hmotněprávní postavení mají potomci vyděděného nepominutelného dědice?
10. Má být vyděděný nepominutelný dědic vyrozuměn o svém vydědění?
11. Jakou procesní obranu může vyděděný nepominutelný dědic využít?
12. Je obvyklá cena pozůstalosti určená v řízení o pozůstalosti pro vyloučeného nepominutelného dědice závazná?
13. Jakým způsobem se může nepominutelný dědic po skončení řízení o pozůstalosti domáhat svých práv?

Při hledání odpovědi na výše uvedené výzkumné otázky budou využity následující metody výkladu a dotváření práva. Občanský zákoník sám některá výkladová pravidla uvádí, a proto je třeba tyto metodologické pokyny respektovat a vykládat ustanovení občanského zákoníku v souladu s nimi. Výklad tedy musí především splňovat požadavek **ústavně konformního výkladu a požadavek hodnotové bezrozpornosti právního řádu** (axiologický výklad). Tento požadavek respektu k nejvyšším právním normám státu je zjevně nadřazen jakýmkoli jiným výkladovým metodám, je však v souladu s požadavkem na zákaz výkladu v rozporu s dobrými mravy a výkladu vedoucího ke krutosti či bezohlednosti urážející obyčejné lidské cítění, jelikož všechny tyto hodnoty jsou právě ústavními normami, především Listinou základních práv a svobod, chráněny. Občanský zákoník mimo výše uvedený ústavně konformní výklad poukazuje ve druhém odstavci na **výklad jazykový, formálně systematický, subjektivně historický a objektivně teleologický**. Tyto metody budou rovněž v rámci předkládané práce zohledněny. Klíčovou interpretační metodou pak je **objektivně teleologický výklad** hledající smysl a účel vykládaného ustanovení. V případě, kdy ani za využití všech výše uvedených výkladových metod nebude možné na výzkumnou otázku odpovědět, dojde k dotváření práva, a to podle konkrétního případu buď za pomoci analogie, či teleologické redukce.¹²

Co se týče metodických postupů, tyto jsou zvoleny s ohledem na cíl práce. Předně je využita metoda analýzy, a to ve vztahu k současné právní úpravě a soudní judikatuře. Cílem této metody je identifikovat současné sporné otázky v rámci zvolené problematiky, které jsou následně řešeny za použití syntézy, indukce a abstrakce.¹³

Součástí předkládané práce je i provedení komparace, a to jak historické, tak zahraniční. Historická komparace byla zvolena z důvodu, že současná úprava byla z velké části inspirována dřívější úpravou, zejména pak vládním návrhem občanského zákoníku z roku 1937,^{14,15} který představuje „*opatrnou revisi*“ obecného zákoníku občanského.

¹² K metodám výkladu a dotváření práva viz MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. 296 s.; MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr, a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svatek I. § 1–117*. Praha: Leges, 2013, s. 66–78, 190–200.

¹³ K metodickým postupům a právní argumentaci viz KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995. 247 s.; KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníka*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. 233 s.; SOBEK, Tomáš. *Argumenty teorie práva*. Praha: Ústav státu a práva, 2008. 330 s.; MELZER, Filip. *Právní jednání a jeho výklad*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2009. 218 s.; HLOUCH, Lukáš. *Teorie a realita právní interpretace*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 348 s.

¹⁴ Viz k inspiračním zdrojům současného občanského zákoníku: ELIÁŠ, Karel. Charakteristika návrhu nového občanského zákoníku. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, TICHÝ, Luboš. *Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva*. Praha: ASPI, 2006, s. 34–36; ELIÁŠ, Karel. Inspirační síla všeobecného zákoníku občanského v návrhu občanského zákoníku pro Českou republiku. In HRUŠÁKOVÁ, Milada (ed.). *200 let ABGB – od kodifikace k rekodifikace českého občanského práva*. Praha: Leges, 2011, s. 11–29; ELIÁŠ,

Právě historické předpisy lze označit za zásadní inspirační zdroje současné úpravy dědického práva,¹⁶ když současná úprava s cílem posílit princip autonomie vůle zůstavitele navrátila do právního řádu mnohé tradiční instituty dědického práva a pokusila se navázat právě na historickou úpravu z První republiky. Uvedené je pak patrné především na institutu nepominutelného dědice, jehož pojetí bylo navraceno do jeho historické podoby. Co se týče dalších předcházejících úprav, zejména občanských zákoníků z roku 1950 a 1964, je nutno uvést, že i tyto současnou podobu dědického práva ovlivnily, a to navzdory snahám o naprosté překonání těchto socialistických úprav.¹⁷ Proto je provedena komparace i ve vztahu k těmto předpisům. Srovnání je rovněž provedeno i se současným zněním obecného zákoníku občanského, který je dodnes účinný (i když ve značně novelizované podobě) v Rakouské republice. Právě novelizovaná podoba obecného zákoníku občanského ukazuje, nakolik se dědické právo v rámci jedné kontinuální úpravy vyvinulo, možná až zdokonalilo. Výklad této úpravy spolu s navazující judikaturou navíc představuje, s ohledem na výše zmíněnou předlohu současné úpravy, zcela zásadní zdroj poznání. Z těchto předkládaná práce rovněž čerpá a následně dospívá k zásadním závěrům ohledně postavení vyloučeného nepominutelného dědice a jeho procesní obrany.

Původní výsledky a jejich uplatnění v odborných publikacích

Zpracované téma je výsledkem dlouhodobé vědecké činnosti autorky, v rámci které byly publikovány odborné články, příspěvky ve sbornících a dosažené závěry byly prezentovány na vědeckých konferencích. Autorka se dále problematikou zabývala v rámci projektů Studentské grantové soutěže IGA_PF_2015_025 – *Porřízení pro případ smrti*, IGA_PF_2016_008 – *Dědická způsobilost jako jeden z předpokladů dědické sukcese a její reflexe v řízení o pozůstalosti* a IGA_PF_2017_012 – *Nepominutelný dědic a jeho postavení v řízení o pozůstalosti*. V průběhu studia se autorka rovněž účastnila studie Evropské komise týkající se Evropského dědického osvědčení. Problematice vydědění nepominutelného dědice

Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 47; HORÁK, Ondřej. Dějiny kodifikace soukromého práva v českých zemích. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr, a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1–117*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, s. XXVIII.

¹⁵ Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937 spolu s osnovou čsl. zák. z roku 1931 byl přetištěn v práci: SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír (eds.). *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012.

¹⁶ M. Daduová a O. Horák uvádí, že v současné úpravě dědického práva bylo až 78 % ustanovení inspirováno vládním návrhem občanského zákoníku z roku 1937. DADUOVÁ, Martina, HORÁK, Ondřej. *Nové dědické právo a meziválečná rekodifikace*. *Ad Notam*, 2016, roč. 22, č. 1, s. 8–12.

¹⁷ ELIÁŠ, Karel. Noblesa civilistické tradice a postmoderní přístupy k občanskému právu. *Právní rozhledy*, 2003, roč. 11, č. 8, s. 413.

se autorka již částečně věnovala také ve své rigorózní práci,¹⁸ celková shoda s předkládanou prací je však zanedbatelná, neboť disertační práce je od práce rigorózní pojata odlišně a obsahuje nové závěry.

V rámci předkládané práce autorka vychází právě z uvedené vědecké činnosti, na kterou navazuje; konkrétně se jedná o tyto publikační výstupy:

- Ústavní základy dědického práva. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2019 (v tisku).
- Několik úvah nad současnou úpravou nepominutelného dědice. *Soukromé právo*, 2019 (v tisku).
- Spolu s: TALANDA, Adam, PLAŠIL, Filip. Obrana oprávněného dědice. *Bulletin advokacie*, 2019 (v tisku).
- Vydědění nepominutelného dědice. *Právo a rodina*, 2019, roč. 21, č. 7–8, s. 19–26.
- Vydědění nepominutelného dědice pro dědickou nezpůsobilost. *Ad Notam*, 2019, roč. 26, č. 2, s. 3–6.
- Zjišťování jmění zůstavitele včera a dnes. *Iurium Scriptum*, 2019, roč. 3, č. 1, s. 73–86.
- Spolu s: TALANDA, Adam, PLAŠIL, Filip. Postavení nepominutelného dědice. *Ad Notam*, 2019, roč. 25, č. 1, s. 27–41.
- Spolu s: TALANDA, Adam. Postavení nepominutelného dědice. *Právní rozhledy*. 2018, roč. 26, č. 7, s. 229–266.
- Spolu s: TALANDA, Adam. Římské dědické právo jako inspirace současného dědického práva. *Historica Olomucensia*, 2018, roč. XLV, č. 55, s. 29–41.
- Dědická nezpůsobilost. *Právo a rodina*, 2018, roč. 20, č. 8, s. 17–20.
- Nepominutelný dědic a jeho právo na povinný díl. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2017, roč. 25, č. 1, s. 63–72.
- Spolu s: TALANDA, Adam. Právo některých osob na zaopatření. In ŠMÍD, Ondřej, VACOVÁ, Radka a kol. *Výživné*. Praha: Leges, 2017, s. 114–128.
- Spolu s: TALANDA, Adam. Vliv požívání alkoholu na dědické právo. In KYSELOVSKÁ, Tereza, SPRINGINSFELDOVÁ, Nelly, KŘÁPKOVÁ, Alica a kol. (eds.). *Spisy Právnické fakulty Masarykovy Univerzity*. Brno: Masarykovy Univerzity, 2017, s. 449–458.
- Obrana vyděděného nepominutelného dědice. In DOBROVIČ, Luboš, KMECOVÁ, Darina (eds.). *Recenzovaný zborník vědeckých prac: Vymožitelnost práva v kontexte*

¹⁸ Odkaz na rigorózní práci, která byla odevzdána a obhájena na Právnické fakultě Masarykovy Univerzity v Brně. TALANDOVÁ, Iveta. *Vydědění nepominutelného dědice*. Is.muni.cz. Dostupné na <<https://is.muni.cz/th/nk6n5/>>.

vývoja spoločnosti, Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2017, s. 487–492.

- Spolu s: TALANDA, Adam. A Brief Insight into Disinheritance. *International and Comparative Law Review*, 2016, roč. 16, č. 1, s. 153–160.
- Důsledky nevhodného chování dítěte v dědickém právu. *Acta Iuridica Olomucensia*. 2016, roč. 11, č. 3, s. 249–257.
- Developments in legal institutions of „heir with capacity to inherit“. In PINIOR, Piotr, ZIELIŃSKA, Ewa, Żaba, Mateusz legal (eds.). *Evolution of private law. New approach*. Katowice: Oficyna Wydawnicza Wacław Walasek, 2016, s. 268–274.
- Spolu s: TALANDA, Adam. Vliv vydědění na potomky vyděděného. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 653–660.
- Proměny dědické způsobilosti v občanských zákonících? In POLÁČEK-TUREKOVÁ, Zlatica, TUROŠÍK, Michal. (eds.) *Civilnoprávne inštitúty a ich historická reflexia vo svetle moderných rekodifikácií*. Banská Bystrica: Belianum, 2016, s. 300–311.
- Spolu s: TALANDA, Adam. Vydědění nezdárného potomka. In VIČAROVÁ HEFNEROVÁ, Hana, MADLEŇÁKOVÁ, Lucia (eds.). *Kontroverzní názory v právu. Sborník z konference Olomoucké debaty mladých právníků 2015*. Praha: Leges, 2015, s. 197–203.

1 Základní východiska a zásady dědického práva

Dědické právo představuje tradiční odvětví soukromého práva, s jehož úpravou se setká téměř každý z nás, když většina lidí se během svého života dostane do pozice dědice a každý se jednou ocitne v roli zůstavitele.¹⁹ Dědické právo tak ovlivní život každého, a je proto důležité, aby jeho úprava byla srozumitelná a postavená na jasných pravidlech tak, aby každý mohl pořádit pro případ své smrti a aby tato vůle byla co nejvíce respektována. Piliřem úpravy dědického práva je pak jeho hmotněprávní část obsažená v občanském zákoníku, na kterou navazuje a dále ji rozvádí úprava procesní obsažená v zákoně o zvláštních řízeních soudních. Podkladem pro zákonnou úpravu je pak právo ústavní, s nímž musí být zákonné znění v souladu. Ačkoliv se pak ze samotného textu ústavněprávních předpisů, především Ústavy a Listiny základních práv a svobod může zdát, že ústavní právo ovlivňuje právo dědické pouze okrajově, z níže uvedeného textu je patrné, že ústavní právo prozařuje napříč celým dědickým právem²⁰ a spolu se zásadami dědického práva představuje nezbytný výchozí bod pro předkládanou problematiku.²¹

1.1 Ústavní základy dědického práva hmotného

Ohledně dědického práva je na ústavní úrovni řečeno jediné, a to „*Dědění se zaručuje*“ (Čl. 11 odst. 1 LZPS). Naše právní úprava tedy musí připouštět dědění, jinak by byla v rozporu s Listinou základních práv a svobod, a tím pádem i s ústavním pořádkem

¹⁹ Specifikem dědického práva pak je, že vytváří právní vztah mezi dědicem a zůstavitelem i po smrti, což vede k posílení rodinných vztahů DUTTA. *Warum Erbrecht? Das Vermögensrecht des Generationenwechsels in funktionaler Betrachtung*, s. 392.

²⁰ Pojem „prozařování“ používá Ústavní soud k vyjádření vlivu základních lidských práv na právo soukromé. Viz nálezy Ústavního soudu ČR ze dne 14. července 2004, sp. zn. I. ÚS 185/04; nálezy Ústavního soudu ČR ze dne 4. října 2016, sp. zn. II. ÚS 251/16 a nálezy Ústavního soudu ČR ze dne 29. listopadu 2016, sp. zn. II. ÚS 1113/16.

²¹ Je nutné uvést, že ústavní právo ovlivňuje již samotný vznik norem práva dědického, neboť tyto musí být vytvářeny tak, aby byly s ústavními předpisy v souladu. Tímto však vliv těchto předpisů na právo dědické nekončí. Aby byl zaručen komplexní soulad s ústavním pořádkem České republiky, a to především s ústavně zaručenými právy a svobodami, je nutné dbát těchto práv i při výkladu a aplikaci norem práva dědického. Takový vliv základních lidských práv, který působí přes výklad a aplikaci zákonných norem, se označuje za „nepřímý horizontální účinek“. Tento účinek je typický pro soukromoprávní vztahy, kde vystupuje jednotlivec vůči jednotlivci. K působení základních práv na soukromoprávní poměry viz TICHÝ, Luboš. Působení základních práv na soukromoprávní poměry a jeho meze (skica k doktríně prozařování). *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2010, roč. XVII, č. 1, s. 10–17; ONDŘEJEK, Pavel. Účinky lidských práv v soukromém právu. *Právník*, 2011, roč. 150, č. 1, s. 33–51; ONDŘEJEK, Pavel. Ústavní hodnoty a autonomie vůle v právním jednání v soukromém právu. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2016, roč. XXVI, č. 3, s. 351–364; IVIČIČ, Marek. Vztah základních práv a soukromého práva ve vybraných státech. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2009, roč. XVI, č. 3, s. 190–196; ALEXY, Robert. *Theory of Constitutional Rights*. 2. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2002, 462 s.; BARAK, Aharon. *Constitutional Human Rights and Private Law*. In FRIEDMAN, Daniel. BAREK-EREZ Daphne (eds.). *Human Rights in Private Law*. Oxford. Portland. Hart Publishing, 2001, s. 1–42.

České republiky vůbec.²² Systematicky se pak tato garance dědění nachází v rámci zaručeného práva každého vlastnit majetek představujícího základní znak demokratického právního státu.²³ Toto zařazení je pak zcela záměrné, neboť dědické právo navazuje na právo vlastnické ve smyslu, že umožňuje-li svoboda vlastnictví každému vlastníku s jeho věcmi libovolně nakládat, přirozeně z tohoto plyne i právo vlastníka rozhodnout o těchto věcech pro případ smrti. Z tohoto mimo jiné také plyne, že právo vlastnické je s právem dědickým nerozlučně spjato, a pokud tedy není zaručené svobodné vlastnictví, nemůže dojít ani k dědění, což potvrzuje i výrok R. Mayra, že „*Bez práva dědického bylo by soukromé vlastnictví jen polovičaté. Právo dědické je nutným plodem soukromého vlastnictví; mohlo by proto býti odstraněno jenom současně se soukromým vlastnictvím. Jinak pozbyla by „snaha po výdělku ostruh a touha po požitcích opratí“*“^{24,25} To, že je dědictví pojímáno jako samozřejmá součást vlastnického práva je rovněž důvodem, proč garanci dědění nenalezneme explicitně vyjádřenou ve většině lidskoprávních dokumentů.²⁶ Výjimku představuje například Ústava Slovenské republiky (čl. 20 odst. 1: „*Dedenie sa zaručuje*“),²⁷ Ústava Polské republiky (Art. 64: „*Każdy ma prawo do własności, innych praw majątkowych*

²² MUZIKAŘ In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. I. svazek. § 1–487*, s. 1126.

²³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. ledna 2000, sp. zn. III ÚS 462/98.

²⁴ MAYR, Robert. *Soustava občanského práva. Kniha pátá: Právo dědické*. Brno: Barvič & Novotný, 1927, s. 1.

²⁵ T. Mayer Maly stejně tak uvádí, že tam kde existuje majetek, musí existovat i dědické právo, přičemž dodává, že bez dědického práva není ochrana majetku úplná. MAYER-MALY, Theo. *Der grundrechtliche Schutz des Erbrechts*. In HARRER, Friedrich, HONSELL, Heindrich, MADER, Peter. *Gedächtnisschrift für Theo Mayer-Maly*. Vienna: Springer, 2011, s. 432.

²⁶ Zaručení dědění není uvedeno ve Všeobecné deklaraci lidských práv, ze které naše Listina základních práv a svobod vychází, ani v dalších lidskoprávních úmluvách, jako je Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech nebo Evropská úmluva o ochraně lidských práv. Výjimku do jisté míry představuje Listina základních práv EU, která sice dědění nezaručuje, přesto je z ní patrné, že s dědickým právem počítá, neboť ve svém čl. 17, upravujícím právo na vlastnictví, přiznává každé osobě právo majetek nejen užívat a nakládat s ním, ale rovněž jej i odkazovat. K zákonné úpravě dědění je nutné upozornit, že smluvní státy Evropské úmluvy o ochraně lidských práv navzdory tomu, že úmluva dědění nijak neupravuje, nesmí při určování dědické posloupnosti či jiných podmínek dědice diskriminovat, ať už z důvodu pohlaví či jiných důvodů (např. rozlišování dětí manželských či nemanželských), a to s odkazem na čl. 1 Protokolu č. 1 (ochrana majetku) a s odkazem na čl. 8 (právo na respektování soukromého a rodinného života)]. *Všeobecná deklarace lidských práv* [online]. Nssoud.cz. Dostupné na <http://www.nssoud.cz/zakony/deklarace_prava.pdf>; *Listina základních práv EU* [online]. Eur-lex.europa.eu. Dostupné na <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT>>; *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech* [online]. Osn.cz. Dostupné na <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/mezinar.pakt-obc.a.polit_prava.pdf>; *Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech* [online]. Osn.cz. Dostupné na <<http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/mezinarodni-pakt-o-hospodarskych-socialnich-a-kulturnich-pravech.pdf>>; *Evropská úmluva o ochraně lidských práv*. Echr.coe.int. Dostupné na <https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf>; KMEC, Jiří, David KOSAŘ, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1252.

²⁷ Ústavní zákon č. 460/1992 Sb., Ústava Slovenskej republiky [online]. Slpk.sk. Dostupné na <<http://www.slpk.sk/dokumenty/ustava.pdf>>.

oraz prawo dziedziczenia”)²⁸ a nebo Ústava Spolkové republiky Německo (Art. 14: „*Das Eigentum und das Erbrecht werden gewährleistet*“).²⁹ Zaručení dědění v těchto předpisech však není z toho důvodu, že by snad tyto státy chápaly dědické právo odděleně od práva vlastnického, a proto jej zvlášť potvrzovaly, ale tyto předpisy tímto reagují na dřívější socialistické koncepty, které navrhovaly dědění majetku nepřipustit nebo zcela omezit z důvodu, že jde o „*nemravný způsob nabytí majetku bez vlastního přičinění*“.³⁰ S ohledem na tyto historické souvislosti je pak nutné garanci dědictví primárně vykládat **objektivně jako pokyn zákonodárci, aby na úrovni jednoduchého práva upravil pravidla dědického práva.**³¹ Tato záruka existence dědického práva má v lidech podporovat starostlivost o vlastní majetek a materiální zajištění rodiny. Výstižně se k potřebnosti existence dědického práva vyjádřil už před necelými sto lety i E. Svoboda, který uvedl, že „*Ještě nepřišla doba, kdy bude možno za dědice pracovníkova ustanoviti státní celek bez nebezpečí, že člověk pozbude podnětu k práci a sebezapření. Zrušení dědického práva za dnešní úrovně občanského ducha, znamenalo by z části vydání zákona, který by s odvahou nejvyšších nebezpečí byl obcházen, z části zákona, který by vydal v těžké nebezpečí hospodářskou budoucnost národa a republiky.*“³² Primárně by pak zákonodárce měl upravit zákonné dědické právo jako určitý “záchytný bod“ s tím, že zůstaviteli bude dána možnost se od tohoto zákonného režimu odchýlit vlastním pořízením.³³

Mimo výše uvedený objektivní náhled je možné na zaručení dědění pohlížet ještě ze **subjektivního hlediska**, kdy z pozice zůstavitele může být garance dědění chápána jako zaručení, že jeho majetek přejde po jeho smrti na další osobu jako vyjádření určité

²⁸ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej [online]. Sejm.gov.pl. Dostupné na <<http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>>.

²⁹ Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland [online]. Bundestag.de. Dostupné na <<https://www.bundestag.de/grundgesetz>>.

³⁰ Manifest Komunistické strany dokonce navrhl zrušit soukromé vlastnictví spolu s právem dědickým již v roce 1848. Tuto ideu realizovala Ruská sovětská federativní socialistická republika v roce 1918, kdy zrušila dědění s tím, že majetek se po smrti člověka stával vlastnictvím státu. Později zde sice bylo opět dědění obnoveno, ale zůstala omezení v podobě nejvyšší možné hodnoty dědictví nebo omezení při pořizování pro případ smrti. MARX, Karl, ENGELS, Friedrich. *Komunistický manifest*. Překlad August Radimský. 2. vydání. Praha: Zář, 1898, s. 30; MUZIKÁŘ In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek. § 1–487*, s. 1117; KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 1047; PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústava a ústavní řád České republiky. Komentář. 2. díl*. Praha: Linde, 1999, s. 11; Zrušiti právo dědické. *Právník*, 1918, s. 248; MAYER-MALY. *Der grundrechtliche Schutz des Erbrechts*, s. 430.

³¹ MAYER-MALY. *Der grundrechtliche Schutz des Erbrechts*, s. 431; BEZOUŠKA, Petr. *Civilněprávní otázky testovací svobody*. *Právník*, 2014, roč. 153, č. 10, s. 818.

³² SVOBODA. *Dědické právo*, s. 7.

³³ Již téměř každý právní systém na světě má v současné době právní předpisy upravující zákonné dědické právo, výjimkou jsou snad již pouze izolované právní systémy domorodých kmenů, kde neexistuje individuální vlastnictví, a proto se zde dědické právo zatím neprosadilo. DUTTA. *Warum Erbrecht? Das Vermögensrecht des Generationenwechsels in funktionaler Betrachtung*. Tübingen: Mohr Siebeck, s. 20.

kontinuity vlastnictví s tím, že zůstavitel sám může rozhodnout o příštím vlastníku svého majetku (a tím vyřadit zákonné dědické právo) tak, že pořídí pro případ své smrti.³⁴ Z uvedeného pak plyne, že subjektivní pojetí garance dědictví v sobě obsahuje i princip **autonomie vůle**.³⁵ Tento je na ústavní úrovni dále dovozován i z čl. 1 odst. 1 LZPS („Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech“), z čl. 2 odst. 3 LZPS („Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.“) a rovněž z čl. 2 odst. 4 Ústavy České republiky („Základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci“).³⁶ Ústavní soud pak princip autonomie vůle dokonce označil za „*esenciální náležitost demokratického právního státu*“, jehož respektování je podmínkou fungování takového státu.³⁷ Autonomii vůle je však možné vnímat i jako součást právního statutu každého člověka,³⁸ přičemž konkrétně v soukromoprávních vztazích autonomie vůle představuje možnost každého vytvářet právní následky podle své svobodné vůle.³⁹ Takové právní jednání, pokud není zákonem výslovně zakázáno, by mělo být co nejvíce respektováno, a to jak jeho výkladem, tak i jeho realizací.⁴⁰ V dědickém právu by pak měl tento princip garantovat co nejširší možnost svobodného právního jednání zůstavitele⁴¹ tak, aby se tento mohl sám rozhodnout, zda vůbec pro případ smrti pořídí a koho v tomto pořízení povolá za dědice, a jelikož pak autonomie vůle musí být zaručena všem subjektům soukromoprávního vztahu stejně (čl. 1 LZPS),⁴² odpovídá autonomii vůle zůstavitele

³⁴ BUSCHE, Jan. *Privatautonomie und Kontrahierungszwang*. Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1999, s. 58.

³⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23. května 2000, sp. zn. Pl. ÚS 24/99. Stejně tak nález Ústavního soudu ČR ze dne 16. října 2001, sp. zn. Pl. ÚS 5/01 a nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. října 2002, sp. zn. Pl. ÚS 39/01.

³⁶ Princip autonomie vůle pak prozařuje napříč soukromým právem a konkrétně v dědickém právu by měl tento princip garantovat co nejširší možnost svobodného právního jednání zůstavitele. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. července 2007, sp. zn. I. ÚS 557/05.

³⁷ Princip autonomie je v takovém případě chápán jako „*strukturální princip, podle něhož lze státní moc vůči jednotlivci a jeho autonomní sféře (včetně autonomních projevů volních) uplatňovat pouze v případech, kdy jednání jednotlivce porušuje výslovně formulovaný zákaz upravený zákonem.*“ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. května 2004, sp. zn. I. ÚS 167/04.

³⁸ HURDÍK, Jan, LAVICKÝ, Petr. *Systém zásad soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 95; KOZIOL, Helmut, WELSER, Rudolf. *Grundriss des bürgerlichen Rechts*. Wien: MANZ, 1995, s. 82–83. MEDICUS, Dieter. *Allgemeiner Teil des BGB*. 5. vydání. Heidelberg: C. F. Müller, 1992, s. 73.

³⁹ KOZIOL, WELSER. *Grundriss des bürgerlichen Rechts*, s. 82.

⁴⁰ Viz nález Ústavního soudu ČR ze dne 4. května 2004, sp. zn. I. ÚS 113/04 a nález Ústavního soudu ČR ze dne 13. dubna 2004, sp. zn. I. ÚS 43/04, shodně HURDÍK, LAVICKÝ. *Systém zásad soukromého práva*, s. 84.

⁴¹ WAGNEROVÁ, Eliška, ŠIMÍČEK, Vojtěch, LANGÁŠEK, Tomáš, POSPÍŠIL, Ivo a kol. *Listina základních práv a svobod*. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 89.

⁴² Knapp, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 16.

i autonomie vůle dědiců, neboť i tito se můžou svobodně rozhodnout, zda dědické právo přijmou, či nikoliv.⁴³

Potencionální dědicové mohou navíc prosazovat v rámci vypořádání pozůstalosti po zůstaviteli svá vlastní subjektivní práva, když z jejich pohledu může být garance dědění vnímána jako subjektivní nárok na majetek po zůstaviteli. Speciální postavení mezi zákonnými dědici má pak dědic nepominutelný, který může mít majetkové nároky (tedy nárok na povinný díl) i tehdy, když zůstavitel určí za dědice jiné osoby. Zaručení dědění tak v sobě současně obsahuje i **princip ochrany rodiny**,⁴⁴ který se v dědickém právu projevuje především v celkové organizaci zákonné dědické posloupnosti, ze které je patrné, že zákonodárce má zájem na tom, aby po zůstaviteli dědili jeho nejbližší rodinní příslušníci, neboť předpokládá, že právě těmto bude chtít zůstavitel předat své vytvořené hodnoty.⁴⁵ Nejvýraznější projev principu ochrany rodiny je pak možné spařovat v institutu nepominutelného dědice, kdy Listina základních práv a svobod ve svém čl. 32 navíc přiznává **zvýšenou ochranu dětem a mladistvým**.^{46,47} V dědickém právu se tato zvýšená ochrana projevuje ve výši povinného dílu, která se odvíjí od dovršení, resp. nedovršení zletilosti.⁴⁸ Tato zvýšená hodnota povinného dílu pro nezletilé děti je pak odůvodněná skutečností, že děti a mladiství jsou zpravidla zcela závislí na zůstaviteli, je tedy vysoce pravděpodobné,

⁴³ Autonomie vůle dědiců je důsledně provedena v rakouské úpravě, kdy tito musí projevit zájem o dědictví formou dědické přihlášky. Právo na dědictví tedy sice vzniká smrtí zůstavitele, nabývá se však až na základě dědické přihlášky. K nabývání dědictví viz HORÁK, Ondřej. Nabývání majetku zůstavitele a nahodilá zkáza věci. *Ad Notam*, 2015, roč. 21, č. 6, s. 3–7.

⁴⁴ K tomuto shodně O. Horák, který uvádí, že „*Spatřovat v čl. 11 odst. 1 Listiny pouze zdůraznění jednoho z dispozičních práv vlastníka-zůstavitele by bylo odtrženo od reality i historického vývoje. Naopak to musím vykládat především jako oprávnění dědice, resp. omezení zůstavitele, který nemůže se svým majetkem nakládat zcela libovolně ani inter vivos (dědická smlouva) ani mortis causa (povinný díl)*“. Tento závěr O. Horák podpirá i judikaturou německého Spolkového ústavního soudu, který taktéž vnímá garanci dědění na ústavní úrovni především jako důraz na rodinnou solidaritu, když vyzdvihuje právě zaručení práva na povinný díl. HORÁK, Ondřej. Tzv. nepominutelný dědic v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 11, s. 383.

⁴⁵ Posílení principu ochrany rodiny lze za současně úpravy dědického práva rovněž spatřovat v obnoveném právu některých osob na zaopatření. K tomu viz TALANDOVÁ, Iveta, TALANDA, Adam. Právo některých osob na zaopatření. In ŠMÍD, Ondřej, VACOVÁ, Radka a kol. *Výživné*. Praha: Leges, 2017, s. 114–128.

⁴⁶ Listina základních práv a svobod považuje za děti a mladistvé osoby do 18 let věku, v rámci dědického práva se však dítětem myslí každé dítě zůstavitele bez ohledu na věk.

⁴⁷ Zvýšená ochrana dítěte se projevuje i v institutu *nascitura*, kdy na nenarozené dítě, které bylo v době úmrtí zůstavitele již počaté a později se narodí živé, se hledí jako na způsobilého dědice.

⁴⁸ Toto rozlišování nepominutelných dědiců na zletilé a nezletilé bylo zavedeno občanským zákoníkem z roku 1950 po vzoru sovětské úpravy, přitom uvedené rozlišování přetrvalo až dodnes. Již dříve se však na našem území lze setkat s rozlišováním na zletilé a nezletilé nepominutelné dědice, a to v haličském občanském zákoníku z roku 1797 (II. § 566). Oproti tomu v inspiračních zdrojích jako je Rakousko, Německo a Švýcarsko je výše povinného dílu stanovena bez ohledu na věk potomků. HORÁK, Ondřej: K. A. Martini a první moderní úprava dědického práva. Ke 220. výročí (západo)haličského občanského zákoníku. *Ad Notam*, 2017, roč. 23, č. 6, s. 10; PROCHÁZKA, Jan. *Občanský zákon Ruské sovětské federativní socialistické republiky*. Praha: Svoboda, 1946, s. 105.

že v případě jeho smrti budou potřebovat větší majetkové zajištění než dospělí potomci zůstavitele.

Konečně je třeba uvést, že s výše uvedeným principem ochrany rodiny rovněž souvisí i čl. 32 odst. 3 LZPS, který zaručuje **rovnost manželských a nemanželských dětí**. Pro dědické právo má tato rovnost zásadní význam, neboť má výrazný vliv nejen na určení dědice ze zákonné dědické posloupnosti, ale rovněž i na určení nepominutelných dědiců. Zákonodárci je tímto dán jasný pokyn, aby v postavení dětí nečinil žádné rozdíly. Mezi potomky tak nemohou být činěny rozdíly na základě kritéria, které v důsledku nemohli ani sami ovlivnit. Takové pravidlo zcela odpovídá podmínkám moderního právního státu. Tento stav však neplatil v právních podmínkách na našem území vždy, ještě v obecném občanském zákoníku z roku 1811⁴⁹ byly rozlišovány děti manželské a mimomanželské.⁵⁰ Ačkoliv pak rovnost manželských a mimomanželských dětí zaručuje, že zákon mezi těmito potomky nebude činit rozdílu, rozhodně toto nezakládá právo všech potomků zůstavitele, aby z pozůstalosti nabyli stejně. Zákonná pravidla dědění, která všem potomkům zůstavitele zajišťují stejné postavení, mohou být pozměněna na základě již výše zmíněné autonomie vůle zůstavitele, kdy zůstavitel může sám rozhodnout o svém majetku i tak, že některého svého potomka zvýhodní.

Výše uvedené lze pak shrnout tak, že zaručení dědění je především příkaz pro zákonodárce upravit dědické právo na úrovni zákonů, kdy zároveň z této garance vyplývá pro zůstavitele záruka přechodu jeho majetku na dalšího vlastníka (dědice), o kterém může sám rozhodnout pořízením pro případ smrti (princip autonomie vůle). Zákonným dědicům je pak skrz čl. 11 odst. 1 LZPS zajištěno, že se jim majetek zůstavitele (za předpokladu, že zůstavitel nerozhodne jinak a že toto dědictví neodmítnou) dostane, a to na základě ustanovení dědického práva (princip rodinné solidarity), přičemž u nepominutelného dědice je hmotné zabezpečení zajištěno i tehdy, pokud zůstavitel rozhodne odlišně, než jak předpokládá zákon (princip rodinné solidarity a zvýšené ochrany dětí a mladistvých).

⁴⁹ Na otcovu pozůstalost a pozůstalost otcových příbuzných neměly nemanželské děti (pokud nebyly legitimovány) žádný nárok, neboť se s nimi nepočítalo v zákonné posloupnosti podle § 732 ABGB. Nemanželské děti mohly dědit v 1. dědické třídě pouze po matce a matčiných příbuzných. Viz § 155, § 165, § 752–753 ABGB.

⁵⁰ Nápravu tohoto stavu přinesl až občanský zákoník z roku 1950, který rozlišování manželských a mimomanželských dětí zrušil v souladu s § 11 Ústavy z roku 1948 (ústavní zákon č. 150/1948 Sb.).

1.2 Zásady dědického práva

1.2.1 Zásady dědického práva hmotného

Výše uvedený ústavní rámec dědického práva se prolíná i se základními zásadami dědického práva. Hlavní zásada dědického práva, která vyplývá již z výše zmíněného čl. 11 odst. 1 LZPS, je **zásada zachování hodnot vytvořených zůstavitelem**. Tato zásada vyjadřuje kontinuitu vlastnictví, když její podstatou je přechod majetku ze zemřelé osoby na osoby živé.⁵¹ Jakkoli se tento princip může zdát v dnešní době samozřejmý, společnost se k němu musela propracovat z dob, kdy vše, co patřilo zemřelému, s ním bylo pohřbíváno, přičemž mnohdy se jednalo nejen o předměty, ale i o zvířata, manželky nebo otroky. V dnešní době je tato zásada v rámci evropské právní kultury brána jako samozřejmá, ale některé kultury či národy ještě nedávno dodržovaly zvyk pohřbívání majetku se zemřelým.⁵²

Zásada zachování hodnot se pak realizuje skrze **zásadu přechodu majetku na jednotlivce** vyznačující se individualistickým přístupem. Takový přístup je již rovněž standardem pro současné dědické právo, ještě za minulého režimu však byla snaha tento přístup vyloučit a dát přednost přístupu kolektivistickému, na základě kterého majetek po smrti člověka přechází na obec či stát.⁵³ Takové tendence byly odůvodněny tím, že dědění udržuje ve společnosti nerovnost a přináší zisk bez práce.^{54,55} Přestože se nakonec tyto návrhy na našem území neprosadily, dědické právo bylo v této době značně omezeno, například vyloučením některých věcí z vlastnictví osob, redukcí okruhu zákonných dědiců

⁵¹ „Smrtí běře se sice za své osobnost člověka, ale statky, kterými vládl, zůstávají zde i potom; změní se jenom jejich pán.“ BOHUSLAV, Josef Václav. *Poslední vůle*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1914. 34 s.

⁵² TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Část I*. Praha: Bursík & Kohout, 1905 (reprint Praha: Wolters Kluwer, 2014, editor Ondřej Horák), s. 10; MAYER-MALY, Der grundrechtliche Schutz des Erbrechts, s. 30; SALÁK, Pavel. *Testamentum militis jako inspirační zdroj moderního dědického práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 11–13.

⁵³ TILSCH. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Část I*, s. 14–17; srov. MARX, ENGELS. *Komunistický manifest*, s. 30; PIPES, Richard. *Vlastnictví a svoboda* (předklad Luděk Bednář). Praha: Argo, 2008. 364 s.

⁵⁴ Takové názory však již nebraly v úvahu, že v případě, kdy majetek člověka není zachován pro jeho blízké, není tento motivován svůj majetek zachovávat vůbec. Kolektivistický přístup ve výsledku člověka svádí ke spotřebě majetku a jeho rozehýbení ještě za života. TILSCH. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Část I*, s. 15–16.

⁵⁵ Trefně se ke kolektivistickému principu vyjádřil E. Svoboda, když uvedl, že „Právo dědické nesmí přehlédnouti, že člověk zpravidla proto pracuje, proto se namáhá, aby získal hmotné odměny a aby hodnoty nasrádané odevzdal těm, ke kterým má užší vztahy příbuzenství, přátelství, lásky. Ještě nepřišla doba, kdy největším zadostiučiněním, největší radostí občanovou bude, že svou prací životní obohatil stát. Nepřišla ještě doba, kdy bude možno za dědice pracovníkova ustanoviti státní celek bez nebezpečí, že bude zlomena snaha, získati a zachovati jmění, že člověk pozbude podnětu k práci a sebezapření. SVOBODA. *Dědické právo*, s. 7.

nebo vyloučením privilegovaných závětí.⁵⁶ Tento stav napravila až současná úprava, která tyto původní instituty dědického práva opět do našeho právního řádu navrátila.

Zásada přechodu majetku na jednotlivce pak úzce souvisí s další zásadou dědického práva, která je zakotvená i na ústavní úrovni, a to **zásadou autonomie vůle**.⁵⁷ Uvedená zásada vyjadřuje volnost zůstavitele zvolit si své dědice a tuto svou vůli kdykoliv změnit a dále vyjadřuje respekt k této zůstavitelově projevené vůli po jeho smrti. Pořizovací volnost má motivovat především zůstavitele, aby uspořádal své majetkové poměry ještě za svého života.⁵⁸ V takovém rozdělení může zůstavitel zohlednit potřeby konkrétních členů rodiny, což může být i pro samotné dědice prospěšnější.^{59, 60} Současná úprava se snažila tento princip co nejvíc posílit,⁶¹ když především změnila celkovou koncepci postavení nepominutelného dědice a navrátila mnohé instituty, skrze které může zůstavitel svou vůli projevit. Nadále však v úpravě dědického práva zůstávají takové instituty, které spolu s jejich nejasným výkladem tuto autonomii vůle zůstavitele výrazně omezují.⁶²

Rovněž i na straně dědiců se pak autonomie vůle uplatní, a to jako **zásada volnosti dědictví přijmout, či odmítnout**, když dědicům je ponechána svobodná volba, zda dědictví

⁵⁶ Vysvětlením bylo, že „V občanském zákoníku dostává dědictví novou funkci společenskou, odpovídající změněným poměrům hospodářským. Je určeno k tomu, aby posilovalo rodinu, aby upevňovalo vzájemné vztahy mezi jejími členy a nezasahovalo rušivě do vztahů citových. Není výrazem třídního vykořisťování, jak tomu bylo dříve. KIZLINKOVÁ, Věra. *Občanský zákoník. Stručný výklad zákona ze dne 25. X. 1950 č. 141 Sb.* Praha: Orbis, 1952, s. 107.

⁵⁷ Zásada autonomie vůle je považována nejen za hlavní zásadu současné úpravy dědického práva, ale dle úvodních ustanovení občanského zákoníku (§ 3 odst. 1 a 2 písm. a) ObčZ) rovněž za zásadní zásadu celého občanského zákoníku. Zásada autonomie vůle se v dědickém právu pak projevuje např. v přednosti zvolené posloupnosti před zákonnou posloupností dle § 1633 ObčZ, dále v právu stanovit dědicům i odkazovníkům podmínky a příkazy podle § 1551 a násl. ObčZ, rovněž v právu zrušit jednostranně závět' či dovětek podle § 1575 a násl. ObčZ nebo v povinnosti vykládat závět' v souladu s vůlí zůstavitele dle § 1494 odst. 2 ObčZ. Tato zásada se vyvinula z dřívější zásady nucenosti, podle které si zůstavitel nemohl své dědice zvolit, ale dědici se stali předem zákonem či zvykem určené osoby. TILSCH. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Část I.*, s. 18.

⁵⁸ Už v římském právu bylo pořízení pro případ smrti bráno jako morální povinnost každého člověka. DAJCZAK, Wojciech, GIARO, Tomasz, LONGSCHAMPS DE BÉRIER, Francizsek, DOSTALÍK, Petr. *Právo římské. Základy soukromého práva.* Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, s. 53.

⁵⁹ BEDNÁŘ, Václav. Dědické právo v novém občanském zákoníku. *Obchodní právo*, 2012, roč. 21, č. 5, s. 162–170.

⁶⁰ Takové promyšlené rozdělení majetku zůstavitelem odpovídá rovněž ideji, že “zůstavitel ví nejlíp“, jak má svůj majetek mezi členy své rodiny podělit. HIRSCH, Adam, WANG, William K. S. *Qualitative Theory of the Dead Hand.* *Indiana Law Journal.* Vol. 68 : Iss. 1 , Article 1., s. 12.

⁶¹ Naopak občanské zákoníky z roku 1950 a 1964 silně upřednostňovaly princip nucenosti, kdy pořízení pro případ smrti ze strany zůstavitele bylo chápáno jako narušení rodinných vztahů. Důsledky však byly takové, že čím víc byla omezována autonomie vůle zůstavitele, tím více byly využívány jiné možnosti úpravy majetkových poměrů. Především lidé zcizovali majetek ještě za svého života, což pochopitelně přinášelo svá rizika. ELIÁŠ In ELIÁŠ. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. Svazek. § 1–487*, s. 1119; SVOBODA. *Dědické právo*, s. 9.

⁶² Zejména nejasné postavení nepominutelného dědice, kterému se věnují následující kapitoly.

nabydou, či nikoliv, respektive zda dědictví odmítnou, či nikoliv,⁶³ s čímž je spojen zákonný předpoklad, že dědicova nečinnost znamená souhlas s přijetím dědictví.⁶⁴ Pokud pak dědic jednou dědictví přijme, nemůže se jej zpětně vzdát, což platí i naopak, že pokud dědic jednou dědictví odmítne, nemůže se jej už zpětně domáhat.⁶⁵

V případě, kdy zůstavitel sám své dědice neurčí, nebo je neurčí k veškerému svému majetku, uplatní se zásada nucenosti, známá také jako zásada zákonné posloupnosti,⁶⁶ nebo jako **zásada rodinné solidarity**,⁶⁷ kdy zákon sám stanoví dědice zůstavitele. Zpravidla se jedná o osoby, které jsou zůstaviteli natolik blízké, že společnost má zájem na tom, aby tyto osoby po zůstaviteli dědily, neboť se u nich předpokládá, že měly také svůj podíl na vytvoření hodnot zanechaných zůstavitelem.⁶⁸ S touto zásadou rovněž souvisí i **zásada rovnosti**, která stanovuje, že nikdo nemůže mít v dědění přednost z důvodu pohlaví, původu, stáří či prvorozenství.⁶⁹

Co se týče samotného přechodu majetku, na něj se uplatňuje **zásada univerzální sukcese**, která vyjadřuje, že dědic vstupuje do všech práv i závazků zůstavitele, které nejsou

⁶³ Výjimku z této zásady představuje dědická smlouva (§ 1582 a násl. ObčZ), která zavazuje obě strany, a tím pádem vylučuje možnost odmítnutí dědictví. K dědické smlouvě viz TALANDOVÁ, Iveta, TALANDA, Adam. Inheritance contract. In PINIOR, Piotr, WYRZYKOWSKI, Wojciech, ZABA, Mateusz. *Evolution of Private Law. New Perspectives*. Katowice: Oficyna Wydawnicza Waclaw Walasek, 2018, s. 169–177; TALANDOVÁ, Iveta, TALANDA, Adam. Dědická smlouva. *Právo a rodina*, 2018, roč. 20, č. 6, s. 12–15.

⁶⁴ Tento přístup má základ ve slovenském obyčejovém právu, ze kterého byl převzat v občanském zákoníku z roku 1950, s tím že byl zrušen dřívější institut dědických přihlášek s odůvodněním, že dědictví se častěji přijímá, než odmítá; byl tedy zaveden přístup, že dědic může odmítnout, ale nemusí výslovně přijmout. Tento přístup přetrvával i v dnešní úpravě, která se od zákoníku z roku 1950 (a především od jeho ideově totožného nástupce z roku 1964) výslovně distancuje a navrácí do dědického práva množství institutů známých z obecného zákoníku občanského z roku 1811, který však byl postaven na principu dědických přihlášek, kdy se dědic sám musel o dědictví ucházet. Současný přístup je zajímavý také v souvislosti s nepsanou zásadou občanského zákoníku, že nečinnost nelze považovat za souhlas a nelze s nečinností spojovat právní následky. Přímo občanský zákoník pak v § 551 stanoví, že o právní jednání nejde, chybí-li vůle jednajících osoby. Právní teorie pak také zaujímá stanovisko, že mlčení nemůže znamenat souhlas, např. Michaela Zúklínová uvádí „V právu platí zásada právě opačná: kdo mlčí, o tom nelze mít za to, že souhlasí (qui tacet, consentire non videtur)“. Luboš Tichý pak k mlčení dodává: „Zpravidla je totiž nelze považovat za projev vůle, a to ani v pozitivním, ani v negativním slova smyslu (souhlas či nesouhlas)“. ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 157; TICHÝ, Luboš. *Obecná část občanského práva*. C. H. Beck, Praha 2014, s. 141.

⁶⁵ ŠEŠINA In ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.*, s. 33–35. ELIÁŠ In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. Svazek. § 1–487*, s. 1121.

⁶⁶ ELIÁŠ In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. Svazek. § 1–487*, s. 1117.

⁶⁷ HORÁK. *Tzv. nepominutelný dědic v novém občanském zákoníku*, s. 381–387.

⁶⁸ „Je spravedливо, aby byli dědici ti lidé, se kterými žil zůstavitel ve stycích nejužších. Jeho děti–protože povinností toho, kdo děti zplodil, jest, aby se postaral o jejich příští osudy. Žena, protože často ani nelze rozlišiti, kolik jejího vlastního přičinění jest uloženo v majetku mužově, jeho vzniku i zachování, i proto, že se dlouhým manželstvím a prací v rodině stává méně způsobilou k samostatné práci výdělečné, je sociálně slabší. Muž, protože sotva kdo určí, kolik práce vynaložil, aby její majetek zachoval a rozmnožil. Rodiče, kterým člověk děkuje za své vychování a přípravu na vlastní práci životní.“ SVOBODA. *Dědické právo*, s. 8.

⁶⁹ Zásada je u nás prolomena v § 1636 odst. 2 ObčZ ve prospěch zůstavitelova pozůstalého manžela při dědění v druhé dědické skupině.

vázány výlučně na jeho osobu.⁷⁰ Z tohoto vyplývá, že dědicové přebírají nejen majetek zůstavitele, ale rovněž i povinnosti uhradit s majetkem spojené dluhy,⁷¹ které dle současného občanského zákoníku **přecházejí v neomezené výši** (není-li uplatněna výhrada soupisu).⁷²

Konečnou zásadou, která je zásadní pro samotné projednání dědictví, je **ingerence veřejné moci** při nabytí dědictví. Dědictví je ze zákona projednáváno před státním orgánem, konkrétně notářem jako soudním komisařem, jehož úkolem je zjistit veškerý majetek zůstavitele podléhající dědickému právu, dále zjistit dědice, kterým náleží dědické právo, dbát na splnění vůle zůstavitele, zanechal-li nějakou, a rovněž urovnávat případné neshody mezi dědici tak, aby pozůstalost byla rozdělena v souladu se všemi výše uvedenými zásadami.⁷³ Tato zásada je rozvedena především níže uvedenými ústavními základy a zásadami řízení o pozůstalosti a rovněž samotnou zákonnou úpravou řízení o pozůstalosti v zákoně o zvláštních řízeních soudních.

1.2.2 Zásady dědického práva procesního

Dědické právo procesní, upravené jako řízení o pozůstalosti, je nezbytným odrazem dědického práva hmotného a je ovládáno základními principy a pravidly občanského soudního řízení se zvláštnostmi tzv. nesporného řízení. Zařazení řízení o pozůstalosti mezi řízení nesporná je správné, a to i přesto, že mezi dědici často spory vznikají, ať už ohledně dědických podílů či povinných dílů.⁷⁴ V rámci řízení o pozůstalosti však tyto skutkové spory nemohou být řešeny a účastníci jsou zpravidla odkázáni k podání žaloby u civilního soudu.⁷⁵

⁷⁰ V původní římskoprávní podobě znamenal princip universální sukcese vstup dědice na místo zůstavitele, a teprve s tím byl spojený přechod majetku včetně dluhů. V dnešní době má dědění výlučně majetkový charakter a některá majetková práva a povinnosti zůstavitele na dědice vůbec nepřecházejí a zanikají, a některá přecházejí na jiné osoby jinak než děděním. DOSTALÍK, Petr. Dědická instituce jako základní obsahová náležitost testamentu. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2012, roč. 20, č. 3, s. 276.

⁷¹ Toto vyplývá i s čl. 11 odst. 3 LZPS „*Vlastnictví zavazuje*“.

⁷² Předcházející občanské zákoníky z roku 1950 a z roku 1964 zakotvovaly odpovědnost za dluhy zůstavitele pouze do výše nabytého dědictví s odůvodněním, že dědictví nemůže pro dědice představovat majetkové riziko. ELIÁŠ In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek. § 1–487*, s. 1120.

⁷³ ŠEŠINA In ŠVESTKA, DVORÁK, FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.*, s. XXVI; TILSCH. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Část I.*, s. 36–38; ELIÁŠ In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek. § 1–487*, s. 1122.

⁷⁴ Emil Svoboda ke sporům vznikajícím mezi dědici trefně poznamenal: „*Peníze znemravňují, stanou-li se cílem života. Peníze, k nimž člověk přijde „šťastnou“ náhodou, jsou hrozným pokušením. Jaký div, že v dědicích, bojujících o svoje zájmy, často se rozběsí nejtemnější stránky lidské bytosti? A přece je zájmem zcela mimořádné hodnoty mravní, aby smrt člověka nebyla provázána divokými zápasy, nenávisí a zlobou mezi příbuznými. Ten, kdo by mohl zasáhnouti – je mrtev. Je nasnadě, že k výkladu jeho vůle – byla-li řádně projevona – k urovnání věcí dědických a k převodu pozůstalosti do nových rukou povolává zákon v prvé řadě soudy a veřejné notáře jako náměstky a vykonavatele úkolů soudních.*“ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*, s. 10.

⁷⁵ Výjimku představují sporné otázky právní, které notář, jako soudní komisař, může v řízení o pozůstalosti posoudit sám podle § 169 odst. 1 ZŘS.

Řízení o pozůstalosti se zásadně zahajuje i bez návrhu (§137 a 138 ZŘS)⁷⁶ a řízení provádí notář jako soudní komisař,⁷⁷ kterého soud pověřuje k provedení řízení o pozůstalosti a jehož úkony jsou považovány za úkony samotného soudu (§ 100 ve spojení s § 103 odst. 3 ZŘS). Osoba notáře má při provádění úkonů všechna oprávnění, která přísluší soudu jako orgánu veřejné moci při výkonu soudnictví (§ 103 odst. 4 ZŘS). I v řízení o pozůstalosti se projevují zásady vyplývající z práva na spravedlivý proces, které pro všechna soudní řízení vyplývají z Ústavy (čl. 81–98), a Listiny základních práv a svobod (čl. 36–40). Předně musí být zajištěna, a to jak u pověřujícího soudu, tak u notáře **nezávislost a nestrannost**. Nezávislost soudu a soudců je výslovně vyjádřena v čl. 81 a 82 odst. 1 Ústavy⁷⁸ a v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Nezávislost a nestrannost notáře je pak konkrétně upravena v § 2 a § 5 notářského řádu. Nezávislost notáře jako soudního komisaře je zajišťována nepřeložitelností notáře k jinému úřadu (§ 8 odst. 4 NotŘ), neslučitelností funkce notáře s jinou výdělečnou činností (§ 5 odst. 2 NotŘ),⁷⁹ předepsaným způsobem a výší odměňování notáře,⁸⁰ právní úpravou kárné odpovědnosti notářů (§ 45 a násl. NotŘ), závazností notáře při rozhodování pouze zákonem a dalšími obecně závaznými právními předpisy (§ 52 NotŘ), a konečně právní úpravou umožňující vyloučení notáře pro podjatost, tedy pro vztah notáře k věci či k účastníkům či jejich zástupcům. Námitka podjatosti může být vznesena ze strany účastníků, když o této námitce následně rozhoduje soud (§ 14 a násl. OSŘ a § 105 ZŘS).⁸¹ Notář sám může rovněž konstatovat svůj vztah k věci nebo k účastníkům,

⁷⁶ Obligatorní zahájení řízení o pozůstalosti je projevem zásady oficiality. Příslušný soud zahájí řízení o pozůstalosti bez návrhu a to vždy, jakmile se dozví, že osoba zemřela nebo byla prohlášena za mrtvou. Irelevantní pro zahájení řízení o pozůstalosti je tedy otázka, zda zůstavitel vůbec zanechal nějaký majetek či dědice. Řízení lze zahájit i na návrh, jen jestliže je z návrhu patrné, že si navrhovatel činí právo na pozůstalost.

⁷⁷ Až do novely č. 7/2009 Sb., kterou se měnil občanský soudní řád, neměl notář rozhodovací pravomoc v meritu věci, ale pouze připravoval podklady pro usnesení soudu. Pravomoc k vydávání těchto usnesení získali notáři až novelou účinnou od 1. července 2009, která poprvé posilovala jejich postavení v dědickém řízení. Před rokem 2009 tak mohl vydávat rozhodnutí v řízení o pozůstalosti (dříve v dědickém řízení) pouze soud.

⁷⁸ Čl. 81 Ústavy „Soudní moc vykonávají jménem republiky nezávislé soudy.“; Čl. 82 Ústavy „Soudci jsou při výkonu své funkce nezávislí. Jejich nestrannost nesmí nikdo ohrožovat.“ Zatímco nezávislost soudů vyjadřuje především jejich „institucionální“ nezávislost na moci výkonné a zákonodárné, nezávislost soudců se týká samotné rozhodovací činnosti. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 28. dubna 2005, sp. zn. Pl. ÚS 60/04; Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18. června 2002, sp. zn. Pl. ÚS 7/02 uvádí, že „Pouze nestranný soud je způsobilý poskytovat skutečnou spravedlnost vždy a všem, přičemž jedním z prostředků nestrannost soudu zaručujících je soudcovská nezávislost“.

⁷⁹ S výjimkou správy vlastního majetku Na rozdíl od soudců může notář vykonávat funkci poslance, senátora nebo zastupitele obecního nebo krajského zastupitelstva, a i za úplatu činnost vědeckou, publikační, pedagogickou, tlumočnickou, znaleckou, uměleckou a činnost v poradních orgánech vlády, ministerstev, jiných ústředních orgánů státní správy a v orgánech samosprávy, a činnost zapsaného mediátora podle zákona o mediaci.

⁸⁰ Vyhláška č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif).

⁸¹ „Soudcův poměr k účastníkům nebo k jejich zástupcům může být založen především příbuzenským nebo jemu obdobným vztahem, jemuž na roveň může v konkrétním případě stát vztah přátelský či naopak nepřátelský.“

a tím se z projednání věci vyloučit. Nezávislost a nestrannost soudů a soudců (notářů) souvisí rovněž se zásadou **zákoného soudce, respektive zákoného notáře** (čl. 38 odst. 1 LZPS), která zaručuje nezávislé přidělení případu. Toto přidělení má jasně stanovená pravidla, když pověřující soud je stanoven na základě zákona a rozvrhu práce (§ § 2 a 3 ZŘS a § 98 ZŘS) a konkrétní notář je pověřujícím soudem určen na základě rozvrhu, který vydává na návrh příslušné notářské komory předseda krajského soudu.

V samotném řízení o pozůstalosti se uplatní především **zásada ústnosti a přímosti** (§ 96 Ústavy), tzn., že k projednání věci se až na zákonem stanovené výjimky vždy nařídí jednání (§ 182 ZŘS).⁸² Samotné řízení je však ze zákona **neveřejné**,⁸³ a to přesto, že právě veřejnost je jedním z atributů práva na spravedlivý proces. Čl. 96. odst. 2 Ústavy však umožňuje veřejnost na základě zákona vyloučit, čehož zákonodárce využil právě v rámci úpravy řízení o pozůstalosti nejspíš z důvodu,⁸⁴ že v tomto řízení se řeší zcela privátní záležitosti a je zde proto velký zájem na ochraně soukromí a tedy i neveřejnosti řízení.⁸⁵ V souvislosti s tímto je však třeba uvést, že v mnoha dalších řízeních, např. v řízení ve věcech péče soudu o nezletilé či v řízení o rozvodu manželství, jsou rovněž řešeny velice soukromé a citlivé záležitosti, a přesto tato řízení nejsou neveřejná. Hlavní důvod neveřejnosti řízení o pozůstalosti je tak nutné spatřovat především v zázemí notářských kanceláří, které zpravidla nejsou uzpůsobeny tak, aby řízení mohla probíhat veřejně než v samotné povaze řízení. V rámci řízení musí být dále účastníkům zajištěno **rovné postavení** (čl. 96 odst. 1 Ústavy a čl. 37 odst. 3 LZPS), tedy stejné možnosti k uplatnění jejich procesních práv (§ 18 odst. 1 OSŘ).⁸⁶ Tohoto je v řízení o pozůstalosti dosahováno jednak obecnými právy účastníků řízení vyplývajícími z občanského soudního řádu⁸⁷ a dále na základě poučovací

V úvahu přichází i vztah ekonomické závislosti, např. v souvislosti s vědeckou či jinou publikační činností soudce, v souvislosti se správou vlastního majetku soudce apod.“ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. října 2003, sp. zn. 30 Cdo 1921/2003.

⁸² Výjimku představují případy, kde je řízení o pozůstalosti zastaveno z důvodu, že zůstavitel nezanechal žádný, popřípadě pouze nepatrný majetek (§ 153 a 154 ZŘS), nebo nabývá-li pozůstalost jediný dědic a konečně má-li pozůstalost připadnout státu proto, že nedědí žádný dědic (§ 183 ZŘS).

⁸³ Neveřejné je celé řízení o pozůstalosti, ačkoliv se jako výjimka může zdát veřejné zjištění listiny o pořízení pro případ smrti podle § 143 ZŘS. Slovo “veřejně“ však v tomto případě neznamená za účasti “veřejnosti“, ale pouze že tento úkon zjištění se odehrává veřejně, tedy za účasti osob, kterým podle dosavadního stavu řízení svědčí zákonná dědická posloupnost nebo které již uplatnily práva na pozůstalost. SVOBODA, KLIČKA. *Dědické právo v praxi*, s. 196.

⁸⁴ Důvodová zpráva se nevyjadřuje k důvodům, proč je řízení o pozůstalosti neveřejné.

⁸⁵ SVOBODA, KLIČKA. *Dědické právo v praxi*, s. 196; SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. Praha: C H. Beck, 2015, s. 396.

⁸⁶ KŘIVÁČKOVÁ In SVOBODA, Karel, ŠÍNOVÁ, Renáta, HAMULÁKOVÁ, Klára a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 20.

⁸⁷ Právo na právní pomoc včetně práva na ustanovení zástupce (§ 30 OSŘ), právo na použití mateřského jazyka včetně práva na ustanovení tlumočnicka (§ 18 OSŘ).

povinnosti, která je v řízení o pozůstalosti širší než v klasických civilních řízeních.⁸⁸ Zásadní je především poučení o možnosti odmítnout dědictví (§ 164 ZŘS),⁸⁹ poučení o právu výhrady soupisu (§ 175 ZŘS) a poučení o možnosti uplatnit práva žalobou (§ 170 ZŘS).

Notář pak musí řízení o pozůstalosti vést v souladu s požadavkem na **hospodárnost a rychlost řízení** (§ 38 odst. 2 LZPS), tedy postupovat tak, aby činil úkony v řízení o pozůstalosti bez zbytečných průtahů. Pokud notář vlastním přičiněním působí v řízení o pozůstalosti průtahy, může soud po předchozím upozornění zrušit jeho pověření (§ 104 ZŘS). V rámci vedení řízení se pak projevují i **zásady nesporného řízení**, především **zásada vyšetřovací, kdy notář** je povinen zjistit všechny skutečnosti důležité pro konečné rozhodnutí o dědictví (§ 20 odst. 1 a 21 ZŘS), tedy jak všechny v úvahu přicházející dědice, tak veškerý majetek zůstavitele, popřípadě i vůli zůstavitele, byla-li nějaká. Samotné zjišťování majetku zůstavitele je však ve velké míře omezeno na sdělení účastníků,⁹⁰ bez jejichž součinnosti pravděpodobně nebude majetek zůstavitele zcela zjištěn (§ 172 a § 173 ZŘS), neboť bez jakýchkoliv sdělení lze objasnit pouze ta aktivity zůstavitele, která jsou evidována ve veřejných (popřípadě i neveřejných) seznamech či rejstřících, např. v katastru nemovitostí, obchodním rejstříku, v evidenci cenných papírů Centrálního depozitáře cenných papírů atd. Ostatní majetek zůstavitele není notář povinen, bez jakýchkoliv konkrétních podkladů, zjistit.⁹¹ Stejně tak zkoumání existence pořízení pro případ smrti zůstavitele, které bylo zanecháno ve formě soukromé listiny (aniž by bylo uloženo do úschovy notáře), je opět zcela závislé na sdělení dědiců.⁹² Vlastním šetřením pak notář naplňuje zásadu **materiální pravdy**, když je povinen veškeré dostupné skutečnosti zjistit úplně a pravdivě. Dosažení zásady materiální pravdy je však vždy omezeno objektivními možnostmi notáře získat veškeré potřebné důkazy a dále procesními instituty, které samy vytváří závěr o skutkovém stavu na základě určitých předpokladů. Například se nepřihlíží ke sporným dluhům (§ 173 ZŘS) nebo k dědici, který není znám a nepřihlásí

⁸⁸ Viz nálezy Ústavního soudu ČR ze dne 9. května 2006, sp. zn. I. ÚS 467/04.

⁸⁹ V úvahu přicházejícímu dědici se v této souvislosti musí od soudu dostat poučení o náležitostech, o způsobu a o účincích odmítnutí či neodmítnutí dědictví tak, aby mu bylo zřejmé, co je smyslem a účelem takového právního úkonu, a jaká situace nastane, ohledně dědického podílu, který se uvolní v případě, že dědické právo (dědictví) odmítne. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. listopadu 2011, sp. zn. 21 Cdo 2149/2009.

⁹⁰ Soud aktiva pozůstalosti objasňuje především z údajů dědiců podle § 172 odst. 2 ZŘS. I v případě nařízení soupisu pozůstalosti dle § 177 ZŘS dochází zpravidla k jeho nahrazení společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku podle § 177 odst. 2 ZŘS. Stejně tak pasiva pozůstalosti jsou objasňována z údajů dědiců podle § 173 ZŘS.

⁹¹ SVOBODA, KLIČKA. *Dědické právo v praxi*, s. 197; MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 173.

⁹² Pouze poslední pořízení zapsané v Evidenci právních jednání pro případ smrti zjistí notář vždy, bez ohledu na sdělení dědiců. Dědicové však mají povinnost poslední pořízení zůstavitele předložit, mají-li jej k dispozici, neboť v opačném případě by naplňovali důvod dědické nezpůsobilosti (§ 1481 ObčZ).

se ve stanovené lhůtě (§ 166 ZŘS). Řízení o pozůstalosti je tedy postaveno na principu materiální pravdy, avšak s prvky pravdy formální.⁹³ Konečné rozhodnutí o dědictví by mělo reflektovat veškeré výše zjištěné skutečnosti a rovněž by mělo být v souladu s vůlí zůstavitele, byla-li nějaká projevena.

⁹³ K principu materiální a formální pravdy viz KŘIVÁČKOVÁ In SVOBODA, ŠÍNOVÁ, HAMUÁKOVÁ a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*, s. 36–37.

2 Nepominutelný dědic

Nepominutelný dědic je klasickým institutem dědického práva, jehož kořeny sahají až do práva římského.⁹⁴ Jeho vznik je pak spojen se zrodem testamentární dědické posloupnosti, která se vyvinula jako mladší k dědické posloupnosti zákonné a která umožňovala zůstaviteli pořídit o jeho majetku pro případ smrti podle jeho vůle. Aby tímto pořízením zůstavitele nebyli bezdůvodně opomenuti nejbližší rodinní příslušníci, vznikl institut nepominutelného dědice. V institutu nepominutelného dědice se tak střetávají dva zásadní principy dědického práva, a to princip autonomie vůle zůstavitele a princip rodinné solidarity, je tedy určitou “šedou zónou dědického práva“,⁹⁵ přičemž konkrétní podoba institutu nepominutelného dědice byla v průběhu historie posilována, popřípadě oslabována v závislosti na tom, který princip daný občanský zákoník upřednostňoval.

Obecný zákoník občanský dával přednost principu autonomie vůle, který se projevoval především v širokých možnostech zůstavitele určit svobodně své dědice; jediné omezení pak představovaly osoby nepominutelných dědiců, kterým náleželo právo na povinný díl,⁹⁶

⁹⁴ Počátky tohoto institutu pak můžeme spatřovat v tzv. *sui heredes*, což byli nejbližší zákonní dědicové, kteří museli být v testamentu uvedeni. Zvláštní postavení mezi těmito dědici zaujímal syn zůstavitele, jehož speciální postavení se projevovalo např. v případě vydědění, kdy musel být vyděděn výslovně pro svou osobu (nikoliv pouze všeobecným prohlášením). Později, ještě za republiky, se vyvinula zásada, že určití nejbližší zákonní dědicové nesmí být v testamentu opominuti pouze mlčením (*praeterite*), neboť tito musí být buďto ustanoveni za dědice, nebo být výslovně z dědictví vyloučeni vyděděním. Vznikla tedy určitá formální práva nepominutelných dědiců, kdy postačovalo, aby určitě osoby byly v testamentu pouze zmíněny, vedlejší pak bylo, zda tyto osoby opravdu z majetku něčeho nabyly. V případě, kdy nebyla tato formální práva nepominutelných dědiců dodržena, došlo k tzv. posloupnosti proti testamentu a nepominutelní dědicové dědili vedle testamentárních dědiců. Tzv. formální právo nepominutelných dědiců bylo později doplněno i právem materiálním, kdy takový testament, ve kterém zůstavitel bezdůvodně blízkým příbuzným nezanechal dostatečný majetek, popřípadě jim nezanechal majetek žádný, byl považován za mravně závadný (*testamentum inofficiosum*), neboť tímto byla porušena mravní povinnost příbuzenské lásky. Za nepominutelné dědice s materiálními právy byli označováni zůstavitelovi ascendentí, descendentí a sourozenci. Tito mohli u soudu příslušného pro dědické spory napadnout takové pořízení, z důvodu porušování příbuzenské povinnosti (*querella inofficiosi testamenti*) s tím, že žaloba směřovala proti dědici ustanovenému v testamentu, pokud se stal dědicem. Tato žaloba mohla být použita i v případě, kdy byl nepominutelný dědic zkrácen na svém povinném díle. Soud následně zkoumal nejen duševní stav zůstavitele při pořizování testamentu, ale rovněž i existenci důvodů vydědění, když výsledkem řízení mohlo být odejmutí platnosti testamentu. Formální a materiální práva nepominutelných dědiců byla sloučena novelou č. 115 z roku 542 n. l., dle které zůstavitel musel nejbližší příbuzné za dědice výslovně ustanovit v testamentu a zůstavit těmto povinný díl o určité velikosti (*portio debita*), k vyloučení této ochrany mohlo dojít pouze na základě vydědění z taxativně stanovených důvodů. HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4. opravené vydání. Praha: J. Otto, 1910. s. 1055–1073; BONFANTE, Pietro. *Instituce římského práva* (přeložil Jan Vážný). 9. vyd. Brno: Čsl. akad. spol. Právnick, 1932, s. 677–682; KLÍMA, Josef. *Querella inofficiosi testamenti: příspěvek k vývoji nepominutelných práv dědických*. Praha: Knihovna Sborníku věd právních a státních, 1947. 217 s.; URFUS, Valentin. In KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 289–293.

⁹⁵ DUTTA. *Warum Erbrecht? Das Vermögensrecht des Generationenwechsels in funktionaler Betrachtung*, s. 19.

⁹⁶ Toto právo však neměl nepominutelný dědic, který byl dědicky nehodný (§ 540 a násl. ABGB), nebo který se tohoto práva zřekl smlouvou se zůstavitelem (§ 551 ABGB).

avšak v případě, kdy v posledním pořízení nebylo toto právo respektováno, nemělo to vliv na platnost posledního pořízení, když z povinného dílu se v takovém případě stávala pohledávka vůči ostatním dědicům (popř. odkazovníkům), tzn., že nepominutelný dědic mohl žádat výplatu nebo doplacení svého povinného dílu v penězích.⁹⁷ Na uvedené pojetí institutu nepominutelného dědice navázaly i meziválečné návrhy občanských zákoníků z roku 1931 a 1937.⁹⁸ Oproti tomu socialistické občanské zákoníky z roku 1950 a 1964 se přiklonily k principu rodinné solidarity, v důsledku čehož byla silně upřednostňována zákonná dědická posloupnost a institut nepominutelného dědice byl posílen natolik, že v případě, kdy nebylo na jeho právo v rámci pořízení pro případ smrti pamatováno, mohl se tento domáhat až zneplatnění závěti v té části, ve které mu byl povinný díl odepřen. Možnost zneplatnění závěti nepominutelným dědicem pak plynula z nového pojetí povinného dílu, který již nebyl chápán jen jako obligační nárok, ale jako subjektivní dědické právo, tzn., že si nepominutelný dědic mohl nárokovat poměrnou část dědictví.⁹⁹ Současná úprava na tyto socialistické úpravy nenavázala, když v rámci posílení principu autonomie vůle navrátila pojetí nepominutelného dědice do jeho historické podoby známé z obecného zákoníku občanského a meziválečných návrhů.¹⁰⁰

Z výše uvedeného je patrné, že institut nepominutelného dědice je tradiční a neustále se vyvíjející součást dědického práva,¹⁰¹ která balancuje mezi principem autonomie vůle zůstavitele a principem rodinné solidarity. Přiklonění se k určitému principu má sice dopad na výslednou podobu tohoto institutu, avšak nikdy to nemá vliv na smysl a účel daného

⁹⁷ § 762 a násl. ABGB; Viz ROUČEK, František. In ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III.* Praha: V. Linhart, 1936 (reprint Praha: Wolters Kluwer, 2013), s. 413 a násl.

⁹⁸ § 673 a násl. Osn. čl. zák. a § 574 a násl. Vlád. návrhu.

⁹⁹ *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku z roku 1950. Komentář k §§ 548–551* [online]. psp.cz. Dostupné na <http://psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_17.htm>; *Důvodová zpráva k zákonu č. 40/1964 Sb. Komentář k Hlavě třetí: Dědění ze závěti* [online]. psp.cz. Dostupné na <http://psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_13.htm>; KNAPP, Viktor. O dědických titulech podle československého práva a o povinném dílu. *Socialistická zákonnost*, 1984, č. 5., s. 271–279; MUZIKÁŘ In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. I. Svazek. § 1–487*, s. 1287–1290, ELIÁŠ In ELIÁŠ a kol. *Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*, s. 291–292.

¹⁰⁰ Z 246 dědickoprávních ustanovení občanského zákoníku se u 191 stal inspirací vládní návrh z roku 1937 (celkově je tedy podobnost této úpravy 78 %). Úprava povinného dílu, resp. ochrany nepominutelných dědiců a vydědění pak navazuje na meziválečnou rekonstrukci až v 90 %. DADUOVÁ, HORÁK. *Nové dědické právo a meziválečná rekonstrukce*, s. 11.

¹⁰¹ Toto je patrné i z nedávných novelizací hlavních inspiračních zdrojů, tedy Občanského zákoníku Spolkové republiky Německo (2009) a Obecného občanského zákoníku Rakouské republiky (2015), jejichž cílem bylo posílit autonomii vůle zůstavitele a reformovat institut nepominutelného dědice. WELSER, Rudolf (ed.). *Erbrechtsentwicklung in Zentral- und Osteuropa*. Wien: Manz, 2009. 202 s.; WELSER, Rudolf (ed.). *Zivilrecht. Die Reform des österreichischen Erbrechts. II/1; II/2*. Wien: Manz, 2009; 2010; LANGENFELD, Gerrit. *Testamentsgestaltung: Einzeltestament, Ehegattentestament, Unternehmertestament*. Köln: Schmidt, 2002, 527 s.; DEIXLER-HÜBNER, Astrid, SCHAUER, Martin. *Erbrecht NEU*. Wien: LexisNexis, 2015, 210 s.

institutu, kterým je majetkové zajištění nejbližších osob pro případ, kdy zůstavitel na majetkové zajištění svých potomků sám nemyslí.¹⁰²

2.1 Osoby patřící mezi nepominutelné dědice

Nepominutelnými dědici jsou děti zůstavitele, a nedědí-li, pak jsou jimi jejich potomci (§ 1643 odst. 1 ObčZ). Tyto osoby jsou zůstaviteli natolik blízké, že zákonodárce má zájem, aby nabyly majetek po zůstaviteli, a to primárně jako dědicové z první zákonné dědické třídy, pro ostatní případy jsou zajištění povinným dílem. Současná úprava pak co do okruhu nepominutelných dědiců navázala na úpravu předcházející, kdy mezi nepominutelné dědice zařadila pouze děti zůstavitele, a v případě kdy nedědí, jejich potomky. Samotná důvodová zpráva pak upozorňuje, že takovýto okruh nepominutelných dědiců ani zdaleka neodpovídá evropským standardům,¹⁰³ avšak veškeré návrhy na rozšíření tohoto okruhu byly z níže uvedených důvodů zamítnuty.¹⁰⁴

Především byl jako další nepominutelný dědic navrhován manžel, resp. partner,¹⁰⁵ který ačkoliv je vedle dětí dalším nejbližším člověkem zůstavitele, nikdy nebyl mezi nepominutelné dědice na našem území zařazen. Manželka ve středověku dokonce ani nebyla mezi dědice počítána a její nároky byly řešeny tzv. vdovským věnem.¹⁰⁶ Rovněž ani v původním znění obecného zákoníku občanského nebyla manželka řazena mezi zákonné dědice, když se předpokládalo, že bude majetkově zajištěna v rámci svatebních či dědických smluv. Až první dílčí novelou z roku 1914 bylo zavedeno dědické právo manželů (§ 757–759 ABGB ve znění § 68–70 novely), přičemž tehdy se poprvé objevily názory, že manžel by měl být zahrnut mezi nepominutelné dědice,¹⁰⁷ když jeho majetkové zajištění představuje pouhý nárok na slušné zaopatření.¹⁰⁸ Diskuze následně pokračovaly i v rámci přípravy vládního

¹⁰² MUZIKÁŘ In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. I. Svazek. § 1–487*, s. 1285.

¹⁰³ Mezi nepominutelné dědice podle rakouské úpravy patří potomci zůstavitele, jakož i manžel nebo registrovaný partner zůstavitele (§ 757 ABGB ve znění ErbRÄG 2015). Stejně tak v německé úpravě jsou mezi nepominutelné dědice zařazení potomci zůstavitele, ale i manžel či rodiče (§ 2303 BGB).

¹⁰⁴ ELIÁŠ a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*, s. 668; ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 291.

¹⁰⁵ BEDNÁŘ, Václav. Nepominutelný dědic. In HAVEL, Bohumil, PIHERA, Vlastimil (eds.). *Soukromé právo na cestě: eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 17–28; HORÁK, Ondřej. Ochrana nepominutelných dědiců a povinný díl. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2012, roč. 20, č. 3, s. 283–286.

¹⁰⁶ HORÁK. *Ochrana nepominutelných dědiců a povinný díl*, s. 284.

¹⁰⁷ „Zejména vdova měla by mít nárok nepominutelný.“ SVOBODA. *Dědické právo*, s. 9.

¹⁰⁸ Ochrana manžela či manželky po smrti zůstavitele byla v obecném zákoníku občanském zajištěna prostřednictvím slušného zaopatření podle § 796 ABGB s tím, že vdově bylo po dobu šesti týdnů z pozůstalosti poskytováno slušné zaopatření, pokud si je nemohla zajistit sama z vlastních prostředků a pokud tento náklad na slušné zaopatření nebyl zajištěn prostřednictvím zákonného dědického podílu nebo jiným způsobem. Slušné zaopatření mělo zajistit průměrný životní standard. Tímto se odlišovalo od nutné výživy, zajišťující jen nejnnutnější potřeby, na kterou měl nárok vyděděný nepominutelný dědic. ROUČEK In ROUČEK,

návrhu z roku 1937, nakonec byl však opět převzat institut práva manžela na zaopatření s tím, že povinný díl manžela by byl již nadbytečný.¹⁰⁹ Navíc se již v této době počítalo, že se po vzoru uherské/slovenské koakvizicie zavede manželské majetkové právo, tudíž budou majetková práva manželů v rámci dědictví zajištěna skrz tento institut.¹¹⁰ Občanský zákoník z roku 1950 pak nezahrnutí manžela mezi nepominutelné dědice zdůvodnil novým institutem rodinného práva, tzv. zákonným majetkovým společenstvím,¹¹¹ který byl obdobou výše zmíněné koakvizicie.¹¹² Na tuto ideu navázal i občanský zákoník z roku 1964, který zakotvil bezpodílové spoluvlastnictví manželů,¹¹³ které bylo později nahrazeno společným jměním manželů,¹¹⁴ když nejspíš z tohoto důvodu se o zahrnutí manžela mezi nepominutelné dědice ani neuvažovalo. Současný občanský zákoník co do institutu společného jmění manželů na předchozí občanský zákoník navázal, což je také důvodem, proč nebyl manžel opět zahrnut do okruhu nepominutelných dědiců. Otázkou však zůstává, zda společné jmění manželů opravdu představuje pro manžela dostatečné majetkové zajištění po případ smrti druhého manžela, když společné jmění manželů může být zúženo, odděleno, nebo i zrušeno. Záměr posílit pozici manžela v dědickém právu lze dokonce dovozovat ze znovu zavedeného práva manžela na zaopatření;¹¹⁵ dané právo je však prakticky nevymahatelné,¹¹⁶ a proto by bylo vhodné manžela mezi nepominutelné dědice zahrnout.

Co se týče rodičů, kteří byli rovněž diskutováni jako osoby, které by mohly patřit mezi nepominutelné dědice,¹¹⁷ tito, oproti manželovi, již historicky mezi nepominutelné dědice patřili a z této pozice je vyloučil až občanský zákoník z roku 1964.¹¹⁸ Jako argument pro jejich nezařazení mezi nepominutelné dědice je uváděno, že tito jsou dostatečně zajištěni

SEDLÁČEK. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Díl III.*, s. 483–484.

¹⁰⁹ *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku z roku 1937. Komentář k hlavě 21 (§§ 574 až 601)* [online]. senat.cz. Dostupné na <http://senat.cz/informace/z_historie/tisky/4Vo/tisky/T0425_24.htm>.

¹¹⁰ LACLAVÍKOVÁ, Miriam. *Formovanie úpravy majetkových vzťahov medzi manželmi: (od vzniku uhorského štátu do prvej československej kodifikácie rodinného práva)*. Bratislava: Veda, 2010. 322 s.

¹¹¹ § 22–29 zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném.

¹¹² *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku z roku 1950. Komentář k § 548–551* [online]. psp.cz. Dostupné na <http://psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_17.htm>.

¹¹³ § 143 a násl. ObčZ 1964, s účinností do 31. července 1998.

¹¹⁴ § 143 a násl. ObčZ 1964, po novele provedené zákonem č. 91/1998 Sb, s účinností od 1. srpna 1998.

¹¹⁵ Právo pozůstalého manžela nebo těhotné vdovy na slušnou výživu je upraveno v § 1666 odst. 1 ObčZ. Právo pozůstalého manžela na nutné zaopatření je upraveno v § 1666 odst. 2 ObčZ. Stejně právo jako pozůstalý manžel má i pozůstalý registrovaný partner (§ 3020 ObčZ).

¹¹⁶ K tomu viz TALANDOVÁ, TALANDA. *Právo některých osob na zaopatření*, s. 114–128.

¹¹⁷ ŠEŠINA, Martin. Úvaha nad návrhem úpravy dědění v novém občanském zákoníku. *Ad Notam*. 2004, roč. 10, č. 2, s. 47.

¹¹⁸ Podle § 763 ABGB mezi nepominutelné dědice patřili rodiče, pokud nebylo zůstavitelových dětí. Podle § 551 ObčZ 1950 mezi nepominutelné dědice patřili rodiče nebo starší rodiče zůstavitele, kteří byli v době úmrtí zůstavitele v nouzi nebo práce neschopní.

prostřednictvím sociálního systému.¹¹⁹ K tomuto je však nutno uvést, že může nastat situace, kdy rodiče zůstavitele nebudou splňovat v době úmrtí podmínky pro přiznání důchodu či jiné sociální dávky, a zároveň budou na svém potomku určitým způsobem závislí. Zákon pro tyto případy stanovil právo na zaopatření i pro rodiče zůstavitele,¹²⁰ avšak jak již bylo výše uvedeno, vymahatelnost těchto práv je prakticky nerealizovatelná, což vede opět k závěru, že i rodiče by mohli být za určitých podmínek zahrnuti do okruhu nepominutelných dědiců.

2.2 Právo nepominutelného dědice na povinný díl

Nepominutelný dědic má nárok na povinný díl, který za současné úpravy představuje u nezletilého potomka alespoň $\frac{3}{4}$ jeho zákonného dědického podílu a u zletilého potomka $\frac{1}{4}$ jeho zákonného dědického podílu (§ 1643 odst. 2 ObčZ).

Rozlišování velikosti povinného dílu podle zletilosti nepominutelných dědiců zavedl po vzoru sovětského práva občanský zákoník z roku 1950.^{121,122} V souvislosti s tímto se pak nabízí otázka, zda je účelné, aby se výše povinného dílu rozlišovala podle kritéria dosažení zletilosti, neboť tímto okamžikem se dítě zpravidla nestane samostatným a už vůbec ne majetkově nezávislým. Mnohem účelnější by bylo, pokud by se výše povinného dílu odvíjela stejně jako v § 1665 ObčZ (právo nepominutelného dědice na nutnou výživu) od potřeby na straně nepominutelného dědice, tedy jak navrhuje O. Horák „*vázat povinný díl na možnost se samostatně živit či šířejí na nouzi nepominutelných dědiců, a/nebo omezit výši povinného dílu maximální částkou, určenou nejlépe násobkem minimální mzdy, resp. chápat povinný díl jako „paušalizovanou vyživovací povinnost“*“.¹²³ Další variantou

¹¹⁹ ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad Notam*, 2003, roč. 9, č. 5, s. 97–104.

¹²⁰ Právo rodičů zůstavitele na nutné zaopatření je upraveno v § 1668 ObčZ. Rodič zůstavitele má právo na nutné zaopatření v případě, že by rodič měl dědit podle zákona (pouze ve druhé dědické třídě podle § 1636 ObčZ), ale jeho zákonný dědický podíl mu byl pořízením zůstavitele zkrácen nebo zcela odepřen. Podmínkou pro vznik práva na zaopatření je, že se rodiči zaopatření nedostává jinak a že se nemůže sám živit. K tomu viz TALANDOVÁ, TALANDA. *Právo některých osob na zaopatření*, s. 114–128.

¹²¹ PROCHÁZKA, Jan. *Občanský zákon Ruské sovětské federativní socialistické republiky*. Praha: Svoboda, 1946, s. 105.

¹²² S rozlišováním nepominutelných dědiců na zletilé a nezletilé se však lze setkat již v haličském občanském zákoníku z roku 1797 (II. § 566). HORÁK, Ondřej: K. A. Martini a první moderní úprava dědického práva. Ke 220. výročí (západo)haličského občanského zákoníku. *Ad Notam*, 2017, roč. 23, č. 6, s. 10.

¹²³ HORÁK, Ondřej. *Zamyšlení nad autonomií vůle a povinným dílem v novém občanském zákoníku* [online]. Vsehrd.cz. 21. února 2017. Dostupné na <https://www.vsehrd.cz/clanek/zamysleni-nad-autonomii-vule-a-povinnym-dilem-v-novem-obcanskem-zakoniku_1f1a58aa-bce6-411c-be83-b523ee45b8b1>.

je výši povinného dílu odvíjet od nabytí plné svéprávnosti. Neboť plnou svéprávnost může člověk nabyt i dříve než zletilostí, a to z důvodu uzavření manželství či přiznáním svéprávnosti (§ 30 ObčZ), přičemž v těchto případech je pravděpodobné, že potomek již nebude natolik finančně závislý na zůstaviteli, aby to odůvodňovalo jeho právo na vyšší povinný díl. Na druhou stranu může dojít u potomka k omezení ve svéprávnosti po dovršení 18 let, což rozhodně potvrdí (nejen) jeho finanční závislost na zůstaviteli. V takovém případě by právo na vyšší povinný díl bylo zcela odůvodnitelné. Lze uzavřít, že veškeré výše popsané varianty by jistě více naplňovaly účel rozlišování velikosti povinného dílu, když současná úprava je v tomto ohledu nevyhovující.

Konkrétní výše povinného dílu je rovněž určující pro to, nakolik chce zákonodárce vůli zůstavitele omezit. Zatímco v obecném zákoníku občanském, který podporoval autonomii vůle zůstavitele, představoval povinný díl potomků, bez rozdílu věku $\frac{1}{2}$ zákonného dědického podílu (§ 765 ABGB), za občanského zákoníku z roku 1950, který se přikláněl k principu rodinné solidarity, představoval povinný díl nezletilých potomků celý zákonný dědický podíl a u zletilých až $\frac{3}{4}$ zákonného dědického podílu (§ 551 ObčZ 1950). Stejnou úpravu převzal i občanský zákoník z roku 1964, kde byl povinný díl nezletilých potomků rovněž o velikosti zákonného dědického podílu a u zletilého potomka o velikosti $\frac{3}{4}$ zákonného dědického podílu. Po novele č. 509/1991 Sb. byl pak povinný díl zletilých potomků snižen na $\frac{1}{2}$ zákonného dědického podílu. Aktuální úprava zavedla, že nepominutelný nezletilý dědic má nárok na $\frac{3}{4}$ zákonného dědického podílu a zletilý na pouhou $\frac{1}{4}$ zákonného dědického podílu. V souvislosti s výše uvedenými předcházejícími úpravami je pak nutné konstatovat, že současná výše povinného dílu, zejména u zletilých nepominutelných dědiců, je zatím nejnižší postavená; důvodem snížení výše povinného dílu je zřejmě posílení principu autonomie vůle, aby zůstavitel mohl o svém majetku sám svobodně rozhodnout.

S tímto rovněž souvisí otázka, či autonomie vůle je institutem nepominutelného dědice vlastně omezena? Současná úprava říká, že nepominutelný dědic nemá právo na podíl z pozůstalosti, ale pouze na peněžní částku rovnající se hodnotě jeho povinného dílu, tzn., že v případě, kdy zůstavitel na nepominutelného dědice v pořizování pro případ smrti nepamatuje, se nepominutelný dědic může domáhat po dědicích kompenzace svého povinného dílu a tito se pak musí v rámci rozhodování o přijetí dědictví vypořádat

i s povinností vyrovnat povinný díl, což může být v některých případech problematické.¹²⁴ Z daného důvodu je tedy vhodné, aby zůstavitel povinný díl v rámci pořízení pro případ smrti respektoval, případně se s ním jinak vypořádal (např. započtením na povinný díl) a nepřenášel tuto povinnost na samotné dědice, neboť výsledek může být takový, že jeho vůle nebude naplněna vůbec.¹²⁵

2.3 Postavení nepominutelného dědice

Postavení nepominutelného dědice ve vztahu k pozůstalosti a ostatním dědicům je po smrti zůstavitele závislé především na vůli zůstavitele. Můžou jej však ovlivnit i další okolnosti, na které má vliv i samotný nepominutelný dědic. Nepominutelnému dědici podle § 1492 a 1642 a násl. ObčZ náleží z pozůstalosti povinný díl, který může být zanechán v podobě dědického podílu nebo odkazu, případně se nepominutelný dědic může domáhat svého povinného dílu v penězích.¹²⁶ Nepominutelný dědic může tedy vystupovat v několika postaveních, když jednak primárně může mít postavení dědice a dále rovněž postavení osoby, která není dědicem.¹²⁷

2.3.1 Nepominutelný dědic, který je dědicem

Nepominutelný dědic bude zpravidla vystupovat v postavení dědice, neboť bude dědit ze zákonné dědické posloupnosti, popřípadě bude povolán jako dědic závětí či dědickou smlouvou. Takovýto nepominutelný dědic nemůže uplatňovat svůj nárok na povinný díl, neboť tento bude zahrnut v dědickém podílu.¹²⁸ Postavení nepominutelného dědice, který je opravdu dědicem, je téměř shodné s postavením ostatních dědiců.

¹²⁴ Například pokud pozůstalost obsahuje z velké části nemovité věci a dědicové nemají peněžité prostředky, aby pokryli povinný díl větší hodnoty, a zároveň nepominutelný dědic trvá na vyplacení povinného dílu v penězích.

¹²⁵ K uvedenému rovněž srov. PLAŠIL, Filip. Volná čtvrtina podle § 1587 ObčZ a povinný díl. *Ad notam*, 2016, roč. 22, č. 1. s. 13–17.

¹²⁶ Oproti předchozí úpravě v občanském zákoníku z roku 1964 i z roku 1950, podle které byl nepominutelný dědic vždy dědicem, se současná úprava vrací k pojetí povinného dílu podle obecného zákoníku občanského, když povinný díl nepominutelnému dědici může být zanechán jako dědický podíl nebo odkaz, ale právní nárok na konkrétní částí pozůstalosti nepominutelný dědic již nemá a může se domáhat toliko vyplacení povinného dílu v penězích ve smyslu § 1654 ObčZ.

¹²⁷ Odlišný názor zastává Městský soud v Praze, když ve svém usnesení ze dne 31. října 2017, sp. zn. 24 Co 92/2017 uvádí, že „Samotný pojem nepominutelný dědic v sobě obsahuje výraz dědic“, když v návaznosti na předcházející úpravu pak dovozuje, že nepominutelný dědic vystupuje vždy v postavení dědice.

¹²⁸ Pokud je nepominutelnému dědici zůstaveno méně, než činí jeho povinný díl, může se nepominutelný dědic domáhat doplnění tohoto povinného dílu. Co do doplnění tohoto povinného dílu pak nepominutelný dědic nevystupuje z pozice dědice, ale z pozice věřitele (k tomu viz bod 2.3.3).

Každý dědic má možnost se smlouvou se zůstavitelem dědictví zříci podle § 1484 ObčZ, avšak jen nepominutelný dědic má navíc možnost se zříci práva na povinný díl a ponechat si právo na dědění. Následkem bude zřeknutí se zvláštní ochrany poskytované nepominutelnému dědici v podobě povinného dílu. Nepominutelný dědic, který se zřekne pouze svého práva na povinný díl a ponechá si jen dědické právo, může být z dědického práva vyloučen i tzv. negativní závětí bez nutnosti pořízení listiny o vydědění. Otázkou pak je, zda pokud zákon nabízí možnost zřeknutí se jen povinného dílu a ponechání si dědického podílu, je možné se také naopak zříci dědického podílu a ponechat si jen právo na povinný díl v penězích. Zákon stanoví, že „*kdo se zřekne dědického práva, zřídá se tím i práva na povinný díl*“, a nezmiňuje možnost jiné dohody smluvních stran, jak to činí v případě vztažení zřeknutí se na potomky dědice. Lze tedy mít za to, že si nelze sjednat zřeknutí se jen dědického podílu a ponechání si povinného dílu, když zřeknutí se má zjevně být nástrojem umožňujícím zůstaviteli pořídit pro případ smrti bez omezení v podobě povinného dílu. Zachování povinného dílu navíc může zůstavitel dosáhnout svým pořízením pro případ smrti nebo dědic odmítnutím s výhradou povinného dílu.¹²⁹

Každý dědic má pak možnost dědické právo po zůstaviteli odmítnout podle § 1485 a násl. ObčZ, přičemž jen nepominutelný dědic může odmítnout s výhradou svého povinného dílu. Odmítnutí s výhradou povinného dílu může vyvolat aplikační potíže s ohledem na § 1635 a § 1643 ObčZ, podle kterých „*nedědí-li některé dítě zůstavitele, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti*“ a „*nepominutelnými dědici jsou děti zůstavitele, a nedědí-li, pak jsou jimi jejich potomci*“. Odmítne-li tak nepominutelný dědic dědictví s výhradou povinného dílu, je splněna podmínka k tomu, aby se na jeho místo dostaly jeho děti, které opět mohou odmítnout s výhradou povinného dílu a dědické právo by přešlo zase na jejich děti. Tímto by mohla být jedna linie potomků po zůstaviteli zvýhodněna oproti jiné.¹³⁰ Všichni dědicové pak mají dle § 1490 ObčZ možnost, jestliže dědictví po zůstaviteli neodmítli, se dědictví vzdát ve prospěch jiného dědice. Nepominutelný

¹²⁹ Shodně KITTEL In PETROV, VÝTISK, BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, s. 1462. Jiný názor viz FIALA, BEEROVÁ In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*, s. 48 a násl.; ŠEŠINA In ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.*, s. 40 a násl. Důvodová zpráva se konkrétně k možnosti zřeknutí se s výhradou povinného dílu nevyjadřuje, viz ELIÁŠ a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*, s. 607–609.

¹³⁰ K tomu viz diskusi z poslední doby, která proběhla v časopisu *Ad Notam*, HOLÍKOVÁ, Lenka. Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Ad Notam*, 2017, roč. 23, č. 2. s. 7–10; PLAŠIL, Filip. Poznámky k článku „Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu“. *Ad Notam*, 2017, roč. 23, č. 3. s. 18–22; HORÁK, Ondřej. K odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Ad Notam*, 2017, roč. 23, č. 4. s. 23–24.

dědic se pak dědictví vzdává zároveň s povinným dílem.¹³¹ Každý dědic má možnost uplatnit výhradu soupisu, navrhnout svolání věřitelů, a především uzavřít dohodu o rozdělení pozůstalosti, jestliže to neodporuje zůstavitelovým nařízením. Nepominutelný dědic, který je dědicem, má jako každý jiný dědic povinnost hradit dluhy zůstavitele ve výši závislé na tom, zda uplatnil výhradu soupisu.¹³² Situace, kdy nepominutelný dědic je skutečně dědicem, nezpůsobuje větších výkladových ani praktických problémů.

2.3.2 Nepominutelný dědic, který je odkazovníkem

Nepominutelnému dědici může být zanechán jeho povinný díl v podobě odkazu a v takovém případě má postavení jako jakýkoliv jiný **odkazovník**.¹³³ Musí tedy být o odkazu vyrozuměn s tím, že může prohlásit, že odkaz nežádá podle § 1623 ObčZ. S ohledem na to, že se jedná o nepominutelného dědice, lze připustit také odmítnutí odkazu s výhradou povinného dílu.

Nepominutelný dědic má vždy možnost odmítnout povinný díl zanechaný v podobě dědictví s výhradou povinného dílu podle § 1485 ObčZ a žádat jeho výplatu v penězích. Není důvod, proč by zanechání povinného dílu v podobě odkazu mělo být zhoršením postavení nepominutelného dědice, když by odkaz nemohl odmítnout a nemohl by žádat povinný díl v penězích. Zůstavitel by potom mohl zanecháním povinného dílu v podobě odkazu nevhodných věcí (např. velké množství věcí jen malé hodnoty, věci vyžadující velké náklady na údržbu) zkrátit právo nepominutelného dědice, který by měl jen možnost povinný díl v podobě odkazu přijmout a nemít z něj užitek, nebo ho odmítnout jako celek. Ve lhůtách stanovených v § 1624 ObčZ pak má právo žádat vydání odkazu. Odkazovník oproti dědici nemá povinnost hradit dluhy.¹³⁴ Postavení nepominutelného dědice, který je odkazovníkem, opět nezpůsobuje větších výkladových ani aplikačních problémů.

¹³¹ Zákon u vzdání se dědictví stanoví, že „učíní-li tak nepominutelný dědic, vzdává se tím práva na povinný díl s účinností i pro své potomky.“ Nelze se tedy vzdát dědictví a ponechat si povinný díl, na čemž se shodují i autoři komentářů. Zajímavé však je, že stejná formulace je uvedena také u zřeknutí se dědictví, ale tam někteří autoři komentářů dovozují možnost odlišného ujednání (srov. výše). KITTEL In PETROV, VÝTISK, BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, s. 1469; FIALA, BEEROVÁ In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*, s. 71 a násl.; ŠEŠINA In ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.*, s. 60 a násl.

¹³² § 1701 a násl. ObčZ. Současná úprava se v tomto ohledu liší od úpravy předcházející, kde dědicové ručili za dluhy zůstavitele pouze do výše nabytého dědictví (§ 470 ObčZ 1960). Pokud však dědic uplatní výhradu soupisu dle § 1706 ObčZ, odpovídá za dluhy zůstavitele pouze do výše ceny nabytého dědictví.

¹³³ Pokud je nepominutelnému dědici zanechán odkaz, jehož hodnota činí míň, než je jeho povinný díl, může se nepominutelný dědic domáhat doplnění svého povinného dílu. Co do doplnění tohoto povinného dílu pak nepominutelný dědic nevystupuje z pozice odkazovníka, ale z pozice věřitele.

¹³⁴ Problematická jsou pak ustanovení § 1630 a § 1631 ObčZ umožňující zkrácení odkazů. Je-li nepominutelnému dědici zanechán jeho povinný díl v podobě odkazu, nesmí být zatížen podle § 1644 ObčZ a povinný díl se pak stanoví bez zřetele na odkazy podle § 1656 ObčZ. Zároveň ale uvedená ustanovení § 1630

2.3.3 Nepominutelný dědic, který není dědicem

Pokud zůstavitel nepominutelnému dědici nezanechal povinný díl v podobě dědického podílu nebo odkazu, tedy jej opominul, má nepominutelný dědic **právo na povinný díl** v penězích.¹³⁵ V takovém případě je **věřitelem** pozůstalosti, *zákonným odkazovníkem* či *nepominutelným čekatelem*.¹³⁶ Jestliže nepominutelnému dědici sice byl zanechán jeho povinný díl v podobě dědického podílu nebo odkazu, ale v nižší hodnotě, než mu náleží, má právo žádat doplnění povinného dílu v penězích, když co do vyrovnání povinného dílu vystupuje nepominutelný dědic jako věřitel. Nepominutelný dědic a dědicové pak mají podle 1654 a násl. ObčZ možnost uzavřít dohodu, podle které bude nepominutelnému dědici k úhradě jeho povinného dílu vydána také věc z pozůstalosti nebo jakákoliv jiná věc.

a § 1631 ObčZ umožňují zkrácení odkazů bez uvedení výjimky pro odkaz povinného dílu náležející nepominutelnému dědici. Navíc i samotné znění uvedených ustanovení obsahuje mnohé nejasnosti. Blíže BÍLEK In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*, s. 368 a násl.

¹³⁵ To, že nepominutelnému dědici nebyl zanechán povinný díl v podobě dědického podílu, pak podle současné úpravy nemá vliv na platnost pořízení pro případ smrti, jak tomu bylo podle § 479 ObčZ 1964. Jedná se o návrat k úpravě obsažené v § 762 a násl. ABGB, která částečně přetrvávala také v § 549 a § 551 ObčZ 1950. Právní úprava v občanském zákoníku z roku 1950 stanovila neplatnost závěti, jestliže nebyla tehdy tzv. neopominutelným dědicům zanechána cena určené části jejich dědického podílu (cena celého podílu u potomků a cena tří čtvrtin podílu u předků). Bylo však přitom možno dědický podíl zanechat také v penězích, které nebyly v pozůstalosti a které tedy vypláceli ostatní dědicové ze svého. Případně se mohl neopominutelný dědic spokojit i jen s výplatou peněžní částky rovnající se jeho podílu, i když mu zůstavitel ničeho nezanechal, k tomu ale nemohl být neopominutelný dědic nucen. HOLUB. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické*, s. 187–188.

¹³⁶ Zavádějící je v tomto případě pojmenování “nepominutelný dědic“, jelikož v případě, kdy je nepominutelný dědic vyloučen z dědického práva, není již nadále dědicem. S kritikou tohoto označení se pak můžeme setkat i v minulosti, kdy v rámci obecného zákoníku občanského, který užíval stejné označení, měl vyloučený nepominutelný dědic rovněž pouhý obligační nárok spočívající ve vyplacení povinného dílu. E. Svoboda z tohoto důvodu navrhol zavést termín “nepominutelný čekatel“, který je zcela jistě výstižnější, neboť jde skutečně o osobu, která čeká na svůj díl z pozůstalosti, a toto právo je nepominutelné. Také při rekodifikačních snahách k osnově občanského zákoníku z roku 1931 se objevil názor, že termín nepominutelný čekatel by byl vhodnější, ne však úplně přesný, a proto ve svém návrhu stále používá spojení nepominutelný dědic. Vládní návrh z roku 1937 se pak naopak pojmu nepominutelný dědic zastává, neboť slovo čekatel, jak uvádí důvodová zpráva, se nezdá být vhodné, neboť je to označení pro osobu značně se lišící od osoby, která má právo na povinný díl. Nakonec se tedy i v návrhu z roku 1937 znovu objevil již dříve kritizovaný pojem nepominutelný dědic, i přesto, že samotná důvodová zpráva uvádí, že jde o pojem nesprávný. „Je však každému zřejmé, oč jde, připojí-li se přívlástek „nepominutelný.“ SVOBODA. *Dědické právo*, s. 72; BAUER, František. Odpůrčí právo proti opominutí nastoupení dědictví a nárok na povinný díl. *Právní prakse*, 1937, č. 5, s. 137–138; SVOBODA, Emil (ed.). *Dědické právo: návrh subkomitétu pro revisi občanského zákoníka pro Československou republiku*. 2. vydání. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1924, s. 68; *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku z roku 1937. Komentář k hlavě 21 (§§ 574 až 601)* [online]. senat.cz. Dostupné na < http://senat.cz/informace/z_historie/tisky/4Vo/tisky/T0425_24.htm>; HORÁK, Ondřej. Výpůjčka, právní úkon a jiné „slovakismy“. Zamyšlení nad terminologickými změnami při rekodifikaci českého soukromého práva. In MACH, Peter, PEKARIK, Matej, VLADÁR, Vojtech (edd.). *Constans et perpetua voluntas: Pocta Petrovi Blahovi k 75. narozeninám*. Trnava: Trnavská univerzita, 2014, s. 217–222; K postavení nepominutelného dědice a k jeho označování viz např. HORÁK. *Tzv. nepominutelný dědic v novém občanském zákoníku*, s. 381–386; SVOBODA. *Dědické právo*, s. 72 a násl.

Nepominutelný dědic **nemá právo ani na povinný díl**, jestliže se zřekl dědictví a povinného dílu (§ 1484 ObčZ), odmítl dědictví a povinný díl (§ 1485 a násl. ObčZ),¹³⁷ je dědicky nezpůsobilým (§ 1481 a násl. ObčZ) nebo byl zůstavitelem platně vyděděn (§ 1464 a násl. ObčZ). Zatímco zřeknutí se dědického práva a povinného dílu, odmítnutí dědictví spolu s povinným dílem nebo dědická nezpůsobilost závisí především na jednání nepominutelného dědice, vydědění má sice také základ v jednání nepominutelného dědice, ale právní následky získává až jednáním zůstavitele, a to projevem vůle nepominutelného dědice vydědit zákonem předpokládaným způsobem.

Poslední zmíněné postavení nepominutelného dědice, který není dědicem, protože byl z dědění vyloučen zůstavitelovým opatřením, tedy opominutím nebo vyděděním, přináší mnohé sporné otázky. Právní teorie a praxe nejsou jednotné především ohledně hmotněprávního a procesního postavení neplatně vyděděného dědice nebo ohledně postupu v případě sporu o právo na povinný díl. S ohledem na nejednotnost názorů na postavení nepominutelného dědice vyloučeného z jeho práv z vůle zůstavitele se následující text zabývá právě touto problematikou, tedy opominutím a vyděděním a s tím souvisejícími hmotněprávními a procesními otázkami.

¹³⁷ V případě vzdání se dědictví a povinného dílu podle § 1490 ObčZ se nepominutelný dědic stává dědicem, dědictví se však vzdává v průběhu řízení ve prospěch jiného dědice.

3 Opominutí nepominutelného dědice

Opominutí nepominutelného dědice nastává, pokud zůstavitel pořídí pro případ smrti, avšak na samotného nepominutelného dědice v tomto pořízení nepamatuje, tedy jej opomine.¹³⁸ Zatímco předcházející úprava s opominutím nepominutelného dědice spojovala neplatnost pořízení pro případ smrti v té části, ve které odporovala právu nepominutelného dědice na povinný díl,¹³⁹ a to z důvodu, aby se opominutý nepominutelný dědic mohl domáhat konkrétní části pozůstalosti jako zákonný dědic, současná úprava s opominutím nepominutelného dědice již žádné negativní následky pro poslední pořízení nespojuje, ačkoliv je i tak opominutému nepominutelnému dědici nadále zachováno právo na povinný díl. Taková konstrukce opominutí mohla vzniknout pouze za předpokladu celkové změny v postavení nepominutelného dědice a pojetí povinného dílu, kterou přinesl současný občanský zákoník.¹⁴⁰ Opominutí je navíc oproti předcházející úpravě více rozvedeno, když lze rozlišit nejen různé způsoby opominutí, ale i druhy takového opominutí, které mohou vyústit až v samotné vydědění. Nadále pak zůstává zachováno, že opominutí nevyžaduje žádných zvláštních formálních náležitostí, když následky nastanou vždy, pokud zůstavitel pořídí pro případ smrti, aniž by na nepominutelného dědice v tomto pořízení pamatoval, nebo když o nepominutelném dědici výslovně uvede, že tento dědit nemá.

3.1 Druhy opominutí

Zákon rozlišuje co do druhu opominutí vědomé a opominutí nevědomé, a to v závislosti na tom, zda zůstavitel o nepominutelném dědici věděl, a přesto jej opominul, nebo o něm nevěděl, a proto jej opominul.¹⁴¹

¹³⁸ Opominutí může být uplatněno i vůči jiným dědicům než nepominutelným, pouze nepominutelným dědicům však v případě opominutí zůstává právo na povinný díl.

¹³⁹ § 479 ObčZ 1964 stanovoval, že pokud závěť odporuje právům nepominutelných dědiců na povinný díl, je v této části neplatná, nedošlo-li k vydědění uvedených potomků. Neplatnost závěti v důsledku opominutí byla neplatností relativní dle § 40a ObčZ 1964, tzn., že se jí nepominutelný dědic musel dovolat. Stejně následky při opominutí nepominutelných dědiců zakotvoval už občanský zákoník z roku 1950 ve svém § 551. Tyto přísné následky pro poslední vůli zůstavitele, která by opomíjela práva nepominutelných dědiců, měly zabránit tomu, aby zůstavitel svou individuální vůlí zmařil dědění dle zákonné dědické posloupnosti. *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku z roku 1950. Komentář k §§ 548–551* [online]. psp.cz. Dostupné na <http://psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_17.htm>.

¹⁴⁰ K tomu viz podkapitola 2.3 Postavení nepominutelného dědice.

¹⁴¹ Inspirací pro tuto úpravu byl obecný zákoník občanský, který rovněž rozlišoval opominutí vědomé (§ 776 ABGB) a nevědomé (§ 777 ABGB). Stejnou konstrukci převzal i návrh subkomitétu pro revisi občanského zákoníku z roku 1931 (§ 684–685 Osn. čl. zák.) a rovněž i vládní návrh československého občanského zákoníku z roku 1937 (§ 586–§ 587 Vlád. návrh).

3.1.1 Vědomé opominutí

K **vědomému opominutí** dojde tehdy, pokud zůstavitel ví o tom, že má nepominutelného dědice způsobilého dědit, a přesto jej v pořízení pro případ smrti opomine. Nepominutelný dědic má v takovém případě ve smyslu § 1651 odst. 1 ObčZ právo na povinný díl, ledaže dědicové ze závěti prokážou, že se opominutý nepominutelný dědic dopustil jednání, které naplňuje důvod vydědění. V takovém případě by na nepominutelného dědice bylo nahlíženo jako na “vyděděného mlčky a po právu“ a nepominutelný dědic by neměl nárok ani na povinný díl.¹⁴² Irelevantní je v tomto případě vědomost zůstavitele o důvodu vydědění, neboť rozhodujícím faktorem je existence či neexistence důvodu vydědění.¹⁴³

3.1.2 Nevědomé opominutí

Nevědomé opominutí je takové, kdy zůstavitel nepominutelného dědice opomine z důvodu, že o tomto nepominutelném dědici neví. O nevědomosti zůstavitele lze hovořit v případě, kdy zůstavitel neví o narození svého potomka, popřípadě pokud považuje svého potomka za mrtvého nebo neví, že daná osoba je jeho potomek. Tato nevědomost přitom musí existovat v době pořízení závěti¹⁴⁴ a musí ji prokázat samotný nepominutelný dědic podle § 1652 ObčZ. Takto opominutý nepominutelný dědic má právo na povinný díl a zároveň na něj není možné vztáhnout vydědění mlčky a po právu ve smyslu § 1651 odst. 2 ObčZ, protože zůstavitel nemohl mít vůli vydědit někoho, o jehož existenci nevěděl.¹⁴⁵

Postavení nepominutelného dědice opominutého záměrně nebo z nevědomosti se tak liší v tom, zda na něj lze vztáhnout vydědění mlčky a po právu. Z díkce § 1652 ObčZ pak ale v žádném případě nelze dovodit, že neprokáže-li opominutý nepominutelný dědic, že o něm zůstavitel nevěděl, nemá právo ani na povinný díl.^{146,147}

¹⁴² K postavení vyděděného nepominutelného dědice viz podkapitola 4.3 Hmotněprávní postavení vyděděného nepominutelného dědice.

¹⁴³ ŠEŠINA In ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek IV.*, s. 378. Shodně SVOBODA In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*, s. 379.

¹⁴⁴ ROUČEK In ROUČEK, SEDLÁČEK. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Díl III.*, s. 451.

¹⁴⁵ Shodně KITTEL In PETROV, VÝTISK, BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, s. 1596; SVOBODA In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*, s. 430–431. Odlišně ŠEŠINA In ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.*, s. 380.

¹⁴⁶ K důvodům shodného postavení nepominutelného dědice opominutého záměrně a z nevědomosti viz ELIÁŠ a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*, s. 675. Srov. též úpravu postavení opominutého nepominutelného dědice podle § 776 až § 778 ABGB.

¹⁴⁷ Ačkoliv zákon rozlišuje vědomé a nevědomé opomenutí, nemá toto žádný vliv na nároky nepominutelného dědice, neboť v obou případech se může domáhat pouze povinného dílu. Rozdílně se k tomuto stavěl obecný zákoník občanský, který nepominutelnému dědici opominutému z důvodu, že o něm zůstavitel nevěděl, umožňoval žádat dědický podíl, který dopadal na nepominutelného dědice, kterému bylo nejméně dopřáno, popřípadě mohl žádat za určitých okolností i stejný dědický podíl (k tomu viz § 777 ABGB). V případě,

3.2 Způsoby opominutí

Co se týče způsobu opominutí, tak je možné je učinit mlčky, ale i výslovně, formou negativní závěti.

3.2.1 Opominutí mlčky

Opominutí vědomé i nevědomé může být provedeno **mlčky**, tedy tak, že zůstavitel povolá za dědice pozůstalosti někoho jiného než nepominutelného dědice, přičemž tohoto v rámci pořízení pro případ smrti vůbec nezmíní. Opominutí mlčky je tak následkem pořízení pro případ smrti ve prospěch jiných osob než nepominutelného dědice, když takové pořízení neobsahuje žádné vysvětlení, proč k tomuto opominutí nepominutelného dědice došlo.

3.2.2 Opominutí výslovně, tzv. negativní závěť

Opominutí může být rovněž provedeno i **výslovně**, tedy způsobem, kdy zůstavitel přímo uvede, že se nepominutelnému dědici nemá ničeho dostat; v takovém případě jde o tzv. negativní závěť upravenou v § 1649 odst. 2 ObčZ. Z povahy věci může být takové opominutí učiněno pouze vědomě.¹⁴⁸ **Negativní závěť** je podle doslovného znění zákona určena pro vyloučení jiných než nepominutelných dědiců z dědického práva a literatura zpravidla vylučuje užití negativní závěti pro odnětí dědického podílu nepominutelného dědice,¹⁴⁹ ovšem bez bližší argumentace.¹⁵⁰ Otázkou ale je, zda existuje důvod pro takové omezení možnosti vyloučit nepominutelného dědice z jeho práva na dědický podíl ze zákonné

kdy zůstavitel omylem opominul svého jediného nepominutelného dědice anebo všechny své nepominutelné dědice, mohl se takto opominutý nepominutelný dědic dokonce domáhat neplatnosti celého pořízení (§ 778 ABGB). Stejnou úpravu převzal i návrh subkomitétu pro revisi občanského zákoníku z roku 1931 (§ 685 Osn. čsl. zákona) a rovněž i vládní návrh československého občanského zákoníku z roku 1937 (§ 587 Vlád. návrh). Současný rakouský občanský zákoník tuto konstrukci zachoval a ve svém § 775 odst. 2 ABGB ve znění ErbRÄG 2015 nepominutelnému dědici, který byl opominut z důvodu, že o něm zůstavitel nevěděl, nadále přiznává přinejmenším stejně jako nepominutelnému dědici, na nějž bylo nejméně pamatováno. Jestliže je však dítě zůstavitelovi neznámé jeho jediným potomkem, platí poslední pořízení pro případ smrti za odvolané, ledaže zůstavitel takto pro případ smrti pořídil i s vědomím o tomto dítěti. Přísněji se k tomuto staví BGB, který umožňuje závěť, ve které není na nepominutelného dědice pamatováno z důvodu, že zůstavitel o nepominutelném dědici nevěděl, prohlásit za neplatnou, ledaže lze předpokládat, že by zůstavitel takto závěť pořídil, i kdyby o nepominutelném dědici věděl (§ 2079 BGB). Tyto značně příznivější přístupy k nepominutelnému dědici opominutého z nevědomosti lze považovat za více odpovídající principu autonomie vůle zůstavitele, neboť u zůstavitele, který nevěděl o existenci svého potomka v postavení nepominutelného dědice, nelze automaticky předpokládat, že by jej chtěl z dědění vyloučit.

¹⁴⁸ Nevědomé opominutí nemůže být učiněno výslovně, neboť je zůstavitel činí z důvodu, že o nepominutelném dědici neví.

¹⁴⁹ SVOBODA In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*, s. 427–428; ŠEŠINA In ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.*, s. 372. Možnost pořízení negativní závěti i ve vztahu k nepominutelným dědicům uvádí KITTEL In PETROV, VÝTISK, BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, s. 1591–1592 a 1595. Srov. též německou úpravu § 1938 BGB, podle které může zůstavitel negativní závěti vyloučit z dědění jakéhokoliv zákonného dědice, tedy i příbuzné (bez omezení), manžela i registrovaného partnera.

¹⁵⁰ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. října 2017, sp. zn. 24 Co 92/2017.

posloupnosti negativní závěti. Účelem úpravy povinného dílu je ochrana nepominutelného dědice v podobě zaručení práva na povinný díl, který může být odejmut jen ze zákonem předpokládaných důvodů. Zůstavitel je omezen jen tím, že pokud nepominutelnému dědici nezanechá povinný díl ve formě dědického podílu nebo odkazu, má nepominutelný dědic právo žádat povinný díl v penězích. Právo zůstavitele volně určit okruh dědiců není v souladu se zásadou autonomie vůle ničím omezeno, vyjma požadavků na formu pořízení pro případ smrti. Zůstavitel tak může dědice určit jak jejich výslovným povoláním, tak určením osob, které dědit nemají, nebo i jmenováním určitých osob a opominutím jiných. Zvláštní podmínky jsou kladeny právě jen na vyloučení nepominutelného dědice z práva na povinný díl, ale z práva na dědický podíl ze zákonné posloupnosti ho může zůstavitel snadno vyřadit tím, že ho v závěti prostě neuvede, a to dokonce i tehdy, když si to zůstavitel vůbec neuvědomí. Jestliže tedy zůstavitel může odejmout právo na dědický podíl tím, že o nepominutelném dědici pomlčí, tím spíše by měl mít možnost nepominutelnému dědici odejmout jeho dědický podíl tím, že ho bude výslovně jmenovat.¹⁵¹ Omezení uvedené v § 1649 odst. 2 ObčZ by tak bylo možné vykládat nikoli jako zákaz užití negativní závěti na odnětí dědického podílu nepominutelného dědice, ale jako odlišení negativní závěti od vydědění, které s ohledem na zvýšenou ochranu nepominutelného dědice vyžaduje přísnější požadavky pro omezení práva na povinný díl. Negativní závěti pak lze nepominutelnému dědici odejmout jen právo na dědický podíl, ale nelze ho omezit v jeho právu na povinný díl. Odnětí jak zákonného dědického podílu, tak i povinného dílu může zůstavitel docílit pouze prostřednictvím vydědění.

3.3 Forma opominutí

Zatímco mlčky učiněné opominutí je následkem platného pořízení pro případ smrti, opominutí učiněné výslovně je již přímo obsahem takového pořízení. Oba způsoby opominutí, ať už mlčky či výslovně učiněné, přitom vždy vyžadují aktivní právní jednání ze strany zůstavitele, kdy v případě opominutí mlčky zůstavitel musí pořídít pro případ smrti ve prospěch jiné osoby než nepominutelného dědice, a u opominutí výslovného zůstavitel přímo projeví svoji vůli, že se nepominutelnému dědici nemá ničeho dostat.

¹⁵¹ Shodně ELIÁŠ In ELIÁŠ a kol. *Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*, s. 294. Stojí též za zmínku, že podle obecného zákoníku občanského bylo možno negativní závěti odejmout také dědické právo nepominutelného dědice, jestliže tím nedošlo k zásahu do jeho povinného dílu. ROUČEK In ROUČEK, SEDLÁČEK. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Díl III.*, s. 439; MAYR. *Soustava občanského práva. Kniha pátá: Právo dědické*, s. 15.

Aby tyto pořízení pro případ smrti zůstavitele byly platné, musí splňovat obecné náležitosti kladené na právní jednání, tzn., musí být učiněny svobodně, vážně, srozumitelně a určitě (§ 545 a násl. ObčZ) a musí být učiněny osobou způsobilou k takovému jednání (§ 1525 ObčZ).¹⁵² Nad to je u pořízení pro případ smrti vyžadována písemná forma, není-li pořizována s úlevami podle §1542 a násl. ObčZ.¹⁵³

Písemné pořízení pro případ smrti může mít soukromý nebo veřejný charakter. Soukromá listina může být pořízena tzv. **holografní formou**, kdy zůstavitel sepíše celé poslední pořízení sám vlastní rukou, přičemž toto vlastnoručně podepíše (1533 ObčZ), popřípadě může být pořízena i tzv. **alografní formou**, tj. jinak než vlastní rukou, avšak i takové pořízení musí zůstavitel vlastnoručně podepsat, a to navíc před dvěma přítomnými svědky,¹⁵⁴ před kterými musí zůstavitel výslovně prohlásit, že listina obsahuje jeho vlastní vůli (1534 ObčZ), což svědci na listině stvrdí svými podpisy.¹⁵⁵ Ačkoliv současná

¹⁵² Plnou pořizovací způsobilost mají osoby, které jsou plně svéprávné (§ 30 ObčZ). Osoby, které nejsou plně svéprávné, mohou rovněž za určitých podmínek o svém majetku pořídit. Dle § 1526 ObčZ může osoba, která dovršila patnácti let věku a dosud nenabyla plné svéprávnosti, pořídit bez souhlasu zákonného zástupce, a to formou veřejné listiny. Osoba omezená ve svéprávnosti tak, že není způsobilá pořizovat, může sama platně pořídit v jakékoli formě, pokud se uzdravila do té míry, že je schopna projevit vlastní vůli (§ 1527 ObčZ), jinak může v rámci omezení pořídit pouze ve formě veřejné listiny (§ 1528 odst. 1 ObčZ). Speciálně je pak upravená situace, kdy je osoba omezena ve způsobilosti pro chorobnou závislost na požívání alkoholu, užívání psychotropních látek nebo podobných přípravků či jedů nebo pro chorobnou závislost na hráčekké vášni představující závažnou duševní poruchu. V takovém případě může v rozsahu omezení pořizovat v jakékoli předepsané formě, nejvýše však o polovině pozůstalosti. Zbývající část pozůstalosti případně zákonným dědicům, pokud by však jako zákonný dědic měl dědit jen stát, může zůstavitel pořídit o celé pozůstalosti (§ 1528 odst. 2 ObčZ). K pořizovací způsobilosti viz TALANDOVÁ, Iveta, TALANDA, Adam. Vliv požívání alkoholu na dědické právo. In KYSELOVSKÁ, Tereza, SPRINGINSFELDOVÁ, Nelly, KRÁPKOVÁ, Alica a kol. (eds.). *Spisy Právnické fakulty Masarykovy Univerzity*. Brno: Masarykovy Univerzita, 2017, s. 449–458.

¹⁵³ Závěť pořizovaná s úlevami, tzv. privilegovaná závěť, umožňuje zůstaviteli pořídit pro případ smrti i v případě, kdy není možné, pro nenadálou životní situaci, dodržet veškeré formální náležitosti kladené na pořízení pro případ smrti zákonem. Zákon jednak zmiňuje situaci, kdy se zůstavitel ocitne v patrném a ohrožení života nebo se ocitne na místě, kde je běžný společenský styk ochromen následkem mimořádné události, a nelze tedy na něm rozumně požadovat, aby pořídil v jiné formě. V takovém případě může zůstavitel závěť pořídit ústně před třemi současně přítomnými svědky (§ 1542 ObčZ). Dále může vůli zůstavitele zaznamenat starosta obce (popřípadě osoba oprávněná vykonávat pravomoci starosty), na jejímž území se zůstavitel nalézá, za přítomnosti dvou svědků, je-li tu důvodná obava, že by zůstavitel zemřel dříve, než by mohl pořídit závěť ve formě veřejné listiny (§ 1543 ObčZ). Stejně tak může vůli zůstavitele zaznamenat za přítomnosti dvou svědků velitel námořního plavidla nebo letadla, popřípadě jeho zástupce, na palubě námořního plavidla plujícího pod státní vlajkou České republiky nebo letadla zapsaného v leteckém rejstříku České republiky, má-li pro to zůstavitel vážný důvod (§ 1544 ObčZ). A konečně může při účasti v ozbrojeném konfliktu a vojenských operacích zaznamenat poslední vůli vojáka nebo jiné osoby náležející k ozbrojeným silám velitel vojenské jednotky České republiky nebo jiný voják v hodnosti důstojníka nebo vyšší, za přítomnosti dvou svědků (§ 1545 ObčZ).

¹⁵⁴ Svědci se na pořízení rovněž podepíší spolu s uvedením, že jde o svědky, a uvedou své identifikační údaje tak, aby je bylo možné zjistit. Svědek musí znát jazyk nebo způsob dorozumívání, v němž se projev vůle činí, zároveň musí být nezaujatý, tzn., že jím nesmí být dědic nebo odkazovník, popřípadě osoba blízká těmto osobám, nebo zaměstnanec těchto osob, pokud by však zůstavitel chtěl svědku něco zanechat, musí takovou část posledního pořízení sepsat vlastní rukou nebo jej musí potvrdit tři svědci. § 1539–1540 ObčZ.

¹⁵⁵ Vyšší požadavky jsou kladené na alografní pořízení zůstavitele, který je nevidomý nebo má smyslové postižení, když v takovém případě musí zůstavitel svou vůli projevit před třemi současně přítomnými svědky. Přičemž u nevidomého musí svědek, který poslední pořízení nepsal, nahlas toto pořízení přečíst a zůstavitel musí

úprava již nevyžaduje pro platnost pořízení uvedení data, kdy bylo poslední pořízení sepsáno, i přesto je vhodné tento časový údaj v posledním pořízení uvést, neboť se tímto způsobem předejde sporům, které by mohly vzniknout v případě, kdy by existovalo ještě jiné pořízení pro případ smrti zůstavitele.

Pořízení ve formě veřejné listiny je sepisováno formou notářského zápisu (§ 62–71 NotŘ), kdy notář má povinnost se přesvědčit, že se poslední vůle děje s rozvahou, vážně a bez donucení (§ 1538 ObčZ).¹⁵⁶ Údaje o takovém pořízení se následně zapisují do Evidence právních jednání pro případ smrti vedené notářskou komorou (§ 35c odst. 1 NotŘ) s tím, že samotný originál je uložen u notáře (§ 98 odst. 2 NotŘ). Lze říci, že právě pořízení ve formě veřejné listiny dává z výše uvedených možností nejvyšší právní jistotu, že se bude podle tohoto pořízení v řízení o pozůstalosti postupovat, neboť prostřednictvím Evidence právních jednání pro případ smrti bude vždy toto pořízení zjištěno a případné popření takové listiny je ztíženo jeho právní silou (§ 568 ObčZ a 134 OSŘ), zároveň přítomnost notáře při sepisování takového posledního pořízení dává záruku, že toto právní jednání bude formálně a obsahově bezvadné.

před svědky potvrdit, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Zůstaviteli se smyslovým postižením musí být obsah pořízení tlumočen zvláštním způsobem dorozumívání, který si zůstavitel zvolí, a to svědkem, který závěť nepsal. Všichni svědci zároveň musí ovládat způsob dorozumívání, kterým je obsah listiny tlumočen a zůstavitel zvoleným způsobem dorozumívání před svědky potvrdí, že listina obsahuje jeho poslední vůli. V pořízení zůstavitele se smyslovým postižením, který nemůže číst nebo psát, musí být navíc uvedeno, že zůstavitel nemůže číst nebo psát, kdo pořízení napsal, kdo jej přečetl nebo tlumočil a jakým způsobem zůstavitel potvrdil, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Byl-li obsah tlumočen zvláštním způsobem dorozumívání, uvede se to v listině včetně údaje, jaký způsob dorozumívání zůstavitel zvolil. Listinu podepíše i zůstavitel, nemůže-li psát, postupuje se dle § 563 ObčZ. § 1536–1536 ObčZ.

¹⁵⁶ V některých případech je dokonce stanoveno, kdy závěť musí mít obligatorně formu notářského zápisu. Jednak se jedná o případ, kdy zůstavitel pořizuje pro případ smrti v době, kdy se nachází v péči zařízení, které poskytuje zdravotnické nebo sociální služby, nebo kdy jinak přijímá jeho služby, a povolává-li za dědice nebo odkazovníka osobu, která takové zařízení spravuje nebo je v něm zaměstnána nebo v něm jinak působí (§ 1493 ObčZ), dále v případě, kdy pořizuje pro případ smrti osoba, která dovršila patnácti let věku, dosud však ještě nenabyla plné svéprávnosti (§ 1526 ObčZ), rovněž je veřejná listina vyžadována v případě, kdy pořizuje pro případ smrti osoba omezená ve svéprávnosti v rámci tohoto omezení (§ 1528 ObčZ), a konečně je forma veřejné listiny vyžadována v případě, kdy zůstavitel tímto pořízením zakládá nadaci nebo nadační fond (§ 303 a násl. ObčZ).

3.4 Hmotněprávní postavení opominutého nepominutelného dědice

Opominutý nepominutelný dědic má právo na povinný díl, a to ve formě peněžité částky (§ 1651 odst. 1, § 1652 a § 1654 odst. 1 ObčZ), opominutý nepominutelný dědic se tak nemůže domáhat konkrétní části z pozůstalosti, ale stává se **věřitelem dědiců**.^{157,158} Současná úprava tedy s opomenutím nespojuje žádné negativní následky pro projevenou vůli zůstavitele, což je oproti předcházející úpravě obsažené v občanském zákoníku z roku 1964 razantní změnou, neboť zde mělo opomenutí nepominutelného dědice za následek neplatnost pořízení pro případ smrti co do části, která odporovala zaručenému povinnému dílu, a opominutý nepominutelný dědic se tak mohl domáhat svých práv z pozice zákonného dědice.¹⁵⁹

¹⁵⁷ Stejnou úpravu obsahoval i obecný zákoník občanský ve svém § 776, na základě kterého se vědomě opominutý nepominutelný dědic mohl domáhat vyplacení svého povinného dílu v penězích. K tomuto byli podle § 783 povinni poměrně všichni dědicové i odkazovníci. Tento koncept povinného dílu byl převzat i do osnovy československého zákona (§ 684) a rovněž i do vládního návrhu (§ 586), přičemž R. Mayr se k právům nepominutelného dědice na povinný díl vyjádřil tak, že nejde o právo dědické, neboť nepominutelný dědic je pouhým věřitelem pozůstalosti. Nemá tedy nárok na poměný podíl z jednotlivých movitých a nemovitých věcí náležejících do pozůstalosti, ale pouze má nárok na hodnotu dědického podílu vypočtenou podle soudního odhadu. Vzhledem k postavení nepominutelného dědice mu nepřísluší ani dědická žaloba. MAYR. *Soustava občanského práva*, s. 124–125.

¹⁵⁸ V rakouské úpravě má opominutý nepominutelný dědic nadále postavení věřitele, když podle § 761 ABGB ve znění ErbRÄG 2015 má právo na to, aby mu byl jeho povinný díl primárně vyplacen v penězích. Dle § 775 odst. 1 ABGB ve znění ErbRÄG 2015 se při opominutí má za to, že zůstavitel chtěl nepominutelnému dědici zanechat pouze povinný díl, a nikoliv dědický podíl. Postavení nepominutelného dědice jako věřitele rovněž upravuje i německá úprava konkrétně v § 2303 BGB.

¹⁵⁹ Tento následek opominutí poprvé nalzáme již v občanském zákoníku z roku 1950, konkrétně v § 551, podle kterého je závěť neplatná potud, pokud pořizovatel nezůstavil svým nezletilým potomkům tolik, kolik činí cena celého jejich zákonného podílu, anebo pokud nezůstavil jiným svým potomkům tolik, kolik činí cena tří čtvrtin podílu, který by jim náležel podle ustanovení o dědění ze zákona. Dle důvodové zprávy k tehdejšímu občanskému zákoníku je tímto zajištěno, „*aby zůstavitel nemohl svou individuální vůli zmařit základní zásady dědění ze zákona, vyjadřující vůli celku a záležející v tom, že dědické právo ve své nové funkci slouží především k posílení svazků rodinných.*“ Nepominutelní dědicové z výše uvedených důvodů již nejsou pouhými věřiteli dědiců ze závěti, ale je třeba na ně pohlížet jako na skutečné zákonné dědice povolané k dědění i proti vůli zůstavitele. Toto ustanovení však dle R. Holuba již při jeho zavedení vyvolávalo mnoho nejasností a z tohoto důvodu právem patřilo k nejspornějším v tehdejší občanském zákoníku. Sporná byla především otázka, zda závěť, která nerespektuje práva nepominutelných dědiců, by měla být postižena absolutní či relativní neplatností. Upřednostňován byl pak názor příklánějící se k relativní neplatnosti, tedy že se nepominutelný dědic musí takové neplatnosti závěti dovolat, přičemž tento názor ve svém rozhodnutí č. 107/1954 podpořil i Nejvyšší soud, když uvedl, že: „*Zákon nechce vnucovat svéprávné osobě oprávnění, jehož tato použít nechce, když tu není naléhavého obecného zájmu na jeho použití. Toho u dědických oprávnění není. Neplatnost závěti podle § 551 ObčZ není neplatností absolutní, které by musel soud dbát z úřední povinnosti a které by se mohl dovolávat každý, kdo na tom má právní zájem, tj. např. i věřitel oprávněného dědice. Zmíněná neplatnost je pouze neplatností relativní, kterou může uplatňovat jen dědic uvedený v § 551 ObčZ, a to pro svou osobu, popř. jeho zákonný zástupce nebo zmocněnec*“. K tomuto Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí č. 139/1954 dále dodal, že není důvod, aby soud zkoumal otázku platnosti závěti z úřední povinnosti anebo dokonce prohlásil proti vůli nepominutelného dědice neplatnost závěti, jestliže nepominutelný dědic prohlásí, že je spokojen a že se nehodlá dovolávat práva vyplývajícího z ustanovení § 551 ObčZ 1950. K výše uvedenému je nutno dodat, že i zastání relativní neplatnosti připouštěli absolutní neplatnost závěti v případě, kdy by tato zasahovala do práv nepominutelného dědice, který by nebyl plně svéprávný. Na úpravu zakotvenou v občanském zákoníku z roku 1950 navázal ve svém § 479 i občanský zákoník z roku 1964, kde mělo opominutí nepominutelného dědice

Změna v postavení opominutého nepominutelného dědice pak přinesla do právní teorie i praxe na tuto problematiku různé názory. Názor, že nepominutelný dědic je pouhým věřitelem dědiců, je většinově přijímaným názorem v právní teorii¹⁶⁰ a ztotožnil se s ním ve svém rozsudku ze dne 30. července 2018, sp. zn. 21 Cdo 4392/2017, také Nejvyšší soud ČR, který uvedl, že nepominutelný dědic „...se stává, není-li mu dědický podíl zanechán zůstavitelem, pouhým věřitelem dědiců...“. Oproti tomu v usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. října 2017, sp. zn. 24 Co 92/2017, byl zaujat názor, že „Postavení a právo nepominutelného dědice nelze (...) přirovnávat k postavení a právům běžného věřitele, nebo je dokonce s postavením věřitele ztotožňovat. Postavení nepominutelného dědice je podle názoru odvolacího soudu spíše postavením svého druhu. (...) Smyslem současné úpravy je zabránit vytváření nežádoucího a nefunkčního spoluvlastnictví. To však není důvodem, aby byl nepominutelný dědic považován za pouhého věřitele.“ Městský soud v Praze pak argumentuje tím, že pohledávka nepominutelného dědice je založena dědickým právem a v řízení o pozůstalosti má také být vypořádána, zatímco pohledávky věřitelů vznikly z jiných důvodů přímo vůči zůstaviteli a lze se jich domoci jen ve sporném řízení, ledaže jde o likvidaci pozůstalosti. Uvádí také, že nepominutelný dědic je osobou, která by, nebýt pořízení pro případ smrti, měla nezpochybnitelné a prvořadé právo na pozůstalost a je nutno jí přiznat majetkový prospěch i proti vůli zůstavitele. Lze se ztotožnit s názorem Městského soudu v Praze, že nepominutelnému dědici se přiznává majetkový prospěch i proti vůli zůstavitele, avšak je to právě ochrana vůle zůstavitele, která je důvodem současné úpravy přiznávající nepominutelnému dědici jen právo na peněžní částku.¹⁶¹ Nelze se naopak ztotožnit s tím, že by nepominutelný dědic měl mít lepší postavení než věřitelé zůstavitele, když povinný díl se stanoví z čisté hodnoty pozůstalosti (§ 1655 ObčZ) a případná dohoda o vyrovnání povinného dílu nesmí věřitele zůstavitele zkracovat (§ 1654 odst. 2 ObčZ).

za následek relativní neplatnost závěti podle § 40a odst. 1 ObčZ. K tomu viz například KITTEL. David. Neopominutelný dědic není dědic. *Ad Notam*, 2011, roč. 17, č. 2, s. 14–16; HOLUB. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické*, s. 180–183; rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 6. září 1954, sp. zn. Cz 128/54, uveřejněné pod č. 139/1954 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek; *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku z roku 1950. Komentář k §§ 548–551 [online]. psp.cz. Dostupné na <http://psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_17.htm>.*

¹⁶⁰ Například SVOBODA In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*, s. 404; ŠEŠINA, WAWERKA In ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.*, s. 351; DRÁPAL, ŠEŠINA. *Povinný díl a jeho vypořádání*, s. 16; CHALUPA, REITERMAN, MUZIKÁŘ. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX.*, s. 131; HAMUEÁKOVÁ, Klára, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 280.

¹⁶¹ Podstatným důvodem je i zamezení vzniku nežádoucího spoluvlastnictví, k čemuž za předešlé právní úpravy docházelo, pokud se nepominutelný dědic dovolal neplatnosti závěti kvůli zkrácení povinného dílu. Shodně TLÁŠKOVÁ In SVOBODA, TLÁŠKOVÁ, VLÁČIL, LEVÝ, HROMADA a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 241.

Nepominutelný dědic, má-li jen právo na peněžní částku, má postavení věřitele, a to věřitele dědiců (případně též odkazovníků), vůči kterým se může svého práva domáhat, a kteří jsou povinni k vyrovnání jeho povinného dílu poměrně přispět (§ 1653 ObčZ). Úprava dědického práva tak zakládá pohledávku nepominutelného dědice, jak uvádí Městský soud v Praze, ale zakládá ji vůči dědicům (a odkazovníkům). K tomuto lze navíc dodat, že právo nepominutelného dědice podle § 2009 odst. 2 ObčZ smrtí nepominutelného dědice nezaniká, neboť není omezeno pouze na jeho osobu. Uplatní-li tedy nepominutelný dědic právo na povinný díl v řízení o pozůstalosti nebo žalobou ve sporném řízení, a nedožije se jeho uspokojení, přechází toto právo na jeho dědice. V případě, kdy nepominutelný dědic své právo ani nestihne uplatnit, mohou toto právo uplatnit jeho dědici.¹⁶²

Pro srovnání lze uvést, že jako věřitel pozůstalosti či dědiců je nepominutelný dědic vnímán i v Německu a Rakousku. Rakouští autoři se shodují, že nárok na povinný díl je obyčejnou peněžitou pohledávkou,¹⁶³ že obligační nárok nepominutelného dědice na zaplacení peněžité částky nezakládá jeho dědické právo nebo jiné právo na předměty z pozůstalosti¹⁶⁴ a že nepominutelný dědic je věřitelem dědiců;¹⁶⁵ obdobné názory zastávají také němečtí autoři.¹⁶⁶

Zmiňuje-li pak Městský soud v Praze likvidaci pozůstalosti, tak v likvidaci pozůstalosti se naopak projevuje dokonce lepší postavení běžných věřitelů zůstavitele oproti nepominutelnému dědici, protože zatímco pohledávky věřitelů zůstavitele se v likvidaci uspokojují (§ 238 a § 273 ZŘS), tak právo nepominutelného dědice na povinný díl, jakož i odkazy a dědická práva zanikají (§ 200 ZŘS).

¹⁶² DRÁPAL, ŠEŠINA. *Povinný díl a jeho vypořádání*, s. 16.

¹⁶³ WEIDLICH, Dietmar. In PALANDT. *Bürgerliches Gesetzbuch mit Nebengesetzen*. 74. Auflage. München: C. H. Beck 2015, s. 2524.

¹⁶⁴ BROX, Hans, WALKER, Wolf-Dietrich. *Erbrecht*. 23. Auflage. Köln: Carl Heymanns Verlag, 2009, s. 297.

¹⁶⁵ NEMETH, Kristin. In SCHWIMANN, Michael, KODEK, Georg a kol. *ABGB. Praxiskommentar. Band 3. §§ 531–858 ABGB. AnerbG, Kärntner ErbhöfeG, Tiroler HöfeG*. 4. Auflage. Wien: LexisNexis, 2014, s. 190; KOZIOL, Helmut, WELSER, Rudolf. *Bürgerliches Recht. Band II: Schuldrecht Allgemeiner Teil, Schuldrecht Besonderer Teil, Erbrecht*. 12. Auflage. Wien: Manz, 2007, s. 545–546. Jako pohledávku na výplatu peněz hodnotili nárok nepominutelného dědice už na sklonku habsburské monarchie ANDERS, Josef. *Grundriss des Erbrechts*. Berlin: Duncker & Humblot 1910, s. 124, nebo KRASNOPOLSKI, Horaz, KAFKA, Bruno Alexander. *Österreichisches Erbrecht*. Berlin: Dunker & Humblot 1914, s. 209; KRAINZ, Josef, EHRENZWEIG, Armin. *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. Zweiter Band, zweite Hälfte: Familien-und Erbrecht*. 5. Auflage. Wien: Manz 1917, s. 497–498, jej výslovně považovali za věřitele.

¹⁶⁶ LEIPOLD, Dieter. *Erbrecht*. 18. Auflage. Tübingen: Mohr Siebeck, 2010, s. 330; MAYER, Joseph. In BAMBERGER, Heinz Georg, ROTH, Herbert a kol. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Band 3. §§ 1297–2385, EGBGB*. München: C. H. Beck, 2008, s. 2355.

3.5 Procesní postavení opominutého nepominutelného dědice

Nepominutelný dědic, kterému náleží jen povinný díl v penězích, je účastníkem řízení o pozůstalosti na základě § 113 ZŘS, tedy je **účastníkem jen pro určité části řízení**, ve kterých se jedná o jeho povinném dílu, tedy jde-li v něm o soupis pozůstalosti, určení obvyklé ceny pozůstalosti a o vypořádání jeho povinného dílu. Není vyloučeno, aby byl nepominutelný dědic účastníkem řízení po určitou dobu také z jiného důvodu, když se jeho postavení může vyvíjet s ohledem na nalezení pořízení pro případ smrti nebo jiné okolnosti (§ 110 odst. 1 ZŘS).

3.5.1 Vznik účasti nepominutelného dědice na řízení o pozůstalosti

V souvislosti se vznikem účasti nepominutelného dědice na řízení o pozůstalosti není zcela jasné, zda se nepominutelný dědic s právem na peněžní částku stává účastníkem vždy a zda by ho proto soud měl o jeho právu na povinný díl vyrozumět,¹⁶⁷ nebo zda je účastníkem jen tehdy, jestliže své právo na povinný díl sám uplatní. Hmotné právo v § 1642 a násl. ObčZ stanoví, že každé dítě zůstavitele je nepominutelným dědicem a že nepominutelný dědic má právo na povinný díl. Procesní právo pak v § 113 ZŘS stanoví, že nepominutelný dědic je účastníkem pro určité části řízení o pozůstalosti, ale dále z § 185 odst. 3 písm. b) ZŘS vyplývá, že se soud vypořádáním povinného dílu zabývá jen tehdy, jestliže na něj bylo uplatněno právo. Právě vyrozumění nepominutelného dědice o tom, že je nepominutelným dědicem a má možnost uplatnit právo na povinný díl, je pak předpokladem pro uplatnění práva. Problémem při vyrozumívání nepominutelného dědice o jeho právu na povinný díl však může být nedostatek zákonných ustanovení, protože právo na povinný díl je hmotněprávní nárok a soud o hmotném právu poučuje jen tehdy, stanoví-li to zákon výslovně.¹⁶⁸ Povinnost soudu poučit dědice o jeho právu na povinný díl přitom v zákoně zakotvena není.¹⁶⁹ Na druhou stranu, pokud podle hmotného práva má osoba právo

¹⁶⁷ Zde se jedná o situaci, kdy byl nepominutelný dědic opominut. K postavení nepominutelného dědice vyloučeného i z práva na povinný díl viz další kapitola.

¹⁶⁸ Například poučení o dědickém právu (§ 164 a násl. ZŘS) a o výhradě soupisu (§ 175 a násl. ZŘS). K poučovací povinnosti soudu a k jejím limitům viz LAVICKÝ, Petr. In LAVICKÝ, Petr. a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250). Zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů. Praktický komentář*. Wolters Kluwer: Praha 2016, s. 12–24.

¹⁶⁹ Tento problém překonali v Rakousku, kde byla výslovná právní úprava o vyrozumívání i jiných osob než dědiců, kterým z pozůstalosti vyplývají majetkové nároky, zavedena teprve § 176 aktuálně platného AußStrG v roce 2005, avšak již předtím dovozovala judikatura i literatura, že nepominutelní dědicové být vyrozuměni musí. V současné době dokonce § 158 AußStrG zavádí pozůstalostnímu soudu povinnost vydat vyhlášku neznámým nepominutelným dědicům, je-li možné jejich existenci očekávat. Srov. Außerstreitgesetz, BGBl. I Nr. 111/2003. FEIL, Erich. *Außerstreitgesetz. Kurzkomentar für die Praxis*. 3. Auflage. Wien: Linde 2016, s. 670; za účinnosti § 176 AußStrG viz KOZIOL, WELSER. *Bürgerliches Recht. Band II: Schuldrecht Allgemeiner Teil, Schuldrecht Besonderer Teil, Erbrecht*. s. 562, WELSER. In RUMMEL, Peter, LUKAS, Meinhard.

na povinný díl a pokud podle procesní úpravy je osoba s právem na povinný díl účastníkem řízení, bude skutečnost, že soud s nepominutelným dědicem jedná, v souladu se zákonem (viz § 20 ZŘS). Daný závěr podporuje i skutečnost, že nezjištění stanoviska nepominutelného dědice v rámci řízení o pozůstalosti by vytvářelo nepříznivou situaci i pro samotné dědice, neboť tito by po celou promlčecí lhůtu k uplatnění práva na povinný díl (k tomu viz dále) byli v nejistotě, zda nepominutelný dědic své právo na povinný díl vůči nim neuplatní, či nikoliv.¹⁷⁰ Smyslem a účelem právní úpravy pak je ochrana práv nepominutelného dědice, tedy zajištění podmínek pro dovolání se práva na povinný díl, avšak zároveň jistě není smyslem hájit práva někoho, kdo se o ně sám nestará, a tím prodlužovat řízení o pozůstalosti. Lze tedy mít za to, že soud má nepominutelného dědice o jeho právu na povinný díl vyrozumět a vyžádat si jeho stanovisko jak k poslednímu pořízení,¹⁷¹ tak otázce, zda právo na povinný díl uplatňuje, či nikoli.^{172,173} **Účastníkem řízení podle § 113 ZŘS se však nepominutelný dědic stává až tehdy, pokud své právo na povinný díl uplatní.** Není totiž účelné, aby byl nepominutelný dědic účastníkem a aby mohl podávat opravné prostředky proti rozhodnutím a byl jimi vázán, pokud právo na povinný díl neuplatňuje.¹⁷⁴ I pokud nepominutelný dědic své právo na povinný díl uplatní, může kdykoli za řízení

Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch mit wichtigen Nebengesetzen und EU-Verordnungen. Teilband §§ 531–824 ABGB (Erbrecht). 4. Auflage. Wien: Manz 2014, s. 188, nebo NEMETH In SCHWIMANN, KODEK a kol. ABGB. Praxiskommentar. Band 3. §§ 531–858 ABGB. AnerbG, Kärntner ErbhöfeG, Tiroler HöfeG, s. 195.

¹⁷⁰ ŠEŠINA, Martin. Změny v postavení a právech nepominutelných dědiců v novém občanském zákoníku. *Rekodifikace a praxe*. 2015, č. 3, s. 9.

¹⁷¹ Pokud půjde o případ veřejného zjištění stavu a obsahu závěti, zde se podle § 143 odst. 2 ZŘS vyrozumí osoby, kterým podle dosavadního stavu řízení svědčí zákonná dědická posloupnost, tedy i nepominutelný dědic, neboť tento by nebyl pořízením pro případ smrti děditel v první zákonné dědické skupině. V ostatních případech je rovněž nutné nepominutelného dědice s pořízením pro případ smrti seznámit a dát mu tak možnost se k tomuto právnímu jednání zůstavitele vyjádřit, a to přesto, že zákon takový postup sám nevyžaduje.

¹⁷² Viz též SVOBODA, KLIČKA. *Dědické právo v praxi*, s. 23–24; KOHOUTEK, Jan. Nepominutelný dědic jako účastník řízení o pozůstalosti. *Ad Notam*, 2015, roč. 21, č. 5, s. 4; DRÁPAL, ŠEŠINA. *Povinný díl a jeho vypořádání*, s. 17, TALANDA, Adam. Určení účastníků řízení o pozůstalosti na základě pořízení pro případ smrti. *Právní rozhledy*, 2016, č. 21, s. 755.

¹⁷³ Vyrozumění nepominutelného dědice může být jednak písemně, kdy soudní komisař nepominutelného dědice požádá, aby se vyjádřil k zůstavitelovu pořízení pro případ smrti a dále aby uplatnil své právo na povinný díl a na jeho vypořádání, když k tomuto může být dána nepominutelnému dědici lhůta s tím, že pokud se ve stanovené lhůtě nepominutelný dědic nevyjádří, bude se mít za to, že svůj povinný díl neuplatňuje. Rovněž může být pro tento účel s nepominutelným dědicem nařízeno jednání, kdy se jeho vyjádření zaznamená do protokolu. KOHOUTEK. *Nepominutelný dědic jako účastník řízení o pozůstalosti*, s. 4. Podobný postup navrhuje ŠEŠINA. *Změny v postavení a právech nepominutelných dědiců v novém občanském zákoníku*, s. 10.

¹⁷⁴ Shodně KOHOUTEK. *Nepominutelný dědic jako účastník řízení o pozůstalosti*, s. 4. Rozdílně D. Kittel, podle kterého, pokud nepominutelný dědic neuplatní právo na povinný díl, tak o něm sice soud nerozhoduje podle § 185 odst. 3 písm. b) ZŘS, ale nepominutelný dědic je přesto účastníkem části řízení o pozůstalosti a jeho účast končí rozhodnutím o obvyklé ceně pozůstalosti dle § 180 ZŘS. KITTEL In PETROV, VÝTISK, BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, s. 1597. Viz též SVOBODA, KLIČKA. *Dědické právo v praxi*, s. 23–24.

svůj názor změnit a prohlásit, že svůj povinný díl nežadá.¹⁷⁵ V takovém případě bude jeho účast ukončena ve smyslu § 7 odst. 2 ZŘS.¹⁷⁶ Stejně tak nepominutelný dědic, který své právo na povinný díl na výzvu soudu neuplatnil, může své stanovisko změnit a stát se účastníkem řízení později až do právní moci konečného usnesení o dědictví, protože jeho právo prohlášením nezaniká.¹⁷⁷ V takovém případě se jeho účast v řízení obnovuje.¹⁷⁸ Své právo pak může uplatňovat i po skončení řízení o pozůstalosti ve sporném řízení, a to nejpozději do deseti let od smrti zůstavitele podle § 629 odst. 2 ObčZ a dle § 1479 ObčZ.¹⁷⁹

3.5.2 Účast nepominutelného dědice na dílčích fázích řízení o pozůstalosti

Nepominutelný dědic, který uplatnil své právo na povinný díl, je podle § 113 ZŘS účastníkem pro vymezené části řízení, tedy jde-li o soupis pozůstalosti, určení obvyklé ceny pozůstalosti a o vypořádání povinného dílu a dále podle pravidel obsažených v § 1654 až § 1657 ObčZ. Na povinný díl nepominutelného dědice má ovšem vliv i vypořádání smrtí zaniklého společného jmění manželů zůstavitele a jeho manžela. Zde se však s účastí nepominutelného dědice zjevně nepočítá, když tato není uvedena v taxativním výčtu podle § 113 ZŘS. Je proto otázkou, zda by se měl nepominutelný dědic dohody dědiců a pozůstalého manžela podle § 162 ZŘS účastnit.

3.5.2.1 Vypořádání společného jmění manželů

Dohodu o rozdělení smrtí zaniklého společného jmění mezi sebou uzavírají na jedné straně pozůstalý manžel a na druhé straně všichni dědicové, případně s nimi jako dědic i pozůstalý manžel, jako právní nástupci zůstavitele. Stranami dohody jsou tak osoby,

¹⁷⁵ Ačkoliv má nepominutelný dědic volnost volby, co se týče uplatnění, resp. neuplatnění práva na povinný díl, jiná je situace v případě, kdy je nepominutelný dědic v insolvenčním či konkursním řízení. V takovém případě je povinností soudní komisaře vyrozumět o neuplatnění práva na povinný díl insolvenčního správce, který s tímto musí vyslovit souhlas. Bez souhlasu insolvenčního správce nemůže nepominutelný dědic své právo na povinný díl neuplatnit, neboť by šlo o neplatné právní jednání dle insolvenčního zákona.

¹⁷⁶ Proti takovému usnesení je přípustné odvolání.

¹⁷⁷ Jedná se o odlišnou situaci od odmítnutí dědického práva dle § 1485 a násl. ObčZ, kterým lze zároveň odmítnout i povinný díl. V takovém případě by bylo odmítnutí neodvolatelné. Při prostém neuplatnění práva na povinný díl v řízení o pozůstalosti, třebaže to nepominutelný dědic prohlásí do protokolu nebo zašle soudu písemně, ale nemůže zaniknout jeho právo. Proto ho může před skončením řízení uplatnit, nebo se ho domáhat i po skončení řízení. Shodně KOHOUTEK. *Nepominutelný dědic jako účastník řízení o pozůstalosti*, s. 4–5. Není přitom vyloučeno, aby si nepominutelný dědic a dědicové sjednali také zánik závazku k úhradě povinného dílu ve smyslu § 1981 ObčZ, tedy dohodou, případně podle § 1995 ObčZ, prominutím dluhu. DRÁPAL, ŠEŠINA. *Povinný díl a jeho vypořádání*, s. 17.

¹⁷⁸ V případě obnovení účasti řízení se nepominutelnému dědici rovněž doručí usnesení o obvyklé ceně, proti kterému může nepominutelný dědic podat odvolání v případě, že ještě nenabylo právní moci. Je-li však toto usnesení již pravomocné, i přesto může nepominutelný dědic rozporovat výši obvyklé ceny a doložit nové skutečnosti, což ve výsledku může vést k opravě usnesení o obvyklé ceně dle § 180 odst. 2 ZŘS. KOHOUTEK. *Nepominutelný dědic jako účastník řízení o pozůstalosti*, s. 4.

¹⁷⁹ K tomu viz kapitola 5. Obrana nepominutelného dědice po skončení řízení o pozůstalosti.

kteří mají právo s majetkem disponovat, což však nepominutelný dědic není, když mu svědčí pouze pohledávka vůči dědicům. **Není tedy důvod, proč by měl být nepominutelný dědic účastníkem dohody o rozdělení společného jmění**, a nebude mu proto ani doručováno usnesení o stanovení obvyklé ceny společného jmění a o jeho rozdělení, a tedy nepominutelný dědic nebude mít možnost podat proti takovému usnesení odvolání.^{180,181} S ohledem na to, že určení hodnoty pozůstalosti a tím i povinného dílu závisí na rozdělení společného jmění, nesmí soud dohodu, která by nepominutelného dědice zkracovala, schválit.¹⁸² Soud podle § 162 ZŘS nesmí schválit dohodu dědiců a pozůstalého manžela o vypořádání společného jmění, která by zkracovala nepominutelného dědice, tedy by se odchylovala od pravidel uvedených v § 742 ObčZ.¹⁸³ Pokud by soud přesto takovou dohodu schválil, bude mít nepominutelný dědic jako věřitel dědiců podle § 737 ObčZ právo namítat relativní neúčinnost takové dohody, která zkracuje jeho právo na povinný díl,¹⁸⁴ ale tímto se nepominutelný dědic nedomůže změny usnesení o stanovení obvyklé ceny majetku patřícího do společného jmění zůstavitele a o vypořádání společného jmění (§ 162 ZŘS),

¹⁸⁰ Také K. Hamuláková a J. Petrov Křiváčková správně vnímají nepominutelného dědice jako věřitele dědiců a zřejmě a z toho důvodu jeho účast na dohodě o vypořádání společného jmění manželů také nepředpokládají. HAMULÁKOVÁ, KŘIVÁČKOVÁ In LAVICKÝ a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních, Řízení nesporné. Praktický komentář*, s. 280. Š. Tlášková k tomuto uvádí: „Kdo nebyl účastníkem řízení v době vydání usnesení o vypořádání společného jmění, není tímto usnesením vázán a svých práv k pozůstalosti se může domáhat žalobou v občanském soudním řízení“. TLÁŠKOVÁ In SVOBODA, TLÁŠKOVÁ, VLÁČIL. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 329.

¹⁸¹ Rozdílně k tomuto Kohoutek, J., který uvádí, že nepominutelný dědic by měl být účastníkem řízení, pokud jde o určení obvyklé ceny majetku ve společném jmění zůstavitele a pozůstalého manžela, neboť z tohoto určení se vychází při určení obvyklé ceny pozůstalosti. Viz KOHOUTEK. *Nepominutelný dědic jako účastník řízení o pozůstalosti*, s. 6.

¹⁸² Stejný názor ohledně účasti nepominutelného dědice na dohodě o rozdělení společného jmění vyjádřil ve svém článku i Drápal L. a Šešina M. Drápal, L., a rovněž i J. Kohoutek, avšak tento připouští účast nepominutelného dědice na určení ceny společného jmění. Nemožnost schválení dohody, která by zkracovala práva nepominutelného dědice, uvádí také Š. Tlášková, která pak zřejmě nepředpokládá účast nepominutelného dědice při vypořádání společného jmění. Opačný názor zastává L. Muzikář, s tím, že nepominutelný dědic bude při vypořádání společného jmění účastníkem podle § 6 odst. 1 ZŘS. KOHOUTEK. *Nepominutelný dědic jako účastník řízení o pozůstalosti*, s. 6.; TLÁŠKOVÁ In SVOBODA, TLÁŠKOVÁ, VLÁČIL, LEVÝ, HROMADA a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 241, 326; MUZIKÁŘ, Ladislav. In MACKOVÁ, Alena, MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 226; ŠEŠINA. *Povinný díl a jeho vypořádání*, s. 17.

¹⁸³ Shodně k účasti nepominutelného dědice na dohodě o rozdělení společného jmění se vyjadřuje J. Kohoutek, avšak připouští účast nepominutelného dědice na určení ceny společného jmění. Nemožnost schválení dohody, která by zkracovala práva nepominutelného dědice, uvádí také Š. Tlášková, která pak zřejmě nepředpokládá účast nepominutelného dědice při vypořádání společného jmění. Opačný názor zastává L. Muzikář, s tím, že nepominutelný dědic bude při vypořádání společného jmění účastníkem podle § 6 odst. 1 ZŘS. KOHOUTEK. *Nepominutelný dědic jako účastník řízení o pozůstalosti*, s. 6; TLÁŠKOVÁ In SVOBODA, TLÁŠKOVÁ, VLÁČIL, LEVÝ, HROMADA a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, 241, 326; MUZIKÁŘ In MACKOVÁ, MUZIKÁŘ a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*, s. 226.

¹⁸⁴ Š. Tlášková uvádí: „Kdo nebyl účastníkem řízení v době vydání usnesení o vypořádání společného jmění, není tímto usnesením vázán a svých práv k pozůstalosti se může domáhat žalobou v občanském soudním řízení“. TLÁŠKOVÁ In SVOBODA, TLÁŠKOVÁ, VLÁČIL, LEVÝ, HROMADA a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 329.

protože relativní neúčinnost nemůže mít za následek zrušení nebo změnu již vydaného usnesení. Lze však mít za to, že usnesení o určení obvyklé ceny pozůstalosti (§ 180 ZŘS) není závislé na usnesení o hodnotě a vypořádání společného jmění. Tento závěr vyplývá jednak ze samotného § 180 ZŘS, podle kterého se obvyklá cena pozůstalosti určí na základě soupisu pozůstalosti, seznamu pozůstalostního majetku, společného prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku, shodných údajů dědiců o zůstavitelově majetku a o pasivech pozůstalosti; nikoli však na základě usnesení o hodnotě a vypořádání společného jmění. Dále tento závěr vyplývá také z toho, že usnesení o hodnotě a vypořádání společného jmění je ve smyslu § 159a OSŘ závazné toliko pro účastníky, a nepominutelný dědic účastníkem pro tuto část není. Soud je pak usnesením sice vázán, ale nikoli v řízení s jinými účastníky, tedy nikoli při určení obvyklé ceny pozůstalosti, kterého se účastní nepominutelný dědic.^{185,186} Podle § 180 odst. 2 ZŘS lze pak usnesení o obvyklé ceně pozůstalosti kdykoli za řízení opravit, případně nepodaří-li se nepominutelnému dědici domoci se doplnění majetku, může se odvolat proti usnesení o určení obvyklé ceny pozůstalosti.

3.5.2.2 *Soupis pozůstalosti*

Soupis pozůstalosti, kterého se má nepominutelný dědic právo účastnit podle § 1655 a § 1684 a násl. ObčZ a § 177 a násl. ZŘS, soud nařídí, je-li to potřebné pro výpočet povinného dílu, přičemž taková potřeba vyplývá právě z uplatnění práva na povinný díl. Soupis pozůstalosti může být proveden soudním komisařem na místě samém, přičemž neohrozí-li to vážně včasné provedení soupisu, vyrozumí o době a místě provedení soupisu i nepominutelného dědice nejméně patnáct dnů předem (§ 178 ZŘS), tento nepominutelný dědic pak dle § 1684 odst. 2 písm. c) ObčZ může být u tohoto soupisu přítomen a vznášet dotazy nebo činit připomínky (§ 1655 odst. 2 ObčZ).¹⁸⁷ Soupis může být také nahrazen seznamem pozůstalostního majetku vyhotoveným správcem pozůstalosti a potvrzeným všemi dědici nebo společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku. V praxi dochází

¹⁸⁵ „...ten, kdo nebyl účastníkem řízení (a není jeho právním nástupcem) a ani podle zákona vůči němu není pravomocné rozhodnutí soudu závazné, může uplatňovat svá práva bez zřetele k tomu, jak o nich bylo pravomocně rozhodnuto v jiném řízení, a ani soud, správní úřad nebo jiný „orgán“ při posuzování jeho věci nemohou vůči němu vycházet ze závěru, že o nich bylo v jiném řízení pravomocně rozhodnuto...“ SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 680.

¹⁸⁶ Proto lze v řízení o určení obvyklé ceny pozůstalosti do pozůstalosti zahrnout i majetek, který nebyl do společného jmění zahrnut (v tom případě se pak ve vztahu k usnesení o hodnotě a vypořádání společného jmění postupuje podle § 162 odst. 2 ZŘS a nový majetek se vypořádá dodatečně), nebo majetek, který podle vypořádání společného jmění nabyt pozůstalý manžel.

¹⁸⁷ O provedeném soupisu pozůstalosti se dle § 1689 ObčZ rovněž vyrozumívají známí věřitelé, kterým je dána možnost se k tomuto soupisu vyjádřit. Pokud při soupisu pozůstalosti vzniknou náklady, jsou dle § 1682 odst. 2 ObčZ poměrně k tíži i nepominutelnému dědici.

nejčastěji k nahrazení soupisu společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku, které musí soud povolit usnesením podle § 177 odst. 2 ZŘS.¹⁸⁸ Nepominutelný dědic sám prohlášení či seznam majetku nepotvrzuje ani nečiní, ale je nutné, aby s nahrazením soupisu souhlasili všichni účastníci včetně nepominutelného dědice.^{189,190} Dále je vhodné vyžádat souhlas nepominutelného dědice se samotným předloženým prohlášením nebo seznamem a po jeho vyjádření případně vyzvat správce pozůstalosti nebo dědice k doplnění prohlášení či seznamu. Tím se lze vyhnout případnému odvolání nepominutelného dědice proti usnesení o obvyklé ceně pozůstalosti.

3.5.2.3 Dohoda o odbytém

Pořízení soupisu pozůstalosti nebo jeho nahrazení se lze úplně vyhnout, jestliže dědicové s nepominutelným dědicem uzavřou **dohodu o odbytém dle § 1657 ObčZ**,¹⁹¹ kterou soud schválí v usnesení o dědictví podle § 185 odst. 3 písm. b) ZŘS,¹⁹² za předpokladu že nebude zkracovat práva dalších věřitelů.¹⁹³ V takovém případě záleží na dohodě dědiců a nepominutelného dědice o formě a výši odbytného, kterým se uspokojí právo na povinný díl a není třeba pořizovat soupis pozůstalosti. Výše odbytného nemusí přesně odpovídat výši povinného dílu, pokud však nepominutelný dědic dostal v důsledku schválené dohody o odbytém méně, než činí jeho povinný díl, nemůže se již domáhat uspokojení zbylé části pohledávky jiným způsobem.¹⁹⁴ Samotné odbytné pak může být uhrazeno jak v penězích,

¹⁸⁸ Usnesení se doručuje všem dědicům i nepominutelnému dědici.

¹⁸⁹ Shodně DRÁPAL, ŠEŠINA. *Povinný díl a jeho vypořádání*, s. 18.

¹⁹⁰ V případě, že nepominutelný dědic se seznamem pozůstalostního majetku vyhotoveným správcem pozůstalosti nebo společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku nesouhlasí, může žádat, aby soud nařídil nový soupis pozůstalosti. KOHOUTEK. *Nepominutelný dědic jako účastník řízení o pozůstalosti*, s. 5.

¹⁹¹ Zákon pak ve svém ustanovení § 1654 odst. 2 ObčZ uvádí, že takovou dohodu může nepominutelný dědic uzavřít pouze s dědici ze závěti nebo dědické smlouvy, nelze však vyloučit ani situaci, kdy tato dohoda bude uzavírána i s dědici ze zákonné dědické posloupnosti v případě, kdy dojde k neplatnému vydědění bez zanechání platné závěti.

¹⁹² L. Drápal a M. Šešina pak uvádí, že dohodu o odbytém lze uzavřít i po skončení řízení o pozůstalosti, neboť podmínkou její platnosti není schválení soudem. Viz DRÁPAL, ŠEŠINA. *Povinný díl a jeho vypořádání*, s. 18. S tímto názorem se však nelze ztotožnit, neboť v případě, kdy nepominutelný dědic uplatní své právo na povinný díl v řízení o pozůstalosti, musí být tento povinný díl vždy vypořádán podle § 185 odst. 3 písm. b) ZŘS v rozhodnutí o dědictví, tedy ještě za řízení o pozůstalosti. Po skončení řízení o pozůstalosti by se povinný díl mohl vypořádávat leda za situace, kdy by nepominutelný dědic svůj nárok na povinný díl během řízení neuplatnil a domáhal se jej až po jeho skončení ve sporném řízení. V takovém případě mohou dědici jako žalovaní navrhnout mimosoudní řešení, tj. vyplacení hodnoty povinného dílu v penězích, toto však již nebude mít formu odbytného dle § 1657 ObčZ.

¹⁹³ Za další věřitele jsou v tomto případě považováni jak věřitelé zůstavitele, tak ostatní nepominutelní dědicové. Tito nesmí být dohodou o odbytém zkráceni. Odbytné je z tohoto důvodu vhodné spíše pro případy, kdy dluhy v pozůstalosti nejsou. V opačném případě může hrozit, že věřitelé budou namítat relativní neúčinnost takové dohody o odbytém dle § 595 ObčZ a násl. ŠEŠINA In ŠVESTKA, DVORÁK, FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.*, s. 385–386.

¹⁹⁴ KITTEL In PETROV, VÝTISK, BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, s. 1599 a 1601.

tak z majetku z pozůstalosti¹⁹⁵ či z vlastního majetku dědiců, popřípadě kombinací těchto způsobů. Dohoda o odbytném, která je součástí konečného rozhodnutí o dědictví podle § 185 odst. 3 písm. b) ZŘS, je formulována tak, že z ní budou vyplývat pro konkrétní subjekty konkrétní práva a povinnosti, je exekučním titulem ve smyslu § 274 odst. 1 písm. f) OSŘ nebo § 40 odst. 1 písm. a) EŘ.¹⁹⁶ Lze říci, že dohoda o odbytném je jednoduchým nástrojem, jak snadno a rychle uspokojit povinný díl nepominutelného dědice, a to i jinak než peněžitou náhradou, když jejím uzavřením se nejen urychlí řízení o pozůstalosti, ale zároveň se i ušetří na nákladech, které vznikají při soupisu pozůstalosti (zejména v rámci vyhotovení odhadů) a jsou odčerpány právě z pozůstalosti nebo z majetku dědiců.

3.5.2.4 Vypořádání povinného dílu rozhodnutím

V případě, kdy k výše uvedené dohodě o odbytném nedojde, je nutné postupovat podle § 1654 a násl. ObčZ, tzn. sepsat majetek a dluhy pozůstalosti a vypočítat povinný díl a **rozhodnout o jeho vypořádání v usnesení o dědictví**. Toto vypořádání povinného dílu může mít dle § 1654 odst. 1 ObčZ výlučně peněžitou povahu,¹⁹⁷ přičemž je nutné jej splnit ve lhůtě tří dnů od právní moci usnesení (§ 160 odst. 1 ve spojení s § 167 odst. 2 OSŘ),¹⁹⁸ ledaže soud dle § 1654 ObčZ povolí splátky na povinný díl nebo odloží jeho splatnost. Poslední dvě zmíněné možnosti by se měly uplatnit pouze v případě zvlášť závažných důvodů na straně dědiců, kdy zároveň lze toto po nepominutelném dědici požadovat.^{199,200} Část rozhodnutí týkající se vypořádání povinného dílu je exekučním titulem ve smyslu § 274 odst. 1 písm. f) OSŘ nebo § 40 odst. 1 písm. a) EŘ. Mimo pořízení soupisu pak ještě soud může (případně musí) učinit závěru pozůstalosti nebo její části k uspokojení povinného dílu podle § 1682 ObčZ a § 149 a násl. ZŘS a nepominutelný dědic může též žádat odloučení

¹⁹⁵ Pokud dojde již v průběhu řízení k dohodě, že povinný díl nepominutelného dědice bude místo odbytného vyrovnán věcí z pozůstalosti zapsané do veřejného seznamu, zapíše se nepominutelný dědic do veřejného seznamu přímo po zůstaviteli (§ 1654 odst. 2 ObčZ). Podkladem pro tento zápis bude písemná dohoda uzavřená mezi dědicí a nepominutelným dědicem. SVOBODA In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*, s. 440.

¹⁹⁶ SVOBODA In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*, s. 439.

¹⁹⁷ Shodně DRÁPAL, ŠEŠINA. *Povinný díl a jeho vypořádání*, s. 18.

¹⁹⁸ Lhůta tří dnů se uplatní i v případě, kdy samotné rozhodnutí lhůtu nestanoví, neboť dle § 261a odst. 2 OSŘ platí, že povinnost uloženou rozhodnutím je třeba splnit do tří dnů od právní moci rozhodnutí.

¹⁹⁹ Tento postup vyžaduje podrobení testu proporcionality, když „rozhodnutí soudu se v takovém případě musí opírat o konkrétní skutečnosti a o racionální důvody, které jej vedly k tomu, že vyšel vstříc žalovanému tím, že stanovil delší lhůtu k plnění nebo peněžité plnění rozvrhl na jednotlivé splátky. Soud musí s ohledem na okolnosti konkrétního případu zvážit, zda využití této možnosti nezaloží nespravedlivou nerovnováhu mezi zájmy sporných stran“. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. listopadu 2012, sp. zn. 22 Cdo 1096/2011.

²⁰⁰ Může jít například o případ, kdy dědicové nabývají výhradně movité či nemovité věci, přičemž z okolností je jasné, že dědicové nebudou objektivně schopni vyplatit povinný díl do tří dnů od právní moci rozhodnutí o dědictví.

pozůstalosti podle § 1709 ObčZ a § 152 ZŘS. Rozhodnutí o vypořádání povinného dílu je stejně jako dohoda o vypořádání povinného dílu součástí konečného rozhodnutí o dědictví podle § 185 odst. 3 písm. b) ZŘS.

3.5.3 Popření opominutí nepominutelným dědicem

Nepominutelný dědic, který byl zůstavitelovým pořízením pro případ smrti opominut a má proto jen právo na povinný díl, může po vyrozumění o právu na povinný díl vyvolat také spor o dědické právo podle § 168 až § 170 ZŘS. Spor vznikne tehdy, jestliže nepominutelný dědic napadne pořízení pro případ smrti, kterým byl opominut s tím, že má mít právo na dědický podíl. Napadnout pak může buď pravost, nebo platnost pořízení pro případ smrti.

Námitkou nepravosti pořízení pro případ smrti se bude nepominutelný dědic domáhat toho, že listina nepochází od zůstavitele a opominutí proto není platné, jelikož není vůlí zůstavitele. V takovém případě se jedná o skutkový spor o dědické právo, který soud v řízení o pozůstalosti vyřeší odkázáním k podání žaloby podle § 170 ZŘS, přičemž k podání žaloby odkáže dědice z pořízení pro případ smrti popřené co do pravosti podle § 1673 odst. 1 ObčZ. V případě úspěšného prokázání, že pořízení pro případ smrti, na základě kterého byl nepominutelný dědic opominut, nepochází od zůstavitele, se k takovému pořízení pro případ smrti nebude přihlížet a nastane dědění podle zákonné posloupnosti (ledaže zůstavitel zanechal ještě jiné pořízení pro případ smrti, které by tím obživilo).

Pokud vyděděný nepominutelný dědic uzná pravost pořízení pro případ smrti, kterým byl opominut, může ještě namítat jeho neplatnost. Bude-li námitka neplatnosti spočívat v tvrzení skutečností, jež je nutno prokázat (v praxi nejčastěji patrně, že zůstavitel nebyl k pořízení pro případ smrti způsobilým), bude soud postupovat obdobně jako u popřené pravosti. Naopak formální platnost pořízení pro případ smrti stejně jako výklad jeho obsahu musí posoudit vždy soud sám a takto vzniklý spor bude sporem právním a soud ho vyřeší postupem podle § 169 ZŘS vlastním usnesením, ve kterém rozhodne, s kým bude jako s dědicem v řízení pokračováno. **Nebude-li opominutý nepominutelný dědic s námitkami pravosti nebo platnosti pořízení pro případ smrti úspěšný, ukončí soud sice jeho účast jako dědice, ale jeho účast jako nepominutelného dědice stále trvá, jestliže uplatnil právo na povinný díl.**

4 Vydědění nepominutelného dědice

Vydědění představuje další možnost, jak může zůstavitel nepominutelného dědice vyloučit z dědického práva, zároveň však i z práva na povinný díl (popřípadě z jeho části). Zásah do povinného dílu je pak to, co vydědění odlišuje od opominutí, které nepominutelného dědice vylučuje pouze z nároků na dědění. Následkem platného vydědění může být úplné vyloučení nepominutelného dědice z nároků na majetek po zůstaviteli, což je také důvodem, proč jsou na vydědění kladeny přísnější nároky. Tyto spočívají nejen ve formální stránce, ale především v samotných důvodech vydědění, které zákon taxativně vymezuje a jejichž naplnění je předpokladem pro platnost daného právního jednání. Striktní pravidla pro vydědění jsou projevem pravidla „*exheredationes non sunt adiuvandae*“,²⁰¹ tedy že vydědění se nemá podporovat a má být až krajním řešením nedobrých rodinných vztahů, což potvrzuje i V. Knapp, když uvádí, že „*vydědění je anomální a výjimečně, tzn. že je zákon připouští, ale nepodporuje.*“²⁰²

Kořeny vydědění, stejně jako samotného institutu nepominutelného dědice, sahají až do římského práva, kde se již za republiky vyvinula zásada, že nejbližší zákonní dědicové, tzv. *sui heredes*, nesmějí být v testamentu opominuti mlčením, ale musí být výslovně vyloučeni z dědictví vyděděním. Mimořádné postavení mezi těmito dědici zaujímal syn zůstavitele, který musel být vyděděn výslovně pro svou osobu (nikoliv pouze všeobecným prohlášením). Co se týče důvodů vydědění, tyto nemusel zůstavitel zpočátku vůbec uvádět, když ani nebyly žádným způsobem taxativně vymezeny. Až Justiniánovou novelou číslo 115 z roku 542 n. l. bylo zavedeno, že ochrana nepominutelných dědiců v podobě povinného dílu může být vyloučena pouze vyděděním, a to z taxativně vymezených důvodů. Justiniánova novela tedy položila základy vydědění tak, jak je známe dnes. Tuto konstrukci převzal následně obecný zákoník občanský, který taktéž stanovil taxativní důvody pro vydědění v § 768–773 ABGB, a to pokud nepominutelný dědic nechal zůstavitele bez pomoci v nouzi, byl-li odsouzen pro zločin k trestu doživotního nebo dvacetiletého žaláře, vedl-li vytrvale život odporující veřejné mravnosti, učinil-li se nehodným dědictví, popřípadě byl-li marnotratný nebo velmi zadlužen.²⁰³ Meziválečné návrhy občanského zákoníku

²⁰¹ KORECKÁ, Věra. In HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 2. rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 1146; ELIÁŠ a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*, s. 671.

²⁰² KNAPP, Viktor. O vydědění a tzv. negativní závěti. *Socialistická zákonnost*. 1983. č. 6, s. 327.

²⁰³ Do roku 1868 mezi důvody vydědění rovněž patřilo i odpadnutí od křesťanství (zrušeno článkem VII. zákona z 25. května 1868). ROUČEK. In ROUČEK, SEDLÁČEK. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III.*, s. 439.

pak na úpravu vydědění obsaženou v obecném zákoníku občanském navázaly,²⁰⁴ když vydědění rovněž pojaly za samozřejmou součást dědického práva. To se však nedá říci o socialistických občanských zákonících z roku 1950 a z roku 1964, které na vydědění pohlížely jako na institut zcela nepotřebný, který je nutno co nejvíce omezit. Proto také občanský zákoník z roku 1950 dřívější upravené důvody zredukoval na pouhé tři, a to opuštění zůstavitele v nouzi, odsouzení pro úmyslný trestný čin a trvalé odpírání pracovat (§ 552 ObčZ 1950). Občanský zákoník z roku 1964 pak institut vydědění zpočátku vůbec nezakotvil s odůvodněním, že vývoj společnosti je již natolik daleko, že takového institutu není potřeba.²⁰⁵ Do občanského zákoníku se vydědění vrátilo novelou č. 131/1982 Sb., když podle § 469a bylo zpočátku možné nepominutelného dědice vydědit z jediného důvodu, a to pro neposkytnutí pomoci zůstaviteli ve stáří, v nemoci nebo v jiných případech. Až novelou z roku 1993 č. 509/1991 bylo vydědění rozšířeno o další, již historicky známé důvody, tj. neprojevení trvalého opravdového zájmu o zůstavitele, odsouzení pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku a trvalé vedení nezřízeného života. Ve vydědění přitom musel být uveden důvod tohoto vyloučení, který musel existovat již ve chvíli, kdy bylo vydědění zůstavitelem učiněno.²⁰⁶

Současná úprava se pak vrací k úpravě obsažené v obecném zákoníku občanském a meziválečných návrzích, když mimo základní důvody vydědění opět umožňuje vydědit i pro dědickou nezpůsobilost a dále i pro zadluženost či marnotratnost. Tyto důvody vydědění nadále obsahuje i aktuální ABGB ve znění ErbRÄG 2015 (§ 770 a násl.), zde se však, odlišně od naší právní úpravy, důvody vydědění shodují s důvody dědické

²⁰⁴ § 677 a násl. Osn. čsl. zák. a § 578 a násl. Vlád. návrh.

²⁰⁵ *Důvodová zpráva k zákonu č. 40/1964 Sb. Komentář k Hlavě třetí: Dědění ze závěti* [online]. psp.cz. Dostupné na <http://psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_13.htm>.

²⁰⁶ K historickému vývoji vydědění viz DAJČZAK, GIARO, LONGCHAMPS DE BÉRIER. *Právo římské. Základy soukromého práva*, s. 139; URFUS. In KINCL, URFUS, SKŘEJPEK. *Římské právo*, s. 270 a 289–290; HEYROVSKÝ. *Dějiny a systém soukromého práva římského*, s. 1055–1056; BARTOŠEK, Milan. *Encyklopedie římského práva*. 2. vydání. Praha: Academia, 1994, s. 121; UNGER, Joseph. *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. 6. Band. Das österreichische Erbrecht*. Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1879, s. 349–358; ROUČEK. In ROUČEK, SEDLÁČEK. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 434 a násl.; SVOBODA. *Dědické právo*, s. 75–77; KRČMÁŘ, Jan. *Právo dědické*. Praha: Všehrd. 1928, s. 117–120; PETRŽELKA, Karel. *Nové československé právo dědické*. In KNAPP, Viktor (et. al). *K otázkám nového občanského práva*. Praha: Orbis, 1950, s. 72; HOLUB. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické*, s. 208–215; KNAPP. *O vydědění a tzv. negativní závěti*, s. 326–334; BÉBR, Richard. *Některé problémy dědického práva z hlediska přípravy nového občanského zákoníka. Socialistická zákonnost*, 1961, č. 7; MUCHA, Jiří. *Postavení a funkce vydědění v právu dědickém. Bulletin advokacie*, 1983, červenec – září, s. 171–184; JEHLIČKA, Oldřich, ŠVESTKA, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 8. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 844; BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 36–40, 61–63, 98–102; MIKEŠ, MUZIKÁŘ. *Dědické právo v teorii a praxi*, s. 87 a násl.

nezpůsobilosti.²⁰⁷ Díky tomuto je zajištěno, že nepominutelný dědic bude sankciován za své závadné chování i v případě, kdy by jej zůstavitel sám nemohl vyloučit z práva na povinný díl vyděděním, a to z důvodu své pořizovací nezpůsobilosti nebo nevědomosti o důvodu vydědění; musí však zároveň platit, že daný čin zůstavitel nepominutelnému dědici neodpustil.²⁰⁸

Z výše uvedeného je patrné, že vydědění, a především pak jeho důvody, měly v rámci historického vývoje různé podoby, a to především v závislosti na aktuálních společenských poměrech; vždy však představovaly určité **prohřešky nepominutelného dědice vůči zůstaviteli, popřípadě vůči obecné morálce**. Zákonodárce v takových případech umožnil prostřednictvím vydědění vyloučit ochranu nepominutelného dědice spočívající v jeho právu na povinný díl, a to za účelem vyvážení ochrany nepominutelného dědice a autonomie vůle zůstavitele.

²⁰⁷ Nepominutelný dědic může být vyděděn, popřípadě je dědicky nezpůsobilý, pokud se vůči zůstaviteli dopustil trestněprávního jednání, které může být spácháno pouze úmyslně a za které lze uložit trest vyšší než jeden rok odnětí svobody, pokud se vůči manželovi, registrovanému partnerovi, druhovi nebo příbuznému v řadě přímé, sourozenci zůstavitele a jeho dětem, jeho manželovi, registrovanému partnerovi nebo druhovi, jakož i nevlastnímu dítěti zůstavitele dopustil trestněprávního jednání, které může být spácháno pouze úmyslně a za které lze uložit trest vyšší než jeden rok odnětí svobody; pokud úmyslně zmaří projevení skutečné poslední vůle zůstavitele nebo se o takové jednání pokusí (§ 540 ABGB ve znění ErbRÄG 2015), pokud způsobil zůstaviteli zavrženíhodným způsobem těžké duševní útrapy, jinak hrubě zanedbal své povinnosti vůči zůstaviteli vyplývající z rodinného práva nebo byl za úmyslné spáchání jednoho či více trestněprávních jednání odsouzen k trestu odnětí svobody na doživotní nebo v délce dvaceti let. Důvody dědické nezpůsobilosti mohou být odpuštěny. Vyděděn rovněž může být nepominutelný dědic, pokud se z důvodu zadlužení nebo marnotratného vedení života objeví nebezpečí, že jemu náležející povinný díl by zcela nebo z větší části unikl jeho dětem s tím, že jeho povinný díl je odňat ve prospěch jeho dětí (tzv. Vydědění v dobré víře). § 539–541, § 770–771 ABGB ve znění ErbRÄG 2015. K vydědění podle aktuálního ABGB viz SCHAUER. In DEIXLER-HÜBNER, SCHAUER. *Erbrecht NEU*, s. 71–72; RUMMEL, LUKAS. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch mit wichtigen Nebengesetzen und EU-Verordnungen. Teilband §§ 531–824 ABGB (Erbrecht)*, 3242 s.; WELSER, Rudolf. *Der Erbrechts-Kommentar. §§ 531–824 ABGB*. Wien: Manz 2007. 532 s.; srov. KODEK, SCHWIMANN. *ABGB Praxiskommentar. Band 3. §§ 531–858 ABGB*, 696 s.

²⁰⁸ V německém BGB pak institutu vydědění ponejvíc odpovídá institut odnětí povinného dílu (*Entziehung des Pflichtteils*) upraven v § 2333 BGB, ačkoliv důvody pro toto odnětí povinného dílu jsou závažnější povahy; Zůstavitel může zbavit nepominutelného dědice jeho povinného dílu, pokud usiluje o život zůstavitele, jeho manžela, potomků či osoby obdobně blízké zůstaviteli; spáchá vůči těmto osobám závažný trestný čin nebo úmyslný přečin; závažným způsobem porušil vyživovací povinnost vůči zůstaviteli, byl pravomocně odsouzen pro spáchaný trestný čin k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v době trvání nejméně jednoho roku, a to za předpokladu, že je zároveň pro zůstavitele nepřijatelné, aby takový nepominutelný dědic získal podíl na pozůstalosti. To samé platí i v případě, je-li nepominutelný dědic umístěn pro obdobně závažný úmyslný trestný čin do psychiatrické léčebny nebo detenčního zařízení. V případě, kdy je nepominutelný dědic marnotratný, můžou být podle § 2338 BGB zůstavitelem učiněny opatření pro nakládání nepominutelného dědice s tímto povinným dílem. Ke zbavení nepominutelného dědice povinného dílu podle BGB viz MÜLLER, Gabriele. In BURANDT, Wolfgang, ROJAHN, Dieter (eds.). *Erbrecht. 2. Auflage*. München: C. H. Beck, 2014, s. 942–945; srov. ZEILLER von, Franz. *Commentar über das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der oesterreichischen Monarchie. Zweiter Band. Zweite Abteilung*. Wien und Triest: Geistingers Verlagshandlung, 1812, s. 776 a násl.

4.1 Důvody vydědění

Základní důvody vydědění jsou stanoveny v § 1646 odst. 1 ObčZ, který stanoví, že nepominutelný dědic může být vyděděním vyloučen, anebo zkrácen na povinném dílu, pokud:

- a) zůstaviteli neposkytl potřebnou pomoc v nouzi,
- b) o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevoval měl,
- c) byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze,
- d) vede trvale nezřízený život.

Nad rámec výše uvedených důvodů může být podle § 1646 odst. 2 ObčZ rovněž vyděděn nepominutelný dědic, pokud je nezpůsobilý dědit, a dále podle § 1647 ObčZ může být vyděděn i nepominutelný dědic, který je tak zadlužen nebo si počíná tak marnotratně, že je tu obava, že se pro jeho potomky nezachová povinný díl. Učinit to však může zůstavitel jen tak, že tento jeho povinný díl zůstaví dětem tohoto nepominutelného dědice, popřípadě není-li jich, jejich potomkům.²⁰⁹

4.1.1 Neposkytnutí zůstaviteli potřebné pomoci v nouzi

Důvod spočívající v neposkytnutí zůstaviteli potřebné pomoci v nouzi podle § 1646 odst. 1 písm. a) ObčZ, se v obdobném znění vyskytoval ve všech předcházejících občanských zákonících,²¹⁰ přičemž jeho podstatou vždy bylo jednání nepominutelného dědice, který zůstaviteli v jeho tíživé životní situaci neposkytl potřebnou oporu.²¹¹ Tato situace přitom nemusí být nutně zapříčiněna materiální nouzí, ale může být následkem i jiných nenadálých životní situací jako např. nemoc, stáří, přírodní katastrofy atd.²¹²

²⁰⁹ Důvody vydědění jsou stanoveny taxativně, nelze je rozšiřovat analogií ani extensivním výkladem. ROUČEK In ROUČEK, SEDLÁČEK. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III.*, s. 439.

²¹⁰ Znění tohoto důvodu vydědění se v předchozích občanských zákonících a jejich návrzích příliš neměnilo, konkrétně v § 768 odst. 2 ABGB bylo možné vydědit nepominutelného dědice, který nechal zůstavitele bez pomoci v nouzi dle § 677 odst. 1 Osn. čl. zák. a dle § 578 odst. 1 Vlád. návrh. pokud nepominutelný dědic zůstavitele bez pomoci opustil v nouzi, podle § 552 ObčZ 1950 pokud opustil zůstavitele v nouzi a konečně podle § 468a ObčZ 1964 pokud nepominutelný dědic neposkytnul zůstaviteli potřebnou pomoc v nemoci, ve stáří nebo v jiných závažných případech.

²¹¹ Neposkytnutí potřebné pomoci se musí projevit přímo vůči osobě zůstavitele, irelevantní tedy je, pokud tato pomoc nebyla ze strany nepominutelného dědice poskytnuta jiným rodinným příslušníkům zůstavitele.

²¹² SVOBODA In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*, s. 417–418; MUZIKÁŘ In ELIÁŠ. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. Svazek. § 1–487*, s. 1181. Shodně ROUČEK In ROUČEK, SEDLÁČEK. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III.*, s. 75.

Vždy je samozřejmě nutné vzít v potaz konkrétní situaci,²¹³ tedy zda je situace natolik bezvýchodná, že si již zůstavitel sám nedokáže pomoci, a zda zde není jiná vhodnější osoba, která může potřebnou pomoc poskytnout (manžel, druh, spolužijící potomek atd.). Rovněž je nutné přihlídnout k tomu, zda je vůbec v reálných možnostech nepominutelného dědice tuto pomoc poskytnout.^{214,215} Jinými slovy nepominutelný dědic musí být schopen tuto pomoc poskytnout a nesmí být zároveň v podobně tíživé situaci jako zůstavitel.²¹⁶ S reálnou možností poskytnout zůstaviteli pomoc rovněž souvisí i vědomost nepominutelného dědice o nouzi zůstavitele a neodmítnutí této pomoci z jeho strany.²¹⁷ Tzn., že v případě, kdy o této situaci nepominutelný dědic neví, neboť zůstavitel tíživou životní situaci tajil, nemůže být tento důvod vydědění naplněn. Pokud však nepominutelný dědic o nouzi zůstavitele neví z důvodu vlastního nezájmu, mohla by být tato nevědomost o životě zůstavitele důvodem pro vydědění z důvodu neprojevení opravdového zájmu o zůstavitele.

4.1.2 Neprojevení opravdového zájmu o zůstavitele

Neprojevení opravdového zájmu o zůstavitele podle § 1646 odst. 1 písm. b) ObčZ je dalším zákonem předvídaným důvodem vydědění. Tento důvod vydědění se poprvé objevuje v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb., nicméně až v rámci novely č. 509/1991, kdy došlo k rozšíření zákonných důvodů vydědění.²¹⁸ Ačkoliv ze současného znění tohoto důvodu bylo vypuštěno slovo “trvale“, nadále musí mít neprojevení opravdového zájmu dlouhodobý charakter;²¹⁹ „Nestačí tedy jen jednorázové či krátkodobé neprojevení zájmu (např. vynechání pravidelné návštěvy doma či návštěvy v nemocnici, opomenutí výročí, opomenutí pozdravu z dovolené či pozdravu k Vánocům), ale je třeba, aby tento stav trval (potomek zůstavitele nenavštěvuje ani mu nepíše, nezajímá se o jeho zdravotní stav atd.).“²²⁰

²¹³ Neposkytnutí pomoci musí být v rozporu s dobrými mravy. Viz Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. července 2008, sp. zn. 21 Cdo 3772/2007.

²¹⁴ Není tedy vyloučeno, že z tohoto důvodu bude vyděděn i nezletilý nepominutelný dědic, pokud bylo v jeho reálných možnostech potřebnou pomoc zůstaviteli poskytnout. Viz rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 13. listopadu 1998, sp. zn. 18 Co 310/1998.

²¹⁵ Ospravedlněním však není, že nepominutelný dědic osobně nemohl tuto pomoc poskytnout, neboť postačuje, pokud nepominutelný dědic tuto pomoc zajistí i jiným způsobem. MUZIKÁŘ In ELIÁŠ. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. I. Svazek. § 1–487*, s. 1181.

²¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. listopadu 2011, sp. zn. 21 Cdo 3992/2008; shodně SVOBODA In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*, s. 417–418.

²¹⁷ JEHLÍČKA, ŠVESTKA, ŠKÁROVÁ a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, s. 589.

²¹⁸ Podle § 469a odst. 1 písm. b) ObčZ 1964 mohl být vyděděn ten „kdo o zůstavitele trvale neprojeví opravdový zájem“

²¹⁹ SVOBODA In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*, s. 418.

²²⁰ MUZIKÁŘ In ELIÁŠ. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. I. Svazek. § 1–487*, s. 1182.

Neprojevování zájmu se pak musí týkat přímo osoby zůstavitele, irrelevantní je tedy, zda byl, či nebyl ze strany nepominutelného dědice projevován opravdový zájem i o ostatní blízké osoby zůstavitele. S ohledem na požadavek opravdovosti zájmu je pak nutné zájem nepominutelného dědice zkoumat nejen z pohledu obecných zásad slušnosti (objektivní hledisko),²²¹ ale rovněž z pohledu zvyklostí konkrétní rodiny (subjektivní hledisko).²²² Na straně nepominutelného dědice pak musí být reálná možnost projevit tento zájem o zůstavitele, tzn., že daný důvod není naplněn v případě, kdy zůstavitel sám o kontakt s nepominutelným dědicem nestojí,²²³ neboť by „*bylo proti smyslu zákona klást na potomka takový požadavek, aby zájem projevoval proti vůli zůstavitele, který o něj nestojí a stýkat se s ním nechce.*“²²⁴

Stejná je situace v případě, kdy nepominutelný dědic vůbec neví, že je se zůstavitelem v příbuzenském poměru, a toto se dozví až po smrti zůstavitele.²²⁵ Daný důvod vydědění byl již za předcházejícího občanského zákoníku kritizován, neboť „*formulace tohoto ustanovení je značně abstraktní. Zákonodárce zde použil vágní výrazy, pod kterými si lze představit ledacos a argumentovat účelově ve prospěch ledasčeho.*“²²⁶ O to více je nutné v rámci případného prokazování tohoto důvodu vzít v potaz veškeré výše zmíněné aspekty a posoudit, nakolik je chování nepominutelného dědice proti dobrým mravům a nakolik se mohlo reálně dotknout zůstavitele.

4.1.3 Odsouzení nepominutelného dědice pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze

Další důvod vydědění představuje **odsouzení nepominutelného dědice pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze** (§ 1646 odst. 1 písm. b) ObčZ).²²⁷

²²¹ K naplnění důvodu dojde tedy i tehdy, pokud se nepominutelný dědic se zůstavitelem stýká, jeho chování k němu však trvale překračuje zásady společenské slušnosti. Popřípadě je tento zájem veden pouhou touhou po zisku. Rovněž je tento důvod naplněn i v případě, kdy nepominutelný dědic účelově jedná vůči zůstaviteli, například podá bezdůvodně návrh na zbavení svéprávnosti zůstavitele a podloží tento návrh smyšlenými důvody. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. května 2007, sp. zn. 21 Cdo 688/2006; Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. září 2009, sp. zn. 21 Cdo 1912/2008.

²²² SVOBODA. In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*, s. 417–418; MIKEŠ, MUŽIČKA. *Dědické právo v teorii a praxi*, s. 98.

²²³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. září 1997, sp. zn. 2 Cdo 86/97; Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 9. srpna 1996, sp. zn. 6 Co 10/1996; Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. října 2014, sp. zn. 21 Cdo 2088/2013; rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. ledna 2001, sp. zn. 21 Cdo 48/2000, rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. ledna 2006, sp. zn. 30 Cdo 1798/2005.

²²⁴ ŠUBRTOVÁ, Jitka. *Důvody vydědění. Ad Notam*, 1999, roč. 5, č. 5, s. 97.

²²⁵ SVOBODA. In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV.*, s. 417–418. Shodně rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. září 1997 sp. zn. 2 Cdo 86/97.

²²⁶ ŠUBRTOVÁ. *Důvody vydědění*, s. 97.

²²⁷ Zákon rozdílně oproti předchozí úpravě neuvádí, že se musí jednat o “úmyslný” trestný čin, ze samotného kontextu znění tohoto důvodu lze však dovodit, že může jít pouze o úmyslné trestné činy.

I tento důvod se vyskytoval v obdobném znění v předcházejících občanských zákonících,²²⁸ v občanském zákoníku z roku 1964 konkrétně jako „odsouzení pro trestný čin v délce trvání nejméně jednoho roku“. Takovéto znění však bylo právem kritizováno, neboť „neúměrně rozšiřovalo případy odůvodňující vydědění i na případy činů pro rodinné vazby bezvýznamných a svádělo zůstavitele k jejich zneužití pro situace, kdy jeho přání, aby potomek nedědil, bylo vedeno jiným a pro zákon bezvýznamným motivem [...]“.²²⁹ Za takové úpravy mohl být nepominutelný dědic vyděděn i z důvodu, který neměl žádné morální opodstatnění, přičemž zcela nebyla vyjasněna ani otázka, zda lze pod tento důvod vydědění zahrnout i podmíněný trest odnětí svobody v délce jednoho roku.²³⁰ Uvedené problematické aspekty předchozí úpravy má překlenout současné znění, když „Poukaz na zvrhlou povahu je dostatečně vypovídající a umožňuje od sebe odlišit případy trestných činů, které si sankci dědického práva zasluhují, aniž trestní sazba a uložený trest padají na váhu (chladnokrevná loupež nebo vražda, znásilnění, utýrání zůstavitelova zvířete), od případů, které pro vydědění nemohou mít rozumný význam (hospodská rvačka o děvče, exces z nutné obrany vysvětlitelný úzkostí napadeného, krádež z hladu apod.)“.²³¹

Je tak zcela bez pochyb, že současné znění daného důvodu vydědění mnohem více naplňuje smysl a účel vydědění. Poněkud problematičtější však může být proces prokázání takového důvodu vydědění. Zatímco za předchozí úpravy postačil k prokázání existence důvodu vydědění pouhý výpis z rejstříku trestů, za současného znění bude tento výpis nejspíše nedostatečným a k posouzení okolností bude nutný celý odsuzující rozsudek, ne-li celý spis. K tomuto důvodová zpráva uvádí, že „zvrhlou povahu je nutné posoudit

²²⁸ Konkrétní znění tohoto důvodu vydědění v předchozích občanských zákonících bylo, že nepominutelný dědic byl odsouzen pro zločin k trestu žaláře na doživotí nebo dvacet let (§ 768 odst. 3 ABGB). Osnova čl. zák. z roku 1931 navrhovala jako důvod vydědění pravoplatné odsouzení nepominutelného dědice pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze (§ 677 odst. 2 Osn. čl. zák.). Vládní návrh československého občanského zákoníku z roku 1937 stejně jak ABGB navrhoval vydědit nepominutelného dědice, pokud tento spáchal zločin svědčící o zvrhlé povaze (§ 578 odst. 2 Vlád. návrh); neboť je dle důvodové zprávy nutné klást důraz na morální stránku osoby, jak se zločinem projevila. V občanském zákoníku z roku 1950 pak postačovalo k naplnění daného důvodu odsouzení pro jakýkoliv úmyslný trestný čin (§ 552 odst. 1 ObčZ 1950), v občanském zákoníku z roku 1964 pak odnětí svobody pro úmyslný trestný čin v délce trvání nejméně jednoho roku (§ 469a ObčZ 1964). *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku z roku 1937. Komentář k hlavě 21 (§§ 574 až 601) [online]. senat.cz. Dostupné na < http://senat.cz/informace/z_historie/tisky/4Vo/tisky/T0425_24.htm>.*

²²⁹ ELIÁŠ a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*, s. 672.

²³⁰ Názor, že i v případě podmíněného trestu odnětí svobody lze nepominutelného dědice vydědit, zastával L. Muzikář, neboť i trestní zákon podmíněný trest odnětí svobody považuje za druh trestu odnětí svobody. Viz MUZIKÁŘ In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. I. Svazek. § 1–487*, s. 1182. Takovýto závěr byl však vůči nepominutelnému dědici nepřiměřeně tvrdý, což kritizuje i V. Bednář, a z tohoto důvodu rovněž považoval toto znění daného důvodu vydědění za „nejhůře zformulovaný důvod vydědění“.

²³¹ ELIÁŠ a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*, s. 672.

nejen z hlediska obecné morálky, ale i se zřetelem k tomu, nakolik se konkrétní trestný čin dotýká zůstavitelovy cti a cti jeho rodiny (kdo byl sám odsouzen jako recidivista za opakované krádeže, těžko může vydědit potomka odsouzeného rovněž za krádež).“ Tzn., že by se na trestný čin spáchaný nepominutelným dědicem mělo pohlížet nejen z pohledu obecné morálky (objektivní hledisko), ale rovněž i z pohledu morálních zásad konkrétního zůstavitele (subjektivní hledisko); přičemž k subjektivnímu hledisku R. Fiala uvádí: „Jako bude každý mít právo překousnout třebas i to, že jeho potomek se dopustí nejhavnějších (a bezesporu zvrhlých) trestných činů, a nevydědit jej, bude mít zůstavitel právo na druhé straně posoudit zvrhlost povahy za trestný čin odsouzeného potomka i značně přísně. Otázka potomkova zvrhlosti je veskrze na subjektivním posouzení zůstavitele. Soud může nanejvýše zmírnit evidentní nespravedlnost.“²³² Tento závěr by však opět odůvodňoval vydědění pro jakýkoliv trestný čin spáchaný nepominutelným dědicem, pro který byl odsouzen, neboť by zůstavitel mohl vždy takovéto vydědění odůvodnit svým morálním vnímáním, a proto je třeba vždy primárně tento důvod vydědění posuzovat z pohledu obecné morálky. Jiná je situace, pokud zůstavitel sám páchal trestnou činnost podobnou té, kterou páchá nepominutelný dědic. V takovém případě jsou ze subjektivního hlediska morální zásady zůstavitele stejně tak slabé jako zásady nepominutelného dědice, přičemž je možné, že právě zůstavitel svou výchovou vytvořil nepominutelnému dědici predispozice k páčání trestné činnosti.²³³ V takových případech je třeba přiklonit se k názoru, že nepominutelný dědic nemůže být za těchto okolností vyděděn.

4.1.4 Trvalé vedení nezřízeného života

Posledním ze základních důvodů vydědění je **trvalé vedení nezřízeného života**. I tento důvod nacházíme již v historických úpravách vydědění.²³⁴ Nezřízený život je možné

²³² FIALA, Roman. *Roman Fiala k NOZ* [online]. *Iusless.blogpost.cz*, 30. prosince 2013. Dostupné na <<http://iusless.blogspot.cz/2013/12/roman-fiala-k-noz.html>>.

²³³ K tomu viz následující text věnující se důvodu vydědění pro trvalé vedení nezřízeného života, kde judikatura dovodila, že zůstavitel nemůže vydědit potomka pro tento důvod, pokud zůstavitel svou výchovou zapříčinil takové chování; viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. listopadu 2013 sp. zn. 21 Cdo 3213/2012. Takovéto závěry lze stáhnout i na důvod vydědění pro odsouzení za trestný čin spáchaný za okolností svědčících o zvrhlé povaze nepominutelného dědice.

²³⁴ V obecném zákoníku občanském tento důvod vydědění zněl jako „vytrvalé vedení života, který se přičítá veřejné mravnosti“ (§ 768 ABGB). Osnova čl. zák. z roku 1931 navrhovala jako důvod vydědění trvalé vedení zhýralého života (§ 677 odst. 3 Osn. čl. zák.). Vládní návrh československého občanského zákoníku z roku 1937 stejně jako ABGB navrhoval vydědit nepominutelného dědice, pokud tento vede trvale život přičítající se veřejné mravnosti (§ 578 odst. 2 Vlád. návrh). Občanský zákoník z roku 1950, pod vlivem společenských poměrů, důvod vydědění pozměnil jako trvalé odpírání pracovat (§ 552 odst. 1 ObčZ 1950). Občanský zákoník z roku 1963 ve znění novely č. 509/1991 opět zakotvil důvod vydědění trvalé vedení nezřízeného života (§ 469a odst. 1 písm. d) ObčZ 1964).

charakterizovat jako „závažné negativní odchylky od obvyklého způsobu života, kterými potomek zpravidla ohrožuje sebe i svoji rodinu.“²³⁵ Za vybočení z běžného způsobu života lze považovat nadměrné požívání alkoholu, užívání psychotropních látek, hraní hazardních her, nadměrné zadlužování se bez reálné možnosti dluhy splácet, soustavné vyhýbání se pracovním příležitostem a podobné, když takovéto chování je proti dobrým mravům a může vyvolat obecné pohoršení.²³⁶ Opět se musí jednat o stav dlouhodobý²³⁷ s tím, že od potomka nelze očekávat návrat ke klasickému způsobu života.²³⁸ Při posuzování je rovněž nutné přihlížet k životu zůstavitele, který, pokud sám nevedl zcela spořádaný život, nemůže z těchto důvodů vydědit ani svého potomka.²³⁹ Stejný závěr platí rovněž v případě, pokud zůstavitel sám svou výchovou zapříčinil způsob vedení života nepominutelným dědicem. K tomu viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. listopadu 2013 sp. zn. 21 Cdo 3213/2012, který uvádí, že „Při posouzení otázky, zda v konkrétním případě je dán důvod vydědění pro trvalé vedení nezřízeného života, je proto třeba zohlednit všechny okolnosti daného případu a přihlídnout k dobrým mravům, které se ve společnosti ustálily. Mezi okolnosti případu, k nimž lze přihlídnout, patří, zda zůstavitel sám plnil své povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti vůči svému potomkovi a zda chování potomka zůstavitele, v němž je spatřováno vedení nezřízeného života, není (bezprostředním a hlavním) důsledkem disharmonického rodinného prostředí, v němž byl potomek vychováván. [...] Soud proto může při posouzení důvodnosti vydědění přihlídnout k tomu, zda zůstavitel pečoval o zdraví svého potomka a jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, zda důsledně chránil zájmy svého potomka v době jeho nezletilosti, používal přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a aby nebylo jakkoli ohroženo jeho zdraví, případně jeho vývoj po stránce tělesné, citové, rozumové a mravní. Není totiž dobře představitelné, aby vydědění přicházelo v úvahu i tam, kde zůstavitel sám

²³⁵ Vážný 8879/29; shodně MUZIKÁŘ In ELIÁŠ. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. Svazek. § 1–487*, s. 1182.

²³⁶ SVOBODA In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*, s. 420.

²³⁷ MUZIKÁŘ In ELIÁŠ. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. Svazek. § 1–487*, s. 1182.

²³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. listopadu 2011, sp. zn. 21 Cdo 190/2010; viz také VLASÁK, Michal. Vydědění z důvodu trvalého vedení nezřízeného života. *Právní fórum*. 2012, roč. 9, č. 5, s. 216–219.

²³⁹ SVOBODA In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*, s. 421.

neplnil své rodičovské povinnosti, zanedbával je, případně (jen) přihlížel tomu, jak jiné osoby, například z důvodu soužití ve společné domácnosti se zůstavitelem a jeho potomkem (např. manžel či druh zůstavitele, který není rodičem dítěte), nepřiměřeným způsobem zasahují do řádné výchovy jeho potomka, a tím se bezprostředně podílel na nesprávném způsobu života svého potomka, jenž je jeho přímým a hlavním důsledkem.²⁴⁰ Z rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR tedy vyplývá, že na daný důvod vydědění je stejně jako u předchozích důvodů nutné nahlížet jak z hlediska obecných morálních zásad (objektivní hledisko), tak z hlediska poměrů v rodině, které mohly zapříčinit nezřízený život nepominutelného dědice (subjektivní hledisko), přičemž pokud právě zůstavitel svou výchovou nepominutelného dědice k takovému stylu života nasměroval, nemůže jej následně z tohoto důvodu vydědit.

4.1.5 Marnotratnost, zadluženost

Nepominutelného dědice je možné vydědit i pro jeho **zadluženost či marnotratnost** s tím, že povinný díl takového nepominutelného dědice je stanoven dětem tohoto nepominutelného dědice (§ 1647 OZ).²⁴¹ Toto vydědění je rovněž známé pod označením „vydědění v dobrém úmyslu“ neboli „*exhereditatio bona mente facta*“.²⁴² Zůstavitel na základě tohoto důvodu vydědění může vydědit takového nepominutelného dědice, který je tak zadlužen nebo si počíná tak marnotratně, že tu je obava, že se pro jeho děti nezachová povinný díl. Zadlužení nebo případnou marnotratnost je přitom nutné zkoumat především s ohledem na konkrétní majetkové poměry nepominutelného dědice, neboť „*to, co je u jednoho nepominutelného dědice považováno za marnotratnost, je u jiného běžným standardem spotřeby.*“²⁴³ Vydědění lze však učinit pouze tak, že povinný díl vyděděného nepominutelného dědice je zanechán jeho dětem, případně jejich potomkům.

²⁴⁰ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. září 1997, sp. zn. 2 Cdo 86/97; rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 9. srpna 1996, sp. zn. 6 Co 10/96; rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. ledna 2004, sp. zn. 30 Cdo 2214/2002; rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. května 2007, sp. zn. 21 Cdo 688/2006.

²⁴¹ Tento důvod vydědění byl převzat z § 773 ABGB, když tento přetrval v ABGB dodnes, nyní v § 771 ABGB ve znění ErbRAG 2015 (Vydědění v dobré víře): „*Pokud se z důvodu zadlužení nebo marnotratného vedení života nepominutelného dědice objeví nebezpečí, že jemu náležející povinný díl by zcela nebo z větší části unikl jeho dětem, může být nepominutelnému dědici jeho povinný díl odňat ve prospěch jeho dětí.*“

²⁴² HEYROVSKÝ. *Dějiny a systém soukromého práva římského*, s. 1067; KRČMÁŘ. *Právo dědické*, s. 123; ROUČEK In ROUČEK, SEDLÁČEK. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III.*, s. 441. E. Tilsch uvádí pouze „*exhereditatio bona mente*“.

²⁴³ ŠEŠINA In ŠVESTKA, DVORÁK, FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.*, s. 365.

Tzn., že pokud nepominutelný dědic nemá potomky, nelze ho pro tento důvod platně vydědit;²⁴⁴ není však vyloučeno, aby byl takový nepominutelný dědic vyděděn pro trvalé vedení nezřízeného života (§ 1646 odst. 1 písm. c) ObčZ). Pro naplnění tohoto důvodu vydědění není nutné, aby nepominutelný dědic byl již předlužený, postačuje pouhá pravděpodobnost, že potomkům nepominutelného dědice nebude zachován povinný díl.²⁴⁵ Zároveň tento důvod vydědění nelze podle § 1646 odst. 3 ObčZ vztáhnout na potomky nepominutelného dědice, neboť by došlo k popření smyslu a účelu tohoto ustanovení.

4.1.6 Dědická nezpůsobilost

Nad rámec výše uvedených klasických důvodů vydědění současný občanský zákoník umožňuje vydědit i pro **dědickou nezpůsobilost** (§ 1646 odst. 2 v návaznosti na § 1481 ObčZ). Dědická způsobilost představuje jednu ze základních podmínek, která musí být naplněna, aby mohlo dojít k dědické sukcesi.²⁴⁶ Ze zákona může být tato dědická způsobilost vyloučena, pokud se potencionální dědic (nikoliv jen nepominutelný) dopustí některého zákonem vymezených závažných provinění vůči zůstaviteli, jeho poslední vůli, popřípadě vůči osobám blízkým zůstaviteli. Následkem takových provinění je dědická nezpůsobilost, tzn., že osoba, která by byla jinak k dědění po zůstaviteli povolána, nedědí, neboť dala najevo, že nemá k zůstaviteli či k jeho rodině potřebný blízký citový vztah; nepominutelný dědic v takovém případě ztrácí jak dědické právo, tak právo na povinný díl, přičemž jedinou možností, jak lze uvedené následky zvrátit, je prominutí činu ze strany zůstavitele.²⁴⁷ Zákon tímto způsobem, v návaznosti na zásadu, že nikdo nemůže těžit ze svého nepoctivého nebo protiprávního činu (§ 6 odst. 2 ObčZ),²⁴⁸ vylučuje z dědění osoby, u kterých by pro jejich silně nemorální chování bylo nespravedlivé, aby z dědictví něčeho

²⁴⁴ MAYR. *Soustava občanského práva. Kniha pátá: Právo dědické*, s. 135.

²⁴⁵ ROUČEK In ROUČEK, SEDLÁČEK. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 442. Shodně SVOBODA In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*, s. 421.

²⁴⁶ Mezi další podmínky pro vznik dědického práva patří smrt zůstavitele, existence pozůstalosti, existence právního důvodu dědění, existence dědice a neodmítnutí dědictví touto osobou.

²⁴⁷ K povaze prominutí viz HORÁK, Ondřej. *Poslední pořízení jako výslovné prominutí činu zakládající dědickou nezpůsobilost. Ad Notam*, 2019, roč. 25, č. 1, s. 3–6.

²⁴⁸ V souvislosti se zmíněnou zásadou je možné zmínit případ ze Spojených států amerických - Riggs v. Palmer z roku 1889, kdy šestnáctiletý vnuk Elmer Palmer zavraždil svého dědečka, který jej ustanovil za dědice v závěti, neboť se bál, že by zůstavitel mohl svou vůli změnit. Žalobkyně paní Riggsová (vdova po zůstaviteli) žalovala na neplatnost této závěti, když poukazovala na to, že realizací závěti by žalovaný (vnuk) profitoval ze svého zločinu. Ačkoliv byl vnuk trestně odpovědný za vraždu svého dědečka, neexistoval žádný zákon ani precedent, který by jej vylučoval z dědického práva po něm. Prvostupňový soud tedy žalobkyni nevyhověl a dědické právo vnuka Palmera bylo zachováno. V rozporu s tímto rozhodnutím rozhodl Nejvyšší soud státu New York, když na základě zásady „*Nikdo nemůže mít prospěch z vlastního protiprávního jednání*“ dovedl dědickou nezpůsobilost vnuka Palmera. Viz Riggs v. Palmer, 115 N. Y. 506 (1889); HORÁK, Ondřej, OSINA, Petr. *Případ Riggs v. Palmer a jeho význam pro české (dědické) právo. Ad Notam*, 2017, roč. 23, č. 1, s. 18–21.

nabyly, navíc je tímto způsobem chráněn i samotný zůstavitel, když z dědění po něm jsou takto vyloučeny osoby k tomuto nehodné.²⁴⁹ Tato ochrana zůstavitele nastává bez ohledu na to, zda zůstavitel o činu zakládajícím dědickou nezpůsobilost věděl, či nikoliv. Zároveň mohou některé činy zakládající dědickou nezpůsobilost nastat i po zůstavitelově smrti.

Ačkoliv se institut dědické nezpůsobilosti může zdát v mnohém podobný institutu vydědění, odlišuje se několika zásadními rysy. Především se dědická nezpůsobilost může týkat každého potencionálního dědice, ať už zákonného, smluvního nebo závětního. Oproti tomu vydědění se může týkat pouze potomků zůstavitele (nepominutelných dědiců). Dále je k platnému vydědění nutné aktivního právního jednání ze strany zůstavitele, neboť důvody, pro které je možné vydědit, nedosahují takové intenzity, aby samy o sobě zapříčinily vyloučení z dědického práva, jako je tomu u dědické nezpůsobilosti. Zároveň k zániku účinků vydědění nestačí pouhé prominutí, jaké zná institut dědické nezpůsobilosti, ale je třeba zničení listiny, která vydědění obsahuje, nebo její výslovné odvolání. Vydědění se může za určitých okolností vztahovat i na potomky vyděděného (§ 1646 odst. 3 ObčZ), což je u dědické nezpůsobilosti (až na jedinou výjimku, a to dědicky nezpůsobilého manžela)²⁵⁰ vyloučeno. A konečně, následkem dědické nezpůsobilosti je vždy ztráta veškerých dědických nároků včetně povinného dílu nepominutelného dědice, vyděděním však může dojít i k pouhému zkrácení povinného dílu.

Současná úprava ve svém § 1646 odst. 2 ObčZ umožňuje zůstaviteli vydědit dědicky nezpůsobilého potomka. Takový důvod vydědění zakotvoval již obecný zákoník občanský § 770 ve spojení s § 540–542 ABGB,²⁵¹ tehdy však toto ustanovení, které takové vydědění

²⁴⁹ Notář jako soudní komisař se zpravidla o důvodech, které mohou založit dědickou nezpůsobilost, dozví již v rámci předběžného šetření (§ 139 a násl. ZŘS), popřípadě je na důvody dědické nezpůsobilosti upozorněn účastníky v průběhu řízení o pozůstalosti. Není však nijak časově omezeno, dokdy musí čin zakládající dědickou nezpůsobilost vyjít najevo, neboť i po pravomocně skončeném řízení o pozůstalosti může být dědická nezpůsobilost projednána v rámci žaloby oprávněného dědice dle § 189 odst. 2 ZŘS. Vyloučena rovněž není ani situace, kdy soudní komisař sám dojde k závěru, že by zde mohl být důvod zakládající dědickou nezpůsobilost u některého z dědiců, v takovém případě je jeho povinností takovýto případ prošetřit (§ 20 odst. 1 a § 21 ZŘS). Nápomocní při prošetřování činu zakládající dědickou nezpůsobilost mohou být nejen dědicové, ale i jiné orgány veřejné moci či osoby, které nejsou dědici. Existuje-li pak důvod dědické nezpůsobilosti, musí k němu notář přihlídnout z úřední povinnosti, a to i v případě, kdy samotní účastníci řízení o pozůstalosti s tímto nesouhlasí. V úvahu rovněž nepřipadá situace, kdy by se dědicové sami dohodli, že se k dědické nezpůsobilosti nebude přihlížet, neboť ochranu zůstavitele nelze vyloučit ničím jiným než jeho prominutím. ŠEŠINA In ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.*, s. 27; FIALA, BEEROVÁ In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*, s. 37; srov. také usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. března 2013, sp. zn. 21 Cdo 3423/2011.

²⁵⁰ § 1482 odst. 1 a § 1483 ObčZ.

²⁵¹ Návrh subkomitétu pro revisi občanského zákoníku z roku 1931 a Vládní návrh československého občanského zákoníku z roku 1937 možnost vydědění pro důvody zakládající dědickou nezpůsobilost výslovně neuváděly, neboť možnost takového vydědění byla „příliš samozřejmá“.

výslovně umožňovalo, bylo považováno za nadbytečné, neboť „*nehodný vůbec nemá práva na díl povinný, a není tudíž třeba, aby zůstavitel zbavoval ho práva, které mu nenáleží.*“²⁵²

S tímto názorem však nelze zcela souhlasit. Pokud je nepominutelný dědic vyděděn z důvodu jeho dědické nezpůsobilosti, může tím zůstavitel upozornit na provinění nepominutelného dědice, které by jinak v rámci řízení o pozůstalosti nemuselo vyjít najevo. Dále jsou tímto popřeny veškeré pochybnosti, zda zůstavitel nepominutelnému dědici jeho čin zakládající dědickou nezpůsobilost odpustil. A konečně se vydědění pro dědickou nezpůsobilost, na rozdíl od dědické nezpůsobilosti ze zákona, může dotknout i nároků potomků vyděděného nepominutelného dědice, neboť vůle zůstavitele bude mít přednost (srov. § 1483 ObčZ).

Vydědit nepominutelného dědice lze pouze pro ty činy zakládající dědickou nezpůsobilost, kterých se nepominutelný dědic může dopustit ještě za života zůstavitele, tedy zejména pro trestný čin povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu (případně registrovanému partneru), popřípadě pro donucení, lstivé svedení, překažení, zfalšování, podvrhnutí či úmyslné zničení projevu poslední vůle zůstavitele. K vydědění pak nemůže dojít pro důvody dědické nezpůsobilosti uvedené v § 1482 ObčZ, neboť těchto se může dopustit pouze manžel nebo rodič zůstavitele.

Co se týče konkrétních důvodů dědické nezpůsobilosti, pro které může být nepominutelný dědic vyděděn, tak **trestný čin povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu (popřípadě registrovanému partneru)** je pojat odlišně od důvodu vydědění podle § 1646 odst. 1 písm. c) ObčZ (odsouzení pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o zvrhlé povaze nepominutelného dědice). Předně musí být tento čin spáchan vůči zůstaviteli nebo vymezeným blízkým osobám.²⁵³ K uvedeným osobám má zůstavitel nejužší rodinný a pravděpodobně i citový vztah, a proto lze mít za to, že jednání vůči těmto osobám se dotkne i zůstavitele samotného. Odlišné je pak i vymezení důvodu jako „*činu povahy úmyslného trestného činu*“, neboť zde lze přiřadit širší okruh jednání. Předně půjde o úmyslné trestné činy podle

Občanský zákoník z roku 1950 a z roku 1964 možnost vydědění pro dědickou nezpůsobilost rovněž nezakotvoval, ale z důvodu, aby se tyto instituty navzájem neshořovaly. *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku z roku 1937. Komentář k hlavě 21 (§§ 574 až 601) [online]. senat.cz. Dostupné na <http://senat.cz/informace/z_historie/tisky/4Vo/tisky/T0425_24.htm>; MUZIKÁŘ In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. Svazek. § 1–487*, s. 1178.*

²⁵² KRČMÁŘ. *Právo dědické*, s. 122.

²⁵³ Výčet těchto osob je taxativní s tím, že rodinný vztah se posuzuje k okamžiku, kdy byl čin povahy úmyslného trestného činu spáchan. Tzn., že ačkoliv v životě zůstavitele mohou existovat i další, možná i bližší osoby než výše uvedené (např. družka, sourozenec, atd.), čin povahy úmyslného trestného činu spáchaný vůči jiným blízkým osobám dědickou nezpůsobilost nezakládá. Shodně FIALA, BEEROVÁ. In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*, s. 38.

trestního zákoníku,²⁵⁴ tj. zločiny, zvláště závažné zločiny, popřípadě přečiny spáchané úmyslně, a rovněž i trestné činy spáchané mladistvými podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, tzv. provinění (§ 6 odst. 1 ZSVM).²⁵⁵ V případě, kdy byla osoba za takovýto úmyslný trestný čin odsouzena, je tímto rozhodnutím notář jako soudní komisař vázán (§ 135 odst. 1 OSŘ, § 1 odst. 2 ZŘS). Notář jako soudní komisař má povinnost si v takovém případě trestní rozsudek obstarat tak, aby mohl daný čin dědické nezpůsobilosti řádně vyhodnotit. Pokud trestní řízení dosud skončeno nebylo, musí soudní komisař řízení přerušit podle § 109 odst. 2 písm. c) OSŘ, neboť probíhá řízení, v němž je řešena otázka, která může mít význam pro rozhodnutí v řízení o pozůstalosti.²⁵⁶ Rovněž lze pod čin povahy úmyslného trestného činu podřadit i protiprávní čin učiněný úmyslně osobami trestně neodpovědnými,²⁵⁷ tedy osobami, které v době spáchání činu nedovršily patnáctý rok svého věku (§ 25 TZ), dále osobami, které byly v době spáchání činu mladistvými, ale nerozpoznaly nebezpečnost činu pro společnost nebo neovládly své jednání (§ 5 odst. 1 ZSVM), a konečně také osobami, které byly v době spáchání činu nepřičetné,²⁵⁸ a tedy nemohly rozpoznat protiprávnost činu nebo ovládnout své jednání (§ 25 TZ). V těchto případech nebude existovat odsuzující rozsudek a notář jako soudní komisař bude muset povahu spáchaného činu posoudit sám.

Z výše uvedeného je patrné, že vydědění pro tento důvod dědické nezpůsobilosti zůstaviteli umožňuje vyloučit nepominutelného dědice pro činy odlišné od těch, které lze podřadit § 1646 odst. 1 písm. c) ObčZ, když v rámci tohoto důvodu nezpůsobilosti je primární, aby čin povahy trestného činu byl veden proti zůstaviteli a osobám jemu blízkým, vedlejší pak je, zda byl nepominutelný dědic za tento trestný čin odsouzen, neboť daný důvod

²⁵⁴ Tzn. dokonané úmyslné trestné činy (§ 13–15 TZ), ale i trestné činy, které skončily ve fázi přípravy či pokusu (§ 20–21 TZ). Naopak zde nelze podřadit případy, kdy osoba jednala v nutné obraně (§ 29 TZ), krajní nouzi (§ 28 TZ), se svolením poškozeného (§ 30 TZ) či v rámci přípustného rizika (§ 31 TZ), neboť v daných případech chybí u takového jednání protiprávnost, a nelze je tak považovat za trestné činy. Není nutné, aby bylo trestní řízení pro daný trestný čin zahájeno, stejně tak je irelevantní, zda trestní stíhání bylo zastaveno, popř. zda trestnost činu zanikla z důvodu promlčení, amnestie či udělení milosti (§ 11 TrŘ) nebo zda bylo odsouzení zahlazeno (§ 105 TZ). Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka Liberec ze dne 11. listopadu 2005, sp. zn. 35 Co 949/2005.

²⁵⁵ Nejčastěji nejspíše půjde o trestné činy proti životu a zdraví (např. vražda, ublížení na zdraví), popřípadě o trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti (např. loupež, vydírání, porušování domovní svobody), ale i o trestné činy proti majetku (např. krádež, podvod) či některé z trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti (např. znásilnění). ŠEŠINA. In ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.*, s. 28.

²⁵⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. března 2013, sp. zn. 21 Cdo 3423/2011; rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka Liberec ze dne 11. listopadu 2005, sp. zn. 35 Co 949/2005.

²⁵⁷ Dědická nezpůsobilost těchto osob se již v dřívější úpravě dovozovala judikatorně. Viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. října 1999, sp. zn. 2 Cdo 682/96; usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. prosince 1997, sp. zn. 24 Co 315/97, rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. března 2011, sp. zn. 21 Cdo 2537/2010, usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. března 2013, sp. zn. 21 Cdo 3423/2011.

²⁵⁸ Nepřičetnost se posuzuje ve vztahu ke spáchanému trestnému činu, nikoliv jako obecná nepřičetnost pachatele. Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 7. června 1978, sp. zn. 11 Tz 21/78.

může dopadat i na osoby trestně neodpovědné. Absence trestního rozhodnutí ohledně činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost však může přinášet sporné otázky, zejména zda může notář jako soudní komisař sám rozhodovat o vině potencionálního dědice, a tedy i o jeho dědické nezpůsobilosti.²⁵⁹ Zde je nutno uzavřít, že v případě, kdy vznikne ohledně dědické nezpůsobilosti mezi účastníky spor, nemůže být tento řešen v rámci řízení o pozůstalosti. Soud v takovém případě odkáže usnesením toho u účastníků, jehož dědické právo se jeví se zřetelem o okolnostem případu jako nejslabší, aby své právo uplatnil žalobou v samostatném sporném řízení (§ 1672 ObčZ).²⁶⁰

Další důvod dědické nezpůsobilosti, pro který je možné vydědit nepominutelného dědice, je **zavrženíhodné jednání proti zůstavitelově poslední vůli**, zejména donucení nebo lstivé svedení k projevu poslední vůle, popřípadě překažení projevu poslední vůle, ale i zfalšování, podvrhnutí či úmyslné zničení této vůle. Vymezení v zákoně je pak nutné považovat za demonstrativní, neboť mohou nastat i jiné případy, ze kterých bude patrné, že došlo k narušení vůle zůstavitele, například v případě, kdy osoba nezajistí právní pomoc a svědky potřebné pro sepsání pořízení pro případ smrti v situaci, kdy o toto zůstavitel žádá.²⁶¹ Společným znakem výše uvedených jednání je však vždy právem zakázané působení na zůstavitelem projevenou vůli pro případ smrti. Zákon zároveň hovoří o „*poslední vůli zůstavitele*“, proti které zavrženíhodné jednání směřuje, tzn., že se zavrženíhodné jednání nemusí týkat pouze posledních pořízení (tj. závěti, dědické smlouvy nebo dovětku), ale může se týkat i jiných listin, které se zůstavitelovou poslední vůlí souvisejí.²⁶²

²⁵⁹ Evropský soud pro lidská práva v současné době řeší stížnost státního občana České republiky proti rozhodnutí o jeho dědické nezpůsobilosti na základě údajného úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, pro který však nebyl stěžovatel odsouzen v trestním řízení. Stěžovatel namítá, že vnitrostátní soudy v rozporu s jeho právem na spravedlivý proces podle článku 6 EÚLP, právem na respektování soukromého a rodinného života podle článku 8 EÚLP a právem na pokojné užívání majetku dle článku 1 Protokolu č. 1 k EÚLP rozhodly z vlastní iniciativy v řízení o pozůstalosti, že je nezpůsobilým dědicem, jelikož se měl dopustit úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, za nějž nebyl nikdy trestním soudem uznán vinným. Evropský soud pro lidská práva v souvislosti s tímto položil vládě otázky, a to, zda byla v dané věci respektována zásada presumpce neviny a jestli bylo řízení o pozůstalosti vedeno v souladu s článkem 6 odst. 1 EÚLP. Rovněž zda závěr dosažený v rámci řízení o pozůstalosti o tom, že se stěžovatel dopustil jednání zakládajícího dědickou nezpůsobilost, znamená zásah do čl. 8 EÚLP, a pokud ano, zda je takový zásah v souladu se zákonem podle čl. 8 odst. 2 EÚLP.

S ohledem na veškeré okolnosti, zda došlo k porušení práva stěžovatele na respektování jeho soukromého života, které zahrnuje i právo na ochranu pověsti. A konečně, zda by mělo dědictví přejít do vlastnictví stěžovatele v rámci autonomního významu Evropské úmluvy o lidských právech. Viz *MACEK v. THE CZECH REPUBLIC* (č. 65496/16) [online]. Hudoc.echr.coe.int, 18. prosince 2018. Dostupné na <[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["Macek"\],"itemid":\["001-189561"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>.

²⁶⁰ Viz Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích ze dne 30. ledna 2019, sp. zn. 18 Co 399/2018.

²⁶¹ ŠEŠINA. In ŠVESTKA, DVORÁK, FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.*, s. 26; FIALA, BEEROVÁ. In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720). Komentář*, s. 39.

²⁶² Např. manželská smlouva, listina o vydědění, nebo její zrušení či odvolání (§ 1646 a násl. ObčZ), smlouva o zřeknutí se dědického práva (§ 1484 a násl. ObčZ), listina povolávající správce pozůstalosti (§ 1556 ObčZ),

Irelevantní pak je, zda daná poslední vůle splňovala všechny formální náležitosti stanovené zákonem, postačí, pokud šlo bezpochyby o zůstavitelův projev vůle. Jako důvod vydědění však taková výše uvedená jednání nejspíš nebudou často využívána. Zůstavitel, pokud vůbec sepíše další pořízení pro případ smrti, nejspíše nebude mít čím toto jednání nepominutelného dědice podložit a pravděpodobně jej ve výsledku vydědí pro jiný důvod.

Vydědění z důvodu dědické nezpůsobilosti může přinést sporné otázky v návaznosti na § 1481 ObčZ, který umožňuje činy zakládající dědickou nezpůsobilost výslovně prominout; neboť zákon se nijak nevypořádává se situací, kdy zůstavitel čin zakládající dědickou nezpůsobilost nepominutelnému dědici promine, a přesto jej vydědí, popřípadě ponechá dříve učiněné vydědění v platnosti. Ačkoliv může být takové jednání pro nepominutelného dědice ze strany zůstavitele překvapivé, je třeba i takové vydědění hodnotit jako platné, neboť zákon nestanovuje prominutí ze strany zůstavitele jako překážku pro vydědění, zároveň není prominutí zákonem vymezeno ani jako možnost pro zrušení vydědění (§ 1649 odst. 1 ObčZ).²⁶³ Rozdílnou úpravu v tomto směru obsahuje novelizovaná podoba rakouského ABGB ve znění ErbRÄG 2015, když ve svém § 773 odst. 2 umožňuje zrušit vydědění prominutím činu v případě, kdy zůstavitel v důsledku následné pořizovací nezpůsobilosti již nemůže vydědění zrušit odvoláním nebo pořízením nové závěti ve prospěch nepominutelného dědice.²⁶⁴ Z chování zůstavitel přitom musí být zcela patrné, že nechce, aby jeho vydědění nadále zůstalo v platnosti; tzv. “přirozená vůle“ je v takovém případě postavena nad pořizovací způsobilost, když ponechání vydědění v platnosti by v takovém případě bylo vůči nepominutelnému dědici zcela nepřiměřené.²⁶⁵ S ohledem na aktuální úpravu ABGB tak nelze vyloučit, že do budoucna bude otázka vlivu odpuštění na vydědění v naší úpravě ještě znovu diskutována, neboť prominutí činu zůstavitelem je nepochybně významnou skutečností, po které nepominutelný dědic již pravděpodobně nebude očekávat, že jej zůstavitel vydědí, případně že zůstavitel ponechá dříve učiněné vydědění v platnosti.

darování pro případ smrti (§ 1594 odst. 2, § 2063 ObčZ), tzv. negativní závěť (§ 1649 odst. 2 ObčZ), příkaz k započtení (§ 1663 ObčZ), popř. listina rušící či měnící tyto projevy poslední vůle. ŠEŠINA In ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.*, s. 28.

²⁶³ Srov. názor F. Roučka, který k dřívějšímu ABGB uvedl, že prominutí důvodu vydědění je překážkou platného vydědění. Viz ROUČEK In ROUČEK, SEDLÁČEK. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III.*, s. 440–441.

²⁶⁴ Dřívější úprava ABGB vliv prominutí na vydědění výslovně neupravovala.

²⁶⁵ DEIXLER-HÜBNER, SCHAUER. *Erbrecht NEU*, s. 72 a s. 190; ErlautRV 688 BlgNR 25. GP 29.

4.2 Forma vydědění

Výše byly nastíněné zákonem vymezené důvody vydědění. Pokud se nepominutelný dědic některého z daných důvodů dopustí, nepřichází tím ještě o své právo na povinný díl, avšak v tomto okamžiku je podmíněně ztrácí a tato ztráta je účinná ve chvíli, kdy zůstavitel tohoto nepominutelného dědice platně vydědí.²⁶⁶

Vydědění jako právní jednání zůstavitele musí splňovat obecné náležitosti kladené na právní jednání, tzn., že takové jednání musí být svobodné, vážné, srozumitelné a určité (§ 545 a násl. ObčZ) a musí být učiněno osobou způsobilou k takovému jednání (§ 1525 ObčZ).²⁶⁷ Rovněž musí být ve formě, kterou pro toto jednání vyžaduje zákon (§ 559 a 1649 a násl. ObčZ), když pro prohlášení o vydědění je stanoveno, že musí být učiněno stejným způsobem, jakým se pořizuje závěť (§ 1532 a násl. ObčZ),²⁶⁸ a pouze samotným zůstavitelem.²⁶⁹ Zpravidla tak bude mít toto prohlášení o vydědění listinnou podobu podle § 1532 a násl. ObčZ, není-li pořizováno některým ze způsobů připouštějících úlevy (§ 1542–1550 ObčZ). Vydědění v listinné podobě může být učiněno buď samostatně, tzv. listinou o vydědění, nebo může být i součástí pořízení pro případ smrti.²⁷⁰ Charakter listiny o vydědění může být soukromý i veřejný.

Soukromá listina pak může mít dvě formy, jednak zákon umožňuje tzv. **holografní formu**, kdy zůstavitel sepíše celé poslední pořízení sám vlastní rukou, přičemž toto vlastnoručně podepíše (1533 ObčZ). Případně může být poslední pořízení sepsáno i v tzv. **alografní formě**, tj. jinak než vlastní rukou (mechanicky či jinou osobou), avšak i takové pořízení musí zůstavitel vlastnoručně podepsat, a to navíc před dvěma přítomnými svědky,²⁷¹ před kterými musí výslovně prohlásit, že listina obsahuje jeho vlastní

²⁶⁶ KNAPP. *O vydědění a o tzv. negativní závěti*, s. 326–334.

²⁶⁷ Plnou pořizovací způsobilost mají osoby, které jsou plně svéprávné (§ 30 ObčZ). Osoby, které nejsou plně svéprávné, mohou rovněž za určitých podmínek o svém majetku pořídit podle § 1526 a násl. ObčZ. K tomu viz TALANDOVÁ, TALANDA. *Vliv požívání alkoholu na dědické právo*, s. 449–458.

²⁶⁸ Jakékoliv pořízení pro případ smrti je osobním jednáním zůstavitele, které může učinit pouze on sám, tedy i vydědění může učinit pouze zůstavitel. SVOBODA In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*, s. 427.

²⁶⁹ Rovněž i zrušení či změna závěti musí být učiněna stejným způsobem, jakým se mění či ručí závěť, tedy zničením soukromé listiny o vydědění, výslovným odvoláním listiny o vydědění, a v případě, kdy je listina o vydědění sepsána ve formě notářského zápisu, žádostí o jeho vydání (§ 1577 a násl.). Ke zrušení vydědění rovněž dojde v případě, kdy zůstavitel zanechá pozdějším pořízením pro případ smrti původně vyděděnému nepominutelnému dědici majetek. ROUČEK In ROUČEK, SEDLÁČEK. *Komentář k Československému občenskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III.*, s. 400; ŠEŠINA In ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* s. 371–372.

²⁷⁰ Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 30. července 1986, sp. zn. 18 Co 135/1986.

²⁷¹ Svědci se na pořízení rovněž podepíší spolu s uvedením, že jde o svědky, a uvedou své identifikační údaje tak, aby je bylo možné zjistit. K tomu viz § 1539–1541 ObčZ.

vůli (1534 ObčZ), přičemž svědci toto na listině stvrdí svými podpisy.²⁷² Pořízení ve formě soukromé listiny může být uloženo do úschovy notáře (§ 81 a násl., § 103 a 104 NotŘ) s tím, že na základě této úschovy jsou informace o tomto pořízení zapsány do Evidence právních jednání pro případ smrti vedené Notářskou komorou (§ 35b odst. 2 NotŘ).

Pořízení ve formě veřejné listiny je sepisováno formou notářského zápisu (§ 62–71 NotŘ), má tedy z výše uvedených možností nejvyšší právní sílu (§ 568 ObčZ a 134 OSŘ). Údaje o pořízení pro případ smrti sepsané formou notářského zápisu se zapisují rovněž do Evidence právních jednání pro případ smrti vedené notářskou komorou (§ 35c odst. 1 NotŘ) s tím, že samotný originál je uložen u notáře (§ 98 odst. 2 NotŘ),²⁷³ což dává zůstaviteli jistotu, že se tato listina v rámci řízení o pozůstalosti projeví.

Listina o vydědění by měla obsahovat vyjádření zůstavitele o vydědění nepominutelného dědice,²⁷⁴ není však vyloučeno, že zůstavitel vyjádří svou vůli vydědit nepominutelného dědice i bez použití slova “vyděduji“, v takovém případě, pokud bude z vyjádření zůstavitele jasně vyplývat, že se nepominutelnému dědici nemá dostat ani povinný díl, je nutné i na takové pořízení nahlížet jako na vydědění. Zákon oproti předchozí úpravě již nevyžaduje, aby byl důvod vydědění zůstavitelem uveden (§ 1648), neboť „vydědění má za účel vyloučit dědění potomka, nikoli jeho zneuctění“,²⁷⁵ neuvedení důvodu má však vliv na hmotněprávní postavení vyděděného nepominutelného dědice (k tomu viz dále). Rovněž důvod vydědění vůbec nemusí existovat v době, kdy je projev vydědění činěn, postačí, pokud bude uvedený důvod vydědění existovat později (tzv. podmíněné vydědění).^{276, 277} V případě, kdy důvod vydědění existoval v době pořízení vydědění, ale v době úmrtí již neexistuje, popřípadě zůstavitel nepominutelnému dědici jeho čin dokonce později odpustil, nemá toto rovněž vliv na platnost vydědění, neboť jak již bylo výše uvedeno, vydědění lze zrušit pouze zákonem vymezeným způsobem (§ 1577 a násl.).

²⁷² Vyšší požadavky jsou kladeny na alografní pořízení zůstavitele, který je nevidomý nebo má smyslové postižení, k tomu viz § 1536–1536 ObčZ.

²⁷³ Po dobu života zůstavitele nesmí být nikomu vydán ani zapůjčen a nahlížet do něj může pouze pořizovatel (§ 100 odst. 2 NotŘ).

²⁷⁴ Výjimku představuje vydědění mlčky po právu, kdy zůstavitel nepominutelného dědice vědomě opomine a tomuto se následně prokáže některý z důvodů vydědění (§ 1651 ObčZ).

²⁷⁵ ELIÁŠ In ELIÁŠ a kol. *Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*, s. 294

²⁷⁶ ROUČEK In ROUČEK, SEDLÁČEK. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III.*, s. 439.

²⁷⁷ Toto je opět změna oproti předcházející úpravě, kdy byla vyžadována existence důvodu vydědění již v době pořizování listiny o vydědění.

4.3 Hmotněprávní postavení vyděděného nepominutelného dědice

Cílem vydědění, jak již bylo výše uvedeno, je vyloučit nepominutelného dědice nejen z dědického práva, ale i z práva na povinný díl (popřípadě jej na tomto právu zkrátit). Způsob, jakým zůstavitel nepominutelného dědice vydědí, má pak vliv na jeho hmotněprávní postavení, když rozhodujícím faktorem je především platnost zůstavitelova vydědění a dále rovněž (v případě platného vydědění) uvedení či neuvedení důvodu vydědění. Vydědění nepominutelného dědice má pak vliv i na práva potomků tohoto vyděděného, když tyto se odvíjejí od skutečnosti, zda se vyděděný dožije smrti zůstavitele.

4.3.1 Postavení platně vyděděného nepominutelného dědice a jeho právo na zaopatření

Zůstavitel může podle § 1646 odst. 1 ObčZ v předepsané formě nepominutelného dědice vydědit, a tím nepominutelného dědice „z jeho práva na povinný díl vyloučit, anebo je v jeho právu zkrátit“. Platným vyděděním je podle převládajícího názoru nepominutelný dědic vyloučen z práva na povinný díl a zároveň i z práva na dědický podíl, který by mu jinak náležel při dědění ze zákona.²⁷⁸ Právě úplné vyloučení nepominutelného dědice z majetkového prospěchu z pozůstalosti je při vydědění jasným úmyslem zůstavitele a nepochybně i smyslem a účelem zákona. **Vydědění tak odnímá nepominutelnému dědici povinný díl a zároveň dědický podíl, a je proto i tzv. negativní závěti jinak upravenou v § 1649 odst. 2 ObčZ.**²⁷⁹

Platně vyděděný potomek, který nemá právo ani na povinný díl, může být přesto za určitých okolností z pozůstalosti majetkově zajištěn, a to prostřednictvím práva na zaopatření podle § 1665 ObčZ. Účelem práva na zaopatření podle § 1665 a násl. ObčZ je zajištění alespoň základního zaopatření z pozůstalosti těm osobám, které byly na zůstaviteli odkázány výživou a kterým se výživy nedostává jinak.²⁸⁰ Právo na zaopatření tak nenáleží pouze nepominutelnému dědici, ale při splnění zákonem stanovených podmínek

²⁷⁸ Viz například KITTEL In PETROV, VÝTISK, BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, s. 1591–1592; SVOBODA In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*, s. 415 a násl.; ŠEŠINA In ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.*, s. 355 a násl. Podobně též vydědění podle obecného zákoníku občanského ROUČEK In ROUČEK, SEDLÁČEK. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 438–439. V současné rakouské literatuře např. KOZIOL, WELSER. *Bürgerliches Recht. Band II: Schuldrecht Allgemeiner Teil, Schuldrecht Besonderer Teil, Erbrecht*, s. 560.

²⁷⁹ K využití negativní závěti i na institut nepominutelného dědice viz podkapitola 3.2.2 Opominutí výslovně, tzv. negativní závěť.

²⁸⁰ V případě manžela a rodičů zůstavitele pak lze mít za to, že právo na zaopatření kompenzuje fakt, že se v občanském zákoníku nepodařilo prosadit právo těchto osob na povinný díl. ELIÁŠ. *Základní pojetí návrhu dědického práva pro nový občanský zákoník*, s. 97–104; ELIÁŠ a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*, s. 668–669.

rovněž pozůstalému manželovi, těhotné vdově a neprovdané matce zůstavitelova dítěte, rodičům zůstavitele a jiným osobám, které požívaly bezplatné zaopatření v domácnosti zůstavitele.²⁸¹ V zákoně je právo těchto osob souhrnně upraveno v hlavě upravující dědické právo, konkrétně v § 1665–1669 ObčZ pod názvem *Právo některých osob na zaopatření*.²⁸² Takové právo některých osob, ať už se jedná o výživné nebo zaopatření, vyplývá z obecné mravní povinnosti každého postarat se o své blízké. K povaze tohoto práva na zaopatření je nutné uvést, že ačkoliv jsou tato práva zařazena v části občanského zákoníku upravující dědické právo, jedná se o práva závazková, která vznikají přímo ze zákona. Tato práva představují dluh pozůstalosti, protože vznikají až po smrti zůstavitele a odpovídají za ně všichni dědicové solidárně. Zákon pak rozlišuje několik druhů zaopatření, které je přiznáno různým osobám. První kategorií je nutná výživa, která je přiznána nepominutelnému dědici. Další kategorií je nutné zaopatření, které je přiznáno pozůstalému manželovi a rodičům zůstavitele. Nejširší kategorií je slušná výživa, kterou zákon přiznává pozůstalému manželovi, těhotné vdově nebo neprovdané matce zůstavitelova dítěte.^{283, 284}

²⁸¹ Současná úprava práva některých osob na zaopatření vykazuje shodné znaky s úpravou v obecném zákoníku občanském (§ 758, § 795 až § 796 a § 1243 ABGB) a s úpravou ve vládním návrhu občanského zákoníku z roku 1937 (§ 571, § 608 až § 612 vládní návrh). Nutno však upozornit na skutečnost, že oba minulá předpisy obsahovaly zcela jinou úpravu manželského majetkového práva, vyživovacích povinností mezi rodiči a dětmi a také odlišnou úpravu práva dědického, které pak byly právem některých osob na zaopatření doplněny. Na jiné úrovni byla v dobách platnosti inspiračních zdrojů i úprava sociálního zabezpečení.

²⁸² Právo některých osob na zaopatření se svým účelem i pojetím blíží výživnému, když oba instituty poskytují určitou formu zaopatření téměř stejnému okruhu osob (právo na zaopatření obsahuje oproti výživnému jednu kategorii oprávněných osob navíc). Jedná se vždy o osoby, které mají k povinnému příbuzenský nebo jiný blízký vztah. Hlavním rozdílem obou institutů je, že zatímco výživné poskytuje povinný oprávněnému přímo, zaopatření je oprávněnému poskytováno až po smrti povinného z jeho pozůstalosti. Ostatní předpoklady práva na výživné a zaopatření jsou u obou institutů podobné. Za předpoklady výživného se uvádí existence rodinněprávního poměru, stav odkázanosti oprávněného na výživu (s výjimkami), možnost povinného poskytovat výživné a případné zvláštní podmínky u jednotlivých druhů výživného. Právo na výživné i právo na zaopatření oprávněné osobě při splnění zákonných předpokladů vyplývá přímo ze zákona a pro jeho uplatnění se nevyžaduje žádné rozhodnutí orgánu veřejné moci. Orgán veřejné moci ale naopak může právo na výživné nebo zaopatření nepřiznat nebo odejmout s ohledem na princip výkladu práva v souladu s dobrými mravy (§ 2 odst. 3 ObčZ), princip poctivosti (§ 6 ObčZ) a na zákaz zneužití práva (§ 8 ObčZ). Další blízkost obou institutů spočívá v tom, že se zpravidla vzájemně vylučují. Ve většině případů nebude možné, aby oprávněná osoba čerpala výživné, a zároveň se jí dostávalo zaopatření, a to z důvodu jednoho ze základních předpokladů obou práv, tedy že se oprávněnému nedostává výživy či zaopatření jinak. Ani toto však neplatí bezvýjimečně, jelikož některá práva na výživné a zaopatření tento předpoklad neobsahují a plnění náleží oprávněnému i v případě, že má jiné příjmy. Lze shrnout, že právo některých osob na zaopatření doplňuje povinnost zůstavitele poskytovat vybraným osobám výživné či se o ně jinak postarat. Blíže KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, TELEČEK, Ivo. Výživné v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2014, roč. 21, č. 3, s. 23–31.

²⁸³ Nutné zaopatření je zjevně širším pojmem než nutná výživa, když vedle potřeb na výživu oprávněného půjde i o uspokojování dalších potřeb, například na bydlení či ošacení, avšak jen v nutném rozsahu. Slušnou výživou se pak rozumí takové zaopatření, které zajišťuje výživu vhodnou pro danou osobu, náklady na bydlení i další potřebné výdaje, a to především s ohledem na těhotnou ženu, které je tato výživa také určena. Nutná výživa, nutné zaopatření a slušná výživa budou zpravidla spočívat v peněžních dávkách vyplácených oprávněné osobě. K výkladu pojmů nutné výživy, nutného zaopatření a slušné výživy srov. ŠEŠINA, WAWERKA In ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.*, s. 408–413; SVOBODA, KLIČKA. *Dědické právo v praxi*, s. 27. Jako další formy zaopatření zákon pozůstalému manželovi přiznává vlastnické právo

Právo nepominutelného dědice na zaopatření v rozsahu nutné výživy je upraveno v § 1665 ObčZ. Ze znění zákona lze usuzovat, že nutná výživa je nejnižší stupeň poskytovaného plnění, které slouží k uspokojování základních potřeb výživy oprávněného. Nutná výživa tak bude sloužit především k úhradě nákladů na stravování oprávněné osoby. Nepominutelný dědic má právo na nutnou výživu, jestliže nemá právo na povinný díl a zároveň se mu nedostává nutné výživy a není schopen sám se živit. Právo na nutnou výživu zákon nepominutelnému dědici přiznává jen v případě, že se mu nedostane povinného dílu a že za něj povinný díl nedostanou ani jeho potomci. Povinný díl se nepominutelnému dědici nedostane mimo platného vydědění rovněž, pokud je nezpůsobilý dědit (§ 1481 ObčZ),²⁸⁵ pokud se zřekl dědictví a práva na povinný díl (§ 1484 ObčZ), pokud odmítl dědictví a nevyhradil si právo na povinný díl (§ 1485 ObčZ) nebo pokud se vzdal dědictví (§ 1490 ObčZ). Zákon tak přiznává právo na nutnou výživu z pozůstalosti nepominutelnému dědici, který se buď dopustil zavrženíhodného jednání vůči zůstaviteli (dědická nezpůsobilost a vydědění), nebo se sám rozhodl, že dědictví nenabude (zřeknutí se, odmítnutí a vzdání se dědictví). Takový nepominutelný dědic má možnost těžit z pozůstalosti na úkor ostatních dědiců, což narušuje právní jistotu ostatních dědiců a jde zcela proti vůli zůstavitele. S ohledem na výše uvedené je problematická souladnost práva nepominutelného dědice na nutnou výživu se základními principy občanského práva, kterými jsou požadavek souladu s dobrými mravy (§ 2 odst. 3 ObčZ), princip poctivosti (§ 6 ObčZ) a zákaz zneužití práva (§ 8 ObčZ). Zároveň nepominutelný dědic musí být v takové situaci, ve které se mu nedostává nutné výživy žádným způsobem, především

k určitým movitým věcem a dalším osobám přiznává právo na bezplatné zaopatření v domácnosti zůstavitele. Poslední dvě uvedená práva nejsou plněna ve formě peněžních splátek, ale vydáním věcí nebo poskytnutím ubytování a případně také stravy.

²⁸⁴ Dále se text zabývá pouze právem nepominutelného dědice na zaopatření. K právům dalších osob na zaopatření viz TALANDOVÁ, TALANDA. *Právo některých osob na zaopatření*, s. 114–128.

²⁸⁵ V případě, kdy je osoba dědicky nezpůsobilá, dovozují autoři J. Svoboda a O. Klička, dále K. Eliáš, že tato nemůže mít právo na zaopatření podle § 1665 a násl. ObčZ, neboť nemůže mít prospěch z vlastního protiprávního jednání (§ 6 odst. 2 ObčZ). Rozdílný názor k tomuto zastává autorka práce, J. Šešina a K. Wawerka, dále i Š. Klein, kteří mají za to, že i tato osoba by měla mít právo na nutné zaopatření, Š. Klein zároveň uvádí, že práva dědicky nezpůsobilé osoby nejsou v důsledku protiprávního jednání navýšena. Důvodová zpráva navíc výslovně uvádí, že potomkům náleží za těchto podmínek právo na zaopatření vždy, ať již nenabylí povinný díl z jakéhokoli důvodu. Zmíněnými podmínkami se přitom rozumí skutečnost, že potomci nedostali majetkový prospěch z pozůstalosti, nejsou schopni se sami živit a výživy se jim nedostává jinak. KLEIN In PETROV, VÝTISK, BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, s. 1605; SVOBODA, KLIČKA. *Dědické právo v praxi*, s. 28; ŠEŠINA, WAWERKA In ŠVESTKA, DVORÁK, FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.*, s. 409; ELIÁŠ a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*, s. 682–683.

od osob, které by jinak měly vyživovací povinnost. A dále musí být nepominutelný dědic v situaci, ve které není z objektivních důvodů schopen si sám zajistit výživu. Za splnění výše uvedených podmínek má nepominutelný dědic právo na nutnou výživu, jejíž celková poskytnutá výše nesmí přesahovat hodnotu jeho povinného dílu (§ 1643 ObčZ). Doba, po kterou se nutná výživa vyplácí, není zákonem stanovena. Určující tak bude splnění podmínek pro vznik práva a vyčerpání hodnoty povinného dílu. Hodnota povinného dílu se určí při zjišťování pasiv pozůstalosti (§ 173 ZŘS) nebo ve sporném řízení, bude-li zahájeno. Právo nepominutelného dědice na nutnou výživu má přednostní postavení proti právu na nutné zaopatření pozůstalého manžela a rodičů zůstavitele. Na stejné úrovni je pak právo pozůstalého manžela, těhotné vdovy a neprovdané matky zůstavitelova dítěte na slušnou výživu.²⁸⁶

Právo nepominutelného dědice na nutnou výživu bude zpravidla jen málokdy využitelné v praxi. Základní podmínkou vedle zkrácení povinného dílu nebo zákonného dědického podílu je, že se tento nepominutelný dědic není schopen sám živit a že se mu zaopatření nedostává jinak. Pokud už nastane situace, ve které se nepominutelný dědic nebude schopen sám živit, zpravidla se mu bude potřebného zaopatření dostávat jinak. V úvahu přichází především smluvní a zákonné vyživovací povinnosti, dostačující hodnota zanechaného dědictví, dávky důchodového pojištění nebo některé dávky sociálního zabezpečení a podpora v nezaměstnanosti. I v případě, že se nepominutelnému dědici nebude dostávat potřebného zaopatření jinak, musí o poskytnutí zaopatření z pozůstalosti sám projevit zájem a své právo řádně uplatnit,²⁸⁷ přičemž většina oprávněných o tomto právu navíc nemá vůbec povědomí. Jelikož platí zásada, že dbalým náležejí práva, lze mít za to, že notáři jako soudnímu komisaři v řízení o pozůstalosti nepřísluší upozorňovat oprávněné osoby na jejich práva na zaopatření.²⁸⁸ S ohledem na výše uvedené skutečnosti bude uvedené právo na nutnou výživu jen minimálně využitelné.

²⁸⁶ Přednost práva na nutnou výživu nepominutelného dědice proti právu na nutné zaopatření má spíše jen časový rozměr, protože obě tato práva jsou omezena výší povinného dílu nebo dědického podílu, a žádné z práv by tak nemělo samo vyčerpat pozůstalost. Právo na slušnou výživu však není omezeno určitým podílem na pozůstalosti, takže by v případě konkurence s právem na nutnou výživu mohlo dojít k jeho zkrácení.

²⁸⁷ Právo žádat zaopatření se promlčí v obecné subjektivní promlčecí lhůtě v délce tří let podle § 629 ObčZ.

²⁸⁸ V některých případech nebudou oprávněné osoby ani účastníky řízení o pozůstalosti, a to pokud jim podle posledního pořízení zůstavitele nepřísluší dědictví vůbec. Pokud by oprávněné osoby účastníky řízení

4.3.2 Postavení nepominutelného dědice vyděděného bez uvedení důvodů

Jak již bylo výše uvedeno, nepominutelnému dědici lze odejmout právo na povinný díl pouze ze zákonných důvodů, tyto však nemusí být podle § 1648 ObčZ v prohlášení o vydědění uvedeny. Zmíněné ustanovení uvádí, že „*nevysloví-li zůstavitel důvod vydědění, má nepominutelný dědic právo na povinný díl, ledaže se proti němu prokáže zákonný důvod vydědění.*“ Toto ustanovení se vykládá především z pohledu (ne)nutnosti uvádět v listině o vydědění výslovně důvod vydědění. Vyplývá z něj ale také to, že neprokáže-li se nějaký důvod vydědění, nedochází sice k odejmutí povinného dílu, ale vyloučení nepominutelného dědice z jeho práva na zákonný dědický podíl (zahrnuté v prohlášení o vydědění) zůstává platné. To je důsledkem již výše uvedené skutečnosti, že vydědění v sobě obsahuje jednak odnětí povinného dílu, které vyžaduje naplnění zákonných důvodů vydědění, a dále také odnětí dědického podílu negativní závětí. **Nepominutelný dědic vyděděný formálně správně a bez uvedení důvodu tak má v případě, že se proti němu žádný z důvodů vydědění neprokáže, jen právo na povinný díl,**²⁸⁹ protože odnětí dědického podílu nevyžaduje uvedení důvodů. Není přitom rozhodné, zda zůstavitel zanechal ještě pořízení pro případ smrti ve prospěch jiných osob nebo zda se dědí ze zákonné dědické posloupnosti. Nepominutelnému dědici byl odňat dědický podíl a nemůže se vrátit zpět do okruhu zákonných dědiců a dědit. Pokud by se jakýkoliv důvod vydědění prokázal, neměl by vyděděný nepominutelný dědic právo ani na povinný díl.

4.3.3 Postavení nepominutelného dědice vyděděného s uvedením důvodů, které nejsou naplněny

Problematické může být také prohlášení o vydědění, při kterém jsou důvody vydědění zůstavitelem uvedeny, ale nejsou naplněny, případně se nejedná o zákonné důvody vydědění. Na tuto situaci reaguje § 1650 ObčZ, který stanoví, že „*nepominutelný dědic vyděděný neplatně má právo na povinný díl; byl-li zkrácen na čisté hodnotě povinného dílu, má právo na jeho doplnění.*“ Převažujícím výkladem tohoto ustanovení je, že byl-li nepominutelný dědic vyděděn neplatně bez současné existence pořízení pro případ smrti ve prospěch jiných

o pozůstalosti byly, lze mít za to, že není úkolem soudního komisaře poučovat je o jejich obligačních právech, pokud to zákon výslovně nestanoví.

²⁸⁹ Shodně KITTEL In PETROV, VÝTISK, BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, s. 1591–1592 a 1594. V moderní rakouské literatuře např. R. Welsler s odůvodněním, že vydědění v nikoli technickém smyslu (ať už jde o vydědění výslovné nebo mlčky) v sobě zahrnuje nejen odnětí práva na povinný díl, ale i vyloučení z dědické posloupnosti, které není na důvody vydědění nijak vázáno. WELSER in RUMMEL, LUKAS. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch mit wichtigen Nebengesetzen und EU-Verordnungen*, s. 191.

osob a dědí-li se tedy podle zákonné dědické posloupnosti, má neplatně vyděděný právo na celý dědický podíl ze zákona.²⁹⁰ Tento výklad je založen na tom, že k neplatnému vydědění nelze vůbec přihlížet, tedy se postupuje, jako by zůstavitel svou vůli potomka vydědit vůbec neprojevil. S ohledem na výše uvedené důsledky vydědění na dědický podíl ze zákona lze ale uvažovat i nad jiným výkladem, podle kterého má **neplatně vyděděný nepominutelný dědic právo toliko na povinný díl v penězích, a nikoli také na dědický podíl, bez ohledu na existenci pořízení pro případ smrti ve prospěch jiných osob.**^{291,292} Tento druhý výklad je založen na tom, že zůstavitel jasně projevil svou vůli, že nepominutelný dědic nemá z pozůstalosti ničeho nabýt. Zůstavitelův projev vůle o vydědění je však zatížen vadou, že se jím uvedený důvod vydědění neprokázal nebo vůbec nebyl zákonem předpokládaným důvodem vydědění. V takovém případě je nutno v souladu s většinovým názorem trvat na tom, že vydědění je od počátku neplatné, avšak je neplatné v tom smyslu, že nemůže mít za následek odejmutí práva nepominutelného dědice na povinný díl. Bylo již uvedeno, že vydědění je nutné v souladu s vůlí zůstavitele a smyslem zákona vykládat nejen jako odnětí povinného dílu, pro které zákon stanoví zvláštní podmínky, ale také jako prosté odnětí dědického podílu v podobě negativní závěti.²⁹³ Jestliže prohlášení o vydědění neplatné pro nedostatek důvodů splňuje formální náležitosti kladené na pořízení pro případ smrti, je třeba vztáhnout neplatnost jen na odejmutí povinného dílu,

²⁹⁰ SVOBODA In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář* s. 428–429; ŠEŠINA In ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.*, s. 374–375; SVOBODA, KLIČKA. *Dědické právo v praxi*, s. 24–25; srov. ELIÁŠ a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*, s. 677; BEDNÁŘ. *Několik poznámek k vydědění*, s. 26 a 27. Stejný závěr prezentoval dříve i F. Plašil (srov. PLAŠIL. *Zamyšlení nad odkázáním nepominutelného dědice na pořad práva*, s. 14–19), který však již v současné době tento názor nezastává; viz TALANDA, TALANDOVÁ, PLAŠIL, Filip. *Postavení nepominutelného dědice*, s. 27–41. Někteří autoři přitom odkazují na čl. 11 LZPS, který uvádí, že “dědění se zaručuje“. Nepřiznání dědického práva, ale jen práva na povinný díl nepominutelnému dědici v případě neplatného vydědění při absenci jiného pořízení pro případ smrti by pak podle některých autorů mohlo být v rozporu s uvedeným čl. 11 LZPS. Taková úvaha však nemůže obstát, když čl. 11 LZPS zjevně nestanoví subjektivní práva a povinnosti, ale v reakci na snahy socialistického zákonodárství o zrušení dědického práva toto dědické právo garantuje (v Evropě se jedná o ustanovení na ústavní úrovni výjimečné). K tomu MUZIKÁŘ In ELIÁŠ. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. I. Svazek. § 1–487*, s. 1126.

²⁹¹ Shodně KITTEL In PETROV, VÝTISK, BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, s. 1591–1592 a 1595; MUZIKÁŘ In CHALUPA, REITERMAN, MUZIKÁŘ. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX.*, s. 134; srov. ELIÁŠ. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*, s. 674.

²⁹² Srovnatelná právní úprava přitom byla v § 775 ABGB, kde výklad také směřoval k tomu, že neplatně vyděděný nepominutelný dědic měl právo jen na povinný díl, nikoli na dědický podíl. Jiná byla pochopitelně úprava v občanských zákonících z let 1950 a 1964, kde neplatnost vydědění znamenala, že se nepominutelný dědic stal dědicem, když nebylo právo na povinný díl koncipováno jako obligační právo. ROUČEK In ROUČEK, SEDLÁČEK. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III.*, s. 440; MAYR. *Soustava občanského práva. Kniha pátá: Právo dědické*, s. 134; SVOBODA. *Dědické právo*, s. 76.

²⁹³ K podobnému závěru dochází i M. Muzikář, který však předpokládá pouze analogické použití ustanovení o negativní závěti při chybějící výslovné zákonné úpravě. MUZIKÁŘ In CHALUPA, REITERMAN, MUZIKÁŘ. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*, s. 134.

pro které nejsou důvody, a v platnosti ponechat negativní vymezení okruhu dědiců obsažené rovněž v prohlášení o vydědění. Neplatně vyděděnému nepominutelnému dědici pak zůstává v souladu s § 1650 ObčZ jeho právo na povinný díl. Zároveň mu byl odejmut dědický podíl ze zákona, tedy má právo na výplatu povinného dílu v penězích podle § 1654 ObčZ. V případě formálně platného prohlášení o vydědění, při kterém nebyly naplněny zákonné důvody vydědění, ať už zůstavitel zanechal jiné pořízení pro případ smrti, či nikoli, nemá tedy neplatně vyděděný nepominutelný dědic právo na dědický podíl.^{294,295} K tomu je navíc nutné uvést, že pokud by neplatně vyděděný nepominutelný dědic (§ 1650 ObčZ) měl zpět své dědické právo, byl by tento výslovně vyloučený nepominutelný dědic v lepším postavení než ten, kdo byl zůstavitelem pouze mlčky opominut (§ 1651 odst. 1 ObčZ) nebo vyděděn bez uvedení důvodu (§ 1648 ObčZ), když v takových případech také náleží nepominutelnému dědici jen právo na povinný díl.

Uvedené výklady ustanovení o vydědění a ustanovení o následcích neplatného vydědění korespondují s hlavní zásadou dědického práva, tedy se zásadou autonomie vůle zůstavitele. Nejsou však ani v rozporu s ochranou nepominutelného dědice a se zásadou, že vydědění se nemá podporovat, když nezpochybnují nutnost naplnění zákonných předpokladů pro platné odejmutí práva na povinný díl. Vždy je zároveň třeba trvat na dodržení formálních náležitostí pořízení pro případ smrti, bez kterých nemůže být pořízení pro případ smrti závazné. Zároveň však je třeba respektovat vůli zůstavitele a nepominutelnému dědici ve vymezených případech přiznat pouze jeho právo na povinný díl, který mu zákon garantuje právě pro tyto případy.

K podpoře zastávaného názoru o vztahu vydědění a negativní závěti lze uvést i zahraniční doktrínu. Rakouská literatura dlouhodobě dovozuje, že byl-li nepominutelný dědic vyděděn nikoli po právu, má právo na povinný díl, ale ne na dědický podíl; v případě pochybností platí domněnka, že vydědil-li zůstavitel nepominutelného dědice bez řádného důvodu, má se takové neplatné vydědění posoudit jako negativní závěť a nepominutelnému

²⁹⁴ Důvodová zpráva k § 1650 ObčZ uvádí, že „při neplatném vydědění stejně jako při jiném nezákonném opominutí takového dědice je potřebné mu poskytnout ochranu. Tato ochrana spočívá v garanci jeho práva na peněžní částku rovnající se hodnotě jeho povinného dílu.“ Poněkud zavádějící je pak důvodová zpráva k § 1654 až 1657 ObčZ, která uvádí, že „je-li exheredace platná, nepominutelný dědic nedědí vůbec; domůže-li se prohlášení neplatnosti, nastupuje jako dědic podle zákonné posloupnosti.“ ELIÁŠ a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*, s. 674 a 677.

²⁹⁵ I při vydědění se pak uplatní § 1529 až § 1531 ObčZ o účincích omylu v pořízení pro případ smrti, tedy případné vydědění (a zároveň odnětí dědického podílu) učiněné z mylné pohnutky by mohlo být při prokázání mylnosti této pohnutky zcela neplatné a takový nepominutelný dědic by měl právo i na dědický podíl při dědění ze zákona (například vydědění potomka pro spáchání strašlivého trestného činu, přičemž potomek by byl v trestním řízení shledán nevinným).

dědici připadne pouze povinný díl.²⁹⁶ Při neplatném důvodu vydědění je pravidlem, že neplatně vyděděný má nárok jen na povinný díl, a kdyby se prokázalo vydědění z mylné pohnutky, má právo na dědický podíl.²⁹⁷ Němečtí autoři pak uvádějí, že podobné účinky jako negativní závět' (§ 1938 BGB) má i neplatné vydědění, jehož důsledkem je zpravidla vyloučení nepominutelného dědice z dědické posloupnosti, a nepominutelný dědic tak z pozůstalosti nic neobdrží, zůstane mu pouze povinný díl.²⁹⁸

4.3.4 Postavení potomků vyděděného nepominutelného dědice

Vydědění, jak již bylo výše uvedeno, představuje určitou sankci za nevhodné chování nepominutelného dědice vůči zůstaviteli či společnosti. Platným vyděděním může být nepominutelný dědic vyloučen jak z práva dědického, tak zároveň i z práva na povinný díl, popřípadě může být na tomto právu zkrácen; platné vydědění přitom vyžaduje, aby se nepominutelný dědic dopustil některého zákonem vymezeného jednání odůvodňujícího vydědění a aby zůstavitel projevil vůli takového nepominutelného dědice vydědit; není-li naplněn důvod vydědění, může být nepominutelný dědic vyloučen zůstavitelem pouze z práva dědického. Zákon pak dává možnost toto vydědění vztáhnout i na potomky vyděděného, a to podle § 1646 odst. 3 ObčZ, když stanovuje, že „*Přežije-li vyděděný potomek zůstavitele, nedědí ani potomci vyděděného potomka, ledaže zůstavitel projeví jinou vůli. Nedožije-li se vyděděný potomek smrti zůstavitele, pak jeho potomci dědí vyjma těch, kteří jsou samostatně vyloučeni z práva dědického.*“²⁹⁹

²⁹⁶ Z moderní literatury WELSER in RUMMEL, LUKAS. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch mit wichtigen Nebengesetzen und EU-Verordnungen*, s. 191; NEMETH In SCHWIMANN, KODEK a kol. *ABGB. Praxiskommentar. Band 3. §§ 531–858 ABGB. AnerbG, Kärntner ErbhöfeG, Tiroler HöfeG*, s. 199; ECCHER, Bernhard. *Bürgerliches Recht. Band VI: Erbrecht. 4. Auflage*. Wien, New York: Springer 2010, s. 148; KOZIOL, WELSER. *Bürgerliches Recht. Band II: Schuldrecht Allgemeiner Teil, Schuldrecht Besonderer Teil, Erbrecht*, s. 560–561, ale už např. KRASNOPOLSKI, KAFKA. *Österreichisches Erbrecht*, s. 231, nebo KRAINZ, EHRENZWEIG. *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. Zweiter Band, zweite Hälfte: Familien-und Erbrecht*, s. 500.

²⁹⁷ WEIB, Egon. In KLANG, Heinrich a kol. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch. Zweiter Band, Erster Halbband. §§ 531 bis 858*. Wien: Österreichische Staatsdruckerei 1935, s. 653.

²⁹⁸ MÜLLER-CHRISTMANN In BAMBERGER, ROTH a kol. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Band 3, §§ 1297-2385, EGBGB*, s. 1528; WEIDLICH In PALANDT. *Bürgerliches Gesetzbuch mit Nebengesetzen*, s. 2256.

²⁹⁹ K tomu srov. § 1483 ObčZ týkající se vlivu dědické nezpůsobilosti na potomky, podle kterého „*Potomek toho, kdo je vyloučen z dědického práva, nastupuje při zákonné dědické posloupnosti na jeho místo, i když vyloučený přežije zůstavitele. To neplatí v případě stanoveném v § 1482 odst. 1 ObčZ*“ Ačkoliv tedy důvody dědické nezpůsobilosti jsou závažnější než důvody vydědění, přesto zákon stanoví, že dědická nezpůsobilost se týká jen osoby, která se onoho zavrženíhodného činu dopustila, a nelze důsledky dědické nezpůsobilosti vztahovat na potomky dědicky nezpůsobilého (s výjimkou dědické nezpůsobilosti manželů pro spáchání domácího násilí). Zůstavitel však má možnost dosáhnout toho, že se vyloučení dědicky nezpůsobilého dědice bude vztahovat také na potomky tohoto dědice, a to tím, že nezpůsobilého nepominutelného dědice z důvodů dědické nezpůsobilosti vydědí (k tomu viz podkapitola 4.1.6 Důvody vydědění - dědická nezpůsobilost).

Zákon tedy rozlišuje dvě situace, které mohou v případě vydědění pro potomky vyděděného nastat. V případě, kdy se nepominutelný dědic **dožije smrti zůstavitele, jsou z dědění vyloučeni i potomci vyděděného, aniž by museli naplnit zákonný důvod vydědění**, ledaže je zůstavitelem projevená jiná vůle; naopak pokud se vyděděný nepominutelný dědic smrti zůstavitele **nedožije, potomci vyděděného nepominutelného dědice dědí**, ledaže jsou z tohoto práva samostatně vyloučeni.³⁰⁰ Vztažení vydědění na potomky vyděděného je tedy závislé na skutečnosti, zda se vyděděný nepominutelný dědice dožije smrti zůstavitele či nikoliv. Důvodová zpráva se přitom nezmiňuje, jaký je účel takové úpravy,³⁰¹ je však možné, že účelem je vyloučit vliv žijícího vyděděného potomka na majetek zůstavitele prostřednictvím vlastních potomků³⁰² s tím, že pokud vyděděný v době smrti zůstavitele již nežije, těžko může své potomky v nakládání se zděděným majetkem ovlivnit, a proto zákon v takovém případě vydědění na potomky vyděděného nevztahuje.

Zatímco druhá zmíněná situace, kdy se vyděděný nepominutelný dědic nedožije smrti zůstavitele, nezpůsobuje co do otázky práv potomků vyděděného nepominutelného dědice větších výkladových ani praktických problémů, u situace první, kdy se **vyděděný nepominutelný dědic smrti zůstavitele dožije, vyvstává sporná otázka, zda potomci vyděděného nepominutelného mají v takovém případě právo alespoň na povinný díl**.

Autoři M. Šešina a J. Svoboda se otázkou nároku potomků vyděděného nepominutelného dědice za situace, kdy se vyděděný nepominutelný dědic dožije smrti zůstavitele, blíže nezabývají, když problematiku uzavírají pouhým konstatováním, že za této situace se účinky vydědění vztahují i na potomky vyděděného.³⁰³ Vzhledem k tomu, že dle zmíněných autorů vydědění odnímá jak právo dědické, tak právo

³⁰⁰ Uvedené pak platí pouze pro důvody vydědění uvedené v § 1646 ObčZ, včetně vydědění z důvodů, pro které by jinak byl dědic dědicky nezpůsobilý; neplatí to pro tzv. vydědění marnotratníka podle § 1647 ObčZ, neboť zde zákon naopak jako jednu z podmínek vydědění stanoví, že povinný díl vyděděného marnotratníka musí být zanechán jeho potomkům.

³⁰¹ K důvodové zprávě k § 1646 ObčZ viz ELIÁŠ a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*, s. 671–672.

³⁰² Podobný účel podle úpravy v § 469a ObčZ 1964 uvádí MIKEŠ, MUŽIČKA. *Dědické právo v teorii a praxi*, s. 99.

³⁰³ M. Šešina v komentáři k § 1646 odst. 1 ObčZ pouze upozorňuje na fakt, že zákon uvádí jen dědické právo potomků vyděděného a nikoli jejich právo na povinný díl. ŠEŠINA In ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.*, s. 362–363; SVOBODA In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*, s. 416.

na povinný díl,³⁰⁴ lze dovodit, že tito autoři mají za to, že potomci vyděděného nepominutelného dědice nemají v takové situaci nárok ani na povinný díl. K opačnému názoru se kloní autorka práce, D. Kittel a O. Horák, kteří mají za to, že právo na povinný díl se v takovém případě přenáší na potomky vyděděného nepominutelného dědice, když toto vyplývá z čl. 11 odst. 1 a čl. 32 odst. 1 LZPS s poukazem na nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. listopadu 2012 sp. zn. I. ÚS 295/10.³⁰⁵

Ústavní soud se v uvedeném nálezu zabývá předcházející úpravou obsaženou v § 469a odst. 2 občanského zákoníku z roku 1964, podle které: „*Pokud to zůstavitel v listině o vydědění výslovně stanovil, vztahují se důsledky vydědění i na osoby uvedené v § 473 odst. 2 (Nedědí-li některé dítě, nabývají jeho dědického podílu stejným dílem jeho děti. Jestliže nedědí ani tyto děti nebo některé z nich, dědí stejným dílem jejich potomci).*“ Zůstavitel tak podle předcházející úpravy mohl určit, že se vydědění vztahuje i na potomky vyděděného, a to bez dalších podmínek.³⁰⁶ Ústavní soud k této dřívější úpravě vznesl pochybnost, a to nad kompatibilitou ustanovení § 469a odst. 2 ObčZ 1964 v jeho ustáleném výkladu s čl. 11 odst. 1 větou třetí LZPS (*„Dědění se zaručuje“*) a ústavní hodnotou autonomie a integrity rodiny a její ochrany (zejm. čl. 32 odst. 1 LZPS), když zůstavitel tímto způsobem mohl vztáhnout účinky vydědění na potomky (nikoliv pouze na děti) vyděděného potomka bez ohledu na to, zda by tyto potomky mohl samostatně platně vydědit. Takový stav zakládal bezdůvodnou nerovnost mezi potencionálními dědici zůstavitele, když pro vydědění dětí zůstavitele zákon vyžadoval naplnění zákonných důvodů vydědění, avšak pro vydědění potomků těchto dětí postačovalo pouhé *“vztažení vydědění“* na tyto osoby, aniž by musely naplňovat některý ze zákonných důvodů vydědění.³⁰⁷ Potomci vyděděného navíc nemohli

³⁰⁴ SVOBODA In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*, s. 415 a násl.; ŠEŠINA In ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.*, s. 355 a násl.

³⁰⁵ HORÁK, Ondřej. Postavení potomků vyděděného potomka. *Ad Notam*, 2016, roč. 22, č. 4, s. 5–8; KITTEL In PETROV, VÝTISK, BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, s. 1593; TALANDOVÁ, Iveta, TALANDA, Adam. Vliv vydědění na potomky vyděděného. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 653–660.

³⁰⁶ Tento stav platil až od novely občanského zákoníku provedené zákonem č. 509/1991 Sb. v roce 1991. Do té doby nebylo vztažení účinků vydědění na potomky vyděděného možné. Knapp však již v článku z roku 1983 shrnuje, že nedědí-li potomek zůstavitele, nastupují na jeho místo dle práva reprezentace jeho potomci. KNAPP, *O vydědění a o tzv. negativní závěti*, s. 326–334.

³⁰⁷ J. Mikeš a L. Muzikář k bývalému § 469a odst. 2 občanského zákoníku z roku 1964 trefně uvádějí, že jde o jakýsi generační postih, když za *“vinu“* předka postihuje újma i jeho potomky. MIKEŠ, MUZIKÁŘ. *Dědické právo v teorii a praxi*, s. 99.

své vydědění svým jménem napadat, neboť jejich postavení bylo odvozeno právě od postavení vyděděného potomka. Tzn., že v případě, kdy vyděděný potomek uznal své vydědění, jeho potomci již platnost tohoto vydědění nemohli zpochybnit.³⁰⁸ Ústavní soud dále upozornil, že pokud úprava vydědění umožňuje vztažení účinků i na potomky vyděděného bez dalšího, pouze z důvodu, aby se vyloučil přístup vyděděného k tomuto majetku, svědčí to pouze o nedostatečnosti úpravy, která neposkytuje zůstaviteli jiné „instituty zajišťující stejný výsledný stav“.

Výše uvedená stanoviska Ústavního soudu lze přitom vztáhnout i na současnou úpravu vztažení vydědění na potomky vyděděného podle § 1646 odst. 3 ObčZ, když lze uzavřít, že zachování povinného dílu pro potomky přeživšího vyděděného nepominutelného dědice odpovídá principu rodinné solidarity a výkladu daného ustanovení v souladu s čl. 11 odst. 1 a čl. 32 odst. 1 LZPS, tedy, že vztahuje-li se vydědění i na potomky vyděděného, jsou tyto vyloučení pouze z dědického práva, a nikoliv z práva na povinný díl. Tím je zajištěno ono efektivní vydědění, kdy v důsledku vyloučení z dědického práva, se potomkům vyděděného ničeho z majetku zůstavitele. Aby však byli potomci vyděděného vyloučení také z práva na povinný díl, museli by sami naplnit některý z důvodů vydědění a být pro tento samostatně vydědění. Takový závěr rovněž podporují úpravy obsažené v inspiračních zdrojích, konkrétně v § 779–780 ABGB,³⁰⁹ § 688 Osn. čsl. zák.,³¹⁰ § 590 Vlád. návrhu,³¹¹ § 758 ABGB v aktuálním znění,³¹² které výslovně uvádějí, že potomci vyděděného nepominutelného mají nárok na povinný díl, a to i pokud vyděděný nepominutelný dědic zůstavitele přežije. Opačný výklad, tedy že potomci vyděděného nepominutelného dědice, který se smrti zůstavitele dožije, nemají nárok ani na povinný díl, by znamenal bezdůvodné

³⁰⁸ MUZIKÁŘ In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. I. Svazek. § 1–487*, s. 1183.

³⁰⁹ Podle původního znění ABGB však žijící předci vylučovali potomky z dědického práva i z práva na povinný díl, toto kritizoval např. E. Tilsch. III. dílí novela tento stav napravila, když podmínku předemření pro nastoupení potomků do dědických práv předka odstranila; § 780 ABGB po této úpravě zněl: „Potomci vyděděného dítěte jsou jen oprávněni žádati povinný díl, to však i tehdy, přežil-li vyděděný zůstavitele.“ ROUČEK In ROUČEK, SEDLÁČEK. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Díl III.*, s. 454–456; TILSCH. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Část I.*, s. 107.

³¹⁰ „Potomci vyděděného dítěte mají toliko práva na povinný díl. Toto právo mají i tehdy, když vyděděné dítě zůstavitele přežilo, ačli nemá právo na díl povinný vyděděné dítě samo.“ § 688 Osn. čsl. zák.

³¹¹ „Potomci vyděděného dítěte mají toliko práva na povinný díl. Toto právo mají i tehdy, když vyděděné dítě zůstavitele přežilo, ačli nemá právo na díl povinný vyděděné dítě samo.“ § 590 Vlád. návrhu.

³¹² „Potomkům osoby dědicky nezpůsobilé nebo osoby vyděděné a zemřelé před zůstavitelem náleží povinný díl, splňují-li předpoklady podle odstavce 1 (« jestliže jí v rámci zákonné dědické posloupnosti náleží dědické právo, nebyla vyděděna ani se práva na povinný díl nezřekla. »). § 758 odst. 2 ABGB ve znění ErbRÄG 2015.

vyloučení potomků zůstavitele z práv na povinný díl, aniž by k tomuto byl zákonný důvod. Zároveň by se tento výklad blížil k výše zmíněné a kritizované úpravě obsažené v občanském zákoníku z roku 1964, dle které mohl zůstavitel vztáhnout důsledky vydědění na potomky vyděděného bez jakéhokoliv omezení,³¹³ dále by byl v rozporu s principem zachování hodnot a rodinné solidarity a rovněž by odporoval zásadě, že vydědění se nemá podporovat.³¹⁴

Závěrem lze shrnout, že současná úprava vztahů vydědění na potomky vyděděného je založena na skutečnostech, které nemá zůstavitel možnost ovlivnit, konkrétně pak na tom, zda se vyděděný nepominutelný dědic dožije, či nedožije smrti zůstavitele. V případě, kdy se vyděděný nepominutelný dědic dožije smrti zůstavitele, zákon sám určuje, že nedědí ani potomci vyděděného, tito však mají na základě § 1643 a 1646 odst. 3 ObčZ vyložených v souladu s čl. 11 odst. 1 a čl. 32 odst. 1 LZPS právo na povinný díl, který jim může být odebrán samostatně pouze zákonem stanoveným způsobem. V případě, kdy se vyděděný nepominutelný dědic nedožije smrti zůstavitele, potomci takového vyděděného nepominutelného dědice podle § 1646 odst. 3 ObčZ dědí namísto svého předka dle § 1635 ObčZ, ledaže je zůstavitel z tohoto dědění samostatně vyloučí. Není přitom vyloučeno ani jejich samostatné vydědění, avšak opět za předpokladu splnění zákonných podmínek. Jelikož zůstavitel nemůže vědět, která z výše uvedených situací nastane, staví jej to do nejisté pozice. V případě, kdy bude mít zájem na tom, aby potomci vyděděného nepominutelného dědice nedědili za žádné z výše uvedených situací, je vhodné, aby toto zajistil jejich opominutím či výslovným vyloučením z dědického práva. Pokud bude v zájmu zůstavitele vyloučit potomky vyděděného nepominutelného dědice i z jejich práva na povinný díl, bude muset tyto vždy samostatně vydědit.³¹⁵ S ohledem na uvedené se pak jeví vhodnější

³¹³ Navíc lze upozornit, že v minulé úpravě zůstavitel musel alespoň svůj úmysl vztáhnout účinky vydědění na potomky vyděděného výslovně vyjádřit, zatímco dnešní úprava účinky vyloučení z dědického práva (nikoliv z práva na povinný díl) v případě, kdy se vyděděný potomek dožije smrti zůstavitele, vyvolává automaticky, ledaže zůstavitel vyjádří jinou vůli. Současná úprava tedy zůstaviteli podsouvá řešení, které ani nemusí být v souladu s jeho vůlí. HORÁK. *Postavení potomků vyděděného potomka*, s. 5–8;

³¹⁴ ELIÁŠ a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*, s. 671.

³¹⁵ Vydědění potomků nepominutelného dědice může být problematické, neboť nejspíš ještě budou v nízkém věku a nebudou naplňovat žádný z důvodů vydědění. Zůstavitel je však může vydědit i bez uvedení důvodů (§ 1648 ObčZ) či “pro případ“, když tímto způsobem bude rovněž zajištěno, že i pokud by se neprokázaly vůči potomkům vyděděného nepominutelného dědice samostatně důvody vydědění, budou mít nárok pouze na povinný díl (K tomu viz podkapitola 4.2 Forma vydědění).

úprava obsažená v inspiračních zdrojích, která výše uvedené situace nerozlišuje a potomkům vyděděného nepominutelného dědice zaručuje vždy pouze nárok na povinný díl.

4.4 Procesní postavení vyděděného nepominutelného dědice

Nepominutelný dědic, který byl zůstavitelem platně vyděděn, nemá právo ani na povinný díl, a tedy zásadně ani nemůže být účastníkem řízení podle § 113 ZŘS, protože v řízení nemůže být vypořádáván jeho povinný díl. Je ale otázkou, zda má soud vyděděného nepominutelného dědice o vydědění vyrozumět,³¹⁶ neboť ze zákonných ustanovení taková povinnost nevyplývá. Jelikož je však vyrozumění nepominutelného dědice nezbytným předpokladem pro to, aby se nepominutelný dědic mohl k vydědění vyjádřit, popřípadě se mu i bránit, lze mít za to, že je v souladu s účelem právní úpravy vyděděného nepominutelného dědice vyrozumět a dát mu tím možnost, aby svá práva bránil.³¹⁷ V závislosti na reakci nepominutelného dědice může nastat několik situací. Jednak může nepominutelný dědic poté, co jej soud vyrozumí o vydědění, **své vydědění uznat a nepožadovat povinný díl, nebo může nepominutelný dědic popírat pravost listiny o vydědění či platnost vydědění, přičemž platnost vydědění může popírat i z důvodu omylu zůstavitele. Zvláštní postavení má přitom nepominutelný dědic, který byl vyděděn bez uvedení důvodů.**

4.4.1 Nepominutelný dědic uznává vydědění

V případě, kdy nepominutelný dědic uzná své vydědění a nepožaduje povinný díl, **nestává se vůbec účastníkem řízení o pozůstalosti podle § 113 ZŘS, protože není vypořádáváno jeho právo na povinný díl. Má-li tento vyděděný nepominutelný dědic**

³¹⁶ Podle minulé úpravy obsažené v § 479 ObčZ 1964 a v tehdy účinném OSŘ měl nepominutelný dědic vždy postavení dědice a v případě svého opominutí v závěti se mohl dovolat relativní neplatnosti závěti. V praxi pak bylo zažité, že soud nepominutelného dědice vždy vyrozumíval o jeho právu dovolat se relativní neplatnosti závěti, přičemž tento názor v teorii i praxi mnohdy přetrvával do dnešní doby i přes změnu právní úpravy. Vyrozumívání nepominutelných dědiců o možnosti namítnout relativní neplatnost kritizoval už dříve V. Bednář. Současné dědické právo se přitom vrací k posílení role osob, které si činí nárok na hodnoty z pozůstalosti, aby se svého práva domáhaly samy. Prakticky však jen málo dědiců či nepominutelných dědiců aktivně uplatňuje svá práva u soudu, ale spíše čeká na výzvu soudu k dostavení se k jednání. DRÁPAL, Ljubomír In BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír, KRČMÁŘ, Zdeněk a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. Díl (§ 1 až 200za)*. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 794; MUZIKÁŘ In ELIÁŠ a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*, s. 1288; BEDNÁŘ. *Testamentární dědická posloupnost*, s. 97.

³¹⁷ Srov. také stejný závěr rakouské doktríny a nyní již i nové právní úpravy. FEIL. *Außerstreitgesetz. Kurzkommentar für die Praxis*, s. 670; za účinnosti § 176 AußStrG KOZIOL, WELSER. *Bürgerliches Recht. Band II: Schuldrecht Allgemeiner Teil, Schuldrecht Besonderer Teil, Erbrecht*, s. 562, WELSER In RUMMEL, LUKAS. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch mit wichtigen Nebengesetzen und EU-Verordnungen. 4. Auflage. Teilband §§ 531–824 ABGB (Erbrecht)*, s. 188, nebo NEMETH In SCHWIMANN, KODEK a kol. *ABGB. Praxiskommentar. Band 3. §§ 531–858 ABGB. AnerbG, Kärntner ErbhöfeG, Tiroler HöfeG*, s. 195.

potomky, přechází nárok na povinný díl na tyto potomky, pokud nejsou z tohoto práva samostatně vyloučeni. Soud v takovém případě vyrozumí tyto potomky vyděděného nepominutelného dědice o jejich právu na povinný díl, a pokud budou tito povinný díl žádat, bude soud v dalším řízení pokračovat s těmito potomky jako s nepominutelnými dědici.³¹⁸

4.4.2 Nepominutelný dědic popírá pravost listiny o vydědění

Pokud vyděděný nepominutelný dědic neuzná vydědění a namítá pravost listiny, tj. že listina nepochází od zůstavitele, může vzniknout spor o dědické právo nebo spor o právo na povinný díl.

Spor o dědické právo vzniká jenom tehdy, pokud by v případě úspěchu takové námitky vyděděný nepominutelný dědic měl dědické právo. Taková situace nastane především při námitce pravosti listiny o vydědění jako jediného pořízení pro případ smrti, protože v případě úspěchu námitky by se k listině nemohlo přihlížet a nastalo by dědění podle zákonné posloupnosti. Jestliže vznikl spor o dědické právo, musí ho soud vyřešit způsobem podle § 168 až § 170 ZŘS, tedy buď vyřešením právní otázky, nebo odkazem k podání žaloby ke spornému soudu. V takovém případě bude do vyřešení sporu o dědické právo vyděděný nepominutelný dědic účastníkem řízení podle § 6 odst. 1 ZŘS jako ten, o jehož právech a povinnostech se jedná. Nemůže být účastníkem podle § 110 ZŘS, když mu dědické právo prozatím nesvědčí, a nemůže být účastníkem podle § 113 ZŘS, když ani právo na povinný díl mu prozatím nesvědčí. **Neprokáže-li se námitka pravosti jako důvodná, soud účast vyděděného nepominutelného dědice na řízení ukončí podle § 7 odst. 2 ZŘS. V případě, že má takový vyděděný nepominutelný dědic potomky, kteří nebyli samostatně vyloučeni z práva na povinný díl a své právo na povinný díl žádají, pokračuje soud s těmito, jako s nepominutelnými dědici, v dalším řízení.**

Spor o povinný díl v případě námitky pravosti listiny o vydědění vzniká tehdy, pokud by nepominutelnému dědici ani v případě úspěchu námitky nesvědčilo dědické právo. Taková situace nastane především při námitce pravosti listiny o vydědění, pokud zůstavitel zároveň pořídil ještě i závěť nepopřenu co do pravosti, ve které určil dědice veškerého majetku. V takovém případě by celý majetek zůstavitele dědil ustanovený dědic a vyděděný nepominutelný dědic by už měl právo jen na povinný díl. Nepominutelný dědic se tak může domáhat už jen práva na povinný díl a stane se proto účastníkem řízení podle § 113 ZŘS. Jeho právo je však sporné a spor o povinný díl není příslušný řešit soud v řízení o pozůstalosti. **Je proto nutno účast nepominutelného dědice ukončit podle**

³¹⁸ Viz podkapitola 4.3.4 Postavení potomků vyděděného nepominutelného dědice.

§ 7 odst. 2 ZŘS s tím, že má možnost se svého povinného dílu domáhat pořadem práva (žalobou na vyplacení povinného dílu). V případě, že má takový vyděděný nepominutelný dědic potomky, kteří nebyli samostatně vyloučeni z práva na povinný díl a své právo na povinný díl žádají, pokračuje soud s těmito, jako s nepominutelnými dědici, v dalším řízení.³¹⁹

4.4.3 Nepominutelný dědic popírá platnost listiny o vydědění

Pokud vyděděný nepominutelný dědic uzná pravost listiny o vydědění, může **namítat její platnost**. Formální platnost listiny stejně jako výklad jejího obsahu musí posoudit vždy soud sám a nebude zpravidla mít vliv na okruh účastníků. Nepominutelný dědic pak může namítat platnost vydědění s ohledem na naplnění důvodů vydědění. Takovou námitkou se domáhá práva na povinný díl, protože se mu nemůže dostat dědického podílu.³²⁰ V důsledku uplatnění práva na povinný díl se nepominutelný dědic stane účastníkem řízení podle § 113 ZŘS, avšak jeho právo je sporné a spor o povinný díl není příslušný řešit soud v řízení o pozůstalosti. **Také v tomto případě je proto nutno účast nepominutelného dědice ukončit podle § 7 odst. 2 ZŘS, s tím že má možnost se svého povinného dílu domáhat pořadem práva. V případě, že má takový vyděděný nepominutelný dědic potomky, kteří nebyli samostatně vyloučeni z práva na povinný díl a své právo na povinný díl žádají, pokračuje soud s těmito, jako s nepominutelnými dědici, v dalším řízení.**

Problematikou nepominutelného dědice, který popírá důvody vydědění, ale zároveň nenapadá (formální) platnost pořízení pro případ smrti, se rovněž zabýval Nejvyšší soud ČR ve svém rozsudku ze dne 30. července 2018, sp. zn. 21 Cdo 4392/2017. Vymezená právní otázka, která dosud nebyla v judikatuře Nejvyššího soudu ČR řešena, zněla „*zda se v případě, zpochybňují-li nepominutelní dědicové důvodnost svého vydědění, aniž by napadali i pravost a platnost závěti zůstavitele, jedná o spor o dědické právo a lze nepominutelné dědice odkázat k podání žaloby ve smyslu § 170 ZŘS.*“ Na tuto otázku odpověděl Nejvyšší soud ČR, v souladu s novějšími publikovanými závěry literatury,³²¹ jednoznačně tak, že oproti ObčZ 1964 **již v nové právní úpravě nepominutelný dědic nemá právo na dědický podíl**

³¹⁹ Pokud by byl vyděděný nepominutelný dědic úspěšný s žalobou ve sporném řízení, byli by jeho potomci povinni vydat hodnotu povinného dílu, a to podle pravidel o bezdůvodném obohacení.

³²⁰ K tomuto viz podkapitola 4.3 Hmotněprávní postavení vyděděného nepominutelného dědice.

³²¹ TALANDA, TALANDOVÁ. *Postavení nepominutelného dědice*, s. 229–236; PLAŠIL. *Zamyšlení nad odkázáním nepominutelného dědice na pořad práva*, s. 14–19; DRÁPAL, ŠEŠINA. *Povinný díl a jeho vypořádání*, s. 15–20.

z pozůstalosti,³²² nýbrž jenom na peněžní částku rovnající se hodnotě jeho povinného dílu, a není-li mu tedy dědický podíl zanechán zůstavitelem, stává se pouhým věřitelem dědiců a nesvědčí mu dědické právo po zůstaviteli.³²³ Nemůže se tedy jednat o spor o dědické právo, jehož řešení upravují § 1673 odst. 2 ObčZ a § 170 ZŘS. Je proto chybou, odkáže-li soud k podání žaloby o určení, že je dědicem, vyděděného nepominutelného dědice, který brojí proti důvodům svého vydědění, aniž napadá platnost závěti. Žaloba takového nepominutelného dědice proti dědicům by neobstála ani jako obecná určovací žaloba podle § 80 OSŘ, neboť nepominutelnému dědici chybí na určení svého postavení v řízení o pozůstalosti naléhavý právní zájem. Nejvyšší soud ČR dále dovodil, že nepominutelný dědic, není-li povinný díl uspokojen v pozůstalostním řízení, se má domáhat jeho uspokojení **žalobou na plnění o zaplacení peněžité částky rovnající se jeho povinnému dílu.**

K podobným závěrům pak dospěla i právní teorie a judikatura Rakouska, která uvádí, že spory o právo na povinný díl nemají být nikdy řešeny v pozůstalostním řízení, ale v řízení sporném, kde povinný dědic bude vystupovat v roli žalobce a domáhat se zaplacení částky odpovídající jeho povinnému dílu; probíhající spor o povinný díl ani nebrání pozůstalostnímu soudu odevzdat pozůstalost, uplatnění práva na povinný díl v pozůstalostním řízení dokonce ani nestaví promlčecí lhůtu.³²⁴ Ve shodě s rakouskou judikaturou lze proto mít za to, že i podle české úpravy by účast vyděděného nepominutelného dědice neměla ztěžovat průběh řízení o pozůstalosti.³²⁵ Nelze proto souhlasit s názorem vysloveným v usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. října 2017, sp. zn. 24 Co 92/2017: „...na řešení sporů nepominutelných dědiců, kteří popírají platnost vydědění (aniž by zpochybňovali platnost závěti), je nutno aplikovat ustanovení § 1673 odst. 2 o.z. přímo a ustanovení § 168, 169 a 170 z.ř.s. analogicky.“ Zmíněný § 1673 odst. 2 ObčZ stanoví, kdy se má k podání žaloby odkázat ten, kdo tvrdí neplatnost vydědění, a kdy ten,

³²² Viz k obraně nepominutelného dědice podle předcházející úpravy MUCHA, Jiří. Několik úvah k procesněprávní problematice vydědění. *Bulletin advokacie*, 1984, č. 2, s. 97–109.

³²³ Podobně L. Drápal a M. Šešina, kteří nepominutelnému dědici přiznávají coby věřiteli právo dovolat se relativní neúčinnosti dohody dědiců a pozůstalého manžela o vypořádání společného jmění manželů, která by nepominutelného dědice znevýhodňovala, a na různých místech svého příspěvku aplikují na práva nepominutelného dědice ustanovení obecné části závazkového práva. DRÁPAL, ŠEŠINA. *Povinný díl a jeho vypořádání*, s. 16–17.

³²⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 9. května 1985, sp. zn. 7 Ob 547/84; NEMETH In SCHWIMANN, KODEK a kol. *ABGB. Praxiskommentar. Band 3. §§ 531–858 ABGB. AnerbG, Kärntner ErbhöfeG, Tiroler HöfeG.* s. 203, APATHY, Peter In KOZIOL, Helmut.a kol. *Kurzkommentar zum ABGB.* Wien, New York: Springer 2005, s. 565.

³²⁵ Vyděděný nepominutelný dědic, který nenapadá platnost pořízení pro případ smrti, nemá být účastníkem řízení vůbec. Výjimkou je účast nepominutelného dědice vyděděného bez uvedení důvodu (k tomu viz dále), který má právo na povinný díl a je účastníkem řízení o pozůstalosti, ledaže se proti němu ve sporném řízení prokáže existence důvodu vydědění.

kdo má dědit na jeho místě. Ve shodě s výše uvedeným rozsudkem Nejvyššího soudu ČR lze však mít za to, že se § 1673 odst. 2 ObčZ vztahuje na případy sporu o dědické právo a užije se společně s § 170 ZŘS, nikoli na případy sporu o povinný díl. Ve věci analogického použití § 168 až § 170 ZŘS i na spory o povinný díl se proti názoru Městského soudu v Praze postavil Nejvyšší soud ČR ve výše uvedeném rozsudku, podle kterého: „*Domáhají-li se žalobci jako nepominutelní dědici zůstavitele toliko svého povinného dílu tím, že zpochybňují důvodnost jejich vydědění (...), avšak současně uznávají platnost zůstavitelem téhož dne sepsané závěti, ve které ustanovil jediným dědicem žalovaného 1), je nutné dovodit, že zde nevzniká spor o dědické právo, nýbrž pouze spor o nárok nepominutelných dědiců (...) na povinný díl. Z uvedeného důvodu se dovolací soud ztotožňuje s názorem soudu odvolacího, že je-li na podání žaloby ve smyslu ustanovení § 170 z.ř.s. odkázán nepominutelný dědic, který napadá pouze důvody vydědění zůstavitelem, nemůže takové usnesení „založit žádné právní účinky“, neboť výsledkem takového sporného řízení není vyřešení otázky dědického práva. (...) V projednávané věci proto na žalobu na určení, že žalobci jsou jako dědici ze zákona účastníky pozůstalostního řízení po zůstaviteli, nemůže být pohlíženo jako na žalobu podanou ve smyslu ustanovení § 170 z.ř.s., ale jako na žalobu, již se žalobci domáhají určení jejich postavení jako nepominutelných dědiců, a je tudíž nezbytné, aby na požadovaném určení prokázali ve smyslu ustanovení § 80 o.s.ř. svůj naléhavý právní zájem.“ S názorem Nejvyššího soudu ČR se lze ztotožnit a k poslední větě lze jen dodat, že jestliže se může nepominutelný dědic domáhat žalobou ve sporném řízení vyplacení svého povinného dílu, nemůže se domáhat toliko určení, že je nepominutelným dědicem s právem na povinný díl,³²⁶ protože by pak musel prokázat naléhavý právní zájem na takovém určení. V předmětné otázce znamená citovaný judikát Nejvyššího soudu ČR v hlavních bodech příklon k již publikovaným názorům některých českých autorů, přičemž ale se nejedná o žádnou novinku, protože tytéž závěry se objevily v komentáři k ABGB už v roce 1935.³²⁷*

Vydědění nepominutelný dědic, který napadá platnost vydědění, avšak zároveň nenapadá platnost závěti, tedy nemá být pozůstalostním soudem odkazován k podání žaloby ve smyslu § 170 ZŘS, ale má být pouze poučen o možnosti domáhat se svého práva na povinný díl u sporného soudu. Pokud by však nepominutelný dědic trval na tom,

³²⁶ Nemá pak smysl se domáhat toliko toho, že dítě zůstavitele je nepominutelným dědicem, protože každé dítě zůstavitele jím je, pouze se mohou lišit v tom, zda mají nebo nemají právo na povinný díl.

³²⁷ PLAŠIL. *Zamyšlení nad odkázáním nepominutelného dědice na pořad práva*, s. 17, DRÁPAL, ŠEŠINA. *Povinný díl a jeho vypořádání*, s. 19, TALANDA, TALANDOVÁ. *Postavení nepominutelného dědice*, s. 235, WEIB In KLANG a kol. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch. Zweiter Band, Erster Halbband. §§ 531 bis 858*, s. 669.

že uplatňuje i právo na dědický podíl, přestože by mu podle hmotného práva nemohlo svědčit, nastane i zde spor o dědické právo. Takový spor však bude vyřešen velmi rychle právním posouzením soudu a postupem podle § 169 ZŘS. Tento postup je nutno uplatnit i přesto, že podle uvedeného § 169 ZŘS se jedná o právní posouzení „*pouze takových skutečností, které jsou mezi dědici nesporné*“, protože nelze uplatňovat dědické právo, které podle hmotného práva neexistuje, což je právě jen otázkou právního posouzení. Spornost skutkových okolností zde sice existuje, ale vztahuje se k právu na povinný díl.

Žalobu pak nepominutelný dědic musí podat u příslušného soudu³²⁸ proti všem dědicům, popřípadě i odkazovníkům, neboť tito jsou k výplatě povinného dílu zavázáni společně a poměrně podle poměrů hodnot svých dědických podílů (popř. hodnot svých odkazů).³²⁹ Soud se ve sporném řízení o takové žalobě posoudí jako předběžnou otázku, zda byl nepominutelný dědic vyděděn po právu, či nikoliv, když důkazní břemeno bude ležet právě na vyděděném nepominutelném dědici.³³⁰ V případě, že bude nepominutelný dědic v daném sporu úspěšný, soud uloží žalovaným povinnost nepominutelnému dědici poměrně vyplatit hodnotu povinného dílu.³³¹ Právo na vyplacení, popř. doplnění povinného dílu, s promlčí jako právo majetkové nejpozději uplynutím deseti let na základě § 629 odst. 2 ObčZ ode dne, kdy dospělo, tedy od smrti zůstavitele.³³²

4.4.4. Nepominutelný dědic namítá neplatnost vydědění z důvodu omylu

Zvláštní situace nastává v případě, kdy nepominutelný dědic **namítá neplatnost vydědění z důvodu omylu zůstavitele** (§ 1529 až § 1531 ObčZ). Omyl může mít za následek neplatnost vydědění, a proto je i zde nutno rozlišovat situace, ve kterých by nepominutelný dědic v případě neplatnosti vydědění měl dědické právo a ve kterých by měl jen právo na povinný díl. Dědické právo by v případě neplatnosti vydědění z důvodu omylu nepominutelnému dědici svědčilo například tehdy, pokud zůstavitel pořídil jen listinu o vydědění. V takovém případě proto opět vzniká spor o dědické právo, který soud vyřeší

³²⁸ Místně příslušný soud je pak okresní soud, u něhož probíhá řízení o pozůstalosti podle § 88 písm. c) OSŘ, neboť jde o spor, který souvisí s řízením o pozůstalosti.

³²⁹ 1653 ObčZ; SVOBODA In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*, s. 432–433.

³³⁰ Odlišnou úpravu obsahuje § 771 ABGB ve znění ErbRÄG 2015, který stanovuje, že dědic musí vždy prokázat důvody vydědění, ať už je zůstavitel uvedl, nebo ne, a odůvodnit je slovy a účelem zákona. Úprava důkazního břemene vydědění je tedy v Rakousku jiná než v České republice, kde dědic nemusí důvody vydědění prokazovat, ledaže by je zůstavitel neuvedl (§ 1648 ObčZ).

³³¹ Rozsudek je zároveň exekucním titulem pro případ, že by uložená povinnost nebyla plněna dobrovolně WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 8. nezměněné vydání. Praha: Leges, 2015, s. 203.

³³² SVOBODA, KLIČKA. 2014, op. cit., s. 33–34.

postupem podle § 168 až § 170 ZŘS. Jestliže totiž byl zůstavitel při pořízení listiny o vydědění ovlivněn omylem, nemůže se uplatnit nejen odejmutí povinného dílu, ale ani negativní závěť, kterou zůstavitel nepominutelnému dědici odňal také dědický podíl, protože taková vůle v důsledku omylu nemůže nastat.³³³ Právo jen na povinný díl i v případě neplatnosti vydědění z důvodu omylu bude mít nepominutelný dědic, pokud mu nemůže ani tak svědčit dědické právo, například pokud zůstavitel vedle vydědění pořídí také závěť o celém svém majetku ve prospěch jiných osob. **Pokud by i v případě neplatnosti závěti měl nepominutelný dědic jen právo na povinný díl, může uplatňovat jen své právo na povinný díl a stane se proto účastníkem řízení podle § 113 ZŘS. Protože ale spor není možno vyřešit v řízení o pozůstalosti, musí být jeho účast ukončena usnesením podle § 7 odst. 2 ZŘS s tím, že bude mít možnost se povinného dílu domáhat pořadem práva.**

4.4.5 Nepominutelný dědic vyděděný bez uvedení důvodů

Nepominutelný dědic může namítat neplatnost vydědění také v případě, že byl zůstavitelem **vyděděn bez uvedení důvodu** (§ 1648 ObčZ). I takové vydědění však v sobě obsahuje negativní závěť a v případě neprokázání důvodů vydědění nepominutelnému dědici nadále svědčí jen právo na povinný díl podle § 1648 ObčZ. Je ale otázkou, zda je nepominutelný dědic vyděděný bez uvedení důvodů účastníkem řízení o pozůstalosti podle § 113 ZŘS, a kdo a jak má existenci důvodů vydědění prokazovat. Podle § 1648 ObčZ „*má nepominutelný dědic právo na povinný díl, ledaže se proti němu prokáže zákonný důvod vydědění*“, tedy než se takový důvod prokáže, musí být nepominutelný dědic účastníkem řízení o pozůstalosti podle § 113 ZŘS a **soud dědice poučí o možnosti domáhat se vydědění nepominutelného dědice u sporného soudu**, protože otázka vydědění bude zpravidla záviset na skutkových okolnostech, které není možno objasňovat v řízení o pozůstalosti. Zároveň se ale nejedná o spor o dědické právo, tedy není možno uplatnit postup podle § 168 až § 170 ZŘS. S ohledem na znění § 1648 a 1673 odst. 2 ObčZ je prokázání důvodů vydědění povinností dědiců, nikoli vyděděného nepominutelného dědice. Právě dědice pak tíží důkazní břemeno a jsou aktivně legitimováni k podání žaloby k vyřešení sporu o právo nepominutelného dědice na povinný díl. Povaha žaloby bude určovací, tedy že nepominutelný dědic je vyděděn a nemá právo na povinný díl, a bude nutno prokázat existenci naléhavého

³³³ Stejný názor má v Rakousku KOZIOL, WELSER. *Bürgerliches Recht. Band II: Schuldrecht Allgemeiner Teil, Schuldrecht Besonderer Teil, Erbrecht*, s. 561, nebo NEMETH In SCHWIMANN, KODEK a kol. *ABGB. Praxiskommentar. Band 3. §§ 531–858 ABGB. AnerbG, Kärntner ErbhöfeG, Tiroler HöfeG*, s. 199.

právního zájmu podle § 80 OSŘ. Naléhavý právní zájem pak v této situaci vždy bude dán, protože neprokáže-li se důvod vydědění, bude nepominutelnému dědici náležet povinný díl, což by pro dědice znamenalo povinnost k plnění a tím zmenšení majetku.³³⁴ V případě podání žaloby by pak měl soud řízení o pozůstalosti přerušit podle § 109 odst. 1 písm. b) OSŘ a vyčkat vyřešení sporu o povinný díl.³³⁵

4.4.6 Závaznost usnesení o určení obvyklé ceny pozůstalosti pro nepominutelného dědice

Otázka závaznosti usnesení o určení obvyklé ceny pro vyděděného nepominutelného dědice není zákonem nijak upravená. Nejvyšší soud ČR rozsudkem ze dne 30. července 2018, sp. zn. 21 Cdo 4392/2017 vyjádřil názor o nutnosti účastenství nepominutelného dědice v řízení o pozůstalosti, aby pro něho byla závazná cena pozůstalosti určená pozůstalostním soudem. Tento závěr je však zcela v rozporu se současným postavením nepominutelného dědice. V odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ČR navíc nejsou uvedeny žádné důvody ani odkazy na literaturu ve vztahu k tomuto právnímu názoru, není tedy jasné, jaká úvaha Nejvyšší soud k předmětnému závěru vedla. Inspirací mohly být názory L. Drápala a M. Šešiny,³³⁶ kteří považují za nelogické, aby o téže otázce mohl rozhodovat ještě soud ve sporném řízení, a proto mají za to, že usnesení o určení obvyklé ceny pozůstalosti by mělo být pro nepominutelného dědice závazné. L. Drápal a M. Šešina v tomto ohledu odkazují na prvorepublikovou judikaturu československého Nejvyššího soudu vztahující se k ABGB, která dovozovala, že pořadem práva nelze přezkoumat pravomocné rozhodnutí pozůstalostního soudu o ceně aktiv pozůstalosti (Vážný 8528, Vážný 1279).³³⁷ S tímto názorem se však ztotožnit nelze, už proto, že citovaná prvorepubliková judikatura k ABGB byla dávno překonána novější judikaturou rakouskou, která je i s tamější doktrínou v současně době jednotná a činí závěr, že ani ve sporu nepominutelného dědice o povinný díl není ocenění provedené v inventáři pozůstalosti závazné (k tomu viz dále). Závěr Nejvyššího

³³⁴ K naléhavému právnímu zájmu viz DVORÁK In LAVICKÝ a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250). Zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů. Praktický komentář*, s. 325–333.

³³⁵ Je však možný také jiný výklad po vzoru rakouské doktríny (k tomu viz dále), podle kterého žalobcem má být stejně jako v jiných případech nepominutelný dědic a význam ustanovení § 1673 odst. 2 ObčZ je jenom ten, že přenáší důkazní břemeno z nepominutelného dědice na dědice. Podle tohoto výkladu tedy nepominutelný dědic vyděděný bez uvedení důvodu není účastníkem řízení o pozůstalosti (aby se řízení nezdržovalo a nemuselo se přerušovat), ale jeho výhoda se projeví ve sporném řízení o jím podané žalobě, kde bude žalovat na vyplacení povinného dílu a důkazní břemeno o existenci důvodů vydědění bude tížit dědice. Pokud důkazní břemeno ohledně důvodů vydědění dědicové neunesou, bude už spor probíhat jenom o výši povinného dílu, ne o existenci nároku na něj.

³³⁶ DRÁPAL, ŠEŠINA. *Povinný díl a jeho vypořádání*, s. 19.

³³⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 5. prosince 1928, sp. zn. R II 383/28, a z 8. listopadu 1921, sp. zn. Rv I 429/21.

soudu ČR o závaznosti usnesení o ceně pro nepominutelného dědice zároveň přináší několik sporných otázek, které jsou blíže rozebrány v dalším textu.

Přirozeným důsledkem závěru Nejvyššího soudu o závaznosti ceny pozůstalosti určené rozhodnutím soudu (soudního komisaře) v řízení o pozůstalosti, i pro nepominutelného dědice, by byla nutnost provádět v rámci pozůstalostního řízení dokazování o ceně pozůstalosti, nedojde-li k jejímu určení dohodou dědiců (a zřejmě i nepominutelného dědice). Má-li být nepominutelný dědic rozhodnutím o ceně vázán, nemůže být již cena přezkoumávána v následném sporném řízení, nebo snad jen omezeně ve specifických případech. Pokud by nepominutelný dědic i přes pravomocné rozhodnutí pozůstalostního soudu o vypořádání povinného dílu stejně podal k soudu žalobu o doplnění povinného dílu s tím, že jeho povinný díl je vyšší, mělo by být řízení o žalobě patrně zastaveno podle § 103 a 104 OSŘ pro překážku věci rozsouzené ve smyslu § 159a odst. 4 ve spojení s § 167 odst. 2 OSŘ, a tedy chybějící podmínky řízení.³³⁸

Nepominutelnému dědici by v rámci řízení o pozůstalosti měla zřejmě svědčit veškerá práva ohledně určování ceny jako dědicům, nemá-li být proti nim procesně znevýhodněn, jestliže pro něj bude rozhodnutí o ceně závazné. Podle § 181 odst. 1 ZŘS při oceňování majetku a dluhů patřících do pozůstalosti vychází soud ze společného prohlášení dědiců nebo z ocenění správce pozůstalosti, v odůvodněných případech lze cenu zjistit znaleckým posudkem – octne-li se tedy nepominutelný dědic v neshodě s dědici nebo správcem o ceně pozůstalosti, nastává patrně odůvodněný případ, kdy by měl soud zadat zpracování znaleckého posudku. Další možnosti dokazování nejsou příliš jasné, když podle § 178 odst. 1 ZŘS může nepominutelný dědic, tak jako ostatní osoby účastníci se soupisu, pouze činit námítky a připomínky a podle § 1655 odst. 2 ObčZ má nepominutelný dědic pouze právo být při odhadu, vznášet dotazy a uplatňovat připomínky; přesto evidentně nelze účastníkům řízení zabránit, aby soudnímu komisaři předkládali návrhy na provedení důkazu, a to zejména z vlastní iniciativy pořízenými znaleckými posudky nebo odbornými vyjádřeními, eventuálně jinými listinami dokládajícími stav majetku tvořícího aktiva pozůstalosti, a pozůstalostnímu soudu nic nebrání, aby tyto navržené důkazy provedl. Pokud se však povede v řízení o pozůstalosti dokazování o ceně majetku kvůli někomu, o kom v tu dobu není jasné, zda vůbec má na povinný díl nárok, je toto zcela proti zásadě rychlosti a hospodárnosti řízení, navíc je možné, že dokazování bude prováděno zbytečně. Nepominutelný dědic nepochybně bude mít i právo na opravné prostředky proti rozhodnutí

³³⁸ SVOBODA, SMOLÍK, LEVÝ, ŠÍNOVÁ a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*, s. 680.

o ceně. Tím se řízení (v případě uplatnění opravných prostředků i podstatně) prodlouží a oddálí se rozdělení pozůstalosti.

Nejvyšší soud v odůvodnění svého rozsudku v souladu se starší i moderní literaturou dále výslovně uvedl, že nepominutelného dědice nepovažuje za dědice, ale za věřitele, s čímž lze souhlasit.³³⁹ Není však jasné, proč by pro nepominutelného dědice měla být závazná cena pozůstalosti, zatímco pro jiné věřitele nikoliv. V konečném důsledku by postavení nepominutelného dědice mohlo být bezdůvodně nevýhodnější než pozice jiných věřitelů, kteří mohou v rámci řízení o zaplacení své pohledávky vést jakékoliv dokazování o její výši, zatímco nepominutelný dědic v řízení o pozůstalosti může pouze vznášet dotazy, činit námitky a uplatňovat připomínky podle § 1655 odst. 2 ObčZ a § 178 odst. 1 ZŘS, přesto by pro něho bylo rozhodnutí o určení ceny závazné. S tímto rovněž souvisí otázka, zda může nepominutelný dědic žalovat na vyplacení svého povinného dílu, teprve až po právní moci usnesení o obvyklé ceně, nebo může toto žalovat už v průběhu řízení o pozůstalosti s tím, že by bylo řízení o žalobě přerušeno a soud by s dalším průběhem sporného řízení vyčkal až na právní moc usnesení o ceně pozůstalosti?³⁴⁰ V obou případech však by právní postavení nepominutelného dědice bylo pravděpodobně horší než jiných věřitelů, protože ti by mohli žalovat na splnění své pohledávky už dřív (byť za omezení § 1703 ObčZ), bez nutnosti čekat na skončení řízení o pozůstalosti.

Závěr o závaznosti usnesení o ceně pozůstalosti pro nepominutelného dědice je problematický rovněž v případech, kdy nepominutelný dědic právo na povinný díl hned v pozůstalostním řízení neuplatní, tj. nechá řízení o pozůstalosti proběhnout a teprve následně po právní moci konečného usnesení o pozůstalosti by chtěl svůj nárok na povinný díl uplatnit (týká se nepominutelných dědiců obecně).³⁴¹ Další podobnou skupinou jsou případy, kdy nepominutelný dědic v pozůstalostním řízení nárok uplatnit nemohl, protože nebyl v době řízení o pozůstalosti znám (chyby v evidenci obyvatel, zamlčení nepominutelného dědice ostatními účastníky, nasciturus, pozůstalosti cizinců dlouhodobě usazených v České republice a majících děti v zahraničí, jejichž pozůstalost se bude dle nařízení řešit českým právem,

³³⁹ SVOBODA, KLIČKA. *Dědické právo v praxi*, s. 21, SVOBODA In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*, s. 404, HORÁK. *Tzv. nepominutelný dědic v novém občanském zákoníku*, s.383.

³⁴⁰ Ze starší literatury stojí za pozornost řešení H. Krasnopolského a B. A. Kafky, podle kterých pokud chce nepominutelný dědic žalovat na plnění povinného dílu před pravomocným stanovením ceny pozůstalosti, nemůže žádat zaplacení konkrétní částky, ale žalobní petít by měl znít o přiznání práva na povinný díl v částce, kterou má soud svým rozhodnutím stanovit. Jinak má žalovat na plnění částky odpovídající jeho povinnému dílu, eventuálně požadovanému doplnění povinného dílu. Srov. KRASNOPOLSKI, KAFKA. *Österreichisches Erbrecht*. s. 234.

³⁴¹ Např. SVOBODA, KLIČKA. *Dědické právo v Praxi*, s. 33.

nebo nakonec i případy, kdy dědicové o nepominutelném dědici zkrátka neví, protože jde např. o dítě ze zůstavitelova prvního manželství a zůstavitel se s ním od narození nestýkal, eventuálně o něm ani nevěděl). Objeví-li se po skončení pozůstalostního řízení takový nepominutelný dědic, nabízí se otázka, jaká má práva? Bude pro něho závazné pravomocné rozhodnutí o ceně pozůstalosti, i když se řízení z různých důvodů neúčastnil? Nebo bude moci využít žaloby pro zmatečnost (§ 229 odst. 3 OSŘ) a domáhat se nového řízení o ceně? A uplatní se zde omezení desetiletou promlčecí lhůtou dle § 629 odst. 2 ObčZ jako u práva na povinný díl?³⁴² Zdá se, že obě řešení nejsou pro nepominutelného dědice příznivá a mnohem jednodušší by pro něho bylo zažalovat rovnou o plnění povinného dílu v určité částce (eventuálně v částce, která bude v rámci sporného řízení určena znaleckým posudkem), aniž by pro něho bylo závazné rozhodnutí o ceně pozůstalosti vydané v řízení, kterého se neúčastnil.

Nabízí se úvaha, zda by nebylo pro nepominutelného dědice výhodnější, aby v rámci pozůstalostního řízení nárok na povinný díl vůbec neuplatnil a ponechal si svůj nárok až na sporné řízení.³⁴³ Měl by však nepominutelný dědic v takovém případě, kdy se pozůstalostního řízení neúčastnil, rovnou žalovat o zaplacení svého povinného dílu, přičemž by ve sporném řízení prokazoval jeho výši (protože rozhodnutí o ceně pozůstalosti by pro něho nemohlo být závazné), anebo by snad mělo být v takovém případě zahájeno řízení o pozůstalosti a v jeho průběhu by se mělo vydat nové rozhodnutí o ceně pozůstalosti, pokud by se prokázala její odlišná výše, a teprve až pak by nepominutelný dědic mohl žalovat o zaplacení povinného dílu? Předně by neměl být činěn rozdíl v procesním postavení aktivního nepominutelného dědice, který svůj nárok uplatnil v řízení o pozůstalosti, a pasivního nepominutelného dědice, který si z vlastní vůle počká na sporné řízení, aniž by vyvíjel jakoukoliv činnost; na druhou stranu se nejeví akceptovatelným ani řešení, že by usnesení o ceně pozůstalosti bylo závazné i pro pasivního nepominutelného dědice, který nebyl účastníkem řízení, protože své právo na povinný díl neuplatnil.

V souvislosti s výše uvedeným je na místě uvést srovnání se závěry moderní rakouské literatury a judikatury zabývající se stejným problémem, neboť v rakouském právu je regulace uplatňování práv nepominutelného dědice v řízení o pozůstalosti podobná jako v moderním českém právu a lze uvažovat o inspiraci českého zákonodárce právě

³⁴² SVOBODA, KLIČKA. *Dědické právo v Praxi*, s. 33–34.

³⁴³ Uvedený postup uveden v DRÁPAL, ŠEŠINA. *Povinný díl a jeho vypořádání*, s. 17.

Rakouskem.³⁴⁴ I zde je nepominutelný dědic omezen na vyjmenovaná práva (§ 784, 804 a 812 ABGB ve znění ErbRÄG 2015 – může navrhnout pořízení inventáře pozůstalosti, účastnit se jejího ocenění a má možnost navrhnout odloučení pozůstalosti).³⁴⁵

Základem moderního přístupu k vyděděnému nepominutelnému dědici, popírajícímu důvod svého vydědění, je usnesení Nejvyššího soudního dvora sp. zn. 7 Ob 547/84 ze dne 9. května 1985 (SZ 58/77). Nejvyšší soud zde odmítl starší judikaturu³⁴⁶, podle které spor nepominutelného dědice a dědice, který popírá jeho nárok na povinný díl, znemožňuje odevzdat pozůstalost. Svůj závěr Nejvyšší soudní dvůr odůvodnil s odkazy na další judikaturu a literaturu velmi zřetelným způsobem – není důvodu, proč by svéprávný nepominutelný dědic měl mít lepší postavení než běžný věřitel, na výkaz o výši povinného dílu se má čekat s odevzdáním pozůstalosti pouze v případech nesporných nepominutelných dědiců (*i to však po přijetí nového zákona o nesporných řízeních odpadlo a řeší se podle § 176 odst. 2 AußStrG ve spojení s § 56 ZPO složením jistoty*), a pokud je nepominutelný dědic svéprávný, může pozůstalostní soud vydat odevzdací listinu i ze souběžně vedeného sporu o plnění povinného dílu, a konečně Nejvyšší soudní dvůr vyjádřil údiv, proč by spor vyděděného nepominutelného dědice o povinný díl měl zatěžovat a zdržovat pozůstalostní řízení, zejména když inventář a ocenění pozůstalosti v rámci pozůstalostního řízení nejsou závazné pro spor o povinný díl. Uvedený rozsudek je citován dodnes komentářovou literaturou.³⁴⁷

Uvedené zřejmě navazuje na celkem jednoduchý, a přitom rozsáhle uplatnitelný závěr rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 5. září 1968, sp. zn. 6 Ob 194/68,³⁴⁸ že inventář pozůstalosti se pořizuje toliko pro účely pozůstalostního řízení, a rozhodnutí učiněná pozůstalostním soudem mají účinky právě jen pro toto řízení, ne však navenek. Stranám je na vůli, aby sporné otázky definitivně vyřešily pořadem práva, aniž by k tomu směly být zvlášť odkazovány.

³⁴⁴ V Německu jsou procesní možnosti nepominutelného dědice širší – může žalovat jak o zaplacení povinného dílu v konkrétní částce, tak o zjištění rozsahu a ceny pozůstalosti (Auskunftsklage ve třech variantách – srov. § 2314 BGB), své nároky může kumulovat i pomocí tzv. stupňovité žaloby (Stufenklage). TANCK, Manuel. In BONEFELD, Michael, KROIß, Ludwig, TANCK, Manuel. *Erbprozess mit Erbscheinsverfahren und Teilungsversteigerung. 2. Auflage*, s. 447 a násl.

³⁴⁵ Tento závěr už v rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 3. listopadu 1954, sp. zn. 2 Ob 817/54.

³⁴⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 30. června 1915, sp. zn. R VI 71/15, ve sbírce Glaser-Unger nová řada č. 7508; Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 21. května 1969, sp. zn. 5 Ob 75/69.

³⁴⁷ APATHY In KOZIOL a kol. *Kurzkommentar zum ABGB*, s. 565, NEMETH In SCHWIMANN, KODEK a kol. *ABGB. Praxiskommentar. Band 3. §§ 531–858 ABGB. AnerbG, Kärntner ErbhöfeG, Tiroler HöfeG*. s. 195 a 203.

³⁴⁸ V podstatě doslovně jej cituje též nové rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 13. listopadu 2013, sp. zn. 7 Ob 158/13f.

Tyto základní závěry jsou respektovány a dále konkretizovány i moderní rakouskou doktrínou. Účelem inventáře pozůstalosti a jeho vlivem na nepominutelného dědice se v rakouské literatuře dosud zřejmě nejpodrobněji zaobíral Ch. Rabl, který dospěl k závěru, že inventář pozůstalosti neprejudikuje pozdější rozhodnutí ve sporném řízení, zařazení věci do inventáře je pouze předběžné a inventář není tedy závazný; ostatně též podotknul, že současná literatura i judikatura se shodují, že inventář pořizený v rámci nesporného řízení nemá konstitutivní účinky pro sporné řízení mezi nepominutelným dědicem a dědicem o plnění povinného dílu, ale ani pro jiná sporná řízení či pro vztah dědiců a věřitelů.³⁴⁹ Inventář pozůstalosti slouží nepominutelnému dědici pouze jako základ a orientační pomoc pro určení výše povinného dílu³⁵⁰ a nemá na spory o výši povinného dílu vliv.³⁵¹ Nárok na povinný díl je třeba uplatňovat žalobou na plnění ve sporném řízení, a to i před skončením řízení o pozůstalosti a nezávisle na něm. Nároky nesvéprávných nepominutelných dědiců mají být před odevzdáním pozůstalosti zajištěny složením jistoty dle § 56 ZPO a taktéž není nutné čekat s odevzdáním pozůstalosti.³⁵² Na základě rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora sp. zn. 1 Ob 8/74 (SZ 47/12)³⁵³ dospívá literatura k závěru, že rozhodnutí v pozůstalostním řízení se nemohou dotknout práv nepominutelného dědice a inventář pozůstalosti sporného soudce nijak nezavazuje, a to ani v případě, když inventář požadoval právě nepominutelný dědic a zúčastnil se oceňování pozůstalosti.³⁵⁴ Nejvyšší soudní dvůr v posledně citovaném rozhodnutí doslova uvedl, že *„pokud zákon uvádí, že nepominutelný dědic se může domáhat porřízení inventáře pozůstalosti (§ 804 ABGB) a účastnit se ocenění pozůstalosti (§ 784 ABGB), nemá z toho vyplývat, že by snad v rámci pozůstalostního řízení byla vydávána rozhodnutí závazná pro veškerá další řízení o nároku na povinný díl. Nepominutelný dědic může požadovat porřízení inventáře jen proto, aby získal podklad pro výpočet jeho povinného dílu – jedná se pouze o opatření zvláštní péče, aby nedošlo ke zkrácení nepominutelného dědice. Podle možnosti by tím měly být odvráceny spory mezi dědici a nepominutelným dědicem. Veškerá rozhodnutí, která jsou vydávána v řízení o pozůstalosti, tedy nemohou nijak ovlivnit práva nepominutelného dědice ve sporu o jeho žalobě proti dědici na zaplacení povinného dílu.“* Inventář se pořizuje jen pro účely

³⁴⁹ RABL, Christian. *Das Nachlassinventar – Inhalt und Zweck*. Österreichische Notariats-zeitung. 1999, roč. 129, č. 5, s. 131–132.

³⁵⁰ Shodně rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 23. listopadu 2010. sp. zn. 1 Ob 190/10p.

³⁵¹ GRÜN In RECHBERGER a kol. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*. s. 591.

³⁵² NEMETH In SCHWIMANN, KODEK a kol. *ABGB. Praxiskommentar. Band 3. §§ 531–858 ABGB. AnerbG, Kärntner ErbhöfeG, Tiroler HöfeG*, s. 195–196.

³⁵³ Tentýž závěr sp. zn. 7 Ob 282/03a z 29. 9. 2004 nebo sp. zn. 3 Ob 272/07g z 27. 2. 2008.

³⁵⁴ WELSER In RÜMMEL, LUKAS. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch mit wichtigen Nebengesetzen und EU-Verordnungen. 4. Auflage. Teilband §§ 531–824 ABGB (Erbrecht)*, s. 188.

pozůstalostního řízení a jeho význam se také na pozůstalostní řízení omezuje. Inventář představuje toliko předběžnou představu o rozsahu pozůstalosti a účastníkům je na vůli vyřešit si sporné otázky související se soupisem ve sporném řízení, aniž by k tomu měli být pozůstalostním soudem odkazováni (tento závěr i rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 16. listopadu 1989, sp. zn. 6 Ob 16/89, ze dne 12. února 1998 sp. zn. 2 Ob 26/98g a ze dne 28. srpna 2007, sp. zn. 5 Ob 108/07d). Inventář pozůstalosti nemá žádný vliv na povinný díl nebo nárok na jeho doplnění a v řízení o žalobě na plnění povinného dílu může být správnost inventáře rozporována a požadováno zaplacení povinného dílu podle skutečné hodnoty pozůstalostních aktiv, neboť nepominutelný dědic má v řízení o žalobě na plnění povinného dílu coby předběžnou otázku prokázat rozsah a cenu pozůstalosti; inventář mu dává jenom předběžnou informaci.³⁵⁵

Z uvedeného plyne poměrně zřetelně, že ve stejné otázce dospěly nejvyšší soudy České republiky a Rakouska ke zcela opačnému závěru, aniž vyplývá proč, zejména když zákonná regulace uplatňování práv nepominutelných dědiců v České republice i Rakousku se zdá podobná, a to i v procesním právu. **Lze říci, že nevázanost nepominutelného dědice usnesením o ceně pozůstalosti by pro něj bylo příznivější a neznevýhodňovalo by jej ve srovnání s jinými věřiteli.**

³⁵⁵ SPRUZINA In GITSCHTHALER, HÖLLWERTH. *AußStrG. Kommentar zum Außerstreitgesetz. Band I.*, s. 1995–1996. Podobné závěry o uplatňování práv nepominutelného dědice mimo řízení o pozůstalosti a žádné závaznosti inventáře pozůstalosti pro nepominutelného dědice zastávají i SCHILCHEGGER, Johann, GRUBER, Katrin. *Österreichisches Verlassenschaftsverfahren. Leitfaden für die Praxis.* Wien: LexisNexis, 2012, s. 106–107; FEIL. *Außerstreitgesetz. Kurzkommentar für die Praxis.*, s. 647.

5 Obrana dědice po skončení řízení o pozůstalosti

Nepominutelný dědic může být z vůle zůstavitele vyloučen jak z dědického práva, tak i z povinného dílu. O postavení takto vyloučeného nepominutelného dědice a jeho obraně proti těmto vyloučením v rámci řízení o pozůstalosti bylo pojednáno v předchozí kapitole. Není přitom vyloučeno, že se nepominutelný dědic bude vyloučení bránit i po pravomocném skončení řízení o pozůstalosti, když jeho procesní obrana, stejně jako ta v rámci řízení o pozůstalosti, je závislá na tom, jakých práv se bude nepominutelný dědic domáhat.

Především se může vyloučený nepominutelný dědic domáhat svého práva na povinný díl, a to žalobou na vyplacení povinného dílu. Tato žaloba přitom může být podána bez ohledu na skutečnost, zda nepominutelný dědic své právo na povinný díl v řízení o pozůstalosti uplatnil, či nikoliv, neboť neuplatnění práva na povinný díl v rámci řízení o pozůstalosti nepůsobí jeho zánik.³⁵⁶ Žaloba pak může být podána jak před pravomocně skončeným řízením o pozůstalosti, tak až po něm.³⁵⁷

V případě, že se vyloučený nepominutelný dědic, ale i jakýkoliv jiný oprávněný dědic, bude chtít svých dědických práv domáhat po pravomocném skončení řízení o pozůstalosti, měla by mu posloužit níže uvedená žaloba oprávněného dědice podle § 189 odst. 2 ZŘS. Povaha této žaloby však nebyla doposud zcela objasněná.

5.1 Žaloba oprávněného dědice

Účelem řízení o pozůstalosti je zjištění okruhu dědiců a majetku patřícího do pozůstalosti a řízení zpravidla končí rozhodnutím o dědictví, ve kterém je nabytí dědictví zjištěným dědicům potvrzeno.³⁵⁸ Rozhodnutí o dědictví je co do určení okruhu dědiců závazné pro všechny³⁵⁹ a mělo by být konečným rozhodnutím.³⁶⁰ Může se ale stát, že osoby určené za dědice v rozhodnutí o dědictví nejsou skutečnými dědici. Příčinou nesprávného

³⁵⁶ Při neuplatnění práva na povinný díl v řízení o pozůstalosti nezaniká samotné právo na povinný díl. Proto může nepominutelný dědic ještě před skončením řízení o pozůstalosti toto právo uplatnit, nebo se ho domáhat i po skončení řízení. Shodně KOHOUTEK. *Nepominutelný dědic jako účastník řízení o pozůstalosti*, s. 4–5; SVOBODA, KLIČKA. *Dědické právo v praxi*, s. 23–24.

³⁵⁷ K žalobě na vyplacení povinného dílu viz podkapitola 4.4.3 Nepominutelný dědic popírá platnost vydědění.

³⁵⁸ Řízení také může skončit zastavením a vydáním majetku z pozůstalosti vypraviteli pohřbu ve smyslu § 153 a 154 ZŘS, případně může dojít k zániku dědických práv při likvidaci pozůstalosti podle § 195 a násl. ZŘS.

³⁵⁹ „Výroky pravomocných usnesení soudu vydaných v řízení o dědictví jsou, jak vyplývá zejména z ustanovení § 159a odst. 1, 3 a 4 OSŘ, závazné pro účastníky řízení (jejich právní nástupce) a samozřejmě pouze v rozsahu, v jakém jsou závazné pro účastníky řízení, též pro soudy, správní úřady a jiné orgány. Výjimku z tohoto pravidla představuje výrok usnesení o dědictví, který se týká dědického práva (výrok, který stanoví, kdo je zůstavitelovým dědicem). Výroky usnesení o dědictví určující dědické právo jsou závazné pro každého.“ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. listopadu 2016, sp. zn. 21 Cdo 3081/2016.

³⁶⁰ Jestliže je v řízení o pozůstalosti rozhodnuto o dědictví, vychází se z takto zjištěného okruhu dědiců i v případném dodatečném projednání nově najevo vyšlého majetku pozůstalosti podle § 193 ZŘS.

určení okruhu dědiců může být dodatečně nalezení pořízení pro případ smrti, zjištění neplatnosti pořízení pro případ smrti, zjištění dědické nezpůsobilosti nebo i jiné okolnosti. Vzniklou situaci, kdy se oprávněnému dědici dědictví nedostalo, je nutné napravit, k čemuž už od dob římského práva sloužila *hereditatis petitio*, neboli žaloba oprávněného dědice. V dřívějších českých právních úpravách byla možnost oprávněného dědice domáhat se dědictví upravena v hmotném právu. Současná hmotněprávní úprava dědického práva však již tuto oblast zvlášť neupravuje a žaloba oprávněného dědice je zmíněna pouze v jednom ustanovení dědického práva procesního. Současný stav vyvolává teoretické i praktické otázky, jak má tato obrana oprávněného dědice vypadat, když následující text problematické otázky představuje a předkládá možnosti jejich řešení.

5.1.1 Předcházející právní úpravy

Předchozí úpravy dědického práva obsahovaly možnost oprávněného dědice domáhat se dědictví i po skončení řízení o pozůstalosti, a to v právu hmotném.

Obecný zákoník občanský upravoval v § 823 a 824 OZO dědickou žalobu, kterou se mohla osoba, které svědčilo dědické právo, domáhat vydání pozůstalosti nebo její části poté, co bylo toto řízení skončeno.^{361,362} Žaloba směřovala ke zjištění lepšího dědického práva oprávněného dědice proti osobě, které bylo potvrzeno nabytí dědictví, a k vydání dědictví.³⁶³ Žalobcem mohla být osoba, které nebylo potvrzeno nabytí dědictví, ale i osoba, které nabytí dědictví potvrzeno bylo a domáhá se většího dědického podílu. Aby byl žalobce s danou žalobou úspěšný, musel v rámci sporného řízení prokázat své lepší dědické právo. V případě, že měl oprávněný dědic ve sporném řízení úspěch, byla nepravému dědici uložena povinnost

³⁶¹ „Byla-li pozůstalost projednána a odevzdána, nemůže býti požadováno její opětovné projednání v řízení nesporném, a to ani tehdy, kdyby se dodatečně našla poslední vůle.“ SVOBODA. *Dědické právo*, s. 98; totéž platilo i pro případ, že by závěť, dle které byla pozůstalost odevzdána, byla později prohlášena za neplatnou – srov. sbírka Glaser-Unger, č. 6409; nešlo se domoci ani zrušení odevzdací listiny – srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. Rv I 1151/23, Vážného sbírka č. 3172.

³⁶² Okamžikem, od kterého bylo možno žalobu na vydání pozůstalosti podat, se lišila od žaloby na určení dědického práva, která musela být podána již v průběhu pozůstalostního řízení. Viz § 180 nesporného patentu: „V případě, že ještě před právoplatným odevzdáním pozůstalosti nastanou skutečnosti, které mění dosavadní okruh dědiců, např. dojde k nalezení závěti, je nutné pozůstalostní řízení obnovit a při pokračování přihlížet k nově objevené poslední vůli;“ K tomu stejně rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora, sbírka Glaser-Unger nová řada, č. 1071: „Byla-li pozůstalost soudem odevzdána, nemůže již nikdo podati dědickou přihlášku.“

³⁶³ Domáhal-li se někdo po osobě, které bylo potvrzeno nabytí dědictví, vydání jednotlivých kusů z dědictví, použil k tomu vlastnickou žalobu. Šlo o případy, kdy žalobce netvrdil své dědické právo k požadované věci. ROUČEK In ROUČEK, SEDLÁČEK. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III.*, s. 578. Autor z oblasti žalobního práva J. Pužman považoval žalobu oprávněného dědice (žalobu na vydání pozůstalosti) nejspíše za pouhou žalobu reivindikační, protože podle jeho názoru bylo cílem žaloby vydání věci patřících do pozůstalosti a případně udání jmění a složení vyjevovací přísahy s tím, že posouzení dědického práva je otázkou předběžnou, neboť nemůže dojít k novému odevzdání pozůstalosti. PUŽMAN, Josef. *Žaloby a žalobní petitie*. Praha: Knihitiskárna v Úvalech, 1933, s. 397.

vydat dědictví (popř. jeho poměrnou část), a to ve stavu z doby zůstavitelova úmrtí, tedy vše, co v ní bylo a patřilo k ní. Podklad pro vydání představoval inventář pozůstalosti nebo místopřísežné seznání jmění. Pokud by pozůstalost již nebylo možné odevzdat, ať už z důvodu jejího zcizení či spotřebování, nastupovala povinnost k peněžní reparaci. Promlčení žaloby nastalo po 30 nebo 40 letech; pokud však směřovala žaloba proti tomu, komu byla pozůstalost přikázána na základě neplatného posledního pořízení, došlo k promlčení již po třech letech. Zvláštní žaloba nebyla v předpisech procesního práva upravena.³⁶⁴

Občanský zákoník z roku 1950 upravoval ochranu oprávněného dědice v § 557 ObčZ 1950, podle kterého byla osoba, které bylo potvrzeno nabytí dědictví v řízení o dědictví, povinna vydat majetek pravému dědici. Oprávněný dědic se domáhal vydání toho, na co měl z dědictví právo, přičemž se nejednalo o žalobu určovací. Zvláštní žaloba nebyla v občanském soudním řádu upravena. Právo se promlčovalo podle § 558 ObčZ 1950 ve lhůtě tří let ode dne smrti zůstavitele.³⁶⁵

Občanský zákoník z roku 1964 obsahoval ochranu oprávněného dědice v § 485 ObčZ 1964, podle kterého, zjistí-li se po projednání dědictví, že oprávněným dědicem je někdo jiný, je povinen ten, kdo dědictví nabyt, vydat oprávněnému dědici majetek, který z dědictví má, podle zásad o bezdůvodném obohacení tak, aby neměl majetkový prospěch na újmu pravého dědice. Tato žaloba byla považována za zvláštní typ žaloby, odlišné od žaloby určovací, a proto nebylo nutné prokazovat naléhavý právní zájem.³⁶⁶ Žalobu podával oprávněný dědic proti tomu, kdo dědictví nabyt vůbec neměl, nebo je nabyt ve větším rozsahu, než na který měl nárok. Žaloba příslušela jen tomu, kdo se řízení o dědictví neúčastnil jako dědic.³⁶⁷ Žaloba mohla směřovat pouze na ten majetek, který byl projednáván v řízení o pozůstalosti, a jeho nabytí bylo potvrzeno nepravému dědici. V případě, že již tento majetek nemohl být vydán, musela být za tento majetek pravému dědici poskytnuta peněžitá náhrada. Předmětem vydání dědictví mohl být rovněž i ideální podíl na dědictví nebo i určitá věc z dědictví. Právo oprávněného dědice na vydání dědictví se podle § 105 ObčZ 1964 promlčovalo po třech letech od právní moci rozhodnutí, kterým bylo skončeno dědické řízení.

³⁶⁴ ROUČEK In ROUČEK, SEDLÁČEK. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III.*, s. 571–581. § 180 nesporného patentu pouze stanovil, že pozůstalost se znova neprojednává a že pravému dědici je ponecháno na vůli, zda zjedná svým právům platnost proti držitelům dědictví řádným pořadem práva.

³⁶⁵ HOLUB. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické*, s. 251–260.

³⁶⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. srpna 2002, sp. zn. 30 Cdo 59/2002; WINTEROVÁ, Alena. *Žaloba v občanském právu procesním*. Praha: Univerzita Karlova, 1979, s. 72.

³⁶⁷ ČEŠKA, Zdeněk, KABÁT, Jozef, ONDŘEJ, Josef, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Díl II. (§ 222 až 510)*. Praha: Panorama, 1987, s. 725.

Nově tak počátek běhu promlčecí lhůty byl vázán na skončení řízení o dědictví, a nikoliv na smrt zůstavitele, a to z důvodu, aby promlčecí lhůta neskončila ještě dříve, než dojde ke skončení dědického řízení.³⁶⁸ Vedle hmotného práva, upravujícího žalobu oprávněného dědice, ještě procesní právo, konkrétně v § 48 NotŘ a později v § 175y odst. 2 OSŘ, upravovalo možnost jiných osob než dědiců domáhat se svých práv k majetku z dědictví žalobou u soudu. Oprávněnému dědici však byla vyhrazena pouze žaloba podle § 485 ObčZ 1964.³⁶⁹

5.1.2 Oprávněný dědic

Určení oprávněného dědice podle dědického práva hmotného je náplní řízení o pozůstalosti a závisí především na existenci dědického titulu a na způsobilosti dědice nabytí dědictví.³⁷⁰ Dědickým titulem může ve smyslu § 1476 ObčZ být dědická smlouva, závěť nebo zákonná dědická posloupanost, přičemž tyto dědické tituly mohou působit i vedle sebe a zůstavitel také případně může zanechat více pořízení pro případ smrti působících vedle sebe. V řízení o pozůstalosti tak je nutné zjistit existenci dědického titulu a v případě pořízení pro případ smrti také jeho platnost s ohledem na pořizovací způsobilost zůstavitele, omyl zůstavitele a na formální a obsahové náležitosti pořízení pro případ smrti. Způsobilost dědice v širším smyslu zahrnuje nejen případy dědické nezpůsobilosti ve smyslu § 1481 a 1482 ObčZ, ale také případy zřeknutí se dědického práva nebo odmítnutí dědictví ve smyslu § 1484 a 1485 a násl. ObčZ a vydědění ve smyslu § 1646 a násl. ObčZ. V ideálním případě jsou všechny uvedené skutečnosti zjištěny už v řízení o pozůstalosti a nabytí dědictví je potvrzeno pravému dědici.

V řízení o pozůstalosti pak také může nastat situace, ve které sice je zjištěn dědický titul i osoba, která je povolána k dědění, avšak k takové osobě se nepřihlíží. Hmotné právo stanoví tři případy, ve kterých se k dědici nepřihlíží, a to, jestliže neuplatní svá práva ve stanovené lhůtě, jestliže jde o dědice neznámého nebo neznámého pobytu a jestliže byl neúspěšný ve sporu o dědické právo nebo se svého práva vůbec nedomáhal. Postavení dědice, který neuplatnil svá práva ve stanovené lhůtě, je upraveno v § 1671 odst. 1 první větě

³⁶⁸ KNAPPOVÁ, Marta, TÉGL, Petr, ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. I. Svazek § 1-487*. Praha: Linde, 2008, s. 429.

³⁶⁹ DRÁPAL, Ljubomír. In BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír, KRČMÁŘ, Zdeněk a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. Díl (§ 1 až 200za)*. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 879.

³⁷⁰ Předpoklady dědění jsou smrt zůstavitele, existence pozůstalosti, dědický titul a způsobilý dědic. K tomu viz například MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. I. Svazek § 1-487*. Praha: Linde, 2008, s. 1126–1135.

ObčZ.³⁷¹ Uvedené pravidlo nenachází v praxi využití,³⁷² protože dědicům není stanovena lhůta k uplatnění dědického práva formou dědické přihlášky; naopak soud v řízení o pozůstalosti dědice aktivně vyhledává na základě dědického titulu a nabízí jim možnost dědictví odmítnout ve stanovené lhůtě, přičemž při nečinnosti platí, že dědic neodmítá. Uvedené pravidlo jde tedy proti zbytku právní úpravy a je zřejmě obsoletní.³⁷³ Postavení dědice neznámého nebo neznámého pobytu je upraveno v § 1671 odst. 1 větě druhé ObčZ³⁷⁴ tak, že se k němu nepřihlíží, nepodaří-li se ho v řízení o pozůstalosti nalézt, ale jeho dědické právo nezaniká. V takovém případě soud s dědicem neznámým nebo neznámého pobytu v řízení o pozůstalosti vůbec nejedná a nabytí dědictví je potvrzeno jiným osobám, jejichž dědické právo bylo zjištěno. Postavení dědice, který nebyl úspěšný ve sporu o dědické právo nebo se svého práva žalobou vůbec nedomáhal, je upraveno v § 1672 ObčZ³⁷⁵ tak, že se k němu nepřihlíží, jeho dědické právo ale nezaniká. V řízení o pozůstalosti soud s takovou osobou jako s dědicem nejedná a nabytí dědictví je potvrzeno osobám, jejichž dědické právo bylo zjištěno. Skutečnost, že se v uvedených případech k dědici nepřihlíží, souvisí s tím, že rozhodnutí soudu o potvrzení nabytí dědictví je pouze deklaratorní³⁷⁶ a dědické právo vzniká už smrtí zůstavitele³⁷⁷ a zaniká v případech určených dědickým právem hmotným, aniž by se k zániku dědického práva vyžadovalo rozhodnutí soudu.³⁷⁸ Jestliže tedy někomu svědčí dědické právo, ale nepodaří se to v řízení o pozůstalosti zjistit, nemůže jeho dědické právo zaniknout, jen se k němu nepřihlíží v řízení o pozůstalosti.

³⁷¹ „Neuplatnil-li dědic dědické právo před soudem ve lhůtě, kterou soud stanoví, nezaniká dědici dědické právo, avšak při projednání pozůstalosti se k němu nepřihlíží.“

³⁷² Na případy neznámého dědice nebo dědice neznámého pobytu, kterému je soudem stanovena lhůta k přihlášení se soudu podle § 166 ZŘS míří druhá věta uvedeného § 1671 odst. 1 ObčZ.

³⁷³ DRÁPAL In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*, s. 472; KLIČKA In PETROV, VÝTISK, BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, s. 1611.

³⁷⁴ „To platí (tj. že nezaniká, ale při projednání pozůstalosti se k němu nepřihlíží – pozn. aut.) i o dědickém právu neznámého dědice nebo dědici neznámého pobytu, který byl o svém právu vyrozuměn vyhláškou soudu a v určené lhůtě o sobě nedal vědět.“ Viz dále § 1671 odst. 2 ObčZ a § 166 ZŘS.

³⁷⁵ „Uplatňuje-li právo na dědictví více osob a odporují-li si, odkáže soud toho z dědiců, jehož právní důvod je slabší, aby své právo uplatnil žalobou. Nepodaří-li tento dědic žalobu ve lhůtě určené soudem, nezaniká sice jeho dědické právo, avšak při projednání pozůstalosti se k němu nepřihlíží.“ Viz dále § 1673 ObčZ a § 168 až § 170 ZŘS.

³⁷⁶ HAMULÁKOVÁ, PETROV KŘIVÁČKOVÁ In LAVICKÝ a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné*, s. 380–381.

³⁷⁷ Ke smrti zůstavitele dědické právo vzniká ve smyslu § 1479 ObčZ, nicméně může vzniknout i později, je-li vázáno na splnění podmínky (svěrenské nástupnictví).

³⁷⁸ Osoba, které z nějakého důvodu zaniklo dědické právo, přestává být dědicem a soud o tom nevydává rozhodnutí. Jestliže taková osoba byla účastníkem řízení o pozůstalosti, které v době zániku dědického práva ještě neskončilo, musí soud ve smyslu § 7 odst. 2 ZŘS usnesením ukončit účast takové osoby na řízení, aby byl jasně určen okruh účastníků řízení. K ukončování účasti v řízení o pozůstalosti usnesením viz LAVICKÝ In LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*, s. 36–38 a 380–381. Rozdílně ŠÍNOVÁ, Renáta, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana a kol. *Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 28.

V řízení o pozůstalosti tak mohou nastat situace, že určité osobě není potvrzeno nabytí dědictví, přestože dědicem má být, protože se dědické právo nepodařilo dostatečně zjistit. Oprávněný dědic pak musí mít možnost se svých práv domoci i po skončení řízení o pozůstalosti.

5.1.3 Současná úprava žaloby oprávněného dědice

Hmotné právo se postavením oprávněného dědice, kterému nebylo v řízení o pozůstalosti potvrzeno nabytí dědictví, nezabývá; pouze ve výše uvedených § 1671 a 1672 ObčZ stanoví, že dědické právo nezaniká, jen se k němu nepřihlíží. Ve hmotném dědickém právu tedy není upravena možnost oprávněného dědice, kterému nebylo v řízení o pozůstalosti potvrzeno nabytí dědictví, domáhat se svých práv po skončení řízení o pozůstalosti.

Možnost oprávněného dědice, kterému nebylo potvrzeno nabytí dědictví, domáhat se svých práv k pozůstalosti, je upravena v § 189 odst. 2 ZŘS, který stanoví: „*Tomu, kdo nebyl účastníkem jako dědic v době vydání rozhodnutí o pozůstalosti, nebrání právní moc rozhodnutí o pozůstalosti v tom, aby se svého práva k pozůstalosti domáhal žalobou.*“

Není přitom ujasněna otázka, zda jsou k žalobě oprávněného dědice aktivně legitimováni ti, kdo byli v řízení o pozůstalosti v rámci řešení sporu o dědické právo odkázáni k podání žaloby, avšak žalobu ve lhůtě nepodali, či byla jejich žaloba zamítnuta.

5.1.4 Povaha žaloby podle § 189 odst. 2 ZŘS

Žaloba podle § 189 odst. 2 ZŘS je zvláštním prostředkem obrany, neboť zasahuje do právních vztahů již jednou pravomocně vyřešených v řízení o pozůstalosti. Obecně lze za cíl žaloby označit nápravu nesprávně potvrzeného nabytí dědictví. Není však zcela jasné, jakou konkrétní povahu žaloba podle § 189 odst. 2 ZŘS má, tedy zda se jedná o zvláštní dědickou žalobu (*hereditatis petitio*), žalobu na vydání movitých věcí nebo vyklizení nemovitých věcí, žalobu na určení vlastnického práva nebo žalobu na obnovu řízení.

Literatura se na povaze žaloby neshoduje; K. Hamuláková s J. Petrov Křiváčkovou uvádějí, že se jedná o žalobu na vydání či vyklizení věci nebo o žalobu na vydání bezdůvodného obohacení;³⁷⁹ podle T. Pirka se jedná o žalobu na vydání či vyklizení věci

³⁷⁹ HAMULÁKOVÁ, PETROV KŘIVÁČKOVÁ In LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 389–390.

(reivindikační);³⁸⁰ M. Muzikář dospívá k závěru, že nejde o klasickou dědickou žalobu v pravém slova smyslu, neboť dnes není v hmotném právu upravena, ale o žalobu na vydání věci;³⁸¹ L. Muzikář bez bližšího vysvětlení uvádí, že se oprávněný dědic může domáhat vydání dědictví;³⁸² D. Kovářová s V. Sedlákem a J. Svoboda s O. Kličkou se k povaze žaloby vůbec nevyjadřují;³⁸³ M. Šešina má za to, že se jedná o klasickou žalobu na vydání pozůstalosti nebo podílu na ní (*hereditatis petitio*).³⁸⁴

Vyjasnění povahy žaloby je přitom nezbytné pro efektivní obranu oprávněného dědice. Dále jsou jednotlivé možnosti rozebrány a s ohledem na úvahy o praktických dopadech žaloby je nalézán smysl a účel současné právní úpravy.

5.1.4.1 Žaloba na vydání či vyklizení, na určení a na vydání bezdůvodného obohacení

Klasickými žalobami podle OSŘ na vydání či vyklizení, na určení a na vydání bezdůvodného obohacení se lze domáhat práv k jednotlivým přesně vymezeným věcem nebo ke konkrétně určené části bezdůvodného obohacení. V případě užití takovýchto žalob by se tedy oprávněný dědic domáhal nikoli vydání pozůstalosti jako celku, ale jednotlivých věcí patřících do pozůstalosti.

Užití žaloby na vydání či vyklizení si lze bez větších problémů představit v případě, že takovou žalobu podává oprávněný dědic, který má být jediným dědicem a domáhal by se tak vydání všech jednotlivých věcí. Problémem by ovšem bylo užití žaloby na vydání či vyklizení, jestliže by oprávněný dědic byl jen jedním z několika dědiců, a tedy by se domáhal vydání podílu na všech jednotlivých věcech. Není totiž dost dobře možné žalovat na vydání například 1/18 jízdního kola. S ohledem na to se tedy užití žaloby na vydání či vyklizení nejeví jako praktické, neboť nedopadá na situace, které se mohou (a zpravidla budou) vyskytovat.

S ohledem na výše uvedené se proto jako vhodnější varianta jeví užití žaloby určovací, tedy na určení vlastnického práva k jednotlivým věcem z pozůstalosti nebo k vlastnickému podílu na takových věcech. Určovací žalobou jistě je možné domáhat se určení, že oprávněný dědic je vlastníkem 1/18 jízdního kola. V kontextu vlastnického práva k nemovitým věcem

³⁸⁰ PIRK, Tomáš. In SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 414–415.

³⁸¹ CHALUPA, REITERMAN, MUZIKÁŘ. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*, s. 154.

³⁸² MUZIKÁŘ, Ladislav. In MACKOVÁ, Alena, MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 353–354.

³⁸³ KOVÁŘOVÁ, Daniel, SEDLÁK, Viktor. In JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení – soudcovský komentář. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Praha: Havlíček Brain Team, 2015, s. 464–465; SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 311.

³⁸⁴ ŠEŠINA, Martin. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 683–684.

se již v dřívější judikatuře řešilo, zda lze žalovat na určení vlastnického práva, jestliže je zároveň možné žalovat na vyklizení věci. Starší judikatura dovozovala, že žaloba na určení nemůže být úspěšná v případě, kdy může být žalováno na plnění, a to z důvodu nedostatku naléhavého právního zájmu. Výjimku tvořily případy, kdy v dané věci nemohla být podána žaloba na plnění, a to z důvodu že oprávněný dědic žádal pouhý podíl na nemovitosti.³⁸⁵ Tato praxe však byla kritizována, neboť podkladem pro zápis do katastru nemovitostí nebyl výrok rozsudku na plnění, ale jen jeho odůvodnění.³⁸⁶ Bylo proto dovozeno, že určovací žaloba je nejvhodnější prostředek pro zápis vlastnického práva do katastru nemovitostí.³⁸⁷ Podobně je možné žalovat na určení vlastnického práva k jednotlivým movitým věcem, i když by bylo jinak možné žalovat na vydání takových věcí, jestliže by žaloba na vydání nevystihla obsah a dosah věci.³⁸⁸ Podmínkou přípustnosti určovací žaloby pak je prokázání naléhavého právního zájmu, který musí žalobce tvrdit. Podle ustálené judikatury naléhavý právní zájem o určení, zda tu právní vztah nebo právo je, či není, je dán zejména tam, kde by bez tohoto určení bylo ohroženo právo žalobce nebo kde by se bez tohoto určení jeho právní postavení stalo nejistým.³⁸⁹ Takový by zřejmě bylo možno dovodit, jestliže by nebyla jiná možnost, jak se práv k pozůstalosti domoci (k dalším možnostem viz dále).

V případě žaloby na určení vlastnického práva (případně na vydání či vyklizení věci) se oprávněný dědic musí domáhat práv ke konkrétně vymezeným věcem z pozůstalosti, není však přípustné, aby si libovolně zvolil jen některé věci, které by případně svou hodnotou

³⁸⁵ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. března 1973, sp. zn. Cpj 25/73.

³⁸⁶ Navíc předpokladem úspěchu žaloby na vyklizení nemovitosti nemusí být vždy prokázání vlastnického práva žalobce, neboť žalobu na vyklizení může podat i pouhý držitel či detentor.

³⁸⁷ „Domáhá-li se žalobce určení, že je vlastníkem nemovitosti, u níž je v katastru nemovitostí veden jako vlastník někdo jiný, má (ve vztahu k této osobě) nepochybně naléhavý právní zájem na požadovaném určení. S přihlédnutím k významu zápisu vlastnického práva v katastru nemovitostí (výpis z katastru nemovitostí slouží jako průkaz vlastnického práva) a k jeho právním účinkům (srov. např. § 11 zákona č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů) je odůvodněn závěr, že právní postavení žalobce je za této situace nejisté a že bez požadovaného určení by jeho právo mohlo být i ohroženo. Protože soudní rozhodnutí o určení vlastnického práva k nemovitosti je podkladem pro provedení změny v zápisu v katastru nemovitostí (srov. § 7 zákona č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů), je žaloba na určení vlastnického práva způsobitým právním prostředkem k odstranění nejistoty o skutečných právních vztazích mezi účastníky.“ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. ledna 1998, sp. zn. 2 Odon 86/97 (publ. pod. č. 58/1998 Sb. NS); shodně rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. srpna 2002, čj. 30 Cdo 59/2002.

³⁸⁸ „V případě, kdy žalobce prokáže, že má právní zájem na tom, aby bylo určeno určité právo nebo právní poměr, přestože by mohl žalovat přímo na splnění povinnosti, nelze mu určovací žalobu odepřít. Za nedovolenou – při možnosti žaloby na plnění – lze považovat určovací žalobu jen tam, kde by nesloužila potřebám praktického života, nýbrž jen ke zbytečnému rozmnožování sporů. Jestliže se určení, že tu právní vztah nebo právo je, či není, vytvoří pevný právní základ pro právní vztahy účastníků sporu (a předejde se tak žalobě o plnění), je určovací žaloba přípustná i přesto, že je možná také žaloba na splnění povinnosti.“ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. dubna 2014, sp. zn. 21 Cdo 884/2013. Viz též DVOŘÁK In LAVICKÝ a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*, s. 331–332.

³⁸⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. dubna 2014, sp. zn. 21 Cdo 884/2013.

odpovídaly hodnotě jeho dědického podílu. Musí se domáhat určení vlastnického práva ke všem věcem nebo k podílům na nich, ledaže zůstavitel některé věci zanechal jen některým dědicům, ale lze případně uzavřít dohodu o rozdělení věci formou smíru.

Žaloba na vydání bezdůvodného obohacení by pak byla možná zásadně jen v případě, že by byla pozůstalost tvořena penězi, nikoli v případě, že by se v pozůstalosti nacházely movité nebo nemovité věci. Bylo by však možné uzavřít dohodu ve formě smíru, že by byla práva oprávněného dědice vyrovnána v peněžích. Případně by bylo možno peněžité plnění požadovat eventuálním petitum nebo jako *alternativa facultas*; případně též tehdy, pokud by konkrétní věci z pozůstalosti již byly zcizeny a nebylo by proto možno se jich domáhat.

Společným problémem žalob na vydání či vyklizení, na určení a na vydání bezdůvodného obohacení je, že výsledek sporu nemůže mít vliv na konečné rozhodnutí o dědictví podle § 185 ZŘS, kterým soud v řízení o pozůstalosti deklaruje okruh dědiců.³⁹⁰ Určení okruhu dědiců je přitom závazné pro každého, třebaže jinak je obsah usnesení o dědictví závazný jen pro účastníky řízení;³⁹¹ pouhým odůvodněním rozsudku o reivindikační žalobě oprávněného dědice sotva může dojít ke změně okruhu dědiců určeného pravomocným usnesením o dědictví. Pokud ovšem nedojde ke změně rozhodnutí o dědictví, ale oprávněný dědic se žalobou na určení vlastnického práva (nebo na vydání či vyklizení) domůže konkrétních věcí z pozůstalosti, bude i nadále existovat pravomocným rozhodnutím potvrzený dědic, který na jedné straně bude stále mít povinnost hradit dluhy zůstavitele, ale zároveň už nebude mít odpovídající majetkový prospěch, neboť ho na základě předmětné reivindikační žaloby vydal oprávněnému dědici. Oprávněný dědic naopak bude mít majetkový prospěch, ale nebude mít s tímto spojené povinnosti (ale i některá práva) uvedené výše, které by jako skutečný dědic měl mít.³⁹² Zůstavitelovi věřitelé by se v důsledku toho nejspíše mohli domáhat splnění dluhů i nadále po nepravém dědici, odvolávají se na usnesení o dědictví. Nepravý dědic by za této situace ke své obraně sotva mohl využít pouhé odůvodnění rozsudku znějícího na vydání či vyklizení konkrétních věcí oprávněnému dědici a nezbývalo by mu snad nic jiného než zkusit podat žalobu na určení, že není dlužníkem, nebo že dlužníkem je oprávněný dědic. Takovýto stav by pochopitelně nebyl žádoucí. Z uvedeného je tedy patrné, že výše zmíněný postup by přinesl mnoho sporných otázek a výsledný stav by byl neuspokojivý pro všechny strany.

³⁹⁰ Jediným zákonným důvodem pro zrušení rozhodnutí o dědictví je podle § 191 ZŘS skutečnost, že zůstavitel žije.

³⁹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. listopadu 2016, sp. zn. 21 Cdo 3081/2016.

³⁹² V úvahu by v takovém případě přicházela určitá forma regresu mezi nepravým dědicem a oprávněným dědicem.

Pojetí žaloby oprávněného dědice dle § 189 odst. 2 ZŘS jako běžné žaloby reivindikační s sebou nese i další problém, a sice nejednotnou místní příslušnost soudů (různé obecné soudy žalovaných podle § 85 odst. 1, § 86, § 88 písm. b) OSŘ) – pokud totiž bude oprávněný dědic žalovat reivindikačními žalobami o vydání věci z pozůstalosti žalované s bydlištěm v různých soudních okresech a každý soud by si posuzoval dědické právo žalobce jen jako předběžnou otázku, mohlo by se reálně stát, že otázka bude u různých soudů posouzena odlišně (srov. níže).

5.1.4.2 Žaloba na obnovu řízení

Jinou hypotetickou variantou, která dosud nebyla patrně nikým představena, je posuzovat § 189 odst. 2 ZŘS jako odkaz k užití žaloby na obnovu řízení. Ačkoli se taková interpretace jeví jako nezvyklá, při bližším pohledu by snad mohla přinést některé praktické výhody a při čisté jazykové interpretaci ji ani text § 189 odst. 2 ZŘS nevylučuje.

Žaloba na obnovu řízení představuje mimořádný opravný prostředek proti pravomocnému rozhodnutí soudu, jehož cílem je povolení opětovného projednání věci. Žalobu na obnovu řízení sice může podat pouze účastník řízení (§ 228 odst. 1 OSŘ), vyložíme-li však § 189 odst. 2 ZŘS jako rozšíření okruhu aktivně legitimovaných osob, mohl by žalobu na obnovu řízení podat i oprávněný dědic, který účastníkem řízení o pozůstalosti nebyl, přesto, že jím správně být měl. Konečně může být žaloba podána pouze v případě, kdy by opětovné projednání věci mohlo přinést žalobci příznivější rozhodnutí ve věci, když podkladem jsou přitom nové skutečnosti či důkazy, které žalobce nemohl použít v původním řízení (u oprávněného dědice by tak šlo např. o nově nalezenou závěť nebo důkazy svědčící o dědické nezpůsobilosti potvrzeného dědice s tím, že tyto mají osvědčit dědické právo žalobce). Lhůta k podání žaloby by pak podle § 233 OSŘ činila subjektivně tři měsíce od doby, kdy se oprávněný dědic dozví o nových skutečnostech či důkazech, které by mohly být podkladem pro obnovu řízení, objektivně pak tři roky (§ 233 odst. 2 OSŘ). Věcně a místně příslušným k rozhodnutí o obnově by byl okresní soud, u něhož probíhalo řízení o pozůstalosti (§ 88 a 235a OSŘ). V případě, kdy je žaloba na obnovu řízení povolena, soud věc znovu projedná bez dalšího návrhu,³⁹³ když vychází jak z původně zjištěných skutečností, tak i ze skutečností nových, uplatněných oprávněným dědicem. Z nového projednání pozůstalosti v obnoveném řízení by tedy mohlo vzejít

³⁹³ LEBEDA In LAVICKÝ a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*, s. 981.

rozhodnutí, kterým se nahradí rozhodnutí původní a kterým bude jako dědic zůstavitele potvrzen oprávněný dědic se závazností proti všem třetím osobám.

Oproti žalobě na vydání, vyklizení nebo na určení či na vydání bezdůvodného obohacení by žaloba na obnovu řízení měla bezpochyby tu výhodu, že by původní rozhodnutí o pozůstalosti bylo nahrazeno rozhodnutím novým, ve kterém by jako dědic zůstavitele byl již uveden oprávněný dědic. Nevznikaly by tedy nejasnosti ohledně práv a povinností oprávněného i nepravého dědice.

Zároveň však žaloba na obnovu řízení přináší tu komplikaci, že předpokládá dvě fáze, a to řízení o obnově původního řízení a samotné obnovené řízení. V konečném důsledku není vyloučeno, že poté, co soud znovu projedná řízení o pozůstalosti a potvrdí nabytí dědictví oprávněnému dědici, dříve potvrzený dědic se bude zdráhat nebo již nebude schopen mu vydat konkrétní věci tvořící pozůstalost, a tudíž bude muset nově potvrzený oprávněný dědic podat další žalobu, a to na vydání věcí či bezdůvodného obohacení. Jeví se totiž nepravděpodobným, že by oprávněný dědic mohl s žalobou na obnovu řízení (tedy oprávněným prostředkem) úspěšně kombinovat zároveň žalobní vindikační návrh. Žaloba na obnovu řízení by tedy představovala komplikované a nadto neobvyklé řešení, a proto ani tato není ideálním řešením.

5.1.4.3 *Hereditatis petitio*

Poslední varianta, zastávaná dosud patrně pouze M. Šešinou, je posuzovat § 189 odst. 2 ZŘS jako známou *hereditatis petitio*. M. Šešina uvádí přímo, že „*kdyby nebylo ustanovení § 189 odst. 2 z.ř.s., musel by oprávněný dědic žalovat (klasickou reivindikační žalobou) na vydání věci každého, kdo má tu kterou věc z pozůstalosti ve své držbě.*“ Tento názor může podpořit již samotné znění § 189 odst. 2 ZŘS, podle kterého má oprávněný dědic uplatnit právo k pozůstalosti – nikoliv k součástí pozůstalosti či k zůstavitelovu majetku. Pozůstalost je podle § 1475 ObčZ tvořena celým jměním (tedy majetkem a dluhy) zůstavitele. Smyslem a účelem § 189 odst. 2 ZŘS je přitom umožnit oprávněnému dědici, aby se domáhal vydání celé pozůstalosti nebo její části,³⁹⁴ ne však pouze majetku či jen některých majetkových kusů, což by bylo v rozporu se zásadou univerzální sukcese. Totožnou argumentaci zaujal i rakouský Nejvyšší soudní dvůr v rozsudku ze dne 22. října 2001, sp. zn. 3 Ob 320/02h, dle jehož poetického vyjádření si oprávněný dědic nemůže jednotlivými singulárními žalobami na vydání věcí “vybírat rozinky z koláče“ a vyhýbat se tak negativním důsledkům univerzální sukcese. S tímto závěrem se lze ztotožnit i v českém

³⁹⁴ ŠEŠINA In ŠVESTKA, DVORÁK, FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, s. 683.

právním prostředí. Ostatně už za účinnosti ObčZ 1964 si tohoto problému všiml J. Spáčil, který dospěl k závěru, že tehdejší ustanovení § 485 ObčZ 1964 upravující právo na vydání dědictví je speciální k obecnému právu vlastníka na vydání věci a tam, kde jde o vydání věci z pozůstalosti oprávněnému dědici dědicem neoprávněným, je reivindikace vyloučena, neboť v případě běžné reivindikace by neoprávněný dědic, který již hradil zůstavitelovy dluhy, neměl vůči oprávněnému dědici právo na vydání bezdůvodného obohacení.³⁹⁵ Přestože v současné době chybí zakotvení žaloby oprávněného dědice v hmotném právu, negativní důsledek v podobě chybějící povinnosti oprávněného dědice hradit dluhy zůstavitele by byl při využití běžné reivindikace žaloby nejspíše stejný jako za účinnosti ObčZ 1964.

V důsledku výše uvedeného by tedy mělo být podle § 189 odst. 2 ZŘS žalováno buď na určení dědického práva, nebo alespoň na povinnost vydat pozůstalost nebo podíl na pozůstalosti (s tím, že vhodnější se jeví spíše žalovat na určení dědického práva, jak plyne z níže uvedeného), a teprve k tomuto základnímu žalobnímu návrhu by mohl přistoupit petit kumulativní, znějící na vydání konkrétních věcí či určení vlastnického práva a vyklizení věcí.³⁹⁶ Žalobu by přitom podával dědic pravý, tzv. oprávněný, proti dědici nepravému, tedy potvrzenému.³⁹⁷ Žalobce by v řízení musel prokázat své dědické právo a skutečnost, že nepravý dědic drží pozůstalost či její část; k tomu by zřejmě stačilo prokázat i pouhé potvrzení nabytí dědictví nepravému dědici.³⁹⁸ Uvedené řešení by tak odpovídalo představě některých autorů o žalobě oprávněného dědice jako vindikace dědictví.³⁹⁹ Určení dědického práva žalobce pravomocným rozsudkem by následně mělo sloužit jako základ pro eventuální další žaloby na vydání jednotlivých věcí z pozůstalosti či vydání bezdůvodného obohacení, a to z důvodu zamezení odlišného posouzení lepšího dědického práva oprávněného dědice jednotlivými soudy (nedovodí-li praxe pro všechny žaloby oprávněného dědice jednotnou místní příslušnost soudu, u něhož probíhalo řízení o pozůstalosti – k tomu viz dále).

³⁹⁵ SPÁČIL, Jirí. Vztah vlastnické žaloby na vydání věci k žalobám z některých jiných právních vztahů. *Právní fórum*, roč. 2015, č. 8, s. 313.

³⁹⁶ Stejný názor zastávala starší rakouská literatura s tím, že právě petitem na určení dědického práva, k němuž teprve přistupuje kumulativní petit na plnění nebo na určení vlastnického práva, se odlišuje žaloba oprávněného dědice od běžných "singulárních" žalob. SCHELL in KLANG, *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch*, s. 842.

³⁹⁷ Chtěl-li by ovšem oprávněný dědic žalovat na vydání věci někoho, kdo netvrdí své dědické právo, ale odmítá věc vydat z důvodu jiného práva (např. vlastnictví zakládající se na kupní či darovací smlouvě, nájem, pacht apod.), jednalo by se o běžnou žalobu reivindikace. Srov. např. ROUČEK In ROUČEK, SEDLÁČEK. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III.*, s. 578.

³⁹⁸ KRČMÁŘ, *Právo dědické*, s. 107; SCHELL In KLANG, *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch*, s. 842; WELSER In RUMMEL, LUKAS. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch mit wichtigen Nebengesetzen und EU-Verordnungen. 4. Auflage. Teilband §§ 531–824 ABGB (Erbrecht)*, s. 311.

³⁹⁹ MAYR. *Soustava občanského práva. Kniha pátá: Právo dědické*, s. 137.

Takto určený dědic by pak měl vystupovat jako účastník případného dodatečného projednání pozůstalosti k nově objevenému majetku, přestože jinak se zásadně zachovává původní okruh dědiců⁴⁰⁰ – neboť je-li již určeno dědické právo jiné osoby, jeví se v rozporu se zásadou ekonomie řízení, aby tato osoba nebyla účastna řízení o dodatečném projednání a musela by si následně od nepravého dědice nově objevený majetek opět vyžalovat.

V moderní době upřesňuje rakouský autor R. Welsler, že pokud je žalováno na vydání pozůstalosti nebo její části, není nutné, aby současně přistupoval i petit na určení dědického práva, neboť rozsudek na vydání pozůstalosti v sobě implicitně obsahuje i určovací výrok o dědickém právu.⁴⁰¹ Právě modernější R. Welslerův přístup ale v českém právu naráží na překážku, kterou je usnesení o dědictví. To je co do určení dědice závazné pro všechny a stěžít lze jeho důsledky eliminovat pouhým odůvodněním rozsudku na plnění. Pokud naopak bude oprávněný dědic žalovat pouze na určení dědického práva (či alespoň na vydání celé pozůstalosti nebo její části), aniž by současně uplatnil kumulativní petit na vydání věci či určení vlastnického práva, nebude to snad důvodem pro zamítnutí žaloby – žalobce totiž bude moci uplatnit vindikaci i následně v samostatné žalobě, v čemž mu zákon nebrání. Zároveň zřejmě nelze určovací žalobu zamítnout ani z důvodu chybějícího naléhavého právního zájmu ve smyslu § 80 OSŘ, když možnost domáhat se žalobou práva k pozůstalosti zakládá přímo zákon v § 189 odst. 2 ZŘS a oprávněný dědic má právní zájem na tom, aby jeho postavení coby dědice bylo postaveno najisto, což mu vytvoří základ pro případné další žaloby proti jednotlivým nepravým dědicům na vydání věci.⁴⁰²

Pro srovnání je možné uvést teoretická i praktická zjištění rakouské literatury a doktríny, pokud se týká tamější úpravy žaloby oprávněného dědice (§ 823 a 824 ABGB). Žaloba oprávněného dědice je popisována jako prostředek k prosazení dědického práva po pravomocném skončení řízení o pozůstalosti,⁴⁰³ eventuálně jako žaloba k prosazení

⁴⁰⁰ To však s řadou výjimek – viz např. SVOBODA, KLIČKA. *Dědické právo v praxi*, s. 321–323.

⁴⁰¹ R. Welsler s odkazy na starší literaturu, pak vyzdvihuje určovací charakter žaloby oprávněného dědice a uvádí, že domněnka o dědickém právu založená odevzdací listinou může být odstraněna jedině určovacím rozhodnutím soudu, přičemž nestačí pouhé posouzení dědického práva jako předběžné otázky. WELSER In RUMMEL, LUKAS. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch mit wichtigen Nebengesetzen und EU-Verordnungen. 4. Auflage. Teilband §§ 531–824 ABGB (Erbrecht)*, s. 310–311.

⁴⁰² Srov. rozhodnutí ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR č. 1382/2003, byť dnes už žaloba nemá oporu v hmotném právu jako dříve; v tomto ohledu se nelze připojit k závěru rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. září 2002, sp. zn. 18 Co 267/2002, podle kterého neměl oprávněný dědic po skončení řízení o pozůstalosti naléhavý právní zájem na určení neplatnosti závěti či dědického práva a měl se pouze domáhat vydání dědictví podle tehdejšího § 485 ObčZ 1964. Srov. také stejný závěr v Německu BITTLER In BONEFELD, KROIB, TANCK. *Erbprozess mit Erbscheinsverfahren und Teilungsversteigerung*, s. 101.

⁴⁰³ NEMETH In SCHWIMANN, KODEK a kol. *ABGB. Praxiskommentar. Band 3. §§ 531–858 ABGB. AnerbG, Kärntner ErbhöfeG, Tiroler HöfeG*, s. 333; WELSER In RUMMEL, LUKAS. *Kommentar*

dědickoprávních nároků k aktivům pozůstalosti, „souhrnná vindikace dědictví“ nebo žaloba umožňující dědici na základě jeho dědického práva domáhat se vydání všeho, co patřilo k pozůstalosti. Není ale nutné v žalobě jednotlivé věci patřící do pozůstalosti specifikovat, naopak postačuje se domáhat např. vydání 1/5 pozůstalosti.⁴⁰⁴ Rakouská judikatura v souladu s literaturou dovozuje, že žaloba oprávněného dědice neslouží jako opravný prostředek ke zrušení odevzdání pozůstalosti nepravému dědici a zároveň neslouží ani k prosazení jednotlivých práv oprávněného dědice, ke kterým patří i vydání jednotlivých věcí z pozůstalosti, ale k odstranění předběžné domněnky založené odevzdací listinou, že určitá osoba je pravým dědicem zůstavitele (jde tudíž o tzv. univerzální žalobu).⁴⁰⁵ Z toho důvodu se např. nelze úspěšně domáhat odložení exekuce s odkazem na podanou dědickou žalobu.⁴⁰⁶ Žalobu oprávněného dědice je nutno odlišovat od běžné žaloby na vydání jednotlivých věcí, neboť smyslem dědické žaloby je dosažení právního postavení univerzálního právního nástupce zůstavitele, a tím pak zprostředkovaně i jednotlivých subjektivních práv a povinností.⁴⁰⁷ Žalobou oprávněného dědice docílí žalobce, že se zpětně stane univerzálním sukcesorem zůstavitele, a tím i vlastníkem jednotlivých součástí pozůstalosti; jeho zápis jako vlastníka do pozemkové knihy má pak jen deklaratorní účinek.⁴⁰⁸ Nárok na vydání jednotlivých věcí či bezdůvodného obohacení, eventuálně na svolení k zápisu vlastnického práva oprávněného dědice do pozemkové knihy však má být v Rakousku předmětem jiné, singulární žaloby (jiného žalobního petitu)⁴⁰⁹ – přímo podle § 823 ABGB explicitně se vlastnictví jednotlivých kusů dědictví nelze domáhat dědickou, nýbrž vlastnickou žalobou. V této souvislosti lze poukázat na názor, dle kterého nemůže být součástí dědické žaloby podle § 823 ABGB petit na vydání pozůstalostního majetku, když nejprve je nutné určit dědické právo a teprve následně (snad tedy až po právní moci rozhodnutí) se může oprávněný dědic za pomoci běžných singulárních žalob (např. reivindikační) domáhat vydání

zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch mit wichtigen Nebengesetzen und EU-Verordnungen. 4. Auflage. Teilband §§ 531–824 ABGB (Erbrecht), s. 310.

⁴⁰⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 13. října 1971, sp. zn. 5 Ob 180/71; dále ze dne 20. listopadu 2012, sp. zn. 5 Ob 116/12p z 20. 11. 2012.

⁴⁰⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 27. března 1995, sp. zn. 1 Ob 630/94; dále ze dne 20. listopadu 2012, sp. zn. 5 Ob 116/12p aj. ECCHER. *Bürgerliches Recht. Band VI: Erbrecht. 4. Auflage*, s. 108; WELSER. In RUMMEL, LUKAS. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch mit wichtigen Nebengesetzen und EU-Verordnungen. 4. Auflage. Teilband §§ 531–824 ABGB (Erbrecht)*, s. 310.

⁴⁰⁶ Usnesení Nejvyššího soudního dvora ze dne 16. prosince 2015, sp. zn. 3 Ob 205/15s.

⁴⁰⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 10. března 2008, sp. zn. 10 Ob 8/08m.

⁴⁰⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 27. března 1995, sp. zn. 1 Ob 630/94; ECCHER. *Bürgerliches Recht. Band VI: Erbrecht*, s. 110; NEMETH In SCHWIMMANN, KODEK a kol. *ABGB. Praxiskommentar. Band 3. §§ 531–858 ABGB. AnerbG, Kärntner ErbhöfeG, Tiroler HöfeG*, s. 337.

⁴⁰⁹ ECCHER. *Bürgerliches Recht. Band VI: Erbrecht*, s. 110; WELSER. In RUMMEL, LUKAS. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch mit wichtigen Nebengesetzen und EU-Verordnungen. 4. Auflage. Teilband §§ 531–824 ABGB (Erbrecht)*, s. 583.

jednotlivých věcí z pozůstalosti.⁴¹⁰ S uvedeným názorem však spíše nelze souhlasit, a to z důvodu jeho nepraktičnosti a rovněž s ohledem na závěry usnesení rakouského Nejvyššího soudního dvora sp. zn. 7 Ob 63/98k z 10. srpna 1998, které lépe vyhovují zásadě ekonomie řízení: žalobce v posuzovaném případě zvolil kumulativní petit, kterým se domáhal po všech dědicích (tedy účastnících původního řízení, kteří vystupovali jako dědicové) společně a nerozdílně odevzdat podíl 1/18 na pozůstalosti, dále žádal zaplacení konkrétních peněžitých částek a vydání konkrétních zlatých mincí a šperků po jednotlivých dědicích a konečně také, aby byla jednomu z dědiců uložena povinnost svolit ke vkladu vlastnického práva k 1/18 nemovitosti do pozemkové knihy. Soud dospěl na jedné straně k závěru, že není nutné v dědické žalobě popsat konkrétní předměty, jejichž odevzdání se žalobce domáhá, na druhé straně však každá dědická žaloba směřuje k cíli, aby byly žalobci vydány jednotlivé věci náležející k pozůstalosti, a proto je možné spojit s petitem na vydání pozůstalosti i další petit na vydání jednotlivých součástí pozůstalosti.⁴¹¹ Soud uzavřel, že žaloba se svrchu uvedeným petitem je přípustná a že takto zvolený petit je v souladu se zásadou ekonomie řízení, zejména pokud se žalobce domáhá vydání konkrétních předmětů po těch dědicích, kterým tyto předměty připadly dle jejich dohody o rozdělení pozůstalosti.⁴¹²

Z výše uvedeného je patrné, že chápat žalobu podle § 189 odst. 2 ZŘS jako známou *hereditatis petitio*, tedy jako žalobu univerzální, je zřejmě nejvhodnějším řešením. Tímto výkladem se zabrání roztržštění soudních rozhodnutí o jednotlivých částech pozůstalosti, zamezí se odlišnému posouzení otázky dědického práva oprávněného dědice jednotlivými soudy a nejasnostem, koho považovat za univerzálního právního nástupce zůstavitele. Běžná singulární žaloba na plnění bez určovací funkce (nebo i celý soubor takových žalob) takovou úlohu splnit nemůže. Zachování *hereditatis petitio* v českém právním řádu by znamenalo též navázání na dosavadní tradici z předchozích právních úprav a zároveň by odpovídalo i zahraniční právní úpravě, ze které český zákonodárce při regulaci dědického práva v OZ nejvíce čerpal. Z důvodu ekonomie řízení a jiných praktických ohledů by bylo též vhodné dovodit jednotnou příslušnost soudu, u něhož probíhalo řízení

⁴¹⁰ EHRENZWEIG, Armin, KRALIK, Winfried. *Das Erbrecht*, 3. Auflage, Wien: Manz, 1983, 436 s., s. 331; NEMETH In SCHWIMANN, KODEK a kol. *ABGB. Praxiskommentar. Band 3. §§ 531–858 ABGB. AnerbG, Kärntner ErbhöfeG, Tiroler HöfeG*, s. 336.

⁴¹¹ Stejný závěr ze starší rakouské literatury už např. KRASNOPOLSKI, KAFKA. *Österreichisches Erbrecht*, s. 333.

⁴¹² WELSER In RUMMEL, LUKAS. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch mit wichtigen Nebengesetzen und EU-Verordnungen. 4. Auflage. Teilband §§ 531–824 ABGB (Erbrecht)*, s. 311. Stejný závěr ovšem už ANDERS. *Grundriss des Erbrechts*, s. 90.

o pozůstalosti, pro veškeré žaloby podávané podle § 189 odst. 2 ZŘS oprávněným dědicem, a to analogickou aplikací § 88 písm. c) OSŘ (k tomu viz dále).

5.1.5 Příslušnost soudu

V souvislosti s charakterem žaloby podle § 189 odst. 2 ZŘS vyvstává poměrně zásadní otázka místní příslušnosti soudu. § 88 písm. c) OSŘ stanoví, že k rozhodnutí sporu v souvislosti s řízením o pozůstalosti je příslušný soud, u něhož probíhá řízení o pozůstalosti. Narozdíl od bývalé právní úpravy už neobsahuje odkaz na tehdejší § 175k OSŘ, který upravoval řešení sporů v řízení o pozůstalosti. Komentářová literatura uvádí, že takto založená výlučná příslušnost je časově omezena po dobu řízení o pozůstalosti.⁴¹³ Co tedy s žalobou oprávněného dědice, která se podává až po skončení pozůstalostního řízení? S ohledem na zásadu ekonomie řízení je žádoucí aplikovat § 88 písm. c) OSŘ analogicky i na spory o žalobě oprávněného dědice podle § 189 odst. 2 OSŘ jako nejbližší ustanovení, a dospět tak k jednotné příslušnosti pro veškeré žalobní nároky spojené s právem oprávněného dědice k pozůstalosti proti nepravým dědicům. Takový závěr by bylo vhodné učinit bez ohledu na to, zda bude charakter žaloby podle § 189 odst. 2 ZŘS nakonec posouzen jako běžná reivindikace, nebo *hereditatis petitio* – u reivindikace, zejména aby se zabránilo vzniku vzájemně si odporujících rozhodnutí jednotlivých soudů, které by si mohly odlišně posoudit předběžnou otázku lepšího dědického práva žalobce, u *hereditatis petitio* pak především z důvodu ekonomie řízení, neboť lze očekávat, že oprávněný dědic se bude chtít v rámci jednoho soudního řízení rovnou domoci vydání celé pozůstalosti včetně jednotlivých věcí z ní od všech nepravých dědiců.

5.1.6 Promlčení

K promlčení žaloby oprávněného dědice zastávají autoři různé názory, a to nejen v České republice. M. Šešina uvádí, že se právo podat žalobu promlčí v deseti letech a promlčecí lhůta počne běžet ode dne, kdy bylo nepravému dědici potvrzeno nabytí dědictví, a to s odkazem na § 619 OZ.⁴¹⁴ K. Hamuláková a J. Petrov Křiváčková se domnívají, že právo podat žalobu se podle § 614 OZ nepromlčuje, neboť žalobce se jejím prostřednictvím domáhá ochrany svého vlastnického práva, které je nepromlčitelné.⁴¹⁵

⁴¹³ NOVOTNÝ In BUREŠ, DRÁPAL, KRČMÁŘ a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. Díl (§ 1 až 200za)*, s. 570 a násl.; PŘIDAL In SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*, s. 381 a násl.

⁴¹⁴ ŠEŠINA In ŠVESTKA, DVORÁK, FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, s. 683.

⁴¹⁵ HAMULÁKOVÁ, PETROV KŘIVÁČKOVÁ In LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 389–390.

Rozřešení otázky závisí právě na posouzení, zda § 189 odst. 2 ZŘS zakotvuje *hereditatis petitio*, nebo jde pouze o běžnou reivindikační žalobu. Reivindikace by se patrně nepromlčovala jakožto žaloba realizující vlastnické právo, které promlčení nepodléhá. Jako *hereditatis petitio* by však se žaloba promlčovala, jak dovodili už za účinnosti ObčZ 1964 J. Švestka a J. Spáčil, neboť zákon zakotvující *hereditatis petitio* v hmotném právu neposkytoval oprávněným dědicům, jejichž právo nebylo deklarováno pravomocným rozhodnutím v řízení o dědictví, stejnou ochranu jako skutečným vlastníkům. Bylo to z důvodu upřednostnění právní jistoty a zabránění situacím, kdy by oprávněný dědic mohl žalovat nepravého dědice na vydání věci reivindikační žalobou i za situace, kdy by nepravý dědic měl již promlčen jeho nárok proti oprávněnému dědici na vydání bezdůvodného obohacení za dluhy dědictví, které sám hradil namísto oprávněného dědice.⁴¹⁶ Uvedené závěry patrně ob stojí i za současné právní úpravě. Lze tedy mít za to, že žaloba oprávněného dědice podle § 189 odst. 2 ZŘS se promlčuje, a to v subjektivní lhůtě 3 roky a objektivní lhůtě 10 let (§ 629 ObčZ), přičemž subjektivní lhůta počíná dnem, kdy se oprávněný dědic dozvěděl o zůstavitelově smrti a svém (lepším) dědickém právu, a objektivní lhůta pak dnem, kdy bylo potvrzeno nabytí dědictví nepravému dědici (pro počátek běhu lhůty patrně není určující pouze smrt zůstavitele, ale také možnost oprávněného dědice zjistit, kdo je k žalobě pasivně legitimován, což zjistí až z pravomocného usnesení o dědictví). Nabízí se také otázka vydržení vlastnického práva k věcem patřícím k pozůstalosti nepravým dědicem.⁴¹⁷

⁴¹⁶ SPÁČIL. *Vztah vlastnické žaloby na vydání věci k žalobám z některých jiných právních vztahů*, s. 312–313.

⁴¹⁷ V Rakousku se dovozuje obecná promlčecí lhůta 30 let (§ 1478 ABGB) nebo 40 let vůči vymezeným osobám (§ 1485, § 1472 ABGB), avšak v případě, že byla někomu odevzdána pozůstalost na základě neplatného pořízení pro případ smrti, činí promlčecí lhůta 3 roky (§ 1487 ABGB). Názor o nepromlčitelnosti žaloby zastával v Rakousku pouze W. Kralik, jehož závěr však není v současnosti přijímán. WELSER In RUMMEL, LUKAS. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch mit wichtigen Nebengesetzen und EU-Verordnungen. 4. Auflage. Teilband §§ 531–824 ABGB (Erbrecht)*, s. 314–315; EHRENSWEIG, KRALIK, *Das Erbrecht*, s. 60 a 337–338.

Závěr

Vědeckým cílem předkládané práce bylo **poskytnutí ucelené právní analýzy současného postavení nepominutelného dědice vyloučeného z jeho práv vůli zůstavitele**, když v souvislosti s tímto bylo v úvodu práce předloženo několik výzkumných právních otázek, jejichž odpovědi byly nalézány v průběhu práce. Zde je jejich stručné shrnutí:

V jakém postavení může vystupovat nepominutelný dědic?

Postavení nepominutelného dědice ve vztahu k pozůstalosti a ostatním dědicům může být různé, a to v závislosti na vůli zůstavitele, případně na dalších okolnostech, na které má vliv i samotný nepominutelný dědic. **Předně může mít nepominutelný dědic postavení dědice**, a to v případě, kdy bude dědit na základě zákonné dědické posloupnosti nebo pořízení pro případ smrti. Takový nepominutelný dědic, který je opravdu dědicem, má téměř shodné postavení s ostatními dědici, tzn., že jako každý jiný dědic se může dědictví zřici smlouvou se zůstavitelem, oproti ostatním dědicům má však navíc možnost zřici se jen práva na povinný díl a ponechat si právo na dědění; dále může nepominutelný dědic jako každý jiný dědic dědictví odmítnout, pouze nepominutelný dědic však může dědictví odmítnout s výhradou povinného dílu; a konečně, stejně jako všichni ostatní dědicové má nepominutelný dědic možnost v případě, že dědictví neomítne, se tohoto dědictví vzdát ve prospěch jiného dědice, jen nepominutelný dědic se však v takovém případě vzdává i svého povinného dílu. Nepominutelný dědic v případě, kdy je opravdu dědicem, má možnost uplatnit výhradu soupisu, navrhnout svolání věřitelů a především uzavřít dohodu o rozdělení pozůstalosti, jestliže to neodporuje zůstavitelovým nařízením. Samozřejmostí pak je, že nepominutelný dědic, který je dědicem, má jako každý jiný dědic povinnost hradit dluhy zůstavitele ve výši závislé na tom, zda uplatnil, či neuplatnil výhradu soupisu. **Nepominutelný dědic může rovněž vystupovat z pozice odkazovníka**, a to v případě, kdy je mu zůstavitelem zanechán odkaz. V takovém případě musí být nepominutelný dědic o odkazu vyrozuměn, a může prohlásit, že odkaz nežádá, nepominutelný dědic navíc může odkaz odmítnout s výhradou povinného dílu. Nepominutelný dědic vystupující z pozice odkazovníka nemá povinnosti hradit dluhy zůstavitele, neboť není dědicem. Konečně může mít **nepominutelný dědic postavení dědice, který není dědicem** (ani odkazovníkem), a to v případě, kdy není povolán jako dědic, ani jako odkazovník. Nepominutelný dědic, který není dědicem, pak buď **může mít právo na povinný díl, nebo může být i bez tohoto práva. S právem na povinný díl** je nepominutelný dědic, který byl zůstavitelem opominut, případně výslovně vyloučen

z dědického práva tzv. negativní závěti. **Bez práva na povinný díl** je pak takový nepominutelný dědic, který se z tohoto práva vyloučil svým vlastním právním jednáním, a to zřeknutím se dědictví a povinného dílu, odmítnutím dědictví a povinného dílu, případně dědickou nezpůsobilostí, v důsledku právního jednání zůstavitele je pak bez práva na povinný díl i platně vyděděný nepominutelný dědic.

Může být nepominutelný dědic vyloučen z dědických práv formou negativní závěti?

Zákon v rámci opominutí nepominutelného dědice předpokládá, že takové opominutí bude provedeno mlčky, tedy tak, že zůstavitel pořídí pro případ smrti, kde na nepominutelného dědice nebude pamatováno (§ 1651 a násl ObčZ). Takové opominutí může zůstavitel provést jak vědomě, tak nevědomě. Lze však mít za to, že vědomé opominutí nepominutelného dědice lze provést i výslovně, tedy tak, že zůstavitel přímo uvede, že se nepominutelnému dědici nemá ničeho dostat (tzv. negativní závěť). Negativní závěť je pak sice podle § 1649 odst. 2 ObčZ určena pro vyloučení jiných než nepominutelných dědiců z dědického práva a odborné názory vylučují užití negativní závěti pro odnětí dědického podílu nepominutelného dědice, pro takové omezení užití negativní závěti však neexistuje žádný relevantní důvod. Právo zůstavitele volně určit okruh dědiců není v souladu se zásadou autonomie vůle ničím omezeno, vyjma požadavků na formu pořízení pro případ smrti. Zůstavitel tak může sám stanovit okruh dědiců, a to jejich výslovným povoláním, popřípadě určením osob, které dědit nemají, nebo i jmenováním určitých osob a opominutím jiných. Zůstavitelova vůle je pak sice omezena právem nepominutelného dědice na povinný díl, žádným způsobem však nemůže být omezen způsob vyloučení nepominutelného dědice ze zákonné dědické posloupnosti. Pokud tedy zůstavitel může nepominutelného dědice vyloučit z dědického práva mlčky, tím spíše by měl mít možnost jej vyloučit z dědického práva výslovně. Omezení uvedené v § 1649 odst. 2 ObčZ by tak bylo možné vykládat nikoli jako zákaz užití negativní závěti na odnětí dědického podílu nepominutelného dědice, ale jako odlišení negativní závěti od vydědění, které se může dotknout i práva nepominutelného dědice na povinný díl. Negativní závěti tak lze nepominutelnému dědici odejmout jeho právo na dědický podíl, avšak nelze ho omezit v jeho právu na povinný díl. Odnětí jak zákonného dědického podílu, tak i povinného dílu může sám zůstavitel docílit pouze prostřednictvím vydědění.

Jaké hmotněprávní postavení má opominutý nepominutelný dědic?

Ze současné úpravy vyplývá, že opominutý nepominutelný dědic má právo na povinný díl, a to ve formě peněžité částky (§ 1651 odst. 1, § 1652 a § 1654 odst. 1 ObčZ), nepominutelný dědic se tak nemůže domáhat konkrétní části z pozůstalosti, ale stává se věřitelem dědiců. S tímto názorem se ztotožnil ve svém rozsudku ze dne 30. července 2018, sp. zn. 21 Cdo 4392/2017 také Nejvyšší soud ČR. Oproti tomu Městský soud v Praze ve svém usnesení ze dne 31. října 2017, sp. zn. 24 Co 92/2017 zaujal názor, že postavení nepominutelného dědice nelze přirovnat k postavení věřitele, nebo jej dokonce s tímto postavením ztotožňovat, když podle Městského soudu v Praze se jedná spíše o postavení svého druhu. Městský soud v Praze pak arugumentoval tím, že pohledávka nepominutelného dědice je založena dědickým právem a v řízení o pozůstalosti má také být vypořádána, zatímco pohledávky věřitelů vznikly z jiných důvodů přímo vůči zůstaviteli a lze se jich domoci jen ve sporném řízení, ledaže jde o likvidaci pozůstalosti. Uvádí také, že nepominutelný dědic je osobou, která by, nebýt pořízení pro případ smrti, měla nezpochybnitelné a prvořadé právo na pozůstalost a je nutno jí přiznat majetkový prospěch i proti vůli zůstavitele. S tímto názorem se však nelze ztotožnit, neboť za současné úpravy není důvod, aby měl nepominutelný dědic lepší postavení než věřitelé zůstavitele. Nepominutelný dědic, má-li jen právo na peněžní částku, má postavení věřitele, a to věřitele dědiců (případně těž odkazovníků), vůči kterým se může svého práva domáhat a kteří jsou povinni k vyrovnání jeho povinného dílu poměrně přispět (§ 1653 ObčZ).

Má být opominutý nepominutelný dědic vyrozuměn o svém právu na povinný díl?

Nepominutelný dědic je podle § 113 ZŘS účastníkem jen pro určité části řízení, ve kterých se jedná o jeho právu na povinný díl. Z § 185 odst. 3 písm. b) ZŘS pak vyplývá, že se soud vypořádáním povinného dílu zabývá jen tehdy, pokud na něj bylo uplatněno právo. Aby však nepominutelný dědic mohl toto své právo na povinný díl uplatnit, musí být o něm vyrozuměn. Pro takový postup však neexistuje opora v zákoně, když povinný díl je hmotněprávní nárok a soud o hmotném právu poučuje jen tehdy, stanoví-li to zákon výslovně, což u práva na povinný díl nečiní. I přesto je však nutné dojít k závěru, že **nepominutelný dědic musí být o svém právu na povinný díl vyrozuměn (viz § 20 ZŘS), neboť bez tohoto vyrozumění nemůže uplatnit své právo na povinný díl a stát se účastníkem řízení.**

Kdy vznikne účast opominutého nepominutelného dědice na řízení o pozůstalosti?

Nepominutelný dědic se stává účastníkem řízení až tehdy, pokud své právo na povinný díl uplatní. Nebylo by totiž účelné, aby byl nepominutelný dědic účastníkem řízení o pozůstalosti, mohl uplatňovat opravné prostředky proti rozhodnutím a byl jimi vázán, pokud by své právo na povinný díl neuplatnil. I pokud nepominutelný dědic své právo na povinný díl uplatní, může kdykoli za řízení svůj názor změnit a prohlásit, že svůj povinný díl nežádá.⁴¹⁸ V takovém případě bude jeho účast ukončena ve smyslu § 7 odst. 2 ZŘS. Stejně tak nepominutelný dědic, který své právo na povinný díl na výzvu soudu neuplatnil, může své stanovisko změnit a stát se účastníkem řízení později, až do právní moci konečného usnesení o dědictví, protože jeho právo neuplatněním nezaniká. V takovém případě se jeho účast v řízení obnovuje. Své právo pak může uplatňovat i po skončení řízení o pozůstalosti ve sporném řízení, a to nejpozději do deseti let od smrti zůstavitele podle § 629 odst. 2 ObčZ a dle § 1479 ObčZ.

Jakým způsobem se může nepominutelný dědic bránit proti rozdělení společného jmění manželů, které jej zkracuje na povinném dílu?

Nepominutelný dědic není účastníkem dohody o rozdělení společného jmění manželů, kterou mezi sebou uzavírají na jedné straně pozůstalý manžel a na druhé straně všichni dědicové. Z tohoto důvodu se nepominutelný dědic nemůže proti takto schválené dohodě odvolat. Ačkoliv by soud neměl schválit takovou dohodu, která by nepominutelného dědice zkracovala na jeho právech (§ 162 ZŘS), v případě, kdy soud k takovému schválení ze strany soudu přesto dojde, může nepominutelný dědic jako věřitel dědiců podle § 737 ObčZ namítat relativní neúčinnost takové dohody, neboť tato zkracuje jeho pohledávku, resp. povinný díl. Tímto postupem se však nepominutelný dědic nedomůže změny usnesení o stanovení obvyklé ceny majetku patřícího do společného jmění zůstavitele a o vypořádání společného jmění (§ 162 ZŘS), protože relativní neúčinnost nemůže mít za následek zrušení nebo změnu již vydaného usnesení. Nepominutelný dědic se však může domoci nápravy v rámci určení obvyklé ceny pozůstalosti, když toto určení není závislé na usnesení o hodnotě a vypořádání společného jmění. Takový závěr vyplývá jednak z § 180 ZŘS, kde je stanoveno, na základě čeho se určuje obvyklá cena pozůstalosti, přičemž zde není uvedeno usnesení

⁴¹⁸ S výjimkou nepominutelného dědice v insolvenčním či konkursním řízení.

o hodnotě a vypořádání společného jmění, a dále tento závěr vyplývá také z § 159a OSŘ, podle kterého je usnesení o hodnotě a vypořádání společného jmění závazné toliko pro účastníky, přičemž nepominutelný dědic účastníkem pro tuto část není. Soud je pak usnesením sice vázán, ale nikoli v řízení s jinými účastníky, tedy nikoli při určení obvyklé ceny pozůstalosti, kterého se účastní nepominutelný dědic. Z uvedeného tedy vyplývá, že nepominutelný dědic se nemůže odvolat proti usnesení schvalující dohodu o rozdělení společného jmění manželů, neboť není účastníkem řízení, může však namítat relativní neúčinnost takové dohody podle § 737 ObčZ. V rámci řízení o pozůstalosti se pak může domáhat nápravy prostřednictvím určení obvyklé ceny pozůstalosti, a to jednak jeho opravou podle § 180 odst. 2 ZŘS, kterou lze učinit kdykoli v průběhu řízení, případně, nepodaří-li se nepominutelnému dědici domoci se tímto způsobem doplnění majetku, může se proti usnesení o určení obvyklé ceny pozůstalosti odvolat.

Jakou procesní obranu může opominutý nepominutelný dědic využít?

V případě, kdy opominutý nepominutelný dědic napadá pořízení zůstavitele, kterým byl vyloučen z dědických práv, je pro další postup rozhodující, z jakých důvodů dané pořízení napadá. V případě, že nepominutelný dědic rozporuje pravost takového posledního pořízení, jedná se o skutkový spor o dědické právo, který soud v řízení o pozůstalosti vyřeší odkázáním k podání žaloby podle § 170 ZŘS. V případě, kdy nepominutelný dědic rozporuje formální platnost pořízení pro případ smrti stejně jako výklad jeho obsahu, jedná se spor právní, který soud posoudí sám podle § 169 ZŘS

Jaké hmotněprávní postavení má vyděděný nepominutelný dědic?

Cílem vydědění je odejmout nepominutelnému dědici jak práva dědická, tak právo na povinný díl, tzn., že vydědění je kombinace již výše zmíněné negativní závěti odnímající dědické právo a právního jednání odnímajícího povinný díl. Vyděděný nepominutelný dědic pak může mít z pohledu hmotného práva několik postavení, odvíjejících se od způsobu a platnosti zůstavitelova vydědění. **V případě, kdy je nepominutelný dědic platně vyděděn, nemá tento nárok ani na povinný díl ani na dědický podíl, přesto může být za určitých okolností majetkově zajištěn, a to prostřednictvím práva na zaopatření (§ 1665 ObčZ).**

Jiné má postavení **nepominutelný dědic, který byl vyděděn bez uvedení důvodu, když tento má právo na povinný díl, ledaže se proti němu prokáže zákonný důvod vydědění (§ 1648 ObčZ)**, není přitom rozhodné, zda zůstavitel zanechal ještě pořízení pro případ smrti ve prospěch jiných osob, nebo zda se dědí ze zákonné dědické posloupnosti.

Nepominutelnému dědici byl odňat dědický podíl a nemůže se vrátit zpět do okruhu zákonných dědiců a dědit. Pokud by se jakýkoliv důvod vydědění prokázal, neměl by vyděděný nepominutelný dědic právo ani na povinný díl.

Na povinný díl má rovněž nárok nepominutelný dědic, který byl zůstavitelem vyděděn, avšak pro důvody, které nebyly naplněny. Tento závěr platí bez ohledu na existenci pořízení pro případ smrti ve prospěch jiných osob, neboť zůstavitel jasně projevil svou vůli, že se nepominutelnému dědici nemá z pozůstalosti ničeho dostat, avšak tento projev vůle je zatížen vadou spočívající v neprokázání důvodu vydědění (případně uvedený důvod vůbec nebyl zákonem předpokládaným důvodem vydědění). Vydědění je v takovém případě neplatné, co do odnětí povinného dílu, avšak jak již bylo výše uvedeno, vydědění má dvě složky, a to odnětí povinného dílu a odnětí dědického podílu (tzv. negativní závěť), když právě toto odnětí dědického podílu nadále trvá. Jinými slovy, jestliže prohlášení o vydědění, které je neplatné jen pro nenaplnění důvodu vydědění, splňuje formální náležitosti kladené na pořízení pro případ smrti, je třeba vztáhnout neplatnost jen na odejmutí povinného dílu, pro které nejsou důvody, s tím, že v platnosti zůstane negativní vymezení okruhu dědiců obsažené v tomto prohlášení o vydědění. Jakýkoliv jiný závěr by byl v rozporu nejen se smyslem a účelem vydědění, ale především s vůlí zůstavitele.

Jaké hmotněprávní postavení mají potomci vyděděného nepominutelného dědice?

Zákon umožňuje vztáhnout účinky vydědění rovněž i na potomky vyděděného nepominutelného dědice, když v souvislosti s tímto rozlišuje, zda se vyděděný nepominutelný dědic dožil smrti zůstavitele, nebo nikoliv.

V případě, kdy se nepominutelný dědic **nedožije smrti zůstavitele, potomci vyděděného nepominutelného dědice dědí**, ledaže jsou z tohoto práva samostatně vyloučeni, jinými slovy, v případě, kdy se vyděděný nepominutelný dědic nedožije smrti zůstavitele, nemá toto žádný vliv na dědické právo potomků vyděděného nepominutelného dědice, ledaže tito byli samostatně vydědění.

Jiná je situace v případě, kdy se nepominutelný dědic dožije smrti zůstavitele, neboť v takovém případě jsou ze zákona z dědění vyloučeni i potomci vyděděného, aniž by tito museli naplnit zákonný důvod vydědění (ledaže je zůstavitelem projevovaná jiná vůle). I v takovém případě je však nutné potomkům vyděděného nepominutelného dědice zachovat alespoň právo na povinný díl. Aby byli potomci vyděděného nepominutelného dědice vyloučeni i z práva na povinný díl, museli by sami naplnit některý z důvodů vydědění

a být pro tento samostatně vydědění. Opačný závěr, tedy že potomci vyděděného nepominutelného dědice nemají v takovém případě právo ani na povinný díl, by znamenal bezdůvodné vyloučení potomků zůstavitele z práv na povinný díl, aniž by k tomuto byl zákonný důvod, což by bylo nejen proti smyslu a účelu vydědění, ale dokonce i proti ústavně zaručeným právům (čl. 11 odst. 1 a čl. 32 odst. 1 LZPS).

Má být vyděděný nepominutelný dědic vyrozuměn o svém vydědění?

Nepominutelný dědic, který byl zůstavitelem platně vyděděn, nemá právo ani na povinný díl, a tedy zásadně ani nemůže být účastníkem řízení podle § 113 ZŘS, protože v řízení nemůže být vypořádáván jeho povinný díl. Ze zákonných ustanovení pak nevyplývá povinnost informovat nepominutelného dědice o jeho vydědění. Jelikož je však vyrozumění nepominutelného dědice nezbytným předpokladem pro to, aby se nepominutelný dědic mohl k vydědění vyjádřit, případně se mu i bránit, lze mít za to, že je v souladu s účelem právní úpravy vyděděného nepominutelného dědice o tomto vyrozumět a dát mu tím k uvedenému postupu možnost.

Jakou procesní obranu může vyděděný nepominutelný dědic využít?

Procesní obrana vyděděného nepominutelného dědice se odvíjí od důvodů, pro které nepominutelný dědic vydědění napadá.

V případě, že nepominutelný dědic **namítá pravost listiny**, tedy že listina nepochází od zůstavitele, může vzniknout jednak **spor o dědické právo**, ale také spor o právo na povinný díl. Spor o dědické právo vzniká v případě, kdy by za předpokladu úspěchu takové námitky měl nepominutelný dědic dědické právo (např. pokud je listina o vydědění jediným pořízením pro případ smrti zůstavitele). Spor o dědické právo musí soud vyřešit postupem podle § 168 až 170 ZŘS, tedy buď vyřešením právní otázky, nebo odkazem k podání žaloby ke spornému soudu. Neprokáže-li se námitka pravosti jako důvodná, soud účast vyděděného nepominutelného dědice na řízení ukončí podle § 7 odst. 2 ZŘS. **Spor o právo na povinný díl** v případě námitky pravosti listiny vzniká tehdy, pokud by nepominutelnému dědici ani v případě úspěchu námitky nesvědčilo dědické právo (např. pokud zůstavitel mimo listinu o vydědění pořídil ještě jiné pořízení nepopřené co do pravosti, ve kterém určil dědice veškerého majetku). V takovém případě by celý majetek zůstavitele dědil ustanovený dědic a vyděděný nepominutelný dědic by už měl právo jen na povinný díl. Jeho právo je však sporné a spor o povinný díl není příslušný řešit soud v řízení o pozůstalosti. Je proto nutno účast nepominutelného dědice ukončit podle § 7 odst. 2

ZŘS a poučit jej, že se svého práva může domáhat **žalobou na vyplacení povinného dílu** u sporného soudu.

Další případ, který může v souvislosti s vyděděním nastat, je, že nepominutelný dědic **namítá platnost listiny o vydědění**. Zatímco formální platnost, stejně jako výklad obsahu, si soud posoudí vždy sám, v případě, kdy nepominutelný dědic namítá platnost vydědění s ohledem na nenaplnění důvodů vydědění, je nutné takové jednání posoudit jako domáhání se práva na povinný díl, a to z důvodu, že nepominutelnému dědici nesvědčí dědické právo po zůstaviteli. V důsledku uplatnění práva na povinný díl se nepominutelný dědic stane účastníkem řízení podle § 113 ZŘS, avšak jeho právo je sporné, a spor o povinný díl není příslušný řešit soud v řízení o pozůstalosti. **Také v tomto případě je proto nutno účast nepominutelného dědice ukončit podle § 7 odst. 2 ZŘS a poučit jej o možnosti se svého povinného dílu domáhat pořadem práva.**

V případě, kdy nepominutelný dědic **napadá platnost vydědění z důvodu omylu** zůstavitele, odvíjí se jeho možná obrana opět od skutečnosti, zda by v případě úspěchu měl nepominutelný dědic nárok na dědické právo nebo povinný díl. V případě, že by měl nárok na dědické právo, jedná se **o spor o dědické právo**, který soud vyřeší postupem podle § 168 až § 170 ZŘS. Jestliže totiž byl zůstavitel při pořízení listiny o vydědění ovlivněn omylem, nemůže se uplatnit nejen odejmutí povinného dílu, ale ani negativní závěť, kterou zůstavitel nepominutelnému dědici odňal také dědický podíl, protože taková vůle v důsledku omylu nemůže nastat. V případě **sporu o právo na povinný díl** se nepominutelný dědic **stane** účastníkem řízení podle § 113 ZŘS, protože ale spor není možno vyřešit v řízení o pozůstalosti, musí být jeho účast ukončena usnesením podle § 7 odst. 2 ZŘS s poučením o možnosti se povinného dílu domáhat pořadem práva.

Je obvyklá cena pozůstalosti určená v řízení o pozůstalosti pro vyloučeného nepominutelného dědice závazná?

Otázka závaznosti usnesení o určení obvyklé ceny pro vyděděného nepominutelného dědice není zákonem nijak upravena. V nedávné judikatuře Nejvyššího soudu ČR pak sice byl vyjádřen názor o nutnosti účastenství nepominutelného dědice v řízení o pozůstalosti, aby pro něho byla závazná cena pozůstalosti určená pozůstalostním soudem, lze však říci, že takový závěr je v rozporu se současným postavením nepominutelného dědice. Nevázanost nepominutelného dědice usnesením o ceně pozůstalosti by pro něj byla příznivější a neznevýhodňovala by jej ve srovnání s jinými věřiteli.

Jakým způsobem se může nepominutelný dědic po skončení řízení o pozůstalosti domáhat svých práv?

Nepominutelný dědic se může bránit svému vyloučení z dědického práva či práva na povinný díl i po pravomocném skončení řízení o pozůstalosti. V případě, kdy se bude domáhat pouze svého povinného dílu, může tohoto dosáhnout prostřednictvím žaloby na vyplacení povinného dílu. Tato žaloba přitom může být podána bez ohledu na skutečnost, zda nepominutelný dědic své právo na povinný díl v řízení o pozůstalosti uplatnil, či nikoliv, neboť neuplatnění práva na povinný díl v rámci řízení o pozůstalosti nepůsobí jeho zánik. V případě, kdy se nepominutelný dědic bude domáhat po skončení řízení o pozůstalosti svých dědických práv, může podat žalobu podle § 189 odst. 2 ZŘS označovanou jako žalobu oprávněného dědice. Ačkoliv povaha této žaloby není dostatečně vyjasněna, nejvhodnějším řešením je považovat ji za zvláštní dědickou žalobu, tzv. *hereditatis petitio*, jakožto žalobu univerzální, neboť pouze tímto výkladem se zabrání roztržitému soudním rozhodnutí o jednotlivých částech pozůstalosti a nejasnostem, koho považovat za univerzálního právního nástupce zůstavitele. Běžná singulární žaloba na plnění bez určovací funkce (nebo i celý soubor takových žalob) takovou úlohu splnit nemůže.

Shrnutí

Z výše uvedených odpovědí na jednotlivé výzkumné otázky vyplývá, že současná hmotněprávní úprava postavení nepominutelného dědice v některých oblastech není dostatečně jasná a může vést k nekoncepčním závěrům. Především lze uvést, že hmotné právo dědické nedostatečně zohledňuje postavení nepominutelného dědice jako věřitele; dále úprava negativní závěti svým jazykovým zněním vylučuje možnost vyloučení nepominutelného dědice z dědického práva negativní závětí, přestože smysl a účel úpravy svědčí pro opačný závěr; a konečně úprava vztažení vydědění na potomky vyděděného nejasně upravuje rozsah vyloučení potomků vyděděného, které lze podle smyslu a účelu úpravy vyloučit toliko z jejich dědického práva, ale právo na povinný díl jim musí zůstat zachováno.

Z odpovědí na výzkumné otázky je dále zřejmé, že na hmotněprávní úpravu dědického práva dostatečně nenavazuje procesní úprava a v důsledku toho je nejasné procesní postavení nepominutelného dědice, ať už je z práva na povinný díl vyloučen či nikoli. V důsledku toho je obrana vyloučeného nepominutelného dědice obtížnější, a tím je narušen též rychlý průběh řízení o pozůstalosti a rovněž je narušena i právní jistota ostatních účastníků řízení o pozůstalosti. Zejména lze upozornit na problematiku sporu o právo na povinný díl,

který nelze zaměňovat se sporem o dědické právo, neboť oba typy sporů se řeší odlišnými žalobami a mají odlišné důsledky pro řízení o pozůstalosti. S tím souvisí také otázka účasti nepominutelného dědice na řízení o pozůstalosti, neboť se má účastnit jen vybraných částí řízení, které však v některých případech není dost dobře možné oddělit od částí, kterých se nepominutelný dědic účastnit nemá; samostatným problémem pak je možnost nepominutelného dědice podávat opravné prostředky proti rozhodnutím, která se jeho práv dotýkají, ale která byla učiněna v době, kdy nebyl účastníkem řízení, jako např. usnesení o rozdělení majetku ze společného jmění manželů. Účast vyloučeného nepominutelného dědice na řízení o pozůstalosti také není zcela jasná a v tomto směru k vyjasnění nepřispělo ani nedávné rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, podle kterého sice je nepominutelný dědic jen věřitelem, ale zároveň by měl být účastníkem řízení, i když jeho právo na povinný díl nemůže být vypořádáno; takový závěr je ovšem proti smyslu a účelu právní úpravy.

Závěrem lze snad jen vyslovit přání, aby komplexní zpracování dané problematiky bylo podkladem i pro další rozhodnutí a diskuze týkající se nepominutelného dědice.

Seznam použité literatury a dalších zdrojů

Právní předpisy

V levém sloupci je uvedena zkratka, v pravém sloupci název předpisu.

Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993, Ústava České republiky
LZPS	Ústavní zákon č. 2/1993, Listina základních práv a svobod
ABGB	Zákon č. 946/1811 sb. z. s., Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie (obecný zákoník občanský) - podle kontextu též ve znění pozdějších předpisů, zejména císařského nařízení č. 276/1914 ř. z. (I. dílčí novela), císařského nařízení č. 69/1916 ř. z. (III. dílčí novela) a Erbrechts-Änderungsgesetz 2015 (ErbRÄG 2015)
AußStrG	Zákon č. 111/2003 BGBl. I, Außerstreitgesetz (rakouský zákon pro nesporná řízení)
BGB	Zákon č. 21/1896 RGBl., Bürgerliches Gesetzbuch (německý občanský zákoník)
NotŘ	Zákon ČNR č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)
ObčZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
ObčZ 1950	Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník
ObčZ 1964	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník podle kontextu též ve znění pozdějších předpisů, zejména zákona č. 131/1982 Sb. a zákona č. 509/1991 Sb.
Osn. čl. zák.	Návrh subkomitétu pro revisi občanského zákoníku z roku 1931
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
Vlád. návrh	Vládní návrh československého občanského zákoníku z roku 1937
ZPO	Zákon č. 113/1895 RGBl., Zivilprozessordnung (rakouský občanský soudní řád)

Důvodové zprávy

- *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku z roku 1937. Komentář k hlavě 21 (§§ 574 až 601).* Dostupné na http://senat.cz/informace/z_historie/tisky/4Vo/tisky/T0425_24.htm.
- *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku z roku 1950. Komentář k §§ 548–551.* Dostupné na http://psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_17.htm.
- *Důvodová zpráva k zákonu č. 40/1964 Sb. Komentář k Hlavě třetí: Dědění ze závěti* [online]. Dostupné na http://psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_13.htm.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou.* Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s.

Komentáře a monografie⁴¹⁹

- ALEXY, Robert. *Theory of Constitutional Rights.* 2. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2002. 462 s.
- ANDERS, Josef. *Grundriss des Erbrechts.* Berlin: Duncker & Humblot 1910. 139 s.
- BAMBERGER, Heinz Georg, ROTH, Herbert a kol. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Band 3, §§ 1297-2385, EGBGB.* München: C. H. Beck, 2008. 2725 s.
- BARTOŠEK, Milan. *Encyklopedie římského práva.* 2. vydání. Praha: Academia, 1994. 469 s.
- BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, 301 s.
- BOHUSLAV, Josef Václav. *Poslední vůle.* Praha: Jos. R. Vilímek, 1914. 34 s.
- BONEFELD, Michael, KROIB, Ludwig, TANCK, Manuel. *Erbprozess mit Erbscheinsverfahren und Teilungsversteigerung. 2. Auflage.* Verlag: Nomos. 1064 s.
- BONFANTE, Pietro. *Instituce římského práva* (přeložil Jan Vážný). 9. vyd. Brno: Čsl. akad. spol. Právnick, 1932. 745 s.
- BROX, Hans, WALKER, Wolf-Dietrich. *Erbrecht.* 23. Auflage. Köln: Carl Heymanns Verlag, 2009. 491 s.
- BURANDT, Wolfgang, ROJAHN, Dieter (eds.). *Erbrecht.* 2. Auflage. München: C. H. Beck, 2014. 1935 s.
- BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír, KRČMÁŘ, Zdeněk a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. Díl (§ 1 až 200za).* Praha: C. H. Beck, 2006. 1096 s.

⁴¹⁹ Pokud není uvedeno jinak, jedná se o první vydání.

- BUSCHE, Jan. *Privatautonomie und Kontrahierungszwang*. Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1999. 722 s,
- ČEŠKA, Zdeněk, KABÁT, Jozef, ONDŘEJ, Josef, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Díl II. (§ 222 až 510)*. Praha: Panorama, 1987, s. 725.
- DAJCZAK, Wojciech, GIARO, Tomasz, LONGSCHAMPS DE BÉRIER, Francizsek, DOSTALÍK, Petr. *Právo římské. Základy soukromého práva*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013. 423 s.
- DEIXLER-HÜBNER, Astrid, SCHAUER, Martin. *Erbrecht NEU*. Wien: LexisNexis, 2015. 210 s.
- DUTTA, Anatol *Warum Erbrecht? Das Vermögensrecht des Generationenwechsels in funktionaler Betrachtung*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2014. 682 s.
- DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. 430 s.
- ECCHER, Bernhard. *Bürgerliches Recht. Band VI: Erbrecht. 4. Auflage*. Wien, New York: Springer 2010, 202 s.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. 316 s.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. Svazek. § 1–487*. Praha: Linde, 2008. 1391 s.
- EHRENZWEIG, Armin, KRALIK, Winfried. *Das Erbrecht. 3. Auflage*, Wien: Manz, 1983, 436 s.
- FEIL, Erich. *Außerstreitgesetz. Kurzkommentar für die Praxis. 3. Auflage*. Wien: Linde 2016. 670 s.
- FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015. 648 s.
- FRIEDMAN, Daniel. BAREK-EREZ Daphne (eds.). *Human Rights in Private Law*. Oxford. Portland. Hart Publishing, 2001. 400 s.
- GITSCHTHALER, Edwin, HÖLLWERTH, Johann. *AußStrG. Kommentar zum Außerstreitgesetz. Band I*. Wien: Manz 2013. 2218 s.
- HARRER, Friedrich, HONSELL, Heindrich, MADER, Peter. *Gedächtnisschrift für Theo Mayer-Maly*. Vienna: Springer, 2011. 677 s.

- HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. 2. rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. 1320 s.
- HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4. opravené vydání. Praha: J. Otto, 1910. 1243 s.
- HLOUCH, Lukáš. *Teorie a realita právní interpretace*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 348 s.
- HOLUB, Rudolf. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické*. Praha: Orbis, 1957, 381 s.
- HURDÍK, Jan, LAVICKÝ, Petr. *Systém zásad soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, 198 s.
- CHALUPA, Ivan, REITERMAN, David, MUZIKÁŘ, Martin. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. Praha: C. H. Beck, 2018. 184 s.
- JEHLIČKA, Oldřich, ŠVESTKA, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 8. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, 1416 s.
- JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Praha: Havlíček Brain Team, 2015. 1080 s.
- KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995, 386 s.
- KIZLINKOVÁ, Věra. *Občanský zákoník. Stručný výklad zákona ze dne 25. X. 1950 č. 141 Sb.* Praha: Orbis, 1952. 121 s.
- KLANG, Heinrich a kol. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch. Zweiter Band, Erster Halbband. §§ 531 bis 858*. Wien: Österreichische Staatsdruckerei 1935.
- KLÍMA, Josef. *Querella inofficiosi testamenti: příspěvek k vývoji nepominutelných práv dědických*. Praha: Knihovna Sborníku věd právních a státních, 1947. 217 s.
- KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 1047 s.
- KMEC, Jiří, KOSAŘ, David, Jan KRATOCHVÍL, BOBEK Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012. 1696 s.
- KNAPP, Viktor (et. al). *K otázkám nového občanského práva*. Praha: Orbis, 1950. 95 s.
- KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995. 247 s.
- KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníka*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. 233 s.
- KOZIOL, Helmut, WELSER, Rudolf. *Bürgerliches Recht. Band II: Schuldrecht Allgemeiner Teil, Schuldrecht Besonderer Teil, Erbrecht*. 12. Auflage. Wien: Manz, 2007. 578 s.

- KOZIOL, Helmut, WELSER, Rudolf. *Grundriss des bürgerlichen Rechts*. Wien: MANZ, 1995, 558 s.
- KOZIOL, Helmut a kol. *Kurzkommentar zum ABGB*. Wien, New York: Springer 2005. 1968 s.
- KRAINZ, Josef, EHRENZWEIG, Armin. *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. Zweiter Band, zweite Hälfte: Familien-und Erbrecht*. 5. Auflage. Wien: Manz 1917. 581 s.
- KRASNOPOLSKI, Horaz, KAFKA, Bruno Alexander. *Österreichisches Erbrecht*. Berlin: Dunker & Humblot 1914. 426 s.
- KRČMÁŘ, Jan. *Právo dědické*. Praha: Všehrd. 1928. 139 s.
- LACLAVÍKOVÁ, Miriam. *Formovanie úpravy majetkových vzťahov medzi manželmi: (od vzniku uhorského štátu do prvej československej kodifikácie rodinného práva)*. Bratislava: Veda, 2010. 322 s.
- LANGENFELD, Gerrit. *Testamentsgestaltung: Einzeltestament, Ehegattentestament, Unternehmertestament*. Köln: Schmidt, 2002. 527 s.
- LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 1012 s.
- LAVICKÝ, Petr. a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250). Zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů. Praktický komentář*. Wolters Kluwer: Praha 2016. 1116 s.
- LEIPOLD, Dieter. *Erbrecht*. 18. Auflage. Tübingen: Mohr Siebeck, 2010. 378 s.
- MACKOVÁ, Alena, MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016. 864 s.
- MARX, Karl, ENGELS, Friedrich. *Komunistický manifest*. Překlad August Radimský. 2. vydání. Praha: Zář, 1898. 51 s.
- MAYR, Robert. *Soustava občanského práva. Kniha pátá: Právo dědické*. Brno, Barvič & Novotný, 1927. 143 s.
- MEDICUS, Dieter. *Allgemeiner Teil des BGB*. 5. vydání. Heidelberg: C. F. Müller, 1992. 466 s.
- MELZER, Filip, TĚGL, Petr, a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1–117*. Praha: Leges, 2013. 649 s.
- MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. 296 s.
- MELZER, Filip. *Právní jednání a jeho výklad*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2009. 218 s.

- MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011. 432 s.
- PALANDT. *Bürgerliches Gesetzbuch mit Nebengesetzen*. 74. Auflage. München: C. H. Beck 2015. 3198 s.
- PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústava a ústavní řád České republiky*. Komentář. 2. díl. Praha: Linde, 1999. 1164 s.
- PETROV, Jan, VÝTISK, Milan, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2017. 3120 s.⁴²⁰
- PIPES, Richard. *Vlastnictví a svoboda* (přeložil Luděk Bednář). Praha: Argo, 2008. 364 s.
- PROCHÁZKA, Jan. *Občanský zákon Ruské sovětské federativní socialistické republiky*. Praha: Svoboda, 1946, s.
- PUŽMAN, Josef. *Žaloby a žalobní petity*. Praha: Knihovna v Úvalech, 1933. 476 s.
- RECHBERGER, Walter H. a kol. *Kommentar zum Außerstreitgesetz*. 2. Auflage. Wien: Verlag Österreich 2013. 919 s.
- ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III*. Praha: V. Linhart, 1936 (reprint Praha: Wolters Kluwer, 2013), 866 s.
- RUMMEL, Peter, LUKAS, Meinhard. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch mit wichtigen Nebengesetzen und EU-Verordnungen. Teilband §§ 531–824 ABGB (Erbrecht)*. 4. Auflage. Wien: Manz 2015. 3242 s.
- SALÁK, Pavel. *Testamentum militis jako inspirační zdroj moderního dědického práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2016. 356 s.
- SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír (eds.). *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. 1019 s.
- SCHILCHEGGER, Johann, GRUBER, Katrin. *Österreichisches Verlassenschaftsverfahren. Leitfaden für die Praxis*. Wien: LexisNexis, 2012. 188 s.
- SCHWIMANN, Michael, KODEK, Georg a kol. *ABGB. Praxiskommentar. Band 3. §§ 531–858 ABGB. AnerbG, Kärntner ErbhöfeG, Tiroler HöfeG*. 4. Auflage. Wien: LexisNexis, 2014. 696 s.
- SOBEK, Tomáš. *Argumenty teorie práva*. Praha: Ústav státu a práva, 2008. 330 s.

⁴²⁰ V době zpracování této disertační práce se připravovalo 2. vydání tohoto komentáře a bylo známo, že autoři některé své názory citované v této práci přehodnotili; konkrétní odlišnosti nebyly známy, nebyly proto zohledněny.

- SVOBODA, Emil (ed.). *Dědické právo: návrh subkomitétu pro revisi občanského zákoníka pro Československou republiku*. 2. vydání. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1924.
- SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1921. 104 s.
- SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2013. 408 s.
- SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. 1632 s.
- SVOBODA, Karel, ŠÍNOVÁ, Renáta, HAMULÁKOVÁ, Klára a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. Praha: C. H. Beck, 2014. 458 s.
- SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015. 1054 s.
- ŠÍNOVÁ, Renáta, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana a kol. *Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. Praha: C. H. Beck, 2015. 384 s.
- ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 728 s.⁴²¹
- ŠMÍD, Ondřej, VACOVÁ, Radka a kol. *Výživné*. Praha: Leges, 2017. 284 s.
- TICHÝ, Luboš. *Obecná část občanského práva*. C. H. Beck, Praha 2014. 392 s.
- TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Část I*. Praha: Bursík & Kohout, 1905 (reprint Praha: Wolters Kluwer, 2014, editor Ondřej Horák). 157 s.
- UNGER, Joseph. *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. 6. Band. Das österreichische Erbrecht*. Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1879. 400 s.
- WAGNEROVÁ, Eliška, ŠIMÍČEK, Vojtěch, LANGÁŠEK, Tomáš, POSPÍŠIL, Ivo a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2012. 931 s.
- WELSER, Rudolf (ed.). *Erbrechtsentwicklung in Zentral- und Osteuropa*. Wien: Manz, 2009. 202 s.
- WELSER, Rudolf (ed.). *Zivilrecht. Die Reform des österreichischen Erbrechts. II/1; II/2*. Wien: Manz, 2009; 2010
- WELSER, Rudolf. *Der Erbrechts-Kommentar. §§ 531–824 ABGB*. Wien: Manz 2007. 532 s.

⁴²¹ V době zpracování této disertační práce se připravovalo 2. vydání tohoto komentáře a bylo známo, že autoři některé své názory citované v této práci přehodnotili; konkrétní odlišnosti nebyly známy, nebyly proto zohledněny.

- WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 8. nezměněné vydání. Praha: Leges, 2015. 624 s.
- WINTEROVÁ, Alena. *Žaloba v občanském právu procesním*. Praha: Univerzita Karlova, 1979. 105 s.
- ZEILLER von, Franz. *Commentar über das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der oesterreichischen Monarchie. Zweiter Band. Zweite Abteilung*. Wien und Triest: Geistingers Verlagshandlung, 1812.

Články v odborných časopisech

- BAUER, František. Odpůrčí právo proti opominutí nastoupiti dědictví a nárok na povinný díl. *Právní prakse*, 1937, č. 5, s. 137–138.
- BÉBR, Richard. Některé problémy dědictvého práva z hlediska přípravy nového občanského zákoníka. *Socialistická zákonnost*, 1961, č. 7.
- BEDNÁŘ, Václav. Dědictvé právo v novém občanském zákoníku. *Obchodní právo*, 2012, roč. 21, č. 5, s. 162–170.
- BEZOUŠKA, Petr. Civilněprávní otázky testovací svobody. *Právník*, 2014, roč. 153, č. 10, s. 816–829.
- DADUOVÁ, Martina, HORÁK, Ondřej. Nové dědictvé právo a meziválečná rekonifikace. *Ad Notam*, 2016, roč. 22, č. 1, s. 8–12.
- DOSTALÍK, Petr. Dědictvé instituce jako základní obsahová náležitost testamentu. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2012, roč. 20, č. 3, s. 275–282.
- DRÁPAL, Ljubomír, ŠEŠINA, Martin. Povinný díl a jeho vypořádání. *Ad Notam*, 2016, roč. 22, č. 6, s. 15–20.
- ELIÁŠ, Karel. Noblesa civilistické tradice a postmoderní přístupy k občanskému právu. *Právní rozhledy*, 2003, roč. 11, č. 8, s. 413.
- ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu dědictvého práva pro nový občanský zákoník. *Ad Notam*, 2003, roč. 9, č. 5, s. 97–104.
- HIRSCH, Adam, WANG, William K. S. Qualitative Theory od the Dead Hand. *Indiana Law Journal*. Vol. 68 : Iss. 1 , Article 1., 58 s.
- HOLÍKOVÁ, Lenka. Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Ad notam*, 2017, roč. 23, č. 2. s. 7–10.
- HORÁK, Ondřej, OSINA, Petr. Případ Riggs v. Palmer a jeho význam pro české (dědictvé) právo. *Ad Notam*, 2017, roč. 23, č. 1, s. 18–21.

- HORÁK, Ondřej. K. A. Martini a první moderní úprava dědického práva. Ke 220. výročí (západo)haličského občanského zákoníku. *Ad Notam*, 2017, roč. 23, č. 6, s. 8–11.
- HORÁK, Ondřej. K odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Ad notam*, 2017, roč. 23, č. 4, s. 23–24.
- HORÁK, Ondřej. Nabývání majetku zůstavitele a nahodilá zkáza věci. *Ad Notam*, 2015, roč. 21, č. 6, s. 3–7.
- HORÁK, Ondřej. Ochrana nepominutelných dědiců a povinný díl. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2012, roč. 20, č. 3, s. 283–286.
- HORÁK, Ondřej. Poslední pořízení jako výslovné prominutí činu zakládající dědickou nezpůsobilost. *Ad Notam*, 2019, č. 1, s. 3–6.
- HORÁK, Ondřej. Postavení potomků vyděděného potomka. *Ad Notam*, 2016, roč. 22, č. 4, s. 5–8;
- HORÁK, Ondřej. Tzv. nepominutelný dědic v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 11, s. 381–387.
- IVIČIČ, Marek. Vztah základních práv a soukromého práva ve vybraných státech. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2009, roč. XVI, č. 3, s. 190–196.
- KITTEL, David. Neopominutelný dědic není dědic. *Ad Notam*, 2011, roč. 17, č. 2, s. 14–16.
- KNAPP, Viktor. O dědických titulech podle československého práva a o povinném dílu. *Socialistická zákonnost*, 1984, č. 5., s. 271–279
- KNAPP, Viktor. O vydědění a tzv. negativní závěti. *Socialistická zákonnost*. 1983. č. 6, s. 326–334.
- KOHOUTEK, Jan. Nepominutelný dědic jako účastník řízení o pozůstalosti. *Ad Notam*, 2015, roč. 21, č. 5, s. 3–6.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, TELEČEK, Ivo. Výživné v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2014, roč. 21, č. 3, s. 23–31.
- MUCHA, Jiří. Několik úvah k procesněprávní problematice vydědění. *Bulletin advokacie*, 1984, č. 2, s. 97–109.
- MUCHA, Jiří. Postavení a funkce vydědění v právu dědickém. *Bulletin advokacie*, 1983, červenec–září, s. 171–184.
- ONDŘEJEK, Pavel. Účinky lidských práv v soukromém právu. *Právník*, 2011, roč. 150, č. 1, s. 33–51.
- ONDŘEJEK, Pavel. Ústavní hodnoty a autonomie vůle v právním jednání v soukromém právu. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2016, roč. XXVI, č. 3, s. 351–364.

- PLAŠIL, Filip. Poznámky k článku „Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu“. *Ad notam*, 2017, roč. 23, č. 3, s. 18–22.
- PLAŠIL, Filip. Volná čtvrtina podle § 1587 ObčZ a povinný díl. *Ad notam*, 2016, roč. 22, č. 1, s. 13–17.
- PLAŠIL, Filip. Zamyšlení nad odkázáním nepominutelného dědice na pořad práva. *Ad Notam*, 2016, roč. 22, č. 3, s. 14–19.
- RABL, Christian. Das Nachlaßinventar – Inhalt und Zweck. *Österreichische Notariatszeitung*. 1999, roč. 129, č. 5, s. 131–132.
- SPÁČIL, Jiří. Vztah vlastnické žaloby na vydání věci k žalobám z některých jiných právních vztahů. *Právní fórum*, roč. 2015, č. 8, s. 313.
- ŠEŠINA, Martin. Změny v postavení a právech nepominutelných dědiců v novém občanském zákoníku. *Rekodifikace a praxe*. 2015, č. 3, s. 8–10.
- ŠUBRTOVÁ, Jitka. Důvody vydědění. *Ad Notam*, 1999, roč. 5, č. 5, s. 97.
- TALADOVÁ, Iveta. Ústavní základy dědického práva, *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2019 (v tisku).
- TALANDOVÁ, Iveta. Zjišťování jmění zůstavitele včera a dnes. *Iurium Scriptum*, 2019, roč. 3, č. 1, s. 73–86.
- TALANDA, Adam, TALANDOVÁ, Iveta, PLAŠIL, Filip. Postavení nepominutelného dědice. *Ad Notam*, 2019, roč. 25, č. 1, s. 27–41.
- TALANDA, Adam, TALANDOVÁ, Iveta. Postavení nepominutelného dědice. *Právní rozhledy*, 2018, roč. 26, č. 7, s. 229–236.
- TALANDA, Adam. Určení účastníků řízení o pozůstalosti na základě pořízení pro případ smrti. *Právní rozhledy*, 2016, č. 21, s. 753–756.
- TALANDOVÁ, Iveta, TALANDA, Adam, PLAŠIL, Filip. Obrana oprávněného dědice. *Bulletin advokacie*, 2019 (v tisku).
- TALANDOVÁ, Iveta, TALANDA, Adam. A Brief Insight into Disinheritance. *International and Comparative Law Review*, 2016, roč. 16, č. 1, s. 153–160.
- TALANDOVÁ, Iveta, TALANDA, Adam. Dědická smlouva. *Právo a rodina*, 2018, roč. 20, č. 6, s. 12–15.
- TALANDOVÁ, Iveta, TALANDA, Adam. Římské dědické právo jako inspirace současného dědického práva. *Historica Olomucensia*, 2018, roč. XLV, č. 55, s. 29–41.
- TALANDOVÁ, Iveta, TALANDA, Adam. Vliv vydědění na potomky vyděděného. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 653–660.

- TALANDOVÁ, Iveta. Dědická nezpůsobilost. *Právo a rodina*, 2018, roč. 20, č. 8, s. 17–20.
- TALANDOVÁ, Iveta. Důsledky nevhodného chování dítěte v dědickém právu. *Acta Iuridica Olomucensia*. 2016, roč. 11, č. 3, s. 249–257.
- TALANDOVÁ, Iveta. Několik úvah nad současnou úpravou nepominutelného dědice. *Soukromé právo*, 2019 (v tisku).
- TALANDOVÁ, Iveta. Nepominutelný dědic a jeho právo na povinný díl. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2017, roč. 25, č. 1, s. 63–72.
- TALANDOVÁ, Iveta. Vydědění nepominutelného dědice pro dědickou nezpůsobilost. *Ad Notam*, 2019, roč. 26, č. 2, s. 3–6.
- TICHÝ, Luboš. Působení základních práv na soukromoprávní poměry a jeho meze (skica k doktríně prozařování). *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2010, roč. XVII, č. 1, s. 10–17.
- VLASÁK, Michal. Vydědění z důvodu trvalého vedení nezřízeného života. *Právní fórum*. 2012, roč. 9, č. 5, s. 216–219.
- Vydědění nepominutelného dědice. *Právo a rodina*, 2019, roč. 21, č. 7–8, s. 19–26.
- Zrušiti právo dědické. *Právník*, 1918, s. 248.

Příspěvky ve sbornících a články v elektronické podobě

- BEDNÁŘ, Václav. Nepominutelný dědic. In HAVEL, Bohumil, PIHERA, Vlastimil (eds.). *Soukromé právo na cestě: eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 17–28.
- ELIÁŠ, Karel. Charakteristika návrhu nového občanského zákoníku. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, TICHÝ, Luboš. *Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva*. Praha: ASPI, 2006, s. 34–36.
- ELIÁŠ, Karel. Inspirační síla všeobecného zákoníku občanského v návrhu občanského zákoníku pro Českou republiku. In HRUŠÁKOVÁ, Milada (ed.). *200 let ABGB – od kodifikace k rekodifikace českého občanského práva*. Praha: Leges, 2011, s. 11–29.
- FIALA, Roman. *Roman Fiala k NOZ* [online]. *Iusless.blogpost.cz*, 30. prosince 2013. Dostupné na <<http://iusless.blogspot.cz/2013/12/roman-fiala-k-noz.html>>.
- HORÁK, Ondřej. Výpůjčka, právní úkon a jiné „slovakismy“. Zamyšlení nad terminologickými změnami při rekodifikaci českého soukromého práva. In MACH, Peter, PEKARIK, Matej, VLADÁR, Vojtech (edd.). *Constans et perpetua voluntas: Pocta Petrovi Blahovi k 75. narodeninám*. Trnava: Trnavská univerzita, 2014, s. 217–222.

- HORÁK, Ondřej. *Zamyšlení nad autonomií vůle a povinným dílem v novém občanském zákoníku* [online]. Vsehrd.cz. 21. února 2017. Dostupná na <https://www.vsehrd.cz/clanek/zamysleni-nad-autonomii-vule-a-povinnym-dilem-v-novem-obcanskem-zakoniku_1f1a58aa-bce6-411c-be83-b523ee45b8b1>.
- TALANDOVÁ, Iveta, TALANDA, Adam. Inheritance contract. In PINIOR, Piotr, WYRZYKOWSKI, Wojciech, ZABA, Mateusz. *Evolution of Private Law. New Perspectives*. Katowice: Oficyna Wydawnicza Waclaw Walasek, 2018, s. 169–177
- TALANDOVÁ, Iveta, TALANDA, Adam. Vliv požívání alkoholu na dědické právo. In KYSELOVSKÁ, Tereza, SPRINGINSFELDOVÁ, Nelly, KŘÁPKOVÁ, Alica a kol. (eds.). *Spisy Právnické fakulty Masarykovy Univerzity*. Brno: Masarykovy Univerzita, 2017, s. 449–458.
- TALANDOVÁ, Iveta. Developments in legal institutions of „heir with capacity to inherit“. In PINIOR, Piotr, ZIELIŃSKA, Ewa, Żaba, Mateusz legal (eds.). *Evolution of private law. New approach*. Katowice: Oficyna Wydawnicza Waclaw Walasek, 2016, s. 268–274.
- TALANDOVÁ, Iveta. Obrana vyděděného nepominutelného dědice In DOBROVIČ, Ľuboš, KMECOVÁ, Darina (eds.). *Recenzovaný zborník vedeckých prác: Vymožitelnosť práva v kontexte vývoja spoločnosti*, Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2017, s. 487–492.
- TALANDOVÁ, Iveta. Proměny dědické způsobilosti v občanských zákonících? In POLÁČEK-TUREKOVÁ, Zlatica, TUROŠÍK, Michal. (eds.) *Civilnoprávne inštitúty a ich historická reflexia vo svetle moderných rekonštrukcií*. Banská Bystrica: Belianum, 2016, s. 300–311.
- TALANDOVÁ, Iveta. TALANDA, Adam. Vydědění nezdárného potomka. In VIČAROVÁ HEFNEROVÁ, Hana, MADLEŇÁKOVÁ, Lucia (eds.). *Kontroverzní názory v právu. Sborník z konference Olomoucké debaty mladých právníků 2015*. Praha: Leges, 2015, s. 197–203.
- TALANDOVÁ, Iveta. *Zjišťování jmění zůstavitele včera a dnes* [online]. iurium.cz, 19. května 2019. Dostupné na <<https://www.iurium.cz/2019/05/19/zjistovani-jmeni-zustavitele/?fbclid=IwAR1sptBMHI9Xo1sBZCCbW4Naod4GE-R1XZzN957O4kgaFc5DjQmXAD1oOKk>>.

Rozhodnutí soudů

Rozhodnutí Ústavního soudu České republiky

- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 29. listopadu 2016, sp. zn. II. ÚS 1113/16.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4. října 2016, sp. zn. II. ÚS 251/16.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. listopadu 2012 sp. zn. I. ÚS 295/10.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. května 2006, sp. zn. I. ÚS 467/04.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 28. dubna 2005, sp. zn. Pl. ÚS 60/04.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 14. července 2004, sp. zn. I. ÚS 185/04.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. května 2004, sp. zn. I. ÚS 167/04.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4. května 2004, sp. zn. I. ÚS 113/04.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 13. dubna 2004, sp. zn. I. ÚS 43/04.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. října 2002, sp. zn. Pl. ÚS 39/01.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18. června 2002, sp. zn. Pl. ÚS 7/02.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16. října 2001, sp. zn. Pl. ÚS 5/01.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23. května 2000, sp. zn. Pl. ÚS 24/99.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. ledna 2000, sp. zn. III ÚS 462/98.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky/České republiky

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. července 2018, sp. zn. 21 Cdo 4392/2017.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. listopadu 2016, sp. zn. 21 Cdo 3081/2016.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. října 2014, sp. zn. 21 Cdo 2088/2013.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. dubna 2014, sp. zn. 21 Cdo 884/2013.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. listopadu 2013 sp. zn. 21 Cdo 3213/2012.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. března 2013, sp. zn. 21 Cdo 3423/2011.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. listopadu 2012, sp. zn. 22 Cdo 1096/2011.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. listopadu 2011, sp. zn. 21 Cdo 190/2010.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. listopadu 2011, sp. zn. 21 Cdo 2149/2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. listopadu 2011, sp. zn. 21 Cdo 3992/2008.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. března 2011, sp. zn. 21 Cdo 2537/2010.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. září 2009, sp. zn. 21 Cdo 1912/2008.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. července 2008, sp. zn. 21 Cdo 3772/2007.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. května 2007, sp. zn. 21 Cdo 688/2006.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. ledna 2006, sp. zn. 30 Cdo 1798/2005.

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. ledna 2004, sp. zn. 30 Cdo 2214/2002.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. října 2003, sp. zn. 30 Cdo 1921/2003.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. srpna 2002, sp. zn. 30 Cdo 59/2002.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. ledna 2001, sp. zn. 21 Cdo 48/2000.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. října 1999, sp. zn. 2 Cdon 682/96.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. ledna 1998, sp. zn. 2 Odon 86/97.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. září 1997, sp. zn. 2 Cdon 86/97.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 7. 6. 1978, sp. zn. 11 Tz 21/78.
- Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. března 1973, sp. zn. Cpj 25/73.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 6. září 1954, sp. zn. Cz 128/54.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 5. prosince 1928, sp. zn. R II 383/28.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 8. listopadu 1921, sp. zn. Rv I 429/21.
- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. prosince 1997, sp. zn. 24 Co 315/97.

Rozhodnutí dalších soudů České republiky

- Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích ze dne 30. ledna 2019, sp. zn. 18 Co 399/2018.
- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. října 2017, sp. zn. 24 Co 92/2017.
- Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka Liberec ze dne 11. listopadu 2005, sp. zn. 35 Co 949/2005.
- Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. září 2002, sp. zn. 18 Co 267/2002.
- Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 13. listopadu 1998, sp. zn. 18 Co 310/1998.
- Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 9. srpna 1996, sp. zn. 6 Co 10/1996.
- Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 30. 7. 1986, sp. zn. 18 Co 135/1986.

Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora Rakouska

- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 24. září 2018, sp. zn. 2Ob166/17a.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 29. září 2016 sp. zn. 2 Ob183/15y.
- Rozsudek Nejvyššího soudního dvora ze dne 16. prosince 2015, sp. zn. 3 Ob 205/15s.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 13. listopadu 2013, sp. zn. 7 Ob 158/13f.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 20. listopadu 2012, sp. zn. 5 Ob 116/12p.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 22. března 2011, sp. zn. 3 Ob 44/11h.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 17. prosince 2010, sp. zn. 6 Ob 153/10h.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 23. listopadu 2010. sp. zn. 1 Ob 190/10p.

- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 10. března 2008, sp. zn. 10 Ob 8/08m.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 28. srpna 2007, sp. zn. 5 Ob 108/07d.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 6. října 2005, sp. zn. 6 Od 51/05a.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 22. října 2001, sp. zn. 3 Ob 320/02.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 12. února 1998, sp. zn. 2 Ob 26/98g.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 11. července 1995, sp. zn. 4 Ob 539/95.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 27. března 1995, sp. zn. 1 Ob 630/94.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 16. listopadu 1989, sp. zn. 6 Ob 16/89.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 9. května 1985, sp. zn. 7 Ob 547/84.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 21. května 1969, sp. zn. 5 Ob 75/69.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 5. září 1968, sp. zn. 6 Ob 194/68.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 3. listopadu 1954, sp. zn. 2 Ob 817/54.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 8. listopadu 1950, sp. zn. 2 Ob 559/50.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 30. června 1915, sp. zn. R VI 71/15.

Abstrakt a klíčová slova

Abstrakt

Disertační práce se zabývá nepominutelným dědicem a vyloučením jeho práv z vůle zůstavitele. Odejmutí práv nepominutelnému dědici může zůstavitel docílit prostřednictvím opominutí nebo vydědění. V důsledku opominutí nepominutelný dědic nedědí, může si však nárokovat právo na povinný díl. Aby zůstavitel vyloučil nepominutelného dědice i z tohoto práva, musí tak učinit na základě vydědění. Vzhledem k závažnějším následkům, které v takovém případě pro nepominutelného dědice nastanou, je vydědění možné pouze pro zákonem stanovené důvody a v předepsané zákonné formě. Oproti tomu opominutí nevyžaduje žádné zdůvodnění ani vysvětlení ze strany zůstavitele, postačí pouze, pokud zůstavitel pořídí o svém majetku pro případ smrti a na nepominutelného dědice v tomto pořízení nebude pamatovat, popřípadě výslovně uvede, že nepominutelnému dědici se nemá z dědictví ničeho dostat. Vydědění a opominutí jsou tedy sice rozdílné instituty, oba však mají společné, že mohou nepominutelného dědice vyloučit z jeho práv a jejich předpokladem je vždy aktivní právní jednání ze strany zůstavitele. Zároveň jsou tyto instituty navzájem provázány, neboť opominutí může vyústit ve vydědění (tzv. vydědění mlčky a po právu) a vydědění bez uvedení důvodu, popřípadě neplatné vydědění, může mít účinky opominutí. Vše výše uvedené má pak vliv jak na hmotněprávní, tak procesní postavení nepominutelného dědice, které dosud není z pohledu právní teorie ani praxe zcela vyjasněno, a proto je mu věnována předkládaná práce.

Klíčová slova

Dědické právo, nepominutelný dědic, právo na povinný díl, vydědění, opominutí, dědická nezpůsobilost, negativní závěť, právo na nutnou výživu, žaloba oprávněného dědice

Abstract

This dissertation focuses on legal aspects of forced heir and exclusion of forced heir's rights under testator's will. The testator may withdraw the forced heir's succession rights either by exclusion or disinheritance. While the forced heir does not stand to inherit due to the exclusion, the right to a forced share may be claimed. To exclude the forced heir from right to the forced share, the testator must disinherit the forced heir. Since the disinheritance causes more severe consequences to the forced heir, statutory requirements and form concerning the disinheritance shall apply. In contrary, the testator is not obliged

to any justification or explanation. The testator shall only make a disposition mortis causa excluding the forced heir, and if applicable, the testator shall expressly state the forced heir is not entitled to any share in respect of the heritage. Disinheritance and exclusion from the forced heir's succession rights differ. However, it is common for both of the institutes that the forced heir's succession rights may be withdrawn and that the testator's action is required. Additionally, the institutes are linked due to the fact the exclusion may lead to disinheritance (i.e. made tacitly and lawfully) and disinheritance without a given reason, as well as invalid disinheritance, may have an effect of exclusion from one's succession rights. The above-mentioned affects both substantive and procedural status of the forced heir, which has not yet been clarified either in terms of theory or practice and, therefore, it is the focus of this thesis.

Key Words

Inheritance law, forced heir, forced share, disinheritance, omission of forced heir, incapacity to inherit, negative testament, right of descendant to necessary subsistence, hereditatis petitio

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Iveta Talandová

**Vyloučení práv nepominutelného dědice
a jeho procesní postavení**

Autoreferát disertační práce

Olomouc 2019

Obsah

Úvod	4
1 Přehled aktuálního stavu.....	5
2 Cíle disertační práce	6
3 Metody zpracování.....	7
4 Vlastní řešení	9
4.1 Struktura práce	9
4.2 Vlastní závěry	12
V jakém postavení může vystupovat nepominutelný dědic?	12
Může být nepominutelný dědic vyloučen z dědických práv formou negativní závěti?... 13	
Jaké hmotněprávní postavení má opominutý nepominutelný dědic?	14
Má být opominutý nepominutelný dědic vyrozuměn o svém právu na povinný díl?..... 15	
Kdy vznikne účast opominutého nepominutelného dědice na řízení o pozůstalosti?..... 15	
Jakým způsobem se může nepominutelný dědic bránit proti rozdělení společného jmění manželů, které jej zkracuje na povinném dílu?..... 15	
Jakou procesní obranu může opominutý nepominutelný dědic využít?	16
Jaké hmotněprávní postavení má vyděděný nepominutelný dědic?	16
Jaké hmotněprávní postavení mají potomci vyděděného nepominutelného dědice?	17
Má být vyděděný nepominutelný dědic vyrozuměn o svém vydědění?	18
Jakou procesní obranu může vyděděný nepominutelný dědic využít?	18
Je obvyklá cena pozůstalosti určená v řízení o pozůstalosti pro vyloučeného nepominutelného dědice závazná?..... 20	
Jakým způsobem se může nepominutelný dědic po skončení řízení o pozůstalosti domáhat svých práv?..... 20	
5 Zhodnocení výsledků	20
6 Původní výsledky autorky	21
7 Seznam použitých zdrojů	23
Právní předpisy	23
Důvodové zprávy.....	23
Komentáře a monografie.....	23
Články v odborných časopisech.....	29

Příspěvky ve sbornících a články v elektronické podobě	33
Rozhodnutí soudů	34
8 Abstrakt a klíčová slova	36
Abstrakt	36
Klíčová slova.....	37
Abstract.....	37
Key Words	38

Úvod

Dědické právo představuje soubor pravidel upravujících přechod majetkových hodnot ze zemřelého na další osoby. V souvislosti s tímto se nabízí otázka, kdo mají být tyto další osoby? Podle principu rodinné solidarity je spravedlivé, aby majetek převzali nejbližší členové rodiny, kteří se často zapříčinili o vytvoření těchto majetkových hodnot a pro svůj blízký vztah k zůstaviteli si tyto majetkové hodnoty snad i zaslouží.¹ Proti tomuto principu však stojí princip autonomie vůle zůstavitele, podle kterého má zůstavitel právo sám určit, komu jím shromážděné majetkové hodnoty připadnou. Uvedené principy se pak střetávají především v osobě nepominutelného dědice.

Nepominutelný dědic je tradičně dědickým právem chráněn, přičemž v průběhu času se mění představy o tom, kdo má být nepominutelným dědicem, vždy se však jedná o osobu, která nemá být při dědění opominuta, nebo na kterou má být jinak pamatováno. Důvodem ochrany nepominutelných dědiců je, že tito zpravidla představují nejbližší osoby z rodinného kruhu zůstavitele a společnost má proto zájem na tom, aby tyto osoby nabyly majetek po zůstaviteli, a to primárně jako dědicové, v ostatních případech, aby byli alespoň jinak majetkově zajištěni. Nejčastějším případem je situace, kdy nepominutelný dědic je opravdu dědicem, neboť mu svědčí dědický titul, a to dědická smlouva, závěť nebo zákonná dědická posloupnost. Povinný díl je v takovém případě obsažen v dědickém podílu a postavení nepominutelného dědice je téměř shodné s postavením ostatních dědiců. Postavení nepominutelného dědice, který je opravdu dědicem, nezpůsobuje výkladové ani aplikační problémy. Stejně tak nezpůsobuje větších problémů ani případ, kdy je nepominutelnému dědici zanechán povinný díl ve formě odkazu, ačkoliv se nepominutelný dědic v takovém případě nestává dědicem, nýbrž pouhým odkazovníkem.²

Rodinné vztahy však nemusí být vždy ideální, a mohou vyústit až k tomu, že zůstavitel nebude mít zájem na tom, aby se nepominutelnému dědici něčeho z jeho majetku dostalo; v některých případech může být takový záměr zůstavitele dokonce až pochopitelný vzhledem k chování nepominutelného dědice. Na takové situace pamatuje zákon tím, že umožňuje zůstaviteli pořízením pro případ smrti práva nepominutelného dědice omezit, a to jak jeho dědické právo, tak právo na povinný díl. Odejmutí dědických práv nepominutelnému dědici může zůstavitel docílit prostřednictvím opominutí. V důsledku opominutí nepominutelný dědic nedědí, může si však nárokovat právo na povinný díl. Aby zůstavitel vyloučil nepominutelného

¹ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1921, s. 8.

² Těmito případy, které nevyvolávají větších výkladových problémů, se předkládaná práce nezabývá.

dědice i z tohoto práva, musí tak učinit na základě vydědění. Vzhledem k závažnějším následkům, které v takovém případě pro nepominutelného dědice nastanou, je vydědění možné pouze pro zákonem stanovené důvody a v předepsané zákonné formě. Oproti tomu opominutí nevyžaduje žádné zdůvodnění ani vysvětlení ze strany zůstavitele, postačí pouze, pokud zůstavitel pořídí o svém majetku pro případ smrti a na nepominutelného dědice v tomto pořízení nebude pamatovat, popřípadě výslovně uvede, že nepominutelnému dědici se nemá z dědictví ničeho dostat. Z výše uvedeného je patrné, že vydědění a opominutí jsou sice rozdílné instituty, oba však mají společné, že mohou nepominutelného dědice vyloučit z jeho práv a jejich předpokladem je vždy aktivní právní jednání ze strany zůstavitele. Zároveň jsou tyto instituty navzájem provázány, neboť opominutí může vyústit ve vydědění (tzv. vydědění mlčky a po právu) a vydědění bez uvedení důvodu, popřípadě neplatné vydědění, může mít účinky opominutí. Vše výše uvedené má pak vliv jak na hmotněprávní, tak procesní postavení nepominutelného dědice, které dosud není z pohledu právní teorie ani praxe zcela vyjasněno, a proto je mu věnována předkládaná práce.

1 Přehled aktuálního stavu

Hmotněprávnímu a procesnímu postavení nepominutelného dědice, který není dědicem (ani odkazovníkem) se věnují partikulárně komentáře, odborné monografie, vědecké články a rovněž i nedávná judikatura; mnohé závěry však navazují především na předcházející úpravu a nereflktují současné pojetí práva nepominutelného dědice na povinný díl a jeho odlišnosti od práva na dědický podíl. Největší spory v právní vědě panují ohledně postavení neplatně vyloučeného nepominutelného dědice. Většina autorů, a to zejména M. Šešina, J. Svoboda s O. Kličkou a V. Bednář, zastává názor, že neplatně vyděděný nepominutelný dědic má právo na dědický podíl a že spory o povinný díl se mají řešit v řízení o pozůstalosti odkázáním k podání žaloby o určení dědického práva;³ uvedené stanovisko pak ve svém nedávném rozhodnutí podpořil i Městský soud v Praze.⁴ Jiní autoři, a to snad jen D. Kittel, F. Plašil a jako jedna z prvních též autorka této práce společně s A. Talandou, prosazují názor, že neplatně vyděděný nepominutelný dědic má právo jen na povinný díl a že spory o povinný díl je nutno

³ ŠEŠINA, Martin. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 374–375; Srov. však DRÁPAL, Ljubomír, ŠEŠINA, Martin. Povinný díl a jeho vypořádání. *Ad Notam*, 2016, roč. 22, č. 6, s. 15–20; SVOBODA, Jiří. In FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2015, s. 428–429; SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 24–25; BEDNÁŘ, Václav. Několik poznámek k vydědění. *Bulletin advokacie*, 2018, roč. 25, č. 10, s. 27.

⁴ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. října 2017, sp. zn. 24 Co 92/2017.

řešit žalobou na zaplacení mimo řízení o pozůstalosti;⁵ přičemž ve svém nedávném rozhodnutí uvedený názor podpořil i Nejvyšší soud ČR.⁶ Různé názory rovněž panují ohledně užití negativní závěti ve vztahu k nepominutelnému dědici; J. Svoboda a M. Šešina bez bližší argumentace dovozují, že negativní závěť nemůže být užitá pro odnětí dědického podílu nepominutelného dědice,⁷ naopak D. Kittel, F. Plašil, A. Talanda společně s autorkou této práce mají za to, že negativní závěti lze vyloučit jakéhokoliv dědice.⁸ Zcela nevyjasněná a dosud blíže neřešená pak zůstává otázka obrany nepominutelného dědice po pravomocném skončení řízení o pozůstalosti, kterou se autorka této práce rovněž v rámci své vědecké činnosti zabývala.⁹

Z výše uvedeného je patrné, že mnohé otázky ohledně vyloučeného nepominutelného dědice, a to jak v hmotněprávní, tak procesní rovině, zůstávají dosud nevyjasněny. Tématu se sice věnovali výše uvedení autoři, nicméně spory přetrvávají. Zároveň se k předkládané problematice vyjádřil dosud jen Městský soud v Praze a Nejvyšší soud ČR, z nichž každý podpořil jeden z názorů, a není tedy zcela jasné, jakým směrem se bude další judikatura ubírat. Z uvedeného je patrné, že se jedná o otázky, které nejsou dosud v právní vědě ani praxi uspokojivě vyřešeny, jejich kritické zhodnocení bude proto přínosem, a to zvláště s ohledem na skutečnost, že neustále vzrůstá počet pořízeních pro případ smrti, která práva nepominutelných dědiců opomíjejí, popřípadě zcela vylučují.¹⁰

2 Cíle disertační práce

Vědeckým cílem této disertační práce je poskytnutí ucelené právní analýzy současné hmotněprávní a procesní úpravy vyloučeného nepominutelného dědice s poukázáním

⁵ KITTEL, David. In PETROV, Jan, VÝTISK, Milan, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 1591–1592, 1595; PLAŠIL, Filip. Zamyšlení nad odkázáním nepominutelného dědice na pořad práva. *Ad Notam*, 2016, roč. 22, č. 3, s. 14–19; TALANDA, Adam, TALANDOVÁ, Iveta. Postavení nepominutelného dědice. *Právní rozhledy*, 2018, roč. 26, č. 7, s. 229–236; TALANDA, Adam, TALANDOVÁ, Iveta, PLAŠIL, Filip. Postavení nepominutelného dědice. *Ad Notam*, 2019, roč. 25, č. 1, s. 27–41. TALANDOVÁ, Iveta. Obrana vyděděného nepominutelného dědice. In DOBROVIČ, Luboš, KMECOVÁ, Darina (eds). *Recenzovaný zborník vedeckých prác: Vymožitelnost práva v kontexte vývoja spoločnosti*, Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2017, s. 487–492.

⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. července 2018, sp. zn. 21 Cdo 4392/2017.

⁷ SVOBODA In FIALA, DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*, s. 427–428; ŠEŠINA In ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.*, s. 372.

⁸ KITTEL In PETROV, VÝTISK, BERAN a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, s. 1591–1592 a 1595; TALANDA, TALANDOVÁ, PLAŠIL. *Postavení nepominutelného dědice*, s. 27–41; TALANDOVÁ, TALANDA. *Postavení nepominutelného dědice*, s. 229–266.

⁹ Příspěvek *Obrana oprávněného dědice* byl přednesen autorkou společně s A. Talandou na konferenci COFOLA pořádané Právnickou fakultou Masarykovy Univerzity v Brně dne 20. 4. 2018. Příspěvek byl rovněž v roce 2018 přihlášen do soutěže ve Studentské vědecké a odborné činnosti pořádané Právnickou fakultou Univerzity Palackého, kde získal 3. místo.

¹⁰ Zatímco v roce 2015 sepsalo závěť u notáře 17 300 zůstavitelů v roce 2018 jich bylo už 20 702. KOLÁŘOVÁ, Kateřina. Která závěť je ta pravá? *Lidové noviny*, 21. ledna 2019, s. 14.

na problematické aspekty, které aktuální úprava v této oblasti přináší. Následně pomocí syntézy těchto poznatků je dosaženo konkrétních závěrů ohledně dané problematiky.

Výzkum v právu není založen na měřitelných datech, jako je tomu v empirických vědách, proto nelze stanovit hypotézu, kterou by bylo možno jednoznačně potvrdit či vyvrátit. Právo není exaktní věda, a proto ne všechny právní problémy mají jen jedinou správnou odpověď. V této práci proto není stanovena hlavní hypotéza, k jejímuž potvrzení či vyvrácení by práce směřovala, ale jsou vymezeny okruhy výzkumných otázek, kterými je třeba se při zkoumání postavení nepominutelného dědice zabývat:

1. V jakém postavení může vystupovat nepominutelný dědic?
2. Může být nepominutelný dědic vyloučen z dědických práv formou negativní závěti?
3. Jaké hmotněprávní postavení má opominutý nepominutelný dědic?
4. Má být opominutý nepominutelný dědic vyrozuměn o svém právu na povinný díl?
5. Kdy vznikne účast opominutého nepominutelného dědice na řízení o pozůstalosti?
6. Jakým způsobem se může nepominutelný dědic bránit proti rozdělení společného jmění manželů, které jej zkracuje na jeho povinném dílu?
7. Jakou procesní obranu může opominutý nepominutelný dědic využít?
8. Jaké hmotněprávní postavení má vyděděný nepominutelný dědic?
9. Jaké hmotněprávní postavení mají potomci vyděděného nepominutelného dědice?
10. Má být vyděděný nepominutelný dědic vyrozuměn o svém vydědění?
11. Jakou procesní obranu může vyděděný nepominutelný dědic využít?
12. Je obvyklá cena pozůstalosti určená v řízení o pozůstalosti pro vyloučeného nepominutelného dědice závazná?
13. Jakým způsobem se může nepominutelný dědic po skončení řízení o pozůstalosti domáhat svých práv?

3 Metody zpracování

Při hledání odpovědí na výše uvedené výzkumné otázky budou využity následující metody výkladu a dotváření práva. Občanský zákoník sám některá výkladová pravidla uvádí, a proto je třeba tyto metodologické pokyny respektovat a vykládat ustanovení občanského zákoníku v souladu s nimi. Výklad tedy musí především splňovat požadavek **ústavně konformního výkladu a požadavek hodnotové bezrozpornosti právního řádu** (axiologický výklad). Tento požadavek respektu k nejvyšším právním normám státu je zjevně nadřazen jakýmkoli jiným výkladovým metodám, je však v souladu s požadavkem na zákaz výkladu v rozporu s dobrými mravy a výkladu vedoucího ke krutosti či bezohlednosti urážející obyčejné

lidské citění, jelikož všechny tyto hodnoty jsou právě ústavními normami, především Listinou základních práv a svobod, chráněny. Občanský zákoník mimo výše uvedený ústavně konformní výklad poukazuje ve druhém odstavci na **výklad jazykový, formálně systematický, subjektivně historický a objektivně teleologický**. Tyto metody budou rovněž v rámci předkládané práce zohledněny. Klíčovou interpretační metodou pak je **objektivně teleologický výklad** hledající smysl a účel vykládaného ustanovení. V případě, kdy ani za využití všech výše uvedených výkladových metod nebude možné na výzkumnou otázku odpovědět, dojde k dotváření práva, a to podle konkrétního případu buď za pomoci analogie, či teleologické redukce.¹¹

Co se týče metodických postupů, tyto jsou zvoleny s ohledem na cíl práce. Předně je využita metoda analýzy, a to ve vztahu k současné právní úpravě a soudní judikatuře. Cílem této metody je identifikovat současné sporné otázky v rámci zvolené problematiky, které jsou následně řešeny za použití syntézy, indukce a abstrakce.¹²

Součástí předkládané práce je i provedení komparace, a to jak historické, tak zahraniční. Historická komparace byla zvolena z důvodu, že současná úprava byla z velké části inspirována dřívější úpravou, zejména pak vládním návrhem občanského zákoníku z roku 1937,^{13,14} který představuje “*opatrnou revisi*“ obecného zákoníku občanského. Právě historické předpisy lze označit za zásadní inspirační zdroje současné úpravy dědického práva,¹⁵ když současná úprava s cílem posílit princip autonomie vůle zůstavitele navrátila do právního řádu mnohé tradiční instituty dědického práva a pokusila se navázat právě na historickou úpravu z První

¹¹ K metodám výkladu a dotváření práva viz MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. 296 s.; MELZER, Filip, TĚGL, Petr. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr, a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svatek I. § 1–117*. Praha: Leges, 2013, s. 66–78, 190–200.

¹² K metodickým postupům a právní argumentaci viz KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995. 247 s.; KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníka*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. 233 s.; SOBEK, Tomáš. *Argumenty teorie práva*. Praha: Ústav státu a práva, 2008. 330 s.; MELZER, Filip. *Právní jednání a jeho výklad*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2009. 218 s.; HLOUCH, Lukáš. *Teorie a realita právní interpretace*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 348 s.

¹³ Viz k inspiračním zdrojům současného občanského zákoníku: ELIÁŠ, Karel. Charakteristika návrhu nového občanského zákoníku. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, TICHÝ, Luboš. *Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva*. Praha: ASPI, 2006, s. 34–36; ELIÁŠ, Karel. Inspirační síla všeobecného zákoníku občanského v návrhu občanského zákoníku pro Českou republiku. In HRUŠÁKOVÁ, Milada (ed.). *200 let ABGB – od kodifikace k rekodifikace českého občanského práva*. Praha: Leges, 2011, s. 11–29; ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 47; HORÁK, Ondřej. Dějiny kodifikace soukromého práva v českých zemích. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr, a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1–117*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, s. XXVIII.

¹⁴ Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937 spolu s osnovou čsl. zák. z roku 1931 byl přetištěn v práci: SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír (eds). *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012.

¹⁵ M. Daduová a O. Horák uvádí, že v současné úpravě dědického práva bylo až 78 % ustanovení inspirováno vládním návrhem občanského zákoníku z roku 1937. DADUOVÁ, Martina, HORÁK, Ondřej. *Nové dědické právo a meziválečná rekodifikace. Ad Notam*, 2016, roč. 22, č. 1, s. 8–12.

republiky. Uvedené je pak patrné především na institutu nepominutelného dědice, jehož pojetí bylo navráceno do jeho historické podoby. Co se týče dalších předcházejících úprav, zejména občanských zákoníků z roku 1950 a 1964, je nutno uvést, že i tyto současnou podobu dědického práva ovlivnily, a to navzdory snahám o naprosté překonání těchto socialistických úprav.¹⁶ Proto je provedena komparace i ve vztahu k těmto předpisům. Srovnání je rovněž provedeno i se současným zněním obecného zákoníku občanského, který je dodnes účinný (i když ve značně novelizované podobě) v Rakouské republice. Právě novelizovaná podoba obecného zákoníku občanského ukazuje, nakolik se dědické právo v rámci jedné kontinuální úpravy vyvinulo, možná až zdokonalilo. Výklad této úpravy spolu s navazující judikaturou navíc představuje, s ohledem na výše zmíněnou předlohu současné úpravy, zcela zásadní zdroj poznání. Z těchto předkládaná práce rovněž čerpá a následně dospívá k zásadním závěrům ohledně postavení vyloučeného nepominutelného dědice a jeho procesní obrany.

4 Vlastní řešení

4.1 Struktura práce

Disertační práce je členěna do sedmi částí, včetně úvodu a závěru, přičemž jednotlivé kapitoly jsou dále členěny do podkapitol a oddílů:

Úvod

Dosavadní poznatky právní vědy

Struktura práce

Cíl, výzkumné otázky a metodika práce

Původní výsledky a jejich uplatnění v odborných publikacích

1 Základní východiska a zásady dědického práva

1.1 Ústavní základy dědického práva hmotného

1.2 Zásady dědického práva

1.2.1 Zásady dědického práva hmotného

1.2.2 Zásady dědického práva procesního

2 Nepominutelný dědic

2.1 Osoby patřící mezi nepominutelné dědice

2.2 Právo nepominutelného dědice na povinný díl

2.3 Postavení nepominutelného dědice

¹⁶ ELIÁŠ, Karel. Noblesa civilistické tradice a postmoderní přístupy k občanskému právu. *Právní rozhledy*, 2003, roč. 11, č. 8, s. 413.

- 2.3.1 Nepominutelný dědic, který je dědicem
- 2.3.2 Nepominutelný dědic, který je odkazovníkem
- 2.3.3 Nepominutelný dědic, který není dědicem

3 Opominutí nepominutelného dědice

3.1 Druhy opominutí

- 3.1.1 Vědomé opominutí
- 3.1.2 Nevědomé opominutí

3.2. Způsoby opominutí

- 3.2.1 Opominutí mlčky
- 3.2.2 Opominutí výslovně, tzv. negativní závěť

3.3 Forma opominutí

3.4 Hmotněprávní postavení opominutého nepominutelného dědice

3.5 Procesní postavení opominutého nepominutelného dědice

- 3.5.1 Vznik účasti nepominutelného dědice na řízení o pozůstalosti
- 3.5.2 Účast nepominutelného dědice na dílčích fázích řízení o pozůstalosti
 - 3.5.2.1 Vypořádání společného jmění manželů
 - 3.5.2.2 Soupis pozůstalosti
 - 3.5.2.3 Dohoda o odbytném
 - 3.5.2.4 Vypořádání povinného dílu rozhodnutím
- 3.5.3 Popření opominutí nepominutelným dědicem

4 Vydědění nepominutelného dědice

4.1 Důvody vydědění

- 4.1.1 Neposkytnutí zůstaviteli potřebné pomoci v nouzi
- 4.1.2 Neprojevování opravdového zájmu o zůstavitele
- 4.1.3 Odsouzení nepominutelného dědice pro trestný čin spáchaný za okolností svědcích o jeho zvrhlé povaze
- 4.1.4 Trvalé vedení nezřízeného života
- 4.1.5 Marnotratnost, zadluženost
- 4.1.6 Dědická nezpůsobilost

4.2 Forma vydědění

4.3 Hmotněprávní postavení vyděděného nepominutelného dědice

- 4.3.1 Postavení platně vyděděného nepominutelného dědice a jeho právo na zaopatření
- 4.3.2 Postavení nepominutelného dědice vyděděného bez uvedení důvodů

4.3.3 Postavení nepominutelného dědice vyděděného s uvedením důvodů, které nejsou naplněny

4.3.4 Postavení potomků vyděděného nepominutelného dědice

4.4 Procesní postavení vyděděného nepominutelného dědice

4.4.1 Nepominutelný dědic uznává vydědění

4.4.2 Nepominutelný dědic popírá pravost listiny o vydědění

4.4.3 Nepominutelný dědic popírá platnost listiny o vydědění

4.4.4 Nepominutelný dědic namítá neplatnost vydědění z důvodu omylu

4.4.5 Nepominutelný dědic vyděděný bez uvedení důvodů

4.4.6 Závaznost usnesení o určení obvyklé ceny pozůstalosti pro nepominutelného dědice

5 Obrana dědice po skončení řízení o pozůstalosti

5.1 Žaloba oprávněného dědice

5.1.1 Předcházející právní úpravy

5.1.2 Oprávněný dědic

5.1.3 Současná úprava žaloby oprávněného dědice

5.1.4 Povaha žaloby podle § 189 odst. 2 ZŘS

5.1.4.1 Žaloba na vydání či vyklizení, na určení a na vydání bezdůvodného obohacení

5.1.4.2 Žaloba na obnovu řízení

5.1.4.3. Hereditatis petitio

5.1.5 Příslušnost soudu

5.1.6. Promlčení

Závěr

V jakém postavení může vystupovat nepominutelný dědic?

Může být nepominutelný dědic vyloučen z dědických práv formou negativní závěti?

Jaké hmotněprávní postavení má opominutý nepominutelný dědic?

Má být opominutý nepominutelný dědic vyrozuměn o svém právu na povinný díl?

Kdy vznikne účast opominutého nepominutelného dědice na řízení o pozůstalosti?

Jakým způsobem se může nepominutelný dědic bránit proti rozdělení společného jmění manželů, které jej zkracuje na povinném dílu?

Jakou procesní obranu může opominutý nepominutelný dědic využít?

Jaké hmotněprávní postavení má vyděděný nepominutelný dědic?

Jaké hmotněprávní postavení mají potomci vyděděného nepominutelného dědice?

Má být vyděděný nepominutelný dědic vyrozuměn o svém vydědění?

Jakou procesní obranu může vyděděný nepominutelný dědic využít?

Je obvyklá cena pozůstalosti určená v řízení o pozůstalosti pro vyloučeného nepominutelného dědice závazná?

Jakým způsobem se může nepominutelný dědic po skončení řízení o pozůstalosti domáhat svých práv?

Shrnutí

Seznam použité literatury a dalších zdrojů

Právní předpisy

Důvodové zprávy

Komentáře a monografie

Články v odborných časopisech

Příspěvky ve sbornících a články v elektronické podobě

Rozhodnutí soudů

Abstrakt/Klíčová slova

4.2 Vlastní závěry

Vědeckým cílem předkládané práce bylo **poskytnutí ucelené právní analýzy současného postavení nepominutelného dědice vyloučeného z jeho práv vůli zůstavitele**, když v souvislosti s tímto bylo v úvodu práce předloženo několik výzkumných právních otázek, jejichž odpovědi byly nalézány v průběhu práce. Zde je jejich stručné shrnutí:

V jakém postavení může vystupovat nepominutelný dědic?

Postavení nepominutelného dědice ve vztahu k pozůstalosti a ostatním dědicům může být různé, a to v závislosti na vůli zůstavitele, případně na dalších okolnostech, na které má vliv i samotný nepominutelný dědic. **Předně může mít nepominutelný dědic postavení dědice**, a to v případě, kdy bude dědit na základě zákonné dědické posloupnosti nebo pořízení pro případ smrti. Takový nepominutelný dědic, který je opravdu dědicem, má téměř shodné postavení s ostatními dědici, tzn., že jako každý jiný dědic se může dědictví zřici smlouvou se zůstavitelem, oproti ostatním dědicům má však navíc možnost zřici se jen práva na povinný díl a ponechat si právo na dědění; dále může nepominutelný dědic jako každý jiný dědic dědictví odmítnout, pouze nepominutelný dědic však může dědictví odmítnout s výhradou povinného dílu; a konečně, stejně jako všichni ostatní dědicové má nepominutelný dědic

možnost v případě, že dědictví neomítne, se tohoto dědictví vzdát ve prospěch jiného dědice, jen nepominutelný dědic se však v takovém případě vzdává i svého povinného dílu. Nepominutelný dědic v případě, kdy je opravdu dědicem, má možnost uplatnit výhradu soupisu, navrhnout svolání věřitelů a především uzavřít dohodu o rozdělení pozůstalosti, jestliže to neodporuje zůstavitelovým nařízením. Samozřejmostí pak je, že nepominutelný dědic, který je dědicem, má jako každý jiný dědic povinnost hradit dluhy zůstavitele ve výši závislé na tom, zda uplatnil, či neuplatnil výhradu soupisu. **Nepominutelný dědic může rovněž vystupovat z pozice odkazovníka**, a to v případě, kdy je mu zůstavitelem zanechán odkaz. V takovém případě musí být nepominutelný dědic o odkazu vyrozuměn, a může prohlásit, že odkaz nežádá, nepominutelný dědic navíc může odkaz odmítnout s výhradou povinného dílu. Nepominutelný dědic vystupující z pozice odkazovníka nemá povinnosti hradit dluhy zůstavitele, neboť není dědicem. Konečně může mít **nepominutelný dědic postavení dědice, který není dědicem** (ani odkazovníkem), a to v případě, kdy není povolán jako dědic, ani jako odkazovník. Nepominutelný dědic, který není dědicem, pak buď **může mít právo na povinný díl, nebo může být i bez tohoto práva. S právem na povinný díl** je nepominutelný dědic, který byl zůstavitelem opominut, případně výslovně vyloučen z dědického práva tzv. negativní závětí. **Bez práva na povinný díl** je pak takový nepominutelný dědic, který se z tohoto práva vyloučil svým vlastním právním jednáním, a to zřeknutím se dědictví a povinného dílu, odmítnutím dědictví a povinného dílu, případně dědickou nezpůsobilostí, v důsledku právního jednání zůstavitele je pak bez práva na povinný díl i platně vyděděný nepominutelný dědic.

Může být nepominutelný dědic vyloučen z dědických práv formou negativní závěti?

Zákon v rámci opominutí nepominutelného dědice předpokládá, že takové opominutí bude provedeno mlčky, tedy tak, že zůstavitel pořídí pro případ smrti, kde na nepominutelného dědice nebude pamatováno (§ 1651 a násl. ObčZ). Takové opominutí může zůstavitel provést jak vědomě, tak nevědomě. Lze však mít za to, že vědomé opominutí nepominutelného dědice lze provést i výslovně, tedy tak, že zůstavitel přímo uvede, že se nepominutelnému dědici nemá ničeho dostat (tzv. negativní závěť). Negativní závěť je pak sice podle § 1649 odst. 2 ObčZ určena pro vyloučení jiných než nepominutelných dědiců z dědického práva a odborné názory vylučují užití negativní závěti pro odnětí dědického podílu nepominutelného dědice, pro takové omezení užití negativní závěti však neexistuje žádný relevantní důvod. Právo zůstavitele volně určit okruh dědiců není v souladu se zásadou autonomie vůle ničím omezeno, vyjma požadavků na formu pořízení pro případ smrti. Zůstavitel tak může sám stanovit okruh dědiců, a to jejich

výslovným povoláním, popřípadě určením osob, které dědit nemají, nebo i jmenováním určitých osob a opominutím jiných. Zůstavitelova vůle je pak sice omezena právem nepominutelného dědice na povinný díl, žádným způsobem však nemůže být omezen způsob vyloučení nepominutelného dědice ze zákonné dědické posloupnosti. Pokud tedy zůstavitel může nepominutelného dědice vyloučit z dědického práva mlčky, tím spíše by měl mít možnost jej vyloučit z dědického práva výslovně. Omezení uvedené v § 1649 odst. 2 ObčZ by tak bylo možné vykládat nikoli jako zákaz užití negativní závěti na odnětí dědického podílu nepominutelného dědice, ale jako odlišení negativní závěti od vydědění, které se může dotknout i práva nepominutelného dědice na povinný díl. Negativní závětí tak lze nepominutelnému dědici odejmout jeho právo na dědický podíl, avšak nelze ho omezit v jeho právu na povinný díl. Odnětí jak zákonného dědického podílu, tak i povinného dílu může sám zůstavitel docílit pouze prostřednictvím vydědění.

Jaké hmotněprávní postavení má opominutý nepominutelný dědic?

Ze současné úpravy vyplývá, že opominutý nepominutelný dědic má právo na povinný díl, a to ve formě peněžité částky (§ 1651 odst. 1, § 1652 a § 1654 odst. 1 ObčZ), nepominutelný dědic se tak nemůže domáhat konkrétní části z pozůstalosti, ale stává se věřitelem dědiců. S tímto názorem se ztotožnil ve svém rozsudku ze dne 30. července 2018, sp. zn. 21 Cdo 4392/2017 také Nejvyšší soud ČR. Oproti tomu Městský soud v Praze ve svém usnesení ze dne 31. října 2017, sp. zn. 24 Co 92/2017 zaujal názor, že postavení nepominutelného dědice nelze přirovnat k postavení věřitele, nebo jej dokonce s tímto postavením ztotožňovat, když podle Městského soudu v Praze se jedná spíše o postavení svého druhu. Městský soud v Praze pak arugumentoval tím, že pohledávka nepominutelného dědice je založena dědickým právem a v řízení o pozůstalosti má také být vypořádána, zatímco pohledávky věřitelů vznikly z jiných důvodů přímo vůči zůstaviteli a lze se jich domoci jen ve sporném řízení, ledaže jde o likvidaci pozůstalosti. Uvádí také, že nepominutelný dědic je osobou, která by, nebýt pořízení pro případ smrti, měla nezpochybnitelné a prvořadé právo na pozůstalost a je nutno jí přiznat majetkový prospěch i proti vůli zůstavitele. S tímto názorem se však nelze ztotožnit, neboť za současné úpravy není důvod, aby měl nepominutelný dědic lepší postavení než věřitelé zůstavitele. Nepominutelný dědic, má-li jen právo na peněžní částku, má postavení věřitele, a to věřitele dědiců (případně též odkazovníků), vůči kterým se může svého práva domáhat a kteří jsou povinni k vyrovnání jeho povinného dílu poměrně přispět (§ 1653 ObčZ).

Má být opominutý nepominutelný dědic vyzooměn o svém právu na povinný díl?

Nepominutelný dědic je podle § 113 ZŘS účastníkem jen pro určité části řízení, ve kterých se jedná o jeho právu na povinný díl. Z § 185 odst. 3 písm. b) ZŘS pak vyplývá, že se soud vypořádáním povinného dílu zabývá jen tehdy, pokud na něj bylo uplatněno právo. Aby však nepominutelný dědic mohl toto své právo na povinný díl uplatnit, musí být o něm vyzooměn. Pro takový postup však neexistuje opora v zákoně, když povinný díl je hmotněprávní nárok a soud o hmotném právu poučuje jen tehdy, stanoví-li to zákon výslovně, což u práva na povinný díl nečiní. I přesto je však nutné dojít k závěru, že **nepominutelný dědic musí být o svém právu na povinný díl vyzooměn (viz § 20 ZŘS), neboť bez tohoto vyzoomění nemůže uplatnit své právo na povinný díl a stát se účastníkem řízení.**

Kdy vznikne účast opominutého nepominutelného dědice na řízení o pozůstalosti?

Nepominutelný dědic se stává účastníkem řízení až tehdy, pokud své právo na povinný díl uplatní. Nebylo by totiž účelné, aby byl nepominutelný dědic účastníkem řízení o pozůstalosti, mohl uplatňovat opravné prostředky proti rozhodnutím a byl jimi vázán, pokud by své právo na povinný díl neuplatnil. I pokud nepominutelný dědic své právo na povinný díl uplatní, může kdykoli za řízení svůj názor změnit a prohlásit, že svůj povinný díl nežadá.¹⁷ V takovém případě bude jeho účast ukončena ve smyslu § 7 odst. 2 ZŘS. Stejně tak nepominutelný dědic, který své právo na povinný díl na výzvu soudu neuplatnil, může své stanovisko změnit a stát se účastníkem řízení později, až do právní moci konečného usnesení o dědictví, protože jeho právo neuplatněním nezaniká. V takovém případě se jeho účast v řízení obnovuje. Své právo pak může uplatňovat i po skončení řízení o pozůstalosti ve sporném řízení, a to nejpozději do deseti let od smrti zůstavitele podle § 629 odst. 2 ObčZ a dle § 1479 ObčZ.

Jakým způsobem se může nepominutelný dědic bránit proti rozdělení společného jmění manželů, které jej zkracuje na povinném dílu?

Nepominutelný dědic není účastníkem dohody o rozdělení společného jmění manželů, kterou mezi sebou uzavírají na jedné straně pozůstalý manžel a na druhé straně všichni dědicové. Z tohoto důvodu se nepominutelný dědic nemůže proti takto schválené dohodě odvolat. Ačkoliv by soud neměl schválit takovou dohodu, která by nepominutelného dědice zkracovala na jeho právech (§ 162 ZŘS), v případě, kdy soud k takovému schválení ze strany

¹⁷ S výjimkou nepominutelného dědice v insolvenčním či konkursním řízení.

soudu přesto dojde, může nepominutelný dědic jako věřitel dědiců podle § 737 ObčZ namítat relativní neúčinnost takové dohody, neboť tato zkracuje jeho pohledávku, resp. povinný díl. Tímto postupem se však nepominutelný dědic nedomůže změny usnesení o stanovení obvyklé ceny majetku patřícího do společného jmění zůstavitele a o vypořádání společného jmění (§ 162 ZŘS), protože relativní neúčinnost nemůže mít za následek zrušení nebo změnu již vydaného usnesení. Nepominutelný dědic se však může domoci nápravy v rámci určení obvyklé ceny pozůstalosti, když toto určení není závislé na usnesení o hodnotě a vypořádání společného jmění. Takový závěr vyplývá jednak z § 180 ZŘS, kde je stanoveno, na základě čeho se určuje obvyklá cena pozůstalosti, přičemž zde není uvedeno usnesení o hodnotě a vypořádání společného jmění, a dále tento závěr vyplývá také z § 159a OSŘ, podle kterého je usnesení o hodnotě a vypořádání společného jmění závazné toliko pro účastníky, přičemž nepominutelný dědic účastníkem pro tuto část není. Soud je pak usnesením sice vázán, ale nikoli v řízení s jinými účastníky, tedy nikoli při určení obvyklé ceny pozůstalosti, kterého se účastní nepominutelný dědic. Z uvedeného tedy vyplývá, že nepominutelný dědic se nemůže odvolat proti usnesení schvalující dohodu o rozdělení společného jmění manželů, neboť není účastníkem řízení, může však namítat relativní neúčinnost takové dohody podle § 737 ObčZ. V rámci řízení o pozůstalosti se pak může domáhat nápravy prostřednictvím určení obvyklé ceny pozůstalosti, a to jednak jeho opravou podle § 180 odst. 2 ZŘS, kterou lze učinit kdykoli v průběhu řízení, případně, nepodaří-li se nepominutelnému dědici domoci se tímto způsobem doplnění majetku, může se proti usnesení o určení obvyklé ceny pozůstalosti odvolat.

Jakou procesní obranu může opominutý nepominutelný dědic využít?

V případě, kdy opominutý nepominutelný dědic napadá pořízení zůstavitele, kterým byl vyloučen z dědických práv, je pro další postup rozhodující, z jakých důvodů dané pořízení napadá. V případě, že nepominutelný dědic rozporuje pravost takového posledního pořízení, jedná se o skutkový spor o dědické právo, který soud v řízení o pozůstalosti vyřeší odkázáním k podání žaloby podle § 170 ZŘS. V případě, kdy nepominutelný dědic rozporuje formální platnost pořízení pro případ smrti stejně jako výklad jeho obsahu, jedná se spor právní, který soud posoudí sám podle § 169 ZŘS

Jaké hmotněprávní postavení má vyděděný nepominutelný dědic?

Cílem vydědění je odejmout nepominutelnému dědici jak práva dědická, tak právo na povinný díl, tzn., že vydědění je kombinace již výše zmíněné negativní závěti odnímající dědické právo a právního jednání odnímajícího povinný díl. Vyděděný nepominutelný dědic

pak může mít z pohledu hmotného práva několik postavení, odvíjejících se od způsobu a platnosti zůstavitelova vydědění. **V případě, kdy je nepominutelný dědic platně vyděděn, nemá tento nárok ani na povinný díl ani na dědický podíl, přesto může být za určitých okolností majetkové zajištěn, a to prostřednictvím práva na zaopatření (§ 1665 ObčZ).**

Jiné má postavení **nepominutelný dědic, který byl vyděděn bez uvedení důvodu, když tento má právo na povinný díl, ledaže se proti němu prokáže zákonný důvod vydědění (§ 1648 ObčZ)**, není přitom rozhodné, zda zůstavitel zanechal ještě pořízení pro případ smrti ve prospěch jiných osob, nebo zda se dědí ze zákonné dědické posloupnosti. Nepominutelnému dědici byl odňat dědický podíl a nemůže se vrátit zpět do okruhu zákonných dědiců a dědit. Pokud by se jakýkoliv důvod vydědění prokázal, neměl by vyděděný nepominutelný dědic právo ani na povinný díl.

Na povinný díl má rovněž nárok nepominutelný dědic, který byl zůstavitelem vyděděn, avšak pro důvody, které nebyly naplněny. Tento závěr platí bez ohledu na existenci pořízení pro případ smrti ve prospěch jiných osob, neboť zůstavitel jasně projevil svou vůli, že se nepominutelnému dědici nemá z pozůstalosti ničeho dostat, avšak tento projev vůle je zatížen vadou spočívající v neprokázání důvodu vydědění (případně uvedený důvod vůbec nebyl zákonem předpokládaným důvodem vydědění). Vydědění je v takovém případě neplatné, co do odnětí povinného dílu, avšak jak již bylo výše uvedeno, vydědění má dvě složky, a to odnětí povinného dílu a odnětí dědického podílu (tzv. negativní závěť), když právě toto odnětí dědického podílu nadále trvá. Jinými slovy, jestliže prohlášení o vydědění, které je neplatné jen pro nenaplnění důvodu vydědění, splňuje formální náležitosti kladené na pořízení pro případ smrti, je třeba vztáhnout neplatnost jen na odejmutí povinného dílu, pro které nejsou důvody, s tím, že v platnosti zůstane negativní vymezení okruhu dědiců obsažené v tomto prohlášení o vydědění. Jakýkoliv jiný závěr by byl v rozporu nejen se smyslem a účelem vydědění, ale především s vůlí zůstavitele.

Jaké hmotněprávní postavení mají potomci vyděděného nepominutelného dědice?

Zákon umožňuje vztáhnout účinky vydědění rovněž i na potomky vyděděného nepominutelného dědice, když v souvislosti s tímto rozlišuje, zda se vyděděný nepominutelný dědic dožil smrti zůstavitele, nebo nikoliv.

V případě, kdy se nepominutelný dědic **nedožije smrti zůstavitele, potomci vyděděného nepominutelného dědice dědí**, ledaže jsou z tohoto práva samostatně vyloučení, jinými slovy, v případě, kdy se vyděděný nepominutelný dědic nedožije smrti zůstavitele,

nemá toto žádný vliv na dědické právo potomků vyděděného nepominutelného dědice, ledaže tito byli samostatně vyděděni.

Jiná je situace v případě, kdy se nepominutelný dědic dožije smrti zůstavitele, neboť v takovém případě jsou ze zákona z dědění vyloučeni i potomci vyděděného, aniž by tito museli naplnit zákonný důvod vydědění (ledaže je zůstavitelem projevená jiná vůle). I v takovém případě je však nutné potomkům vyděděného nepominutelného dědice zachovat alespoň právo na povinný díl. Aby byli potomci vyděděného nepominutelného dědice vyloučeni i z práva na povinný díl, museli by sami naplnit některý z důvodů vydědění a být pro tento samostatně vyděděni. Opačný závěr, tedy že potomci vyděděného nepominutelného dědice nemají v takovém případě právo ani na povinný díl, by znamenal bezdůvodné vyloučení potomků zůstavitele z práv na povinný díl, aniž by k tomuto byl zákonný důvod, což by bylo nejen proti smyslu a účelu vydědění, ale dokonce i proti ústavně zaručeným právům (čl. 11 odst. 1 a čl. 32 odst. 1 LZPS).

Má být vyděděný nepominutelný dědic vyrozuměn o svém vydědění?

Nepominutelný dědic, který byl zůstavitelem platně vyděděn, nemá právo ani na povinný díl, a tedy zásadně ani nemůže být účastníkem řízení podle § 113 ZŘS, protože v řízení nemůže být vypořádáván jeho povinný díl. Ze zákonných ustanovení pak nevyplývá povinnost informovat nepominutelného dědice o jeho vydědění. Jelikož je však vyrozumění nepominutelného dědice nezbytným předpokladem pro to, aby se nepominutelný dědic mohl k vydědění vyjádřit, případně se mu i bránit, lze mít za to, že je v souladu s účelem právní úpravy vyděděného nepominutelného dědice o tomto vyrozumět a dát mu tím k uvedenému postupu možnost.

Jakou procesní obranu může vyděděný nepominutelný dědic využít?

Procesní obrana vyděděného nepominutelného dědice se odvíjí od důvodů, pro které nepominutelný dědic vydědění napadá.

V případě, že nepominutelný dědic **namítá pravost listiny**, tedy že listina nepochází od zůstavitele, může vzniknout jednak **spor o dědické právo**, ale také spor o právo na povinný díl. Spor o dědické právo vzniká v případě, kdy by za předpokladu úspěchu takové námítky měl nepominutelný dědic dědické právo (např. pokud je listina o vydědění jediným porúzením pro případ smrti zůstavitele). Spor o dědické právo musí soud vyřešit postupem podle § 168 až 170 ZŘS, tedy buď vyřešením právní otázky, nebo odkazem k podání žaloby ke spornému soudu. Neprokáže-li se námitka pravosti jako důvodná, soud účast vyděděného nepominutelného

dědice na řízení ukončí podle § 7 odst. 2 ZŘS. **Spor o právo na povinný díl** v případě námitky pravosti listiny vzniká tehdy, pokud by nepominutelnému dědici ani v případě úspěchu námitky nesvědčilo dědické právo (např. pokud zůstavitel mimo listinu o vydědění pořídil ještě jiné pořízení nepopřené co do pravosti, ve kterém určil dědice veškerého majetku). V takovém případě by celý majetek zůstavitele dědil ustanovený dědic a vyděděný nepominutelný dědic by už měl právo jen na povinný díl. Jeho právo je však sporné a spor o povinný díl není příslušný řešit soud v řízení o pozůstalosti. Je proto nutno účast nepominutelného dědice ukončit podle § 7 odst. 2 ZŘS a poučit jej, že se svého práva může domáhat **žalobou na vyplacení povinného dílu** u sporného soudu.

Další případ, který může v souvislosti s vyděděním nastat, je, že nepominutelný dědic **namítá platnost listiny o vydědění**. Zatímco formální platnost, stejně jako výklad obsahu, si soud posoudí vždy sám, v případě, kdy nepominutelný dědic namítá platnost vydědění s ohledem na nenaplnění důvodů vydědění, je nutné takové jednání posoudit jako domáhání se práva na povinný díl, a to z důvodu, že nepominutelnému dědici nesvědčí dědické právo po zůstaviteli. V důsledku uplatnění práva na povinný díl se nepominutelný dědic stane účastníkem řízení podle § 113 ZŘS, avšak jeho právo je sporné, a spor o povinný díl není příslušný řešit soud v řízení o pozůstalosti. **Také v tomto případě je proto nutno účast nepominutelného dědice ukončit podle § 7 odst. 2 ZŘS a poučit jej o možnosti se svého povinného dílu domáhat pořadem práva.**

V případě, kdy nepominutelný dědic **napadá platnost vydědění z důvodu omylu** zůstavitele, odvíjí se jeho možná obrana opět od skutečnosti, zda by v případě úspěchu měl nepominutelný dědic nárok na dědické právo nebo povinný díl. V případě, že by měl nárok na dědické právo, jedná se **o spor o dědické právo**, který soud vyřeší postupem podle § 168 až § 170 ZŘS. Jestliže totiž byl zůstavitel při pořízení listiny o vydědění ovlivněn omylem, nemůže se uplatnit nejen odejmutí povinného dílu, ale ani negativní závěť, kterou zůstavitel nepominutelnému dědici odňal také dědický podíl, protože taková vůle v důsledku omylu nemůže nastat. V případě **sporu o právo na povinný díl** se nepominutelný dědic **stane** účastníkem řízení podle § 113 ZŘS, protože ale spor není možno vyřešit v řízení o pozůstalosti, musí být jeho účast ukončena usnesením podle § 7 odst. 2 ZŘS s poučením o možnosti se povinného dílu domáhat pořadem práva.

Je obvyklá cena pozůstalosti určená v řízení o pozůstalosti pro vyloučeného nepominutelného dědice závazná?

Otázka závaznosti usnesení o určení obvyklé ceny pro vyděděného nepominutelného dědice není zákonem nijak upravena. V nedávné judikatuře Nejvyššího soudu ČR pak sice byl vyjádřen názor o nutnosti účastenství nepominutelného dědice v řízení o pozůstalosti, aby pro něho byla závazná cena pozůstalosti určená pozůstalostním soudem, lze však říci, že závěr je v rozporu se současným postavením nepominutelného dědice. Nevázanost nepominutelného dědice usnesením o ceně pozůstalosti by pro něj byla příznivější a neznevýhodňovala by jej ve srovnání s jinými věřiteli.

Jakým způsobem se může nepominutelný dědic po skončení řízení o pozůstalosti domáhat svých práv?

Nepominutelný dědic se může bránit svému vyloučení z dědického práva či práva na povinný díl i po pravomocném skončení řízení o pozůstalosti. V případě, kdy se bude domáhat pouze svého povinného dílu, může tohoto dosáhnout prostřednictvím žaloby na vyplacení povinného dílu. Tato žaloba přitom může být podána bez ohledu na skutečnost, zda nepominutelný dědic své právo na povinný díl v řízení o pozůstalosti uplatnil, či nikoliv, neboť neuplatnění práva na povinný díl v rámci řízení o pozůstalosti nepůsobí jeho zánik. V případě, kdy se nepominutelný dědic bude domáhat po skončení řízení o pozůstalosti svých dědických práv, může podat žalobu podle § 189 odst. 2 ZŘS označovanou jako žalobu oprávněného dědice. Ačkoliv povaha této žaloby není dostatečně vyjasněna, nejvhodnějším řešením je považovat ji za zvláštní dědickou žalobu, tzv. *hereditatis petitio*, jakožto žalobu univerzální, neboť pouze tímto výkladem se zabrání roztržštění soudních rozhodnutí o jednotlivých částech pozůstalosti a nejasnostem, koho považovat za univerzálního právního nástupce zůstavitele. Běžná singulární žaloba na plnění bez určovací funkce (nebo i celý soubor takových žalob) takovou úlohu splnit nemůže.

5 Zhodnocení výsledků

Z výše uvedených odpovědí na jednotlivé výzkumné otázky vyplývá, že současná hmotněprávní úprava postavení nepominutelného dědice v některých oblastech není dostatečně jasná a může vést k nekoncepčním závěrům. Především lze uvést, že hmotné právo dědické nedostatečně zohledňuje postavení nepominutelného dědice jako věřitele; dále úprava negativní závěti svým jazykovým zněním vylučuje možnost vyloučení nepominutelného dědice z dědického práva negativní závětí, přestože smysl a účel úpravy svědčí pro opačný závěr;

a konečně úprava vztažení vydědění na potomky vyděděného nejasně upravuje rozsah vyloučení potomků vyděděného, které lze podle smyslu a účelu úpravy vyloučit toliko z jejich dědického práva, ale právo na povinný díl jim musí zůstat zachováno.

Z odpovědí na výzkumné otázky je dále zřejmé, že na hmotněprávní úpravu dědického práva dostatečně nenavazuje procesní úprava a v důsledku toho je nejasné procesní postavení nepominutelného dědice, ať už je z práva na povinný díl vyloučen či nikoli. V důsledku toho je obrana vyloučeného nepominutelného dědice obtížnější, a tím je narušen též rychlý průběh řízení o pozůstalosti a rovněž je narušena i právní jistota ostatních účastníků řízení o pozůstalosti. Zejména lze upozornit na problematiku sporu o právo na povinný díl, který nelze zaměňovat se sporem o dědické právo, neboť oba typy sporů se řeší odlišnými žalobami a mají odlišné důsledky pro řízení o pozůstalosti. S tím souvisí také otázka účasti nepominutelného dědice na řízení o pozůstalosti, neboť se má účastnit jen vybraných částí řízení, které však v některých případech není dost dobře možné oddělit od částí, kterých se nepominutelný dědic účastnit nemá; samostatným problémem pak je možnost nepominutelného dědice podávat opravné prostředky proti rozhodnutím, která se jeho práv dotýkají, ale která byla učiněna v době, kdy nebyl účastníkem řízení, jako např. usnesení o rozdělení majetku ze společného jmění manželů. Účast vyloučeného nepominutelného dědice na řízení o pozůstalosti také není zcela jasná a v tomto směru k vyjasnění nepřispělo ani nedávné rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, podle kterého sice je nepominutelný dědic jen věřitelem, ale zároveň by měl být účastníkem řízení, i když jeho právo na povinný díl nemůže být vypořádáno; takový závěr je ovšem proti smyslu a účelu právní úpravy.

6 Původní výsledky autorky

- Ústavní základy dědického práva. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2019 (v tisku).
- Několik úvah nad současnou úpravou nepominutelného dědice. *Soukromé právo*, 2019 (v tisku).
- Spolu s: TALANDA, Adam, PLAŠIL, Filip. Obrana oprávněného dědice. *Bulletin advokacie*, 2019 (v tisku).
- Vydědění nepominutelného dědice. *Právo a rodina*, 2019, roč. 21, č. 7–8, s. 19–26.
- Vydědění nepominutelného dědice pro dědickou nezpůsobilost. *Ad Notam*, 2019, roč. 26, č. 2, s. 3–6.
- Zjišťování jmění zůstavitele včera a dnes. *Iurium Scriptum*, 2019, roč. 3, č. 1, s. 73–86.
- Spolu s: TALANDA, Adam, PLAŠIL, Filip. Postavení nepominutelného dědice. *Ad Notam*, 2019, roč. 25, č. 1, s. 27–41.

- Spolu s: TALANDA, Adam. Postavení nepominutelného dědice. *Právní rozhledy*. 2018, roč. 26, č. 7, s. 229–266.
- Spolu s: TALANDA, Adam. Římské dědické právo jako inspirace současného dědického práva. *Historica Olomucensia*, 2018, roč. XLV, č. 55, s. 29–41.
- Dědická nezpůsobilost. *Právo a rodina*, 2018, roč. 20, č. 8, s. 17–20.
- Nepominutelný dědic a jeho právo na povinný díl. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2017, roč. 25, č. 1, s. 63–72.
- Spolu s: TALANDA, Adam. Právo některých osob na zaopatření. In ŠMÍD, Ondřej, VACOVÁ, Radka a kol. *Výživné*. Praha: Leges, 2017, s. 114–128.
- Spolu s: TALANDA, Adam. Vliv požívání alkoholu na dědické právo. In KYSELOVSKÁ, Tereza, SPRINGINSFELDOVÁ, Nelly, KŘÁPKOVÁ, Alica a kol. (eds.). *Spisy Právnické fakulty Masarykovy Univerzity*. Brno: Masarykovy Univerzita, 2017, s. 449–458.
- Obrana vyděděného nepominutelného dědice. In DOBROVIČ, Ľuboš, KMECOVÁ, Darina (eds.). *Recenzovaný zborník vedeckých prác: Vymožitelnosť práva v kontexte vývoja spoločnosti*, Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2017, s. 487–492.
- Spolu s: TALANDA, Adam. A Brief Insight into Disinheritance. *International and Comparative Law Review*, 2016, roč. 16, č. 1, s. 153–160.
- Důsledky nevhodného chování dítěte v dědickém právu. *Acta Iuridica Olomucensia*. 2016, roč. 11, č. 3, s. 249–257.
- Developments in legal institutions of „heir with capacity to inherit“. In PINIOR, Piotr, ZIELIŃSKA, Ewa, Żaba, Mateusz legal (eds.). *Evolution of private law. New approach*. Katowice: Oficyna Wydawnicza Waclaw Walasek, 2016, s. 268–274.
- Spolu s: TALANDA, Adam. Vliv vydědění na potomky vyděděného. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 653–660.
- Proměny dědické způsobilosti v občanských zákonících? In POLÁČEK-TUREKOVÁ, Zlatica, TUROŠÍK, Michal. (eds.) *Civilnoprávne inštitúty a ich historická reflexia vo svetle moderných rekonštrukcií*. Banská Bystrica: Belianum, 2016, s. 300–311.
- Spolu s: TALANDA, Adam. Vydědění nezdrábného potomka. In VIČAROVÁ HEFNEROVÁ, Hana, MADLEŇÁKOVÁ, Lucia (eds.). *Kontroverzní názory v právu. Sborník z konference Olomoucké debaty mladých právníků 2015*. Praha: Leges, 2015, s. 197–203.

7 Seznam použitých zdrojů

Právní předpisy

- Ústavní zákon č. 1/1993, Ústava České republiky
- Ústavní zákon č. 2/1993, Listina základních práv a svobod
- Zákon č. 946/1811 sb. z. s., Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie (obecný zákoník občanský)
- Zákon č. 111/2003 BGBl. I, Außerstreitgesetz (rakouský zákon pro nesporná řízení)
- Zákon č. 21/1896 RGBl., Bürgerliches Gesetzbuch (německý občanský zákoník)
- Zákon ČNR č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- Návrh subkomitétu pro revisi občanského zákoníku z roku 1931
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- Vládní návrh československého občanského zákoníku z roku 1937
- Zákon č. 113/1895 RGBl., Zivilprozessordnung (rakouský občanský soudní řád)

Důvodové zprávy

- *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku z roku 1937. Komentář k hlavě 21 (§§ 574 až 601).* Dostupné na <http://senat.cz/informace/z_historie/tisky/4Vo/tisky/T0425_24.htm>.
- *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku z roku 1950. Komentář k §§ 548–551.* Dostupné na <http://psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_17.htm>.
- *Důvodová zpráva k zákonu č. 40/1964 Sb. Komentář k Hlavě třetí: Dědění ze závěti* [online]. Dostupné na <http://psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_13.htm>.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou.* Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s.

Komentáře a monografie¹⁸

- ALEXY, Robert. *Theory of Constitutional Rights.* 2. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2002. 462 s.
- ANDERS, Josef. *Grundriss des Erbrechts.* Berlin: Duncker & Humblot 1910. 139 s.

¹⁸ Pokud není uvedeno jinak, jedná se o první vydání.

- BAMBERGER, Heinz Georg, ROTH, Herbert a kol. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Band 3, §§ 1297-2385, EGBGB*. München: C. H. Beck, 2008. 2725 s.
- BARTOŠEK, Milan. *Encyklopedie římského práva*. 2. vydání. Praha: Academia, 1994. 469 s.
- BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, 301 s.
- BOHUSLAV, Josef Václav. *Poslední vůle*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1914. 34 s.
- BONEFELD, Michael, KROIB, Ludwig, TANCK, Manuel. *Erbprozess mit Erbscheinsverfahren und Teilungsversteigerung*. 2. Auflage. Verlag: Nomos. 1064 s.
- BONFANTE, Pietro. *Instituce římského práva* (přeložil Jan Vážný). 9. vyd. Brno: Čsl. akad. spol. Právnick, 1932. 745 s.
- BROX, Hans, WALKER, Wolf-Dietrich. *Erbrecht*. 23. Auflage. Köln: Carl Heymanns Verlag, 2009. 491 s.
- BURANDT, Wolfgang, ROJAHN, Dieter (eds.). *Erbrecht*. 2. Auflage. München: C. H. Beck, 2014. 1935 s.
- BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír, KRČMÁŘ, Zdeněk a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. Díl (§ 1 až 200za)*. Praha: C. H. Beck, 2006. 1096 s.
- BUSCHE, Jan. *Privatautonomie und Kontrahierungszwang*. Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1999. 722 s,
- ČEŠKA, Zdeněk, KABÁT, Jozef, ONDŘEJ, Josef, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Díl II. (§ 222 až 510)*. Praha: Panorama, 1987, s. 725.
- DAJCZAK, Wojciech, GIARO, Tomasz, LONGSCHAMPS DE BÉRIER, Francizsek, DOSTALÍK, Petr. *Právo římské. Základy soukromého práva*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013. 423 s.
- DEIXLER-HÜBNER, Astrid, SCHAUER, Martin. *Erbrecht NEU*. Wien: LexisNexis, 2015. 210 s.
- DUTTA, Anatol *Warum Erbrecht? Das Vermögensrecht des Generationenwechsels in funktionaler Betrachtung*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2014. 682 s.
- DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. 430 s.
- ECCHER, Bernhard. *Bürgerliches Recht. Band VI: Erbrecht*. 4. Auflage. Wien, New York: Springer 2010, 202 s.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s.

- ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. 316 s.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. Svazek. § 1–487*. Praha: Linde, 2008. 1391 s.
- EHRENZWEIG, Armin, KRALIK, Winfried. *Das Erbrecht*. 3. Auflage, Wien: Manz, 1983, 436 s.
- FEIL, Erich. *Außerstreitgesetz. Kurzkommentar für die Praxis*. 3. Auflage. Wien: Linde 2016. 670 s.
- FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015. 648 s.
- FRIEDMAN, Daniel. BAREK-EREZ Daphne (eds). *Human Rights in Private Law*. Oxford. Portland. Hart Publishing, 2001. 400 s.
- GITSCHTHALER, Edwin, HÖLLWERTH, Johann. *AußStrG. Kommentar zum Außerstreitgesetz. Band 1*. Wien: Manz 2013. 2218 s.
- HARRER, Friedrich, HONSELL, Heindrich, MADER, Peter. *Gedächtnisschrift für Theo Mayer-Maly*. Vienna: Springer, 2011. 677 s.
- HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 2. rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. 1320 s.
- HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4. opravené vydání. Praha: J. Otto, 1910. 1243 s.
- HLOUCH, Lukáš. *Teorie a realita právní interpretace*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 348 s.
- HOLUB, Rudolf. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické*. Praha: Orbis, 1957, 381 s.
- HURDÍK, Jan, LAVICKÝ, Petr. *Systém zásad soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, 198 s.
- CHALUPA, Ivan, REITERMAN, David, MUZIKÁŘ, Martin. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. Praha: C. H. Beck, 2018. 184 s.
- JEHLIČKA, Oldřich, ŠVESTKA, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 8. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, 1416 s.
- JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Praha: Havlíček Brain Team, 2015. 1080 s.
- KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995, 386 s.

- KIZLINKOVÁ, Věra. *Občanský zákoník. Stručný výklad zákona ze dne 25. X. 1950 č. 141 Sb.* Praha: Orbis, 1952. 121 s.
- KLANG, Heinrich a kol. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch. Zweiter Band, Erster Halbband. §§ 531 bis 858.* Wien: Österreichische Staatsdruckerei 1935.
- KLÍMA, Josef. *Querella inofficiosi testamenti: příspěvek k vývoji nepominutelných práv dědických.* Praha: Knihovna Sborníku věd právních a státních, 1947. 217 s.
- KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině. 2. vydání.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 1047 s.
- KMEC, Jiří, KOSAŘ, David, Jan KRATOCHVÍL, BOBEK Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář.* Praha: C.H. Beck, 2012. 1696 s.
- KNAPP, Viktor (et. al). *K otázkám nového občanského práva.* Praha: Orbis, 1950. 95 s.
- KNAPP, Viktor. *Teorie práva.* Praha: C. H. Beck, 1995. 247 s.
- KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníka.* Praha: Eurolex Bohemia, 2003. 233 s.
- KOZIOL, Helmut, WELSER, Rudolf. *Bürgerliches Recht. Band II: Schuldrecht Allgemeiner Teil, Schuldrecht Besonderer Teil, Erbrecht.* 12. Auflage. Wien: Manz, 2007. 578 s.
- KOZIOL, Helmut, WELSER, Rudolf. *Grundriss des bürgerlichen Rechts.* Wien: MANZ, 1995, 558 s.
- KOZIOL, Helmut a kol. *Kurzkomentar zum ABGB.* Wien, New York: Springer 2005. 1968 s.
- KRAINZ, Josef, EHRENZWEIG, Armin. *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. Zweiter Band, zweite Hälfte: Familien-und Erbrecht.* 5. Auflage. Wien: Manz 1917. 581 s.
- KRASNOPOLSKI, Horaz, KAFKA, Bruno Alexander. *Österreichisches Erbrecht.* Berlin: Dunker & Humblot 1914. 426 s.
- KRČMÁŘ, Jan. *Právo dědické.* Praha: Všehrd. 1928. 139 s.
- LACLAVÍKOVÁ, Miriam. *Formovanie úpravy majetkových vzťahov medzi manželmi: (od vzniku uhorského štátu do prvej československej kodifikácie rodinného práva).* Bratislava: Veda, 2010. 322 s.
- LANGENFELD, Gerrit. *Testamentsgestaltung: Einzeltestament, Ehegattentestament, Unternehmertestament.* Köln: Schmidt, 2002. 527 s.
- LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář.* Praha: Wolters Kluwer, 2015, 1012 s.

- LAVICKÝ, Petr. a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250). Zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů. Praktický komentář.* Wolters Kluwer: Praha 2016. 1116 s.
- LEIPOLD, Dieter. *Erbrecht.* 18. Auflage. Tübingen: Mohr Siebeck, 2010. 378 s.
- MACKOVÁ, Alena, MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou.* Praha: Leges, 2016. 864 s.
- MARX, Karl, ENGELS, Friedrich. *Komunistický manifest.* Překlad August Radimský. 2. vydání. Praha: Zář, 1898. 51 s.
- MAYR, Robert. *Soustava občanského práva. Kniha pátá: Právo dědické.* Brno, Barvič & Novotný, 1927. 143 s.
- MEDICUS, Dieter. *Allgemeiner Teil des BGB.* 5. vydání. Heidelberg: C. F. Müller, 1992. 466 s.
- MELZER, Filip, TÉGL, Petr, a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1–117.* Praha: Leges, 2013. 649 s.
- MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. 296 s.
- MELZER, Filip. *Právní jednání a jeho výklad.* Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2009. 218 s.
- MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi.* Praha: Leges, 2011. 432 s.
- PALANDT. *Bürgerliches Gesetzbuch mit Nebengesetzen.* 74. Auflage. München: C. H. Beck 2015. 3198 s.
- PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústava a ústavní řád České republiky. Komentář. 2. díl.* Praha: Linde, 1999. 1164 s.
- PETROV, Jan, VÝTISK, Milan, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2017. 3120 s.¹⁹
- PIPES, Richard. *Vlastnictví a svoboda* (přeložil Luděk Bednář). Praha: Argo, 2008. 364 s.
- PROCHÁZKA, Jan. *Občanský zákon Ruské sovětské federativní socialistické republiky.* Praha: Svoboda, 1946, s.
- PUŽMAN, Josef. *Žaloby a žalobní petity.* Praha: Knihotiskárna v Úvalech, 1933. 476 s.
- RECHBERGER, Walter H. a kol. *Kommentar zum Außerstreitgesetz. 2. Auflage.* Wien: Verlag Österreich 2013. 919 s.

¹⁹ V době zpracování této disertační práce se připravovalo 2. vydání tohoto komentáře a bylo známo, že autoři některé své názory citované v této práci přehodnotili; konkrétní odlišnosti nebyly známy, nebyly proto zohledněny.

- ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III.* Praha: V. Linhart, 1936 (reprint Praha: Wolters Kluwer, 2013), 866 s.
- RUMMEL, Peter, LUKAS, Meinhard. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch mit wichtigen Nebengesetzen und EU-Verordnungen. Teilband §§ 531–824 ABGB (Erbrecht).* 4. Auflage. Wien: Manz 2015. 3242 s.
- SALÁK, Pavel. *Testamentum militis jako inspirační zdroj moderního dědického práva.* Brno: Masarykova univerzita, 2016. 356 s.
- SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír (eds). *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů.* Ostrava: Key Publishing, 2012. 1019 s.
- SCHILCHEGGER, Johann, GRUBER, Katrin. *Österreichisches Verlassenschaftsverfahren. Leitfaden für die Praxis.* Wien: LexisNexis, 2012. 188 s.
- SCHWIMANN, Michael, KODEK, Georg a kol. *ABGB. Praxiskommentar. Band 3. §§ 531–858 ABGB. AnerbG, Kärntner ErbhöfeG, Tiroler HöfeG.* 4. Auflage. Wien: LexisNexis, 2014. 696 s.
- SOBEK, Tomáš. *Argumenty teorie práva.* Praha: Ústav státu a práva, 2008. 330 s.
- SVOBODA, Emil (ed.). *Dědické právo: návrh subkomitétu pro revisi občanského zákoníka pro Československou republiku.* 2. vydání. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1924.
- SVOBODA, Emil. *Dědické právo.* Praha: Vesmír, 1921. 104 s.
- SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi.* Praha: C. H. Beck, 2013. 408 s.
- SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Občanský soudní řád. Komentář.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. 1632 s.
- SVOBODA, Karel, ŠÍNOVÁ, Renáta, HAMULÁKOVÁ, Klára a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení.* Praha: C. H. Beck, 2014. 458 s.
- SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2015. 1054 s.
- ŠÍNOVÁ, Renáta, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana a kol. *Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem.* Praha: C. H. Beck, 2015. 384 s.

- ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, 2014. 728 s.²⁰
- ŠMÍD, Ondřej, VACOVÁ, Radka a kol. *Výživné.* Praha: Leges, 2017. 284 s.
- TICHÝ, Luboš. *Obecná část občanského práva.* C. H. Beck, Praha 2014. 392 s.
- TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Část I.* Praha: Bursík & Kohout, 1905 (reprint Praha: Wolters Kluwer, 2014, editor Ondřej Horák). 157 s.
- UNGER, Joseph. *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. 6. Band. Das österreichische Erbrecht.* Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1879. 400 s.
- WAGNEROVÁ, Eliška, ŠIMÍČEK, Vojtěch, LANGÁŠEK, Tomáš, POSPÍŠIL, Ivo a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer, 2012. 931 s.
- WELSER, Rudolf (ed). *Erbrechtsentwicklung in Zentral- und Osteuropa.* Wien: Manz, 2009. 202 s.
- WELSER, Rudolf (ed). *Zivilrecht. Die Reform des österreichischen Erbrechts. II/1; II/2.* Wien: Manz, 2009; 2010
- WELSER, Rudolf. *Der Erbrechts-Kommentar. §§ 531–824 ABGB.* Wien: Manz 2007. 532 s.
- WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací.* 8. nezměněné vydání. Praha: Leges, 2015. 624 s.
- WINTEROVÁ, Alena. *Žaloba v občanském právu procesním.* Praha: Univerzita Karlova, 1979. 105 s.
- ZEILLER von, Franz. *Commentar über das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der oesterreichischen Monarchie. Zweiter Band. Zweite Abteilung.* Wien und Triest: Geistingers Verlagshandlung, 1812.

Články v odborných časopisech

- BAUER, František. Odpůrčí právo proti opominutí nastoupiti dědictví a nárok na povinný díl. *Právní prakse*, 1937, č. 5, s. 137–138.
- BÉBR, Richard. Některé problémy dědického práva z hlediska přípravy nového občanského zákoníka. *Socialistická zákonnost*, 1961, č. 7.
- BEDNÁŘ, Václav. Dědické právo v novém občanském zákoníku. *Obchodní právo*, 2012, roč. 21, č. 5, s. 162–170.

²⁰ V době zpracování této disertační práce se připravovalo 2. vydání tohoto komentáře a bylo známo, že autoři některé své názory citované v této práci přehodnotili; konkrétní odlišnosti nebyly známy, nebyly proto zohledněny.

- BEZOUŠKA, Petr. Civilněprávní otázky testovací svobody. *Právník*, 2014, roč. 153, č. 10, s. 816–829.
- DADUOVÁ, Martina, HORÁK, Ondřej. Nové dědické právo a meziválečná rekodifikace. *Ad Notam*, 2016, roč. 22, č. 1, s. 8–12.
- DOSTALÍK, Petr. Dědická instituce jako základní obsahová náležitost testamentu. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2012, roč. 20, č. 3, s. 275–282.
- DRÁPAL, Ljubomír, ŠEŠINA, Martin. Povinný díl a jeho vypořádání. *Ad Notam*, 2016, roč. 22, č. 6, s. 15–20.
- ELIÁŠ, Karel. Noblesa civilistické tradice a postmoderní přístupy k občanskému právu. *Právní rozhledy*, 2003, roč. 11, č. 8, s. 413.
- ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad Notam*, 2003, roč. 9, č. 5, s. 97–104.
- HIRSCH, Adam, WANG, William K. S. Qualitative Theory od the Dead Hand. *Indiana Law Journal*. Vol. 68 : Iss. 1 , Article 1., 58 s.
- HOLÍKOVÁ, Lenka. Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Ad notam*, 2017, roč. 23, č. 2. s. 7–10.
- HORÁK, Ondřej, OSINA, Petr. Případ Riggs v. Palmer a jeho význam pro české (dědické) právo. *Ad Notam*, 2017, roč. 23, č. 1, s. 18–21.
- HORÁK, Ondřej: K. A. Martini a první moderní úprava dědického práva. Ke 220. výročí (západo)haličského občanského zákoníku. *Ad Notam*, 2017, roč. 23, č. 6, s. 8–11.
- HORÁK, Ondřej. K odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Ad notam*, 2017, roč. 23, č. 4. s. 23–24.
- HORÁK, Ondřej. Nabývání majetku zůstavitele a nahodilá zkáza věci. *Ad Notam*, 2015, roč. 21, č. 6, s. 3–7.
- HORÁK, Ondřej. Ochrana nepominutelných dědiců a povinný díl. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2012, roč. 20, č. 3, s. 283–286.
- HORÁK, Ondřej. Poslední pořízení jako výslovné prominutí činu zakládající dědickou nezpůsobilost. *Ad Notam*, 2019, č. 1, s. 3–6.
- HORÁK, Ondřej. Postavení potomků vyděděného potomka. *Ad Notam*, 2016, roč. 22, č. 4, s. 5–8;
- HORÁK, Ondřej. Tzv. nepominutelný dědic v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 11, s. 381–387.
- IVIČIČ, Marek. Vztah základních práv a soukromého práva ve vybraných státech. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2009, roč. XVI, č. 3, s. 190–196.

- KITTEL, David. Neopomenutelný dědic není dědic. *Ad Notam*, 2011, roč. 17, č. 2, s. 14–16.
- KNAPP, Viktor. O dědických titulech podle československého práva a o povinném dílu. *Socialistická zákonnost*, 1984, č. 5., s. 271–279
- KNAPP, Viktor. O vydědění a tzv. negativní závěti. *Socialistická zákonnost*. 1983. č. 6, s. 326–334.
- KOHOUTEK, Jan. Nepominutelný dědic jako účastník řízení o pozůstalosti. *Ad Notam*, 2015, roč. 21, č. 5, s. 3–6.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, TELEC, Ivo. Výživné v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2014, roč. 21, č. 3, s. 23–31.
- MUCHA, Jiří. Několik úvah k procesněprávní problematice vydědění. *Bulletin advokacie*, 1984, č. 2, s. 97–109.
- MUCHA, Jiří. Postavení a funkce vydědění v právu dědickém. *Bulletin advokacie*, 1983, červenec–září, s. 171–184.
- ONDŘEJEK, Pavel. Účinky lidských práv v soukromém právu. *Právník*, 2011, roč. 150, č. 1, s. 33–51.
- ONDŘEJEK, Pavel. Ústavní hodnoty a autonomie vůle v právním jednání v soukromém právu. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2016, roč. XXVI, č. 3, s. 351–364.
- PLAŠIL, Filip. Poznámky k článku „Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu“. *Ad notam*, 2017, roč. 23, č. 3. s. 18–22.
- PLAŠIL, Filip. Volná čtvrtina podle § 1587 ObčZ a povinný díl. *Ad notam*, 2016, roč. 22, č. 1. s. 13–17.
- PLAŠIL, Filip. Zamyšlení nad odkázáním nepominutelného dědice na pořad práva. *Ad Notam*, 2016, roč. 22, č. 3, s. 14–19.
- RABL, Christian. Das Nachlaßinventar – Inhalt und Zweck. *Österreichische Notariatszeitung*. 1999, roč. 129, č. 5, s. 131–132.
- SPÁČIL, Jiří. Vztah vlastnické žaloby na vydání věci k žalobám z některých jiných právních vztahů. *Právní fórum*, roč. 2015, č. 8, s. 313.
- ŠEŠINA, Martin. Změny v postavení a právech nepominutelných dědiců v novém občanském zákoníku. *Rekodifikace a praxe*. 2015, č. 3, s. 8–10.
- ŠUBRTOVÁ, Jitka. Důvody vydědění. *Ad Notam*, 1999, roč. 5, č. 5, s. 97.
- TALADOVÁ, Iveta. Ústavní základy dědického práva, *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2019 (v tisku).

- TALANDOVÁ, Iveta. Zjišťování jmění zůstavitele včera a dnes. *Iurium Scriptum*, 2019, roč. 3, č. 1, s. 73–86.
- TALANDA, Adam, TALANDOVÁ, Iveta, PLAŠIL, Filip. Postavení nepominutelného dědice. *Ad Notam*, 2019, roč. 25, č. 1, s. 27–41.
- TALANDA, Adam, TALANDOVÁ, Iveta. Postavení nepominutelného dědice. *Právní rozhledy*, 2018, roč. 26, č. 7, s. 229–236.
- TALANDA, Adam. Určení účastníků řízení o pozůstalosti na základě pořízení pro případ smrti. *Právní rozhledy*, 2016, č. 21, s. 753–756.
- TALANDOVÁ, Iveta, TALANDA, Adam, PLAŠIL, Filip. Obrana oprávněného dědice. *Bulletin advokacie*, 2019 (v tisku).
- TALANDOVÁ, Iveta, TALANDA, Adam. A Brief Insight into Disinheritance. *International and Comparative Law Review*, 2016, roč. 16, č. 1, s. 153–160.
- TALANDOVÁ, Iveta, TALANDA, Adam. Dědická smlouva. *Právo a rodina*, 2018, roč. 20, č. 6, s. 12–15.
- TALANDOVÁ, Iveta, TALANDA, Adam. Římské dědické právo jako inspirace současného dědického práva. *Historica Olomucensia*, 2018, roč. XLV, č. 55, s. 29–41.
- TALANDOVÁ, Iveta, TALANDA, Adam. Vliv vydědění na potomky vyděděného. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 653–660.
- TALANDOVÁ, Iveta. Dědická nezpůsobilost. *Právo a rodina*, 2018, roč. 20, č. 8, s. 17–20.
- TALANDOVÁ, Iveta. Důsledky nevhodného chování dítěte v dědickém právu. *Acta Iuridica Olomucensia*. 2016, roč. 11, č. 3, s. 249–257.
- TALANDOVÁ, Iveta. Několik úvah nad současnou úpravou nepominutelného dědice. *Soukromé právo*, 2019 (v tisku).
- TALANDOVÁ, Iveta. Nepominutelný dědic a jeho právo na povinný díl. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2017, roč. 25, č. 1, s. 63–72.
- TALANDOVÁ, Iveta. Vydědění nepominutelného dědice pro dědickou nezpůsobilost. *Ad Notam*, 2019, roč. 26, č. 2, s. 3–6.
- TICHÝ, Luboš. Působení základních práv na soukromoprávní poměry a jeho meze (skica k doktríně prozařování). *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2010, roč. XVII, č. 1, s. 10–17.
- VLASÁK, Michal. Vydědění z důvodu trvalého vedení nezřízeného života. *Právní fórum*. 2012, roč. 9, č. 5, s. 216–219.
- Vydědění nepominutelného dědice. *Právo a rodina*, 2019, roč. 21, č. 7–8, s. 19–26.
- Zrušit právo dědické. *Právník*, 1918, s. 248.

Příspěvky ve sbornících a články v elektronické podobě

- BEDNÁŘ, Václav. Nepominutelný dědic. In HAVEL, Bohumil, PIHERA, Vlastimil (eds). *Soukromé právo na cestě: eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 17–28.
- ELIÁŠ, Karel. Charakteristika návrhu nového občanského zákoníku. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, TICHÝ, Luboš. *Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva*. Praha: ASPI, 2006, s. 34–36.
- ELIÁŠ, Karel. Inspirační síla všeobecného zákoníku občanského v návrhu občanského zákoníku pro Českou republiku. In HRUŠÁKOVÁ, Milada (ed.). *200 let ABGB – od kodifikace k rekodifikace českého občanského práva*. Praha: Leges, 2011, s. 11–29.
- FIALA, Roman. *Roman Fiala k NOZ* [online]. *Iusless.blogpost.cz*, 30. prosince 2013. Dostupné na <<http://iusless.blogspot.cz/2013/12/roman-fiala-k-noz.html>>.
- HORÁK, Ondřej. Výpůjčka, právní úkon a jiné „slovakismy“. Zamyšlení nad terminologickými změnami při rekodifikaci českého soukromého práva. In MACH, Peter, PEKARIK, Matej, VLADÁR, Vojtech (edd.). *Constans et perpetua voluntas: Pocta Petrovi Blahovi k 75. narodeninám*. Trnava: Trnavská univerzita, 2014, s. 217–222.
- HORÁK, Ondřej. *Zamyšlení nad autonomií vůle a povinným dilem v novém občanském zákoníku* [online]. *Vsehrd.cz*. 21. února 2017. Dostupná na <https://www.vsehrd.cz/clanek/zamysleni-nad-autonomii-vule-a-povinnym-dilem-v-novem-obcanskem-zakoniku_1f1a58aa-bce6-411c-be83-b523ee45b8b1>.
- TALANDOVÁ, Iveta, TALANDA, Adam. Inheritance contract. In PINIOR, Piotr, WYRZYKOWSKI, Wojciech, ZABA, Mateusz. *Evolution of Private Law. New Perspectives*. Katowice: Oficyna Wydawnicza Waclaw Walasek, 2018, s. 169–177
- TALANDOVÁ, Iveta, TALANDA, Adam. Vliv požívání alkoholu na dědické právo. In KYSELOVSKÁ, Tereza, SPRINGINSFELDOVÁ, Nelly, KŘÁPKOVÁ, Alica a kol. (eds.). *Spisy Právnické fakulty Masarykovy Univerzity*. Brno: Masarykovy Univerzity, 2017, s. 449–458.
- TALANDOVÁ, Iveta. Developments in legal institutions of „heir with capacity to inherit“. In PINIOR, Piotr, ZIELIŃSKA, Ewa, Żaba, Mateusz legal (eds.). *Evolution of private law. New approach*. Katowice: Oficyna Wydawnicza Waclaw Walasek, 2016, s. 268–274.
- TALANDOVÁ, Iveta. Obrana vyděděného nepominutelného dědice In DOBROVIČ, Luboš, KMECOVÁ, Darina (eds.). *Recenzovaný zborník vedeckých prác: Vymožiteľnosť*

práva v kontexte vývoja spoločnosti, Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2017, s. 487–492.

- TALANDOVÁ, Iveta. Proměny dědické způsobilosti v občanských zákonících? In POLÁČEK-TUREKOVÁ, Zlatica, TUROŠÍK, Michal. (eds.) *Civilnoprávne inštitúty a ich historická reflexia vo svetle moderných rekonštrukcií*. Banská Bystrica: Belianum, 2016, s. 300–311.
- TALANDOVÁ, Iveta. TALANDA, Adam. Vydědění nezdárného potomka. In VIČAROVÁ HEFNEROVÁ, Hana, MADLEŇÁKOVÁ, Lucia (eds.). *Kontroverzní názory v právu. Sborník z konference Olomoucké debaty mladých právníků 2015*. Praha: Leges, 2015, s. 197–203.
- TALANDOVÁ, Iveta. *Zjišťování jmění zůstavitele včera a dnes* [online]. iurium.cz, 19. května 2019. Dostupné na <<https://www.iurium.cz/2019/05/19/zjistovani-jmeni-zustavitele/?fbclid=IwAR1sptBMHI9Xo1sBZCCbW4Naod4GE-R1XZzN957O4kgaFc5DjQmXAD1oOKk>>.

Rozhodnutí soudů

Rozhodnutí Ústavního soudu České republiky

- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 29. listopadu 2016, sp. zn. II. ÚS 1113/16.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4. října 2016, sp. zn. II. ÚS 251/16.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. listopadu 2012 sp. zn. I. ÚS 295/10.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. května 2006, sp. zn. I. ÚS 467/04.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 28. dubna 2005, sp. zn. Pl. ÚS 60/04.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 14. července 2004, sp. zn. I. ÚS 185/04.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. května 2004, sp. zn. I. ÚS 167/04.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4. května 2004, sp. zn. I. ÚS 113/04.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 13. dubna 2004, sp. zn. I. ÚS 43/04.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. října 2002, sp. zn. Pl. ÚS 39/01.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18. června 2002, sp. zn. Pl. ÚS 7/02.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16. října 2001, sp. zn. Pl. ÚS 5/01.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23. května 2000, sp. zn. Pl. ÚS 24/99.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. ledna 2000, sp. zn. III ÚS 462/98.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky/České republiky

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. července 2018, sp. zn. 21 Cdo 4392/2017.

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. listopadu 2016, sp. zn. 21 Cdo 3081/2016.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. října 2014, sp. zn. 21 Cdo 2088/2013.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. dubna 2014, sp. zn. 21 Cdo 884/2013.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. listopadu 2013 sp. zn. 21 Cdo 3213/2012.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. března 2013, sp. zn. 21 Cdo 3423/2011.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. listopadu 2012, sp. zn. 22 Cdo 1096/2011.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. listopadu 2011, sp. zn. 21 Cdo 190/2010.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. listopadu 2011, sp. zn. 21 Cdo 2149/2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. listopadu 2011, sp. zn. 21 Cdo 3992/2008.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. března 2011, sp. zn. 21 Cdo 2537/2010.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. září 2009, sp. zn. 21 Cdo 1912/2008.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. července 2008, sp. zn. 21 Cdo 3772/2007.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. května 2007, sp. zn. 21 Cdo 688/2006.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. ledna 2006, sp. zn. 30 Cdo 1798/2005.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. ledna 2004, sp. zn. 30 Cdo 2214/2002.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. října 2003, sp. zn. 30 Cdo 1921/2003.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. srpna 2002, sp. zn. 30 Cdo 59/2002.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. ledna 2001, sp. zn. 21 Cdo 48/2000.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. října 1999, sp. zn. 2 Cdon 682/96.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. ledna 1998, sp. zn. 2 Odon 86/97.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. září 1997, sp. zn. 2 Cdon 86/97.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 7. 6. 1978, sp. zn. 11 Tz 21/78.
- Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. března 1973, sp. zn. Cpj 25/73.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 6. září 1954, sp. zn. Cz 128/54.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 5. prosince 1928, sp. zn. R II 383/28.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 8. listopadu 1921, sp. zn. Rv I 429/21.
- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. prosince 1997, sp. zn. 24 Co 315/97.

Rozhodnutí dalších soudů České republiky

- Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích ze dne 30. ledna 2019, sp. zn. 18 Co 399/2018.
- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. října 2017, sp. zn. 24 Co 92/2017.
- Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka Liberec ze dne 11. listopadu 2005, sp. zn. 35 Co 949/2005.
- Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. září 2002, sp. zn. 18 Co 267/2002.

- Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 13. listopadu 1998, sp. zn. 18 Co 310/1998.
- Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 9. srpna 1996, sp. zn. 6 Co 10/1996.
- Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 30. 7. 1986, sp. zn. 18 Co 135/1986.

Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora Rakouska

- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 24. září 2018, sp. zn. 2Ob166/17a.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 29. září 2016 sp. zn. 2 Ob183/15y.
- Rozsudek Nejvyššího soudního dvora ze dne 16. prosince 2015, sp. zn. 3 Ob 205/15s.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 13. listopadu 2013, sp. zn. 7 Ob 158/13f.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 20. listopadu 2012, sp. zn. 5 Ob 116/12p.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 22. března 2011, sp. zn. 3 Ob 44/11h.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 17. prosince 2010, sp. zn. 6 Ob 153/10h.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 23. listopadu 2010. sp. zn. 1 Ob 190/10p.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 10. března 2008, sp. zn. 10 Ob 8/08m.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 28. srpna 2007, sp. zn. 5 Ob 108/07d.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 6. října 2005, sp. zn. 6 Od 51/05a.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 22. října 2001, sp. zn. 3 Ob 320/02.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 12. února 1998, sp. zn. 2 Ob 26/98g.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 11. července 1995, sp. zn. 4 Ob 539/95.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 27. března 1995, sp. zn. 1 Ob 630/94.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 16. listopadu 1989, sp. zn. 6 Ob 16/89.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 9. května 1985, sp. zn. 7 Ob 547/84.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 21. května 1969, sp. zn. 5 Ob 75/69.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 5. září 1968, sp. zn. 6 Ob 194/68.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 3. listopadu 1954, sp. zn. 2 Ob 817/54.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 8. listopadu 1950, sp. zn. 2 Ob 559/50.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 30. června 1915, sp. zn. R VI 71/15.

8 Abstrakt a klíčová slova

Abstrakt

Disertační práce se zabývá nepominutelným dědicem a vyloučením jeho práv z vůle zůstavitele. Odejmutí práv nepominutelnému dědici může zůstavitel docílit prostřednictvím opominutí nebo vydědění. V důsledku opominutí nepominutelný dědic nedědí, může si však nárokovat právo na povinný díl. Aby zůstavitel vyloučil nepominutelného dědice

i z tohoto práva, musí tak učinit na základě vydědění. Vzhledem k závažnějším následkům, které v takovém případě pro nepominutelného dědice nastanou, je vydědění možné pouze pro zákonem stanovené důvody a v předepsané zákonné formě. Oproti tomu opominutí nevyžaduje žádné zdůvodnění ani vysvětlení ze strany zůstavitele, postačí pouze, pokud zůstavitel pořídí o svém majetku pro případ smrti a na nepominutelného dědice v tomto pořízení nebude pamatovat, popřípadě výslovně uvede, že nepominutelnému dědici se nemá z dědictví ničeho dostat. Vydědění a opominutí jsou tedy sice rozdílné instituty, oba však mají společné, že mohou nepominutelného dědice vyloučit z jeho práv a jejich předpokladem je vždy aktivní právní jednání ze strany zůstavitele. Zároveň jsou tyto instituty navzájem provázány, neboť opominutí může vyústit ve vydědění (tzv. vydědění mlčky a po právu) a vydědění bez uvedení důvodu, popřípadě neplatné vydědění, může mít účinky opominutí. Vše výše uvedené má pak vliv jak na hmotněprávní, tak procesní postavení nepominutelného dědice, které dosud není z pohledu právní teorie ani praxe zcela vyjasněno, a proto je mu věnována předkládaná práce.

Klíčová slova

Dědické právo, nepominutelný dědic, právo na povinný díl, vydědění, opominutí, dědická nezpůsobilost, negativní závěť, právo na nutnou výživu, žaloba oprávněného dědice.

Abstract

This dissertation focuses on legal aspects of forced heir and exclusion of forced heir's rights under testator's will. The testator may withdraw the forced heir's succession rights either by exclusion or disinheritance. While the forced heir does not stand to inherit due to the exclusion, the right to a forced share may be claimed. To exclude the forced heir from right to the forced share, the testator must disinherit the forced heir. Since the disinheritance causes more severe consequences to the forced heir, statutory requirements and form concerning the disinheritance shall apply. In contrary, the testator is not obliged to any justification or explanation. The testator shall only make a disposition mortis causa excluding the forced heir, and if applicable, the testator shall expressly state the forced heir is not entitled to any share in respect of the heritage. Disinheritance and exclusion from the forced heir's succession rights differ. However, it is common for both of the institutes that the forced heir's succession rights may be withdrawn and that the testator's action is required. Additionally, the institutes are linked due to the fact the exclusion may lead to disinheritance (i.e. made tacitly and lawfully) and disinheritance without a given reason, as well as invalid disinheritance, may have an effect of exclusion from one's succession rights. The above-mentioned affects both

substantive and procedural status of the forced heir, which has not yet been clarified either in terms of theory or practice and, therefore, it is the focus of this thesis.

Key Words

Inheritance law, forced heir, forced share, disinheritance, exclusion from the forced heir's, incapacity to inherit, negative testament, right of descendant to necessary subsistence, hereditatis petitio.